

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav etnologie

Historické vědy – etnologie

Martin S l a b o c h

**Změny v pohřbívání v obci Úhonice
ve 20. a na počátku 21. století**

**Changes of burial in village Úhonice
in 20th and the beginning of the 21st century**

Disertační práce

vedoucí práce PhDr. Jaroslava Krupková, CSc.

2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem disertační práci vykonal samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Poděkování

Poděkovat chci především mé školitelce PhDr. Jaroslavě Krupkové, CSc. za její nevšední pomoc a cenné rady při zpracování této dizertační práce. Velké poděkování zaslouží také moji nejdůležitější informátoři úhonický farář P. Josef Moulík, manželé Václav a Božena Volfovi z Úhonic a mnozí další. Za trpělivost a podporu děkuji své manželce Petře.

Obsah

PROHLÁŠENÍ	2
PODĚKOVÁNÍ	3
OBSAH	4
1. ÚVOD	6
1.1 Cíl práce	7
2. HODNOCENÍ LITERATURY A PRAMENŮ TÝKAJÍCÍ SE POHŘBÍVÁNÍ	8
2.1 Definice pojmů	8
2.2 Literatura týkající se pohřbívání	9
3. METODOLOGIE VÝZKUMU	12
4. STRUČNÁ HISTORIE POHŘBÍVÁNÍ	13
5. ZPŮSOBY POHŘBÍVÁNÍ, HŘBITOVY	16
5.1 Evidence zemřelých v českých zemích	21
5.2 Církevní pohřeb	24
5.3 Dějiny novodobého pohřbívání žehem	27
5.3.1 Historie pohřbívání žehem v Čechách	32
5.3.2 Ukládání popel z popelných	41
5.4 Současné pohřební spolky a organizace v České republice	42
5.4.1 Sdružení pohřebnictví ČR	42
5.4.2 Společnost přátel žehu	43
5.4.3 Krematoria v České republice	45
5.5 Virtuální hřbitovy Čech, Moravy a Slezska	51
6. CHARAKTERISTIKA OBCE ÚHONICE	53
6.1 Římskokatolický farní kostel Zvěstování Panny Marie v Úhonicích	57
6.2 Pohřební místa v Úhonicích	59
6.2.1 Hrobka premonstrátů	59
6.2.2 Morový krchov	60
6.2.3 Hřbitov v Úhonicích	60
6.3 Hřbitovy v okolí Úhonic	68
6.3.1 Řádový hřbitov v klášteře Hájek	68
6.3.2 Hřbitov Svárov	68
6.3.3 Hřbitov Rudná – Hořelice	68
6.3.4 Hřbitov Rudná – Dušníky	69
6.3.5 Pohřby v okolí Úhonic	69
6.4 Evidence zemřelých v Úhonicích	69
7. VÝSLEDKY PRÁCE	71
7.1 Přehled pohřbů v obci Úhonic	71
7.1.1 Roky 1900–1967	71
7.1.2 Roky 1968–1987	74
7.1.3 Roky 1988 – 2008	76
7.1.4 Způsoby pohřbení v Úhonicích v letech 1988 – 2008	100
7.2 Největší pohřby v Úhonicích ve 20. století	103
7.3 Místa úmrtí obyvatel Úhonic	108
7.4 Vlivy na způsob pohřbu v Úhonicích	109
7.5 Oznamování úmrtí v Úhonicích	112
7.5.1 Smuteční kondolence	115
7.6 Změna doby od úmrtí ke dni pohřbu	119
7.7 Úkony od smrti do pohřbu	122
7.8 Pohřební služby působící v Úhonicích	124
7.8.1 Objednávání pohřbu v Úhonicích	129
7.9 Průběh pohřbu v Úhonicích	130
7.9.1 Pohřební obřad v kostele	130

7.9.2	Pohřební průvod v Úhonicích	134
7.9.3	Dětské pohřby v Úhonicích	136
7.9.4	Pohřby svobodných lidí v Úhonicích	138
7.9.5	Hudba při pohřbech v Úhonicích	140
7.9.6	Pohřební hostina a pohoštění v Úhonicích	141
7.9.7	Pohřební obřad v krematoriu při úmrtí úhonických občanů	143
7.9.8	Oděv na pohřbu	144
7.9.9	Dary mrtvým do rakve	145
7.9.10	Držení smutku	145
7.9.11	Projevy uctívání smrti v obci Úhonice	146
7.9.12	Pověry a rčení spjaté se smrtí a umíráním v Úhonicích	147
7.9.13	Výpisy o pohřbech z úhonických kronik	148
7.10	Finanční aspekty způsobu pohřbívání	157
7.11	Vývoj pohřebních zvyků v Úhonicích	161
7.12	Změny v pohřbívání v obci Úhonice ve 20. století	162
7.13	Kremace v Úhonicích	164
7.13.1	Krematorium Praha - Motol	164
7.13.2	Krematorium Kladno	167
8.	DISKUSE A ZÁVĚR	168
8.1	Zodpovězení výzkumných otázek	170
9.	SEZNAMY	173
9.1	Seznam informátorů	173
9.2	Fotografie a obrázky	174
9.3	Grafy	174
9.4	Tabulky	174
10.	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	176
11.	PŘÍLOHY	178
	ŘÁD VEŘEJNÉHO POHŘEBIŠTĚ OBCE ÚHONICE	199
	ŘÁD KREMATORIA V PRAZE 5 - MOTOLE	205
	KODEX CTI	211
	ETICKÝ KODEX MEZINÁRODNÍ KREMAČNÍ FEDERACE (ICF)	215
	VYSVĚTLENÍ NĚKTERÝCH POJMŮ	216
	ABSTRAKT	218

1. Úvod

Způsoby pohřbívání se v celé naší vlasti v průběhu 20. století velmi změnilo. Objevily se zcela nové způsoby pohřbívání a zejména motivy pozůstalých pro tyto způsoby pohřbívání. O stavu společnosti přitom vypovídá kultura pohřbívání víc, než jsme ochotni si připustit. Pohřeb byl pro blízké pozůstalé vždy důležitou událostí, se kterou se ve svém životě často setkávali.

Pro téma vývoje pohřbívání v obci Úhonice jsem se rozhodl, protože zde celý život žiji a zajímám se o minulost i současnost obce. Svou vesnici i její obyvatele dobře znám, a tak se mi toto často intimní téma dobře zpracovávalo. Má účast na pohřebních obřadech nepůsobila nijak rušivě, neboť téměř všechny zemřelé jsem znal, byli to moji příbuzní, přátelé a sousedé. Téma je vývoje současných pohřebních obřadů je zatím poměrně nezpracované. Většina odborných prací je starší a věnuje se pouze výběru zajímavostí např. pohřbům nekřtěňátek, pohřbům svobodných lidí, zpěvům plaček, revenantství, sběru náhrobních nápisů, svědectvím mrtvého apod. Nenašel jsem práci, ve které by se někdo v českém prostředí věnoval dlouhodoběji způsobu pohřbívání v jedné lokalitě. Jedním z důvodů proč jsem se pro tuto práci rozhodl, bylo objevení velké sbírky parte mého dědy Václava Slabocha (1912-1989), který prožil v Úhonicích celý život a všechna parte, která dostal, si pečlivě schovával.

Práce zaznamenává vývoj pohřbívání ve 20. a na počátku 21. století na příkladu jedné středně veliké středočeské obce. Je všeobecně známo, že v naší republice stoupá podíl zpopelněných v krematoriích a hlavně narůstá tzv. pohřbů zcela bez obřadu. Protože však nikdo v České republice nevede statistiku způsobu pohřbení, jsou všechny tyto údaje v novinových i odborných člancích odhadovány. V posledních letech se obvykle uvádí, že v naší republice je už 8 z 10 zemřelých spalováno v krematoriích.

Hlavním přínosem práce je mnohaletý terénní výzkum a zaznamenání všech pohřbů obyvatel s trvalým pobytem v obci Úhonice v letech 1988–2008. Během těchto 21 let zemřelo 205 občanů Úhonic a u všech byl zaznamenán způsob jejich pohřbení.

Na příkladu pohřbívání v mé rodné obci jsem chtěl přispět k poznání proč je Česká republika známá svým ojedinělým přístupem k mrtvým, zejména vysokým podílem pohřbů bez obřadu. Lidé dnes vnímají smrt jako selhání lékařské vědy a ne jako přirozené ukončení každého lidského života. Právě postoj ke smrti ovlivňuje vztah k mrtvým a ke způsobu pohřbení jejich těl.

1.1 Cíl práce

Cílem disertační práce je na příkladu obce Úhonice ve středních Čechách dokázat, na základě dlouholetého terénního výzkumu v letech 1988–2008, změnu způsobu pohřbívání v posledních desetiletích.

Výsledky byly porovnány s předcházejícím obdobím 1968–1987, pro které se podařilo získat záznamy o způsobu pohřbení všech zemřelých obyvatel Úhonic. Pro předcházející roky žádná evidence způsobu pohřbení pro obec Úhonice neexistuje.

Práce narážela na nedostatek odborné literatury, která by vznikla na základě dlouhodobého výzkumu, se kterou by mohla být porovnána.

Mezi hlavní výzkumné otázky práce patří:

- jak se měnil způsob pohřbívání v průběhu 20. století a na počátku 21. století
- které nové způsoby a varianty pohřebních obřadů se objevily
- které pohřební zvyky a proč zmizely
- proč narůstají pohřby bez obřadu

2. Hodnocení literatury a pramenů týkající se pohřbívání

2.1 Definice pojmů

Tak jak se mění v posledním století způsoby pohřbívání, mění se i význam pojmu pohřeb. Jedním z nejstarších zápisů o průběhu běžného pohřbu na našem území zanechal Jan Ámos Komenský ve svém díle *Orbis pictus*¹ vydaném poprvé v roce 1658: „*Mrtvé do rakve zavíráme, klademe na máry a dáváme vynéstí s pohřebním průvodem na hřbitov, kde se po vykonaných službách pohřebních kladou do hrobu. Když se mrtvé tělo nese, zpívají se písně a na zvony se zvoní.*“

Ottův slovník naučný v osmém díle vydaném roku 1894 vysvětluje pojem pohřeb výhradně katolický:

Pohřeb (lat. *exequiae, funus, sepultura*) v církvi katolické zve se veškerý od církve ustanovený řád, kterým se pochovává tělo křesťanské. Ve smyslu vlastnějším o obmezenějším jsou pohřební modlitby a oběť v den pohřbu aneb také mešní oběť sama. Pochovávání na místě posvátném náleží k pohřbu církevnímu (*sepultura ecclesiastica*), na něj má právo každý katolický křesťan, nepozbyl-li ho svou vinou.²

Dodatek Ottova slovníku naučného nové doby z roku již 1937 uvádí i možnost pohřbu žehem:

Pohřeb jest obřad, spojený s odstraněním tělesných pozůstatků zemřelé osoby. Nejznámější je katolický obřad, spojený s pohřbením do země (viz *Exequiae*, OSN VIII, str. 948). V dnešní době mluví se i o pohřbu ohněm (žehem). [Pohřeb] jest podle výslovného ustanovení shromáždovacího zákona vyloučen z předpisů, platných jinak pro veřejná shromáždění a průvody. Obstarávání pohřbů jest zvláštní koncesovanou živností (pohřební ústav). Přednostní postavení má tu obec.³

Ve výkladu pojmu pohřbívání je uvedeno, že pohřbívání se v nové době neřídí novými předpisy, neboť v ČSR bylo pohřbívání do země povinné, kdežto pohřbívání ohněm (kremace) bylo pouze dovoleno.

Zatímco v Ottově slovníku naučném vydávaném v letech 1888-1909 nejsou pojmy krematorium a kremace vůbec uvedeny, v dodatcích

¹ *Orbis pictus* byl vydán roku 1658 v Norimberku latinsky a německy. S českým textem vyšel až roku 1685 v Levoči, a to ve čtyřjazyčném vydání (česky, latinsky, německy a maďarsky). Dílo se skládá ze 150 kapitol a má ucelený didaktický sled, na neživou přírodu navazuje botanika, zoologie, náboženství a nakonec člověk a jeho činnost.

² *Ottův slovník naučný*. Osmý díl. Praha 1894, s. 948-949.

³ *Ottův slovník naučný. Dodatky*. Díl čtvrtý, svazek druhý Oedem-Práh. Praha 1937, s. 1189.

vydaných roku 1935 zabírají již celou stránku. U pojmu kremace je uvedeno:

Kremace, pohřeb ohněm, obvyklá u mnoha starých národů, nabývá dnes stále více půdy u většiny kulturních národů dneška. Spalování umožnil vynález správného žároviště inž. F. Siemensem r. 1873. Zůstatek popela váží u dospělého 1 ½ až 2 kg, t. j. 1 až 1 ½ kg popela.

Současné encyklopedie vysvětlují pojem pohřeb, s tím, že jde o poslední rozloučení se zemřelým člověkem, obvykle spojený s uložením ostatků zesnulého, nejčastějším pohřbením je spálením (kremace) nebo pohřeb do země.

Pohřební obřady patří k nejstarším známkám lidské kultury a téměř vždy vyjadřovaly nějakou formu představy o posmrtném životě. Moderní společnosti na takové představy masově rezignují a pohřební obřad je tak často pouhým setkáním přátel zemřelého a nanejvýš symbolickým rozloučením. V České republice se značná část zemřelých spaluje dokonce úplně bez obřadu.

2.2 Literatura týkající se pohřbívání

V českém prostředí není příliš pramenů a literatury týkající se současného způsobu a vývoje pohřbívání, které by se opíraly o dlouhodobější výzkum. Autoři se všímají na pohřbech jen výstředností, ojedinělostí a nikdo neuskutečnil dlouhodobý výzkum v jedné lokalitě. Starší práce popisují především plačky, náhrobní nápisy⁴, vampíry, nákladné pohřby králů a šlechty, církevních hodnostářů, pohřební vybavy bohatých, obrácený znak – úmrtí posledního z rodu, erb rozlomen na znamení vymření rodu, vedení koně v průvodu apod.

Mnoho prací je o pohřbívání v prehistorické době. Zkoumání hrobů patří mezi základní práci archeologů. Pohřebním rituálům starých Slovanů se věnoval slavista Jan Hanuš Máchal.⁵ O pohřebních zvycích v českém prostředí se začíná psát až koncem 19. století, časté jsou články na stránkách Českého lidu. Nejvíce drobných prací publikovali

⁴ KRÝSA, V. J. *Pomněnky českých hřbitovů*. Brno 1993, s. 5-22.

Zikmund Winter a Čeněk Zíbrt. O starých pohřebních zvycích jsou jen ojedinělé písemné památky.⁶ Popisy pohřebních zvyků zejména na Litomyšlsku sepisovala na počátku 20. století Tereza Nováková.⁷ Nikdo se však dosud dlouhodoběji nevěnoval současným proměnám pohřebních obřadů v jedné lokalitě. Pro české prostředí nelze přímo použít práce cizích škol, například francouzské Philippa Ariese⁸. Pohřebním rituálům a jejich proměnám se v posledních letech věnuje Olga Nešporová z Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí v Praze, která sleduje souvislost religiozity a způsobu pohřbívání. Nešporová potvrzuje, že Češi mají nechvalné světové prvenství v podílu pohřbů v krematoriích a také pohřbů bez jakéhokoliv obřadu⁹. Dlouhé roky se rituály životního cyklu, otázkami lidové religiozity a obyčejovými tradicemi spojenými se smrtí zabývá Alexandra Navrátilová z Etnologického ústavu Akademie věd České republiky v Brně. Pohřbívání a pohřebním zvykům věnovala druhou část své obsáhlé knihy „Narození a smrt v české lidové kultuře“ vydané roku 2004.

Základním pramenem při práci byly matriky, resp. matriky zemřelých. Důležitým a poměrně nečekaným pramenem k pohřbívání v Úhonicích se ukázaly místní kroniky, obecní, školní a především farní a hasičské. Zápisy v těchto kronikách dokládají, že lidé dříve na smrt i na pohřeb více mysleli. Způsob pohřbu i účast na něm byla důležitá. Velké pohřby s velkou účastí lidí kronikáři rádi zapisovali. Do farní kroniky, vedené od roku 1910, zapisoval místní farář P. Václav Martin Váchal neobvyklé pohřby, především pohřby nevěrců ve 20. letech 20. století. V kronice hasičů jsou velmi časté zápisy o smrti spolubratrů, o účasti členů na pohřbech spoluobčanů, za účast členů ve stejnokrojích se jim platilo! Několik zápisů je věnováno pohřebnímu fondu hasičů, který

⁵ MÁCHAL, J. H. *Nákres slovanského bájesloví*. Praha 1891.

⁶ WINTER, Z. Některé zvyky v XVI. věku. *Český lid* 7/1898, s. 1-3.

⁷ NOVÁKOVÁ, T. Lidové zvyky na venkovských městech v létech sedmdesátých. *Národopisný věstník československý* 3. 1908, s. 145-156.

⁸ ARIES, P. *Dějiny smrti I. Doba ležících. II. Zdivočelá smrt*. Praha: Argo 2000.

⁹ NEŠPOROVÁ, O. *Na věčnost bez patosu. Pohřební rituály za komunismu a dnes*. Dějiny a současnost 11/2008, s. 40-43.

pozůstalé rodině v případě smrti člena sboru dobrovolných hasičů vyplácel odškodné.

Pramenem k poznání vývoje pohřebních obřadů jsou staré fotografie, kterých není ovšem mnoho, neboť na pohřbech se příliš nefotografovalo. Fotografování na pohřbech nebylo považováno za slušné a do poloviny 20. století lidé v obci Úhonice ani příliš fotoaparátů neměli. Nebývalo zvykem zvat na pohřeb profesionální fotografy, tak jako na jiné rodinné obřady např. na křtiny nebo svatby. Na fotografiích je tak v Úhonicích zachyceno jen několik větších pohřbů až ve 2. polovině 20. století. Z nich lze mnohé vyzorovat, zejména řazení pohřebního průvodu, počet účastníků pohřbů a jejich oděv. Vynikajícím zdrojem informací byla také sbírka několika stovek parte mého dědy Václava Slabocha (1912-1989), který si všechna obdržená parte po celý život pečlivě shromažďoval. Dochovaná parte ze starší doby jsou dnes jediným dokladem o pohřební službě, která pohřeb vypravovala a často také ke způsobu pohřbení.

Dalším významným pramenem, který výrazně ovlivňuje způsob pohřbívání, jsou zákony týkající se pohřbívání. Zákony reflektují vždy myšlenkové proudy a požadavky dané doby, proto je jejich srovnání ve vztahu k vývoji pohřbívání velmi důležité. Pro církevní pohřby byl a je důležitý Kodex kanonického práva, který upravuje pohřbívání věřících římskokatolické církve. Křesťanská víra vychází z předpokladu, že smrt není koncem života, ale počátkem nové existence, proto se Kodex kanonického práva v mnoha nařízeních liší od občanského zákona o pohřbívání, který nabyl účinnosti od 1. ledna 2002.

Česká republika bývá uváděna jako země s největším podílem zpopelněných, uváděno bývá 75-80 % a tento podíl stále roste. V České republice však nikdo statistiky pohřebnictví ani způsobů pohřbení nevede. Dokonce ani Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, které je ústředním orgánem státní správy v pohřebnictví.

Na dotaz ohledně statistik pohřebnictví odpověděl Ondřej Košata z oddělení informačních služeb Českého statistického úřadu: „Statistiky pohřebnictví

náš úřad nesleduje ani nemá k dispozici. V dané problematice by Vám možná mohlo být zdrojem Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, které je ústředním orgánem státní správy v pohřebnictví (<http://www.mmr.cz/pohrebnictvi>), je možné, že nějaká data by mohly mít krajské úřady či příslušná profesní sdružení - Sdružení pohřebnictví v ČR (<http://www.pohrebnictvi.cz>). V případě dalších dotazů se na nás opět obraťte.“¹⁰

Na stejný dotaz odpověděl tajemník Sdružení pohřebnictví v ČR Ing. Josef Hájek, CSc.: „*Obávám se, že takováto statistika není vedena, Spolek přátel žehu vydával dříve počty žehů za rok, ale některá krematoria nyní odmítají tyto údaje sdělovat.*“¹¹

3. Metodologie výzkumu

V letech 1988-2008 jsem se zúčastnil většiny pohřbů obyvatel Úhonic. Většina z nich se konala v úhonickém římskokatolickém farním kostele nebo v krematoriu v Praze – Motole. Velká pozornost byla věnována studiu matrik fary Úhonic ve Státním oblastním archivu v Praze 4 na Chodovci. Cenným zdrojem dokladů k pohřbům byly místní kroniky, zejména farní, hasičské a obecní.

Při vlastním dlouholetém výzkumu způsobu pohřbívání bylo použito několika metod. Zejména byly využívány metody participativní. Z nich nejčastěji metoda přímého pozorování a neřízeného rozhovoru, kde byl dán široký prostor informátorům. Důležitou roli ve výzkumu hrála důkladná znalost prostředí i obyvatel obce, která je právě při výzkumu tak citlivého až intimního tématu téměř nezbytná. Výzkumník-domorodec nepůsobí rušivě a při výzkumu týkajícího se posledních věcí člověka musí působit přirozeně. Navíc většinu zemřelých v posledních 20 letech jsem osobně znal, byli to i moji příbuzní, přátelé a známí.

Takto vedený kvalitativní výzkum v jedné lokalitě je nezbytným předpokladem pro zpřesnění a vysvětlení údajů, které jsou získávány kvantitativním výzkumem. Kvantitativní, v tomto výzkumu především statistické, údaje mají omezenou vypovídací hodnotu a danou problematiku popisují často neúplně a hlavně neukazují na její příčiny.

¹⁰ KOŠATA, O. Emailové sdělení. Oddělení informačních služeb Českého statistického úřadu, 2.2.2009.

¹¹ HÁJEK, J. Emailové sdělení. Sdružení pohřebnictví ČR, 5.2.2009.

Ke komplexnímu pohledu na vývoj pohřbívání v jedné lokalitě vedou kvantitativní metody doplněné o metody kvalitativní.

V práci byly použity procedury:

- monografická: výzkum byl zaměřen jen na popis pohřebních obřadů v jedné obci
- biografická: vyhledávání, výběr a zpracování literatury k tématu pohřebních obřadů a zvyků
- historická: zjištění kontinuity vývoje pohřebních obřadů od počátku 20. století do současnosti, shromáždění a klasifikace historické literatury a práce s prameny (matriky a kroniky)
- historicko-srovnávací: práce s matrikami zemřelých, kronikami, což bylo nezbytné pro srovnání se současnou situací
- statistická: zachycení kvantitativních jevů na základě studia matrik a kronik

4. Stručná historie pohřbívání

V průběhu lidských dějin se pohřbívalo různými způsoby, do hrobů v zemi, do jeskyní, do hrobek v budovách a chrámech, vhozením do vody, ponecháním těla na vzduchu, balzamováním, mumifikací, ale také spalováním mrtvých těl. Zemřelí mohli být pohřbíváni jednotlivě nebo hromadně. K hromadnému pohřbívání docházelo nejobvykleji v dobách epidemií, válek nebo hromadných neštěstí.

Pohřbením, ať různými způsoby, se vždy prohlašoval život za ukončený. Pohřbení bylo, je a bude ve všech kulturách důležité z hlediska náboženského, právního, sociálního a zdravotnického.

Mrtvé tělo bylo téměř ve všech civilizacích chováno v úctě a zneuctění mrtvého bylo pokládáno za nemravný a většinou trestný čin.

Nejpůvodnějšími způsoby pohřbívání bylo pohřbívání zemřelých do jeskyní, do země a spalování mrtvol. Trestem a potupou bývalo ponechání mrtvého těla na vzduchu, kde postupně tlelo a bylo

odstrašením pro ostatní. O předkřesťanském způsobu pohřbívání víme nejvíce ze starověkých kultur Egypta, Tibetu, antického Řecka a Říma. Ve starém Egyptě dávali mumifikovaným mrtvým nejbohatší výbavu a naopak tibetští buddhisté přenechávají dodnes mrtvoly supům.

Velice zajímavé je, že v Bibli nenacházíme žádná přesnější pravidla a postupy jak zemřelé pohřbívat.

Ve Starém zákoně nalézáme několik zmínek o pohřbívání. Poprvé, když zemřela Abrahamova žena Sára.

„Abraham přišel, aby nad Sárou nařikal a oplakával ji. Pak od zemřelé vstal a promluvil k Chetejcům: ‚Jsem tu u vás host a přistěhovalec. Dejte mi u vás do vlastnictví hrob, kam bych zemřelou pohřbil.‘ Chetejci Abrahamovi odpověděli: ‚Slyš nás, pane. Jsi mezi námi jako kníže Boží; pochovej svou zemřelou v nejlepším z našich hrobů. Nikdo z nás ti neodepře svůj hrob, abys mohl zemřelou pohřbit.‘ Abraham se nato Chetejcům, lidu té země, uklonil a promluvil k nim dále: ‚Souhlasíte-li, abych zde svou zemřelou pohřbil, slyšte vy mne: Přimluvte se za mne u Efróna, syna Sócharova, ať mi přenechá svou makpelskou jeskyni, která je na konci jeho pole; ať mi ji před vámi přenechá za plnou cenu stříbra, abych měl vlastní hrob.‘“¹²

V mudroslovné knize Sírachovec je část věnována zármutku nad smrtí.

„Synu, nad mrtvým prolévej slzy a začni nařikat jako ten, kdo velmi trpí. Postarej se o jeho tělo, jak náleží, a nezanedbej jeho pohřeb. V hořkém pláči a úpěnlivém nářku zachovávej dny smutku, jak se sluší, jeden den nebo dva, aby tě nepomlouvali, a pak se dej potěšit v zármutku. Ze zármutku totiž vzniká smrt, zármutek v srdci podlamuje sílu. Přejde-li neštěstí, zármutek časem přejde, ale životní úděl chudáka nepřestává deptat srdce. Svě srdce nevydávej na pospas zármutku, zažeň jej tím, že si pomyslíš na svůj vlastní konec. Nezapomeň, že cesta nevede zpět, mrtvému nepomůžeš a sobě jen uškodíš. Pamatuj: ‚Jaký soud byl vynesen nade mnou, takový bude i nad tebou, nade mnou včera, nad tebou dnes.‘ Když mrtvý odpočívá, ať odpočívá i vzpomínka i na něho, nech se brzy potěšit, když jeho duch odešel.“¹³

Pozoruhodné ve Starém zákoně je, že v tolika rádech a zákonech, které Hospodin říká svému vyvolenému lidu, není pohřbívání ani pohřebním obřadům, ba dokonce ani pohřebišťům věnována žádná pozornost, přestože jsou zde jmenovány tresty za různá provinění, často tresty smrti, nejčastěji ukamenováním. Patrné je, že pro Židy bylo významné pohřební místo, nejlépe ve své vlasti, pohřbívali do jeskyní a

¹² Bible. Starý zákon. První Mojžíšova (Genesis) 23, 3-10.

¹³ Bible. Starý zákon. Sírachovec 38, 16-23.

že pohřeb nezanedbávali. Svě zemřelé oplakávali a drželi po pohřbu posty.

V Novém zákoně zjišťujeme jak se pohřbívalo v době Ježíšově. O uložení mrtvého Krista se zmiňují všichni čtyři evangelisté.

Například evangelista Matouš, bývalý celník, píše: „Když nastal večer, přišel bohatý člověk pocházející z Arimatie, jmenoval se Josef. I on byl Ježíšovým učedníkem. Došel k Pilátovi a žádal o Ježíšovo tělo. Pilát poručil, aby mu ho vydali. Josef vzal tělo, zavinul ho do čistého lněného plátna a uložil ho do své nové hrobky, kterou si dal vytesat ve skále. Před vchod do hrobky přivalil velký kámen a odešel“. Byla to ve skále vytesaná jeskyně s výklenkem pro tělo, dovnitř se vcházelo nízkým vchodem, který se uzavíral kulatým kamenem podobným mlýnskému. Všecko muselo být hotovo do šesti hodin večer, protože tehdy začínal sváteční klid před sobotou.“¹⁴

Evangelista Jan, který přežil všechny ostatní apoštoly a zemřel v Efesu okolo roku 100 po Kristu, napsal:

„Josef z Arimatie, který byl Ježíšovým učedníkem, ale ze strachu před židy jen tajným, požádal potom Piláta, aby směl sejmout Ježíšovo mrtvé tělo, a Pilát mu to dovolil. Přišel tedy a sňal jeho tělo. Dostavil se tam i Nikodém, ten, který k němu přišel jednou v noci, a měl s sebou směs myrhy, a aloe, asi sto liber. [pozn.překladaatele: Toho velkého množství 100 liber = 32 kg použili nejen k napuštění rubáše, ale vysypali jím i výklenek pro tělo.] Vzali tedy Ježíšovo tělo a zavinuli ho s těmi vonnými věcmi do (pruhů) plátna, jak mají židé ve zvyku pohřbívat. Na tom místě, kde byl ukřižován, byla zahrada a v té zahradě nová hrobka, kde nebyl ještě nikdo pochován. Tam tedy položili Ježíše, protože u židů byl den příprav a hrobka byla blízko.“¹⁵

Víme, že Židé pochovávali mrtvolu úplně zabalenou do jakéhosi prostěradla (ne do pruhů plátna) a rouškou podvazovali mrtvému bradu. Pozoruhodné je, že v Novém zákoně, stejně jako ve Starém, není žádné přesnější přikázání ani rada jak zemřelé pohřbívat.

Křesťanské pohřby se z počátku příliš od židovských zřejmě nelišily. Avšak křesťané chtěli být pohřbívání v blízkosti svých kostelů a tak kolem nich vznikaly křesťanské hřbitovy.

Nepřímým důkazem o pronikání křesťanství na naše území je změna ve způsobu pohřbívání v polovině 9. století po Kristu. V tomto období se přecházelo od žárového resp. mohylového pohřbívání s četnými milodary do hrobu k pohřbívání nespálených těl do země. Úbytek milodarů lze vysvětlit vírou ve zmrtvýchvstání zemřelého po

¹⁴ Bible. Nový zákon. Evangelium podle Matouše 27, 57-60.

vzoru zmrtvýchvstání Kristova. Souběžně s tím přibývá ve hrobech předmětů s křesťanskou symbolikou.

Velkou otázkou zůstává, kdy a jak se po dlouhých staletích, kdy jedinou možností byl pohřeb do země, objevil v 19. století na evropském kontinentě znovu pohřeb žehem.

Mezi slovanskými pohřebními hranicemi a moderními krematorii leží v Evropě více než jedno tisíciletí výlučně kostrového pohřbívání. Spalování nemohlo tedy zanechat žádnou stopu v tradici, v myšlení a v konání lidí.¹⁶

5. Způsoby pohřbívání, hřbitovy

Od přijetí a rozšíření křesťanství se začalo na našem území pohřbívat uvnitř vsí kolem farních kostelů. Dokladem toho je i dřívější pojmenování hřbitova krchov, z německého Kirchhof. Křesťané byli pohřbíváni u místa, kde dostávali při křtu svatém svůj duchovní život. Věřící pak byli při pohledu na hroby upomínáni, aby se za zemřelé modlili.

První křesťané v jižních oblastech Evropy, kde bývali pronásledováni, pohřbívali své zemřelé v podzemních chodbách, nazývaných katakomby. Měli tak hroby svých blízkých stále na očích a tím byli povzbuzováni k modlitbám za spásu jejich duší. Zřejmě proto také později křesťané začali pochovávat mrtvé kolem kostelů a někdy i v kryptách kostelů. Protože krypty kostelů nestačily pro pohřbení všech zemřelých, staly se pohřebním místem bohatých a mocných (panovníků, šlechticů, vyšších církevních hodnostářů např. opatů, biskupů). Za právo být pohřben v kryptě kostela se vybíraly i vysoké poplatky. V současnosti platný Kodex kanonického práva uvádí v kánonu 1242, že v kostelích se nepohřbívají těla zemřelých, pokud se nejedná o papeže, kardinály nebo diecézní biskupy i emeritní, kteří mají být pohřbeni ve svém kostele.

Na církevních hřbitovech měly být buď kostel nebo kaple, anebo alespoň uprostřed veliký kříž s Kristem. Někdy bývaly na hřbitovech kostnice, ve kterých bývaly slušně ukládány kosti vykopané z hrobů. Na

¹⁵ Bible. Nový zákon. Evangelium podle Jana 19, 38 – 42.

mnoha hřbitovech jsou márnice, které dnes pozbyly významu a používaly se k dočasnému uložení lidských ostatků, většinou po dobu nezbytně nutnou k identifikaci mrtvých těl nebo až do času pohřbu. Hřbitovy bývaly a dodnes jsou ohraničeny zdí, která symbolicky rozděluje svět živých a mrtvých. Důležitou bývala uzavíratelná hřbitovní brána, kde se oba světy, sakrální a profánní, setkávají.

Každý hřbitov býval vysvěcen a stal se tak „svatým polem“. Obřad svěcení nového hřbitova prováděl většinou biskup. Samotný obřad svěcení hřbitova je dlouhý a složitý: *„V předvečer dne svěcení postaví se na hřbitově pět dřevěných křížů, a to doprostřed kříž veliký, čtyři pak menší asi zvýši člověka poblíž každé ze čtyř stran hřbitova. Před každý z těchto pěti křížů zarazí se do země kůl, na jehož vrcholu jsou tři hřeby k upevnění svící. Zrána odebere se biskup oděný humerálem, albou, cingulem, štolou a pluviálem bílé barvy. U prostředního kříže promluví biskup k lidu o posvátnosti hřbitova. Potom upevní se na každý kůl tři svíce, jež se rozžehnou. Tím naznačuje se světlo života věčného. Biskup modlí se před prostředním křížem, aby Bůh toto místo posvětil a těla, která tu odpočívati budou, v den poslední vzkřísil. Potom se zpívá litanie ke všem svatým, při jejímž konci biskup hřbitov třikrát pravicí žehná. Po skončení litaní obchází biskup hřbitov, kropě jej svěcenou vodou. Vráťiv se k prostřednímu kříži, modlí se opět, aby Bůh posvětili ráčil toto místo k odpočinku těl věřících až do dne vzkříšení. Poté okuřuje kadidlem kříž a upevní na vrcholu a na obou jeho ramenech hořící svíce, jež s kolu před křížem stojícího sejme. Tím vyjadřuje se pevná víra, že Ježíš Kristus v den poslední těla naše vzkřísí.“¹⁷*

Hřbitov mohl být znesvěcen několika způsoby (vraždou, velice těžkým poraněním s velkou ztrátou krve, pohřbením někoho, kdo zemřel mimo církev). Po znesvěcení hřbitova bylo nutné tzv. smíření (lat. rekonciliace) biskupem nebo delegovaným knězem, pokud ho světil.

¹⁶ LUTOVSKÝ, M. *Hroby předků*. Praha: Academia, 1996, s. 90.

¹⁷ PODLAHA, A. *Katolická liturgika. Učebná kniha pro střední školy*. Praha 1928, s. 129-130.

Smíření se děje obyčejnou očištnou vodou. Dokud nedošlo ke smíření, muselo se na znesvěceném hřbitově pohřbívát jen potichu, bez zpěvu a zvonění.

Na církevních hřbitovech, v posvěcené půdě, nebylo možné pohřbívát všechny zemřelé. Vyloučení bývali kacíři, jinověrci, sebevrazi, mrtvě narozené děti, kati, pohodní, neznámé osoby ad. Tyto osoby by mohly posvěcený hřbitov znesvětit, a tak bývaly pohřbívány mimo hřbitovy. Později je bylo možno pohřbívát na hřbitově v odlehlejších částech. Na církevních hřbitovech ustanovoval hrobníka farář, na obecních příslušný obecní úřad.

Na mnoha starších hřbitovech je podle rozmístění hrobů a hrobek dodnes patrná majetková rozdílnost i společenská vážnost rodin. Nejčestnější místa bývají uprostřed hřbitova kolem kříže, u hlavních cest a podél zdí. Patrnější je diferenciaci ve větších městech, ale i na vesnických hřbitovech se snadno rozezná hrobka selské rodiny od hrobu chudého bezzemka.

Z hygienických důvodů bylo patentem císaře Josefa II. roku 1784 zakázáno pohřbívát v kostelích a kaplích. Poté se přestávalo postupně pohřbívát na hřbitovy kolem kostelů a začaly se zakládat hřbitovy mimo města a vesnice. Pokud byl hřbitov opuštěn a nebylo již úmyslu na něm pohřbívát, nařizovala církev, aby byly kosti po zákonné době vykopány a s úctou přeneseny na nový hřbitov.

Od druhé poloviny 19. století musely mít hřbitovy své řády, které schvalovalo hejtmanství na návrh obce a hřbitovní správy. V hřbitovním řádu musela být uvedena hloubka a velikost hrobu, šířka vrstvy země mezi jednotlivými hroby, způsob evidence hrobů a pohřbených, podmínky pro zřízení hrobek, turnus k novému pohřbívání do hrobu a podmínky používání umrlčí komory.¹⁸

Ze zákona z roku 1870 spadaly hřbitovy a pohřebnictví na území Rakouska-Uherska především do resortu zdravotnictví. Na základě

¹⁸ *Ottův slovník naučný*. Dvacátý díl. Praha 1903, s. 5.

dekretu dvorní kanceláře ze 30. března 1770 a říšským zákonem zdravotním z 30. dubna 1870 ř. zák. č. 68. mělo kladení mrtvých do hrobů výhradně význam zdravotní a bylo upraveno zákonnou pohlídkou mrtvých.¹⁹

Od této doby je patrná snaha proměnit místo posvátné na místo veřejné, které spadalo a podléhalo světské správě. Tento zákon, podobně jako i jiné právní normy týkající se pohřbívání, platil až do roku 1951. Tendence vedoucí k proměně statusu hřbitovů byla završena po vzniku Československé republiky, kdy byly pozemky určené k pohřbívání zemřelých bez ohledu na vlastníka prohlášeny za „veřejné zdravotní ústavy“. Vycházelo se přitom také ze zásady, že „hřbitovy nemají účelu výnosového, nýbrž mají sloužit k tomu, aby plnily veřejný účel“.²⁰ Hřbitovy byly ještě v období 1. republiky děleny na obecní (veřejné) a konfesijní (pro příslušníky určité církve), pomalu však toto dělení přestávalo mít význam.

Důležitou roli v tomto a při zakládání nových hřbitovů měl interkonfesijní zákon z 23. dubna 1925, podle kterého nikdo nesměl bránit slušnému pohřbení na hřbitově, nesměl je zakazovat ani rušit. Odepřít pohřeb na konfesijním hřbitově bylo možno pouze v případě, že byl v místě obecní hřbitov nebo hřbitov jiné církve, k níž se zemřelý hlásil. Aby se hřbitov založený obcí stal konfesním hřbitovem, bylo k tomu potřeba platného projevu obce, věnovat hřbitov církvi a také přijetí tohoto věnování příslušným zástupcem církve. Toto přijetí se zpravidla projevovalo vysvěcením hřbitova.

Podle Kodexu kanonického práva stále platí pro církevní hřbitovy následující:

Kán. 1240 - § 1. Kde je to možné, ať jsou vlastní církevní hřbitovy nebo alespoň prostory na světských hřbitovech, určené pro zemřelé věřící; obojí nutno žehnat podle předpisu.

¹⁹ ZÁHOŘ, J., ČÍŽEK, L. *Pohřbívání ohněm čili spalování mrtvol. Poučení pro český lid*. Praha: Společnost pro spalování mrtvol, 1916, s. 7.

²⁰ MIKULÁŠEK, J. *Dějiny pohřbívání a kremační hnutí*, Rkp. diplomové práce. Cyrilo-Methodějská fakulta Univerzity Palackého, Olomouc 2003, s. 271.

§ 2. Také jiné právnické osoby nebo rodiny mohou mít vlastní hřbitov nebo pohřebiště, které mají být podle uvážení místního ordináře žehnány.

Kán. 1242 – V kostelích se nepohřbívají těla zemřelých, pokud se nejedná o papeže, kardinály nebo diecézní biskupy i emeritní, kteří mají být pohřbeni ve svém kostele.

Kán. 1243 – Partikulární právo stanoví náležité normy o pořádku na hřbitovech, hlavně za účelem ochrany a podpory jejich posvátnosti.²¹

Počet funkčních veřejných i neveřejných hřbitovů je v České republice dle statistiky zpracované v letech 2004-2005 celkem 5799 (z toho je 5522 veřejných a 266 neveřejných pohřebišť). Nejmenším funkčním hřbitovem je evangelický hřbitov v obci Hluboká u Náměště nad Oslavou, kde je na 102 m² sedm hrobů.²²

Od počátku 20. století byla již většina hřbitovů bezkonfesijních. Současné hřbitovy slouží k pohřbívání všech osob bez rozdílu vyznání, farní příslušnosti, rasy a národnosti.²³ Pouze židovské hřbitovy zůstaly dodnes samostatné a jinověrci se na nich pohřbívat nesmí, např. v Praze na Žižkově. Protože po 2. světové válce na našem území skoro žádní Židé nezůstali, na téměř žádném židovském hřbitově se nepohřbívá a některé zcela zanikly. Nejčastěji patří dnes hřbitovy obcím, církvi nebo přímo dané farnosti.

Ještě na počátku 20. let řešil nejvyšší správní soud, zda je možno na konfesijních hřbitovech ukládat urny s popelem a rozhodl, že je to možné. V souvislosti s nárůstem pohřbu žehem, začala být od 20. let 20. století na hřbitovech budována kolumbária k uložení urn s popelem zemřelých. V posledních letech se na větších městských hřbitovech zřizují i rozptylové a vsypové loučky. Při rozptylu je popel z urny rozptýlen na rozptylové loučce na hřbitově, rozptyl může být proveden s účastí pozůstalých nebo také bez nich. Při vsypu bývá popel uložen do připravené jamky na vsypové loučce, vsyp bývá buď s obřadem nebo bez obřadu bez přítomnosti pozůstalé rodiny. Kdo chce provést rozptyl

²¹ *Kodex kanonického práva*. Praha, 1974.

²² ELIÁŠ, V., KOTRLÝ, T. *Přehled veřejných a neveřejných pohřebišť v České republice*. [online] Ministerstvo pro místní rozvoj. Univerzita Karlova, 2006. Dostupné z: <http://old.mmr.cz/upload/files/Regionalni%20politika/Zpracovani_prehledu_veřejnych_a_neveřejnych_pohřebišť_v_CR.pdf>.

jinde než na rozptylové loučce nebo na své zahrádce, může, ale musí mít souhlas majitele pozemku.

5.1 Evidence zemřelých v českých zemích

Nejstarším pramenem evidence zemřelých jsou církevní matriky. Důležitým mezníkem v zavádění církevních matrik byl tridentský koncil v letech 1545-1563 a po vnější stránce upravil jejich formu římský rituál z roku 1614. V řadě evropských zemí byly matriky založeny v průběhu 17. století (Švédsko r. 1608, Irsko r. 1619, Finsko r. 1628, Dánsko r. 1646). Nejstarší zápisy v matrikách sloužily především k církevně právním účelům.

Na území Čech pocházejí nejstarší matriky již z první poloviny 16. století (Jáchymov r. 1531, Horní Blatná r. 1541, Abertamy r. 1544). Pro druhou polovinu 16. století se již dochovaly matriky z několika farností západních a severních Čech. Prvenství ve vedení matrik patří v českých zemích německým luteránům.²⁴ V 16. století vedli matriky i utrakvisté²⁵ (např. Praha, Slaný).

Nejstarší středočeská matrika pochází z Kutné Hory a obsahuje zápisy od roku 1573.²⁶ Nejstarší matriky na našem území bývaly vedeny latinsky, a podle oblasti také buď česky nebo německy.

Všeobecně bylo vedení matrik v českých zemích nařízeno olomouckou synodou v roce 1591 a pražskou synodou roku 1605. Na sklonku činnosti pražského arcibiskupa Arnošta Harracha (1624-1667) měla matriky většina českých farností.

K sjednocení matričního zápisu došlo v pražské diecézi teprve roku 1760, kdy konzistoř zavedla jednotnou latinskou formuli. Do vedení matrik u nás zasáhla také reformní činnost osvícenského absolutismu.

²³ NÁVRÁTILOVÁ, A. *Narození a smrt v české lidové kultuře*. Praha: Vyšehrad 2004, s. 278.

²⁴ Luteráni či luteránské církve jsou protestantským křesťanským vyznáním, které vychází z odkazu německého reformátora Martina Luthera (1483 -1546) a protestantské reformace. Luteráni bývají někdy označováni jako evangelíci.

²⁵ Utrakvisté jinak kališníci nebo podobojí se říkalo stoupencům Husovým, jejichž podstatnou známkou na rozdíl od katolíků bylo přijímání z kalicha (pod obojí způsobou, sub utraque specie).

Na počátku sedmdesátých let 18. století byla vydána řada státních nařízeních, kterými se například zaváděl bezplatný zápis křtů, sňatků a pohřbů. Evidenci zemřelých značně zpřesnilo zavedení pevných příjmení za císaře Josefa II. i povinnost duchovních podávat krajským úřadům čtvrtletní souhrnné výkazy křtů, sňatků a pohřbů (dekretem z 10. března 1770). Tímto dekretem byl učiněn první krok k zásahu státu do církevní evidence, třebaže zdaleka ještě ne ve smyslu pozdější sekularizace. Zatímco ve Francii byla po francouzské buržoazní revoluci tato evidence již plně sekularizována roku 1792. Po Francii následovaly další státy např. Německo r. 1875, Uhry r. 1895. Na území někdejšího Předlitavska přetrvávala církevní evidence i rozpad Rakousko-Uherska po první světové válce v roce 1918. V Rakousku byla odstraněna teprve roku 1939, v Polsku r. 1945, v Jugoslávii r. 1946. V Československu skončila církevní evidence až přijetím matričního zákona v roce 1949.

Za vlády Josefa II. došlo k dalšímu významnému zásahu do vedení matrik dekretem z 1. května 1781, kdy byly prohlášeny za veřejné listiny. Matričním patentem z 20. února 1784 byl předepsán nový, mnohem důkladnější formulář, který s menšími úpravami sloužil až do roku 1949. Dohled nad vedením matrik přestal být jen záležitostí církevních úřadů a podíleli se na něm kromě biskupů i krajští hejtmani. Patent z 20. února 1784 nařizoval farářům každoročně odesílat krajskému úřadu výpisy z matrik, ze kterých se sestavovaly krajské tabely a zemský sumář. Zároveň to znamenalo, že od roku 1785 skutečně existovala v Rakousku (nikoliv v Uhrách) běžná evidence tří základních demografických událostí a souvislá řada údajů o počtu sňatků, narozených a zemřelých v jednotlivých zemích Předlitavska.

Vypovídací hodnota starších matrik je značně závislá na osobě zapisovatele. Zvláště neúplná a nepřesná bývá evidence zemřelých. Do konce 17. století se často evidovaly jen pohřby u farního kostela a nikoli na ostatních hřbitovech. Nebývala zapisována příčina úmrtí. Věk

²⁶HRADECKÁ, V. Státní oblastní archiv v Praze. *Genealogické a heraldické listy* č. 4/2008, s. 84.

zemřelých bývá často nepřesný, odhadován a zaokrouhlován, často bývá u starých osob nadhodnocován. Novorozenci, zemřelí před křtem, jsou systematictěji evidovány teprve od druhé poloviny 18. století. Někdy jsou zapisováni jen v matrikách pokřtěných a jindy jen v pohřebních. Mrtvě narozené děti se v českých zemích rozeznávají až od roku 1806 a do roku 1827 jsou v evidenci různě směřovány se živě narozenými. Velmi často se v matrikách setkáme s poznámkou o tzv. nouzovém křtu. Děti se narychlo křtily i při sebemenší známce života nebo i mrtvě narozené, aby nemusely být pohřbeny do neposvěcené půdy, mimo hřbitov.

Dvorský dekret z 19. července 1784 nařizoval vést pro každou obec zvláštní matriku nebo matriční oddíl. Zneužití matrik mělo zabránit číslování stránek, nařízené roku 1792. Hledání v matrikách měly usnadnit abecední indexy, zavedené v roce 1790. K zabránění případných ztrát bylo roku 1799 nařízeno ve všech zemích rakousko-uherské monarchie vedení duplikátů matrik, zasílaných konzistořím. Úplné sjednocení zápisů však nepřinesl ani formulář z roku 1784. Brzy po jeho zavedení se objevilo i průběžné číslování zápisů, definitivně upravené až v letech 1881-1882, které mělo zabránit opakované evidenci téhož aktu.

Toleranční patent z roku 1781 umožnil vznik i nekatolických matrik, např. augšpurské a helvetské církve. Do roku 1829 měly jen soukromý charakter, oficiální registraci nekatolického obyvatelstva vedli i katoličtí faráři. S povolením občanských sňatků se od roku 1868 objevily civilní matriky, zprvu jen oddací, od roku 1870 i rodné a úmrtní. Byly určeny jen pro osoby bez vyznání (bezkonfesijní), pro příslušníky státem neuznávaných církví (např. metodisty) a katolíky, kteří odmítli církevní sňatek. Jinak zůstávala evidence v českých zemích až do roku 1949 ve správě římskokatolické církve. Teprve matričním zákonem č.268/1949 Sb. ze 7. prosince 1949 byl od 1. ledna 1950 jednotný systém státních matrik vedených národními výbory.²⁷ Současně v té době byly předány do správy národních výborů veškeré církevní matriky. Matriční knihy

²⁷ Pavlík, Z. *Základy demografie*. Praha 1986, s. 78-81.

z doby před rokem 1870 byly tenkrát předány podle krajské příslušnosti farních úřadů státním oblastním archivům. Po roce 1989 vedou matriky matriční úřady při obecních úřadech, které mají za povinnost odevzdat matriční knihy starší sta let státním oblastním archivům.

Dnes platí zákon o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů č. 301/2000 Sb. Do knih úmrtí se zapisuje a) den, měsíc, rok a místo úmrtí, b) jméno, popřípadě jména, příjmení, popřípadě rodné příjmení, den, měsíc, rok a místo narození, rodné číslo, osobní stav, pohlaví, státní občanství a místo trvalého pobytu zemřelého, c) jméno, popřípadě jména, příjmení, popřípadě rodné příjmení, a rodné číslo žijícího manžela, d) datum zápisu a podpis matrikáře. Zápisy do knih úmrtí se provádí na základě: listu o prohlídce mrtvého, nebo pravomocného rozhodnutí soudu o prohlášení fyzické osoby za mrtvou. Na listu o prohlídce mrtvého je povinen oznámit do 3 dnů prohlízející lékař.²⁸ Pokud není známa totožnost zemřelého provede se podle § 22 zápis úmrtí do knihy úmrtí na základě listu o prohlídce mrtvého. V § 31 je uvedeno, co musí obsahovat úmrtní list: a) den, měsíc, rok a místo úmrtí, b) jméno, popřípadě jména, příjmení, popřípadě rodné příjmení, zemřelého, c) den, měsíc, rok a místo narození zemřelého, d) rodné číslo, osobní stav, pohlaví, místo trvalého pobytu zemřelého, e) jméno, popřípadě jména, příjmení, popřípadě rodné příjmení, a rodné číslo žijícího manžela, f) datum, jméno, popřípadě jména, příjmení a podpis matrikáře, označení matričního úřadu a otisk razítka matričního úřadu, který doklad vydává.

5.2 Církevní pohřeb

Pohřebními obřady doprovází církve své zemřelé a přimlouvá se za ně u Boha. Zároveň posiluje naději věřících ve věčný život a upevňuje víru ve spojení všech křesťanů se zmrtvýchvstalým Kristem. Po dlouhá

²⁸ Zákon o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů č. 301/2000 Sb.

staletí byl církevní pohřeb s pohřbením těla do země jedinou možností pohřbu.

Od 1. ledna 1974 byly pro potřeby kněží při pohřbech vydány Českou liturgickou komisí nové „Pohřební obřady“, které se dosud používají. Nově v nich byl připojen obřad pro rozloučení před kremací. Důležité je, že obřad posledního rozloučení se může konat jen při pohřbu, to znamená v přítomnosti těla zemřelého. Například církevní manželský sňatek lze uzavřít v zastoupení.

Církev odmítá vnější okázalost pohřbu, ale prokazuje úctu tělům zemřelých, protože byla chrámem Ducha svatého. Nutné je brát v úvahu různé podmínky pro pohřeb a místní tradici, církev počítá s trojím způsobem pohřbu: 1. s obřady na třech místech (v domě zemřelého, v kostele a na hřbitově), 2. obřady na dvou místech (v pohřební síni hřbitova a u hrobu), 3. obřad pouze na jednom místě (např. v domě zemřelého).²⁹

Kněz má přihlížet k rodinným tradicím a místním zvykům pokud jsou v souladu s evangeliem. Pokud evangelium místní zvyklosti a přání pozůstalých odporují, má se je snažit změnit, aby se při křesťanském pohřbu projevila víra ve vzkříšení mrtvých. Pohřební obřady, kromě sloužení mše svaté, může vykonat i jáhen.

Při církevním pohřbu je ke čtení na výběr velké množství textů, při výběru textu se může kněz domluvit s pozůstalou rodinou.

Po čtení evangelia mívá kněz připravenu pohřební homilii, např. na čtení 2 Kor. 5,1 nebo podle Janova evangelia 8,12 „*Já jsem světlo světa, kdo mne následuje; nebude chodit ve tmě, ale bude mít světlo života.*“. Při pohřbech kněží a řeholníků bývá často homilie na Janovo evangelium 15,16: „*Už vás nenazývám služebníky, protože služebník neví, co činí jeho pán. Nazval jsem vás přáteli, neboť jsem vám dal poznat všechno, co jsem slyšel od svého Otce.*“ Možná je také homilie na starozákonní Knihu moudrosti 3,1-6,9, často při pohřbech mladých lidí, neboť ukazuje,

²⁹ *Pohřební obřady*. Praha: Sekretariát české liturgické komise pro vnitřní potřebu 1972, s. 7.

že délka života není rozhodující. Často bývá promluva na čtení ze Zjevení 20,11 – 21,1 o posledním soudu nebo Římanům 14, 7-9. Věřící mají na mysli slova apoštola Pavla: „*Víme totiž, že až bude stržen stan, ve kterém tady na zemi bydlíme, že nám dá Bůh obydlí jiné. Ne dům udělaný lidskýma rukama, nýbrž takový, který potrvá navždycky v nebi.*“³⁰ Ve stanu bydlí člověk přechodně, proto si mají věřící uvědomovat přechodnost své lidské existence na zemi. Na každého člověka čeká smrt, rakev, pohřeb i lidské zapomenutí, myslet bychom měli na setkání s Kristem, na to, co sebou ponese na věčnost.

Po homilii, se konají přímluvy zakončené modlitbou kněze (anebo společnou modlitbou Páně):

„Prosme všichni vzkříšeného Pána za našeho zemřelého (naši zemřelou) N... a za spásu všech živých a mrtvých. Křtem bylo do našeho bratra (naší sestry) zaseto semeno nesmrtelnosti; prosme Pána, ať své dílo dokoná a na věky přijme našeho zemřelého (naši zemřelou) do společnosti svých svatých.“

Lid odpovídá: „Pane, smiluj se.“

„Náš bratr (Naše sestra) N... jedl(a) chléb života; prosme Pána, ať mu (jí) podle svého slibu dá život věčný a vzkřísí ho (ji) v den poslední.“

Kropení svěcenou vodou a okuřování kadidlem je možno z rozumných důvodů při pohřebním obřadu vynechat. V závěru pohřebního obřadu vyzývá kněz účastníky pohřbu, aby se za zemřelého modlili.

S ohledem na místní podmínky (např. velkou vzdálenost od kostela) může místní ordinář dovolit i pohřební mši svatou přímo v domě zemřelého. Pokud není při pohřbu mše svatá možná, má se za zemřelého odsloužit mše aspoň před pohřbem nebo po něm.

Pohřební průvod bývá často v různých oblastech odlišný, vždy však chodívá první ministrant s křížem a kněz jde před rakví (před pohřebním vozem).

Při církevním pohřbu v krematoriu, se konají obřady obdobně, nebývá však sloužena mše svatá, ale koná se jen bohoslužba slova a

³⁰ Bible. Nový zákon. Druhý list Korintským 5,1.

celý obřad je kratší. Kněz má při pohřebním obřadu černá bohoslužebná roucha.

Odepření církevního pohřbu

Odepření církevního pohřbu znamená, že duchovní správce neprovází zemřelého jménem církve a v liturgickém rouchu, nekoná žádných obřadů, nepropůjčuje kostela a kostelních zvonů. Podle římského rituálu je církevní pohřeb odepřen pohanům, židům a všem nevěřícím, kacířům a jejich příznivcům, odpadlým od křesťanské víry, rozkolníkům, sebevrahům, nepokřtěným dětem. Církevní pohřeb tak nemohli mít vyobcovaní z církve nebo ti, kdo z církve odpadli a přestoupili. Církev však vedla v Československu do roku 1949 matriky, proto měla právo i povinnost do matrik všechny zemřelé zapisovat, tedy i pohřbené necírkevním pohřbem.

V Úhonicích nebyl nejméně v posledních 30 letech nikdy církevní pohřeb odepřen. Nejčastější důvod pro odepření církevního pohřbu bývá dnes, že zemřelý nebyl pokřtěn. Nestává se to ovšem často, neboť pozůstalí o takový pohřeb kněze obvykle ani nežadají. Spíše se stává, že zemřelý byl pokřtěný katolík, měl nárok na církevní pohřeb a přesto mu ho pozůstalí nezajistili.³¹

5.3 Dějiny novodobého pohřbívání žehem

Symbol ohně je významný v různých kulturách i náboženstvích. Oheň býval u četných antických národů původním prvkem a byl na základě své tvůrčí a ničivé moci posvátný. Podle řeckého filozofa Hérakleita³² se svět periodicky ničí ohněm a nově tvoří. Oheň je podle tohoto aristokratického filozofa z efesské obce totožný se světovým rozumem. V mnoha kulturách se udržoval posvátný státní oheň, který chránily panenské kněžky.

³¹ Osobní sdělení P. Bernarda Petra Slaboch O. Praem. ze dne 20. března 2009.

³² Hérakleitos z Efesu (cca 535 př. n. l.– 475 př. n. l.), známý jako „Temný“, byl řecký předsókratovský filozof. Patřil mezi íónské myslitele, tzv. miléťany, jako jeho předchůdce Anaximandros.

V katolické věrouce je oheň symbolem pekla, místem věčného zavržení, kde zemřelí ve smrtelném hříchu trpí věčnými tresty. Spálení zemřelého ohněm platilo v křesťanství dlouho za největší potupu, smrtí upálením bývali trestáni kacíři a čarodějnice. Od 19. století přestal být oheň v pojetí propagátorů kremace trestem a stával se dobrem. Podle zastánců pohřbů žehem se oheň stal symbolem hygienickým, který koná pro lidstvo zdravotní službu. Prastarý zvyk spalovat mrtvé byl v křesťanské Evropě po dlouhá staletí zapomenut, obnovilo ho až osvícenství.

K většímu rozšíření myšlenky spalování mrtvých napomohla francouzská revoluce, nejvíce ji propagovali němečtí materialističtí přírodovědci Karl Vogt a Jakob Molleschott v polovině 19. století. Už v roce 1849 proslovil k nesmírnému údivu všech posluchačů v Pruské akademii věd přednášku „Spalování zemřelých“ filolog a pohádkář, jeden ze dvou bratří Grimmů, Jakub (1785-1863).

Vliv měl i módní zájem o Dálný východ a buddhismus. Povzbuzením pro zastánce žehu byl i pohřeb indického maharádži z Kelapore³³, který zemřel na své cestě po Evropě v italské Florencii roku 1869. Tělo bylo k obrovskému zděšení Florentánů veřejně proměněno v popel na hranici v městském parku. I přesto se první krematoria stavěla právě v Itálii, ač sám papež Lev XIII. vydal v roce 1889 bulu, v níž přísně zakazoval katolíkům dát své tělo po smrti zpopelnit nebo komukoliv jinému to umožnit. V roce 1869 prosazoval pohřeb žehem kongres italských zednářů a v roce 1874 byl v Itálii schválen nový zdravotní zákon, který jako první v křesťanském světě povoloval zpopelňování zesnulých v krematoriích. Zanedlouho roku 1876 bylo postaveno krematorium v severoitalském Miláně, bylo prvním novodobým krematoriem v celé Evropě. Prvním zpopelněným se stal v milánském krematoriu 22. ledna 1876 Alberto Keller. Počet zpopelněných

³³ Maharádža býval v Indii titul krále nepoddaného a nepoplatného panovníkům, zvl. byli-li mu jiní králové (rádžové) podřízeni.

každoročně narůstal, i když to nebyl zdaleka masový jev. V Itálii byla roku 1876 zpopelněna jen 2 těla, roku 1877 již 14 těl, 1878 17, 1879 opět 17 a roku 1880 již 45 zemřelých.³⁴

Rok 1876 se, díky zahájení činnosti krematoria v Miláně, považuje v Evropě za datum novodobého spalování zemřelých. Vlna romantismu měla vliv i na první typy krematorií, právě v Itálii se po sjednocení země objevují nejčastěji krematoria ve slohu antických chrámů.

Třetí mezinárodní sjezd pro spalování mrtvol konaný 7. června 1876 v Drážďanech, stanovil požadavky pro zařízení pecí spalovacích. Těmito požadavky byly:

1. Spálení těla budiž dokonalé a nezůstaviž žádných zbytků uhelnatých.
2. Budiž provedeno přímo v pecích nebo přístrojích výhradně pro lidské mrtvolky určených.
3. Nesmějí při něm do vzduchu vystupovati žádné plyny ani výpary zapáchající.
4. Popel budiž čistý, bělavý a tak zůstaven, aby bylo snadno a rychle jej sebrati.
5. Náklad na zřízení pece a spálení těla budiž pokud možno malý.
6. Pec budiž tak sestrojena, aby mohlo spáleno býti několik mrtvol po sobě.³⁵

V sousedním Německu začaly vznikat koncem 19. století spolky přátel žehu. K novému způsobu pohřbívání se přikláněly i lékařské kongresy. Ke zvýšení zájmu o pohřeb žehem přispěl významně též technický pokrok, především nová koncepce spalovací pece patentovaná roku 1873 německým inženýrem Friedrichem Siemensem.³⁶ První kremační pece se vytápěly hlavně koksem, později svítiplynem a oleji. Nebylo snadné udržet žár o 1000 °C a mrtvé tělo dokonale zpopelnit v bílý popel. Zpopelnění se dělo proudem horkého vzduchu, jehož ohřívání se probíhalo šamotovým tělesem. Toto těleso se rozpálilo hořícím generátorovým plynem, který se získával vedením vodní páry

³⁴ DAVIES, D. J.; MATES, L. H. *Encyclopedia of Cremation*. Aldershot: Ashgate Publishing, Ltd., 2005.

Dostupné z:

<http://books.google.cz/books?id=DN6KqKI3YEC&pg=PA474&source=gbs_toc_r&cad=0_0#PPA452,M1>.

³⁵ ZÁHOŘ, J., ČÍZEK, L. *Pohřbívání ohněm čili spalování mrtvol: Poučení pro český lid*. Praha: Společnost pro spalování mrtvol, 1916, s. 5.

³⁶ Friedrich Siemens (1826-1904) byl německý podnikatel a zakladatel stejnojmenné firmy.

přes rozžhavený koks. Rozpálení šamotového tělesa na teplotu 1200 °C trvalo asi 4 hodiny a poté se do zpopelňovacího prostoru zasouvala rakev s mrtvým, která se zpopelňovala pouhým vzduchovým proudem bez přívodu dalšího hořlavého plynu. Samotné zpopelnění ve zpopelňovacím prostoru pece trvalo 1 ½ až 2 hodiny.

Dlouho se také řešilo, zda rakev má v obřadní síni krematoria mizet směrem vertikálním nebo horizontálním. Dodnes jsou oba způsoby v krematoriích používány.

Na území Rakouska-Uherska vznikl první křesťanský spolek s názvem „Die Flamme“ (Plamen) roku 1885 ve Vídni. Levicově laděné proklamace spolku Die Flamme zněly: *„Proletářsky žít, proletářsky zemřít a v souladu s kulturním pokrokem se nechat zpopelnit!“*

V důsledku stoupajícího zájmu o kremaci a růst křesťanských hnutí byl 19. května 1886 vydán Dekret Svatého Officia, který striktně odmítl žeh. Roku 1889 vydal papež Lev XIII. bulu zakazující katolíkům pohřeb žehem.

Evangelická církev byla od počátku k pohřbům žehem méně rigidní než katolická. Konference evangelických církví v německém Eisenachu povolila roku 1898 svým duchovním oficiální účast na pohřbu žehem. Katolická církev pohřbívání žehem nadále odmítala, stejně jako pokusy o sekularizaci školy a manželství.

Dodnes však katolická církev podle Kodexu církevního práva doporučuje, aby tam, kde existuje zbožný zvyk pohřbívání těl zemřelých do země, byl tento zvyk zachován, ale současně nezakazuje pohřeb žehem. Pouze uvádí v Kodexu důležitou poznámku: *„...pokud nebyl zvolen z důvodu odporujících křesťanské nauce“*.³⁷ Nejedná se o důvody hygienické ani ekonomické, ale o důvody vyplývající z víry v život věčný. Katolická církev odepírá církevní pohřeb těm, kteří před svou smrtí neprojeví známky kajícího tzn. veřejně prokazatelným odpadlíkům, bludařům, rozkolníkům, veřejným hříšníkům, jimž nelze dovolit církevní

³⁷ *Kodex kanonického práva*. Praha, 1994, s. 517.

pohřeb, aniž by vzniklo veřejné pohoršení věřících. Zemřelému, který nemůže mít církevní pohřeb, se musí odmítnout i pohřební mše svatá.

Řada krematorií vznikla koncem 19. století v německých protestantských zemích, do roku 1910 jich zde bylo postaveno celkem 23. Nejstarší německé krematorium, a teprve druhé v Evropě, zahájilo provoz 10. prosince 1878 v Gothě, hlavním městě duryšského vévodství sasko-kobursko-gothajského (dnes spolková země Durynsko).

Podobně jako v Miláně mělo i gothajské krematorium vzestupný nárůst zpopelněných, v prvním roce byl zpopelněn pouze 1, ale za rok 1879 to již bylo 17 zemřelých. Právě v tomto krematoriu byli spalováni první Češi, kteří se pro pohřeb žehem dobrovolně rozhodli, například roku 1894 Vojta Náprstek. V roce 1900 bylo v sousedním Německu spáleno 639 zemřelých a v roce 1910 ovšem již 6 094! Když se tento způsob pohřbívání objevil v Německu, kde ho propagovali volnomyšlenkáři a zednáři, nikdo v Čechách nevěřil, že by se tak jednou mohlo pohřbívat i v našich převážně katolických zemích. Občasné reakce církevních hodnostářů zejména na stránkách Časopisu katolického duchovenstva, vyznívaly jednoznačně proti spalování zemřelých, ale žádný z pisatelů nečekal, že by se toho někdo u nás odvážil. Navíc českým katolíkům vedle pohanského původu kremace vadilo i jeho „němectví“.

Kolem roku 1933 bylo v Evropě již 235 krematorií, nejvíce v Německu (109), v Anglii (24, jen v Londýně jich bylo 5), ve Švýcarsku (20), v Československu a Dánsku (po 11) a ve Švédsku (10). V roce 1935 byla kremace povolena již v 15 evropských zemích, ze sousedních zemí nebyla možná v Polsku a Maďarsku. Za rok 1933 bylo provedeno zcela jednoznačně nejvíce kremací v sousedním Německu 66 148, dále v SSSR 9 056, v Anglii 7 480, ve Švýcarsku 6 118. Celkem v Evropě kolem 100 000 kremací ročně.³⁸

³⁸ *Ottův slovník naučný. Dodatky.* Díl třetí, svazek druhý. Praha 1935, s. 843.

5.3.1 Historie pohřbívání žehem v Čechách

Výjimečnou postavou v historii českého křesťanského hnutí byl Vojta Náprstek, který se roku 1881 stal členem pražské městské rady a kromě jiného prosazoval i uzákonění fakultativního pohřbu žehem. V roce 1883 a znovu pak roku 1888 navrhoval v Praze vybudovat krematorium. Znamý šířitel nových myšlenek Vojtěch Náprstek, vystoupil poprvé s návrhem na zřízení krematoria v Praze již 27. ledna 1883, ale návrh nebyl přijat. Náprstek svůj návrh proto opakoval 6. dubna 1889, ale znovu neuspěl. Na výhody pohřbu žehem upozornila Náprstka zřejmě první česká lékařka Anna Bayerová, která studovala lékařství ve švýcarském Bernu. Při studiích ve Švýcarsku se o kremacích dozvěděla a stala se jejich podporovatelkou. V červnu 1876 psala Bayerová Náprstkovi dopis o řešení problému s kremacemi ve Švýcarsku. Svůj kladný vztah k pohřbům žehem později sepsala ve své knize *Žena lékařkou*. Kniha vyšla roku 1907 ve známém nakladatelství Josefa R. Vilímka.

Vojta Náprstek se stal nakonec také roku 1894 prvním, kdo měl v Čechách velký občanský pohřeb bez církevní asistence a byl zpopelněn. Tím, že již na počátku 70. let 19. století vystoupil z římskokatolické církve, by mu byl samozřejmě církevní pohřeb odepřen.³⁹ Hlavním odpůrcem pohřbu žehem byla římskokatolická církev, ačkoli z počátku ani nevěřila, že by mohlo dojít k většímu rozšíření spalování zemřelých.⁴⁰ Na stránkách církevních časopisů se objevovaly koncem 19. století články jednoznačně odmítající spalování mrtvých těl.⁴¹

Vojta Náprstek zemřel po záchvatu mrtvice dne 2. září 1894, tedy krátce před slavnou Národopisnou výstavou, a na vlastní přání měl pohřeb žehem. Pohřeb to byl velmi neobvyklý a není proto divu, že o něm pražské noviny obsáhle psaly. Pohřeb se konal 6. září, rakev se

³⁹ Pokřtěn byl 17. dubna 1826 v pražském kostele sv. Havla.

⁴⁰ JIRSÍK, J.V. O spálení mrtvých. *Časopis katolického duchovenstva*, 1837, s. 170-171.

⁴¹ SMOLÍK, R. : Pohřbívání a spalování mrtvol. *Časopis katolického duchovenstva*, 1881, s. 162 – 178.

zemřelým Náprstkem vezli z domu „U Halánků“ ulicemi Prahy v prostém pohřebním voze o jednom koňském spřežení až k vlakovému nádraží, odkud byl vlakem odvezen do krematoria v městě Gotha v Německu. V tomto nejbližším krematoriu bylo tělo 7. září 1894 zpopelněno. Na pohřeb přijelo z Čech 59 jeho příbuzných a přátel. Urnu s jeho popelem uložil ve výklenku muzea v domě „U Halánků“ spisovatel Julius Zeyer, který je i autorem nápisu na urně:

*„Co z těla zbylo,
snadně se vejde v nádobu malou,
srdce jeho přece však
nosilo v sobě celý svět.“⁴²*

Společnost, která se zabývala speciálně pohřby žehem, založila v Praze jiná osobnost – pražský městský hygienik MUDr. Jindřich Záhoř. Činnost Společnosti pro spalování mrtvol, která byla založena roku 1899, spočívala především v propagování žehu formou přednášek a vydávání publikací, čímž připravila půdu nové organizaci, která se začala orientovat na praktickou stránku věci.

Pražský inženýr Ludvík Čížek, přívrženec pohřbů žehem, napsal ve své knize *Oheň ve službách hygieny*, která byla vydána v Praze roku 1897, že oheň při kremaci koná službu zdravotní.⁴³

Přívrženci pohřbu žehem byli zejména intelektuálové (spisovatelé, herci), ač některým vadilo jeho německví.

Již dne 19. prosince 1847 si kupříkladu známá spisovatelka Božena Němcova zapsala: „Často a často myslela jsem si, že staří Čechové krásnější způsob v pohřbívání měli než my. Věřte mně, že se mi to shniti v zemi nesmírně zhnusilo; písmo svaté praví: „Člověče, prach jsi a v prach se obrátíš“, jindy se to stalo, ale teď zůstane z člověka hromádka kosti a z těch se udělá mouka a posypou se s ni pole a louky. Jak krásné to bylo, když si mohli lidé prach svých drahých do popelnic uschovat;

⁴² TYRŠOVÁ, R. *Vojta Náprstek*. Praha, 1921, s. 20-33.

⁴³ ČÍŽEK, L. *Oheň ve službách hygieny. Se zvláštním zřetelem k technickým zařízením nové doby ku spalování mrtvol, zdechlin, smetí a odpadků z měst*. Praha 1897.

nyní neví mnohý, kam má na dušičky svíčku postavit a na prvního máje věnec položit.“⁴⁴

Před Vojtou Náprstkem byla již v roce 1890 v Paříži zpopelněna první Češka Augusta Braunerová (1817 – 1890), což byla matka malířky Zdenky Braunerové.

Prvním z Čechů, kdo se k tomuto kroku odhodlal byla překvapivě žena. Stala se jí manželka českého politika Františka Augusta Braunera, paní Augusta Braunerová roz. Neumannová (1817-1890). Paní Braunerová pocházela z německé rodiny, ale stala se z ní během života česká vlastenka. Zemřela v Paříži 18. října 1890 v osm hodin ráno a na přání zesulé byly ostatky zpopelněny v krematoriu na pařížském hřbitově Pere – Lachaise. Urnu pak převážely do Prahy vlakem její dvě dcery Anna a Zdenka a pohřeb byl připraven na sobotu 25. října na vyšehradském hřbitově. V Praze se tak jednalo o první pohřeb popela, proto není divu, že tato událost vyvolala velký ohlas, navíc rodina Braunerova patřila v Praze k nejznámějším. Katolická církev tento způsob v té době nepovolovala a každý kněz byl povinen pohřeb zpopelněných ostatků odmítnout. Proto nastaly pochopitelně s pohřbem problémy, kterých si pražské noviny pečlivě všímaly. Urna s popelem paní Augusty Braunerové nesměla být přenesena do kostela a zesulé byly odepřeny veškeré církevní obřady. Rodina Braunerova se pokoušela intervenovat až u pražského arcibiskupa Františka hraběte Schönborna, ale ten jakýkoli zásah odmítl. Pohřeb tedy proběhl netradičně, kněz P. Kavka vykropil rodinnou hrobku na Vyšehradě, ale urnu ne. Pomodlil se „za všechny věrné duše, jenž v hrobě odpočívají“ a odešel. Nad hrobem promluvil jeden z velkých přívrženců pohřbu žehem a přítel rodiny Vojtěch Náprstek. Ve svém proslovu citoval slova Bible *Prach jsi a v prach se obrátíš*, nejčastější to argument zastánců pohřbů žehem, a zdůraznil, že v Písmu svatém není pohřeb žehem nikde zakázán. Často citovaná věta ze Starého zákona je z promluvy Hospodina k Adamovi,

⁴⁴NĚMCOVA, B. *Myšlenky Boženy Němcové*. Olomouc: Votobia, 1996, s. 120-121.

kdy je člověk potrestán za svou neposlušnost. Hospodin Adamovi řekl: „*Uposlechl jsi hlasu své ženy a jedl jsi ze stromu, z něhož jsem ti zakázal jíst. Kvůli tobě nechť je země prokleta; po celý svůj život z ní budeš jíst v trápení. Vydá ti jenom trní a hloží a budeš jíst polní byliny. V potu své tváře budeš jíst chléb, dokud se nenavrátiš do země, z níž jsi byl vzat. Prach jsi a v prach se navrátiš.*“⁴⁵

Ve stejném roce jako Náprstek byl v Gothě zpopelněn další Čech, manžel sopranistky Národního divadla Růženy Maturové. Jeho urna byla uložena přes zákaz církve do rodinné hrobky na Olšanech.

Zpopelněna byla také manželka astronoma Josefa Jana Friče Marie Fričová roz. Federová (1874-1917). Paní Fričová zemřela 20. listopadu 1917 a její tělo bylo spáleno v tehdejší Prusku, přivezená urna s jejím popelem nesměla být uložena na hřbitov. Byla proto umístěna v pietně upraveném žulovém pomníčku v podobě malé kupole hvězdárny v Ondřejově, kterou její manžel založil.⁴⁶

Roku 1899 byla v Praze z iniciativy městského fyzika MUDr. Jindřicha Záhoře a starosty pražského Sokola JUDr. Josefa Scheinera, založena Společnost pro spalování mrtvol. Mezi zakládajícími členy byly například advokát, poslanec a pozdější pražský primátor JUDr. Karel Baxa, novinář Alois Hajn, novinář a pozdější známý režisér Jaroslav Kvapil, lékař MUDr. Duchoslav Panýrek, herec František Ferdinand Šamberk, nakladatelé bratři Jaroslav a Bohuslav Šimáčkovi. Zajímavostí je, že polovinu zakládajících členů tvořily ženy, většinou z Prahy. Mezi nimi mecenáška Pavla Klenková, herečky Hana Kvapilová, Růžena Maturová a Hana Benoniová, pokroková učitelka z České Třebové Františka Honlová. Po prvním roce činnosti měla Společnost 31 činných a 248 přispívajících členů. V březnu 1899 prosazovala Společnost na zemském sněmu zákon o fakultativním pohřbu žehem, který podepsalo 27 poslanců, ale nakonec k projednání předložen nebyl.

⁴⁵ Bible. Starý zákon. První Mojžíšova (Genesis) 3, 17- 19.

⁴⁶ BUMBOVÁ, Š. *Vyprávění o rodu Fričů*. Ondřejov, 1999, s. 52.

V roce 1902 zorganizovala Společnost pro spalování mrtvol první soutěž na projekt krematoria v Praze. Podmínky k soutěži vypracoval vrchní městský hygienik ing. Ludvík Čížek. Zasláno bylo pouze pět návrhů a uděleny byly dvě druhé ceny: Pavlu Janákovi a Janu Šachlovi. Výstava dvou maket krematorií těchto dvou architektů se konala v domě U Halánků, rodišti Vojty Náprstka a dnešním Náprstkově muzeu. V té době Společnost pronajala pozemek před obecním hřbitovem na pražských Olšanech. Ani tento návrh však nebyl realizován, protože Okresní hejtmanství v Žižkově zamítlo vydat živnostenské povolení ke spalování mrtvol.

Společnost pro spalování mrtvol v následujícím období požádala 190 slovanských měst, aby se jejich zastupitelstva domáhala vydání vládního nařízení o fakultativním pohřbu žehem. Kladný postoj zaujala Praha a tehdy ještě samostatná města: Bubeneč, Karlín, Královské Vinohrady, Michle, Smíchov, Střešovice, Vršovice, Vysočany a Žižkov. Z dalších českých měst Hlinsko, Hradec Králové, Jindřichův Hradec, Choceň, Kladno, Kolín, Náchod, Pečky, Polička, Přerov, Přebyslav, Semily, Úpice a Volyně.⁴⁷

V roce 1909 (16. března) byl v Praze ustaven nový spolek s názvem Krematorium, jehož prvním předsedou se stal Jaroslav Kvapil. Spolek pod jménem Společnost přátel žehu provozuje svou činnost dodnes. V roce 1910 začal spolek vydávat měsíčník Krematorium (později přejmenovaný na Žeh).

Roku 1912 žádala Společnost pro spalování mrtvol pražskou městskou radu, aby zapůsobila na říšské poslance při prosazování zákona o fakultativním pohřbu žehem. Odpůrců kremace byla stále většina poslanců, a tak požadavku nevyhověli. Spolky také usilovaly o zřízení kolumbária a urnového háje, ale ani v tom se jim nedařilo.

Zajímavostí je, že již roku 1914 uvedlo krajanské sdružení v USA do provozu První české národní krematorium v Chicagu.

⁴⁷ Lenderová, M. S pietou popel shrnouce... aneb kremace v Čechách. *Dějiny a současnost* 1/2001, s. 23-27.

Roku 1916 vyšla v Praze významná kniha L. Čížka a J. Záhoře „Pohřbívání ohněm čili spalování mrtvol“, ve které autoři vypisovali výhody pohřbívání ohněm a také nevýhody pohřbívání do země. Podle nich byl pohřeb žehem nejideálnějším způsobem pohřbívání z hlediska zdravotního, mravního, národohospodářského i po stránce vkusu. Připomínali, že i na území Rakouska je pohřeb žehem při nebezpečných nákazách povolen: *„Spalování mrtvých zamezuje šíření nakažlivých nemocí a také nařizuje se dle platných zákonů rakouských pohřbívání ohněm při choleře a asijském moru.“*⁴⁸ Zamysleli se i nad názory křesťanů a usoudili: *„V ohledu mravním se cít křesťanstva při pohřbívání ohněm neuráží, neb pobožnost jest v prostore chráněné při zvuku varhan a zpěvu chórovém daleko dojemnější nežli nad otevřeným hrobem za každé nepohody a tlačence zvědavého množství, také obřady církevní mohou v uzavřené místnosti správně vykonány býti.“*⁴⁹ Autoři se brání výtkám katolíků a neshledávají, že by se pohřeb žehem protivil nějakému článku křesťanské víry. Všimají si také, že žádný přímý výnos proti spalování mrtvol nebyl církví vydán, pouze zákaz namířený proti svobodným zednářům. Nepočítají, že by pohřby žehem byly bez účasti kněží: *„Jak jest vkusné a dojemné, když za zvuku varhan a modlitby a žehnání kněze rakev poznenáhla do hloubky ve krematoriu klesá. Jak působí utěšivě kolumbarium (budova s popelnicemi) v lадně upraveném sadu nebo řada popelnic, ve stinném háji uložených, na mysl vnímavou a výchovu lidu a hlavně mládeže.“*⁵⁰

Předpovídají, že pohřby žehem budou lacinější než do země, což se vyplnilo. „V ohledu úsporném zamlouvá se spalování mrtvých, neboť výlohy budou stále menší a bude-li porozumění v obyvatelstvu, bude zajisté možno při větším rozvoji pohřbívání ohněm spalovati mrtvoly lidí nejchudších úplně zdarma.“ V dalším bodě doporučují pohřby žehem ve

⁴⁸ ZÁHOŘ, J., ČÍŽEK, L. c. d., s. 9.

⁴⁹ ZÁHOŘ, J., ČÍŽEK, L. c. d., s. 9.

⁵⁰ ZÁHOŘ, J., ČÍŽEK, L. *Pohřbívání ohněm čili spalování mrtvol. Poučení pro český lid*. Praha: Společnost pro spalování mrtvol 1916, s. 9.

velkých městech: „Spalování mrtvých hodí se zejména pro obyvatelstvo velikých měst, ježto zvětšováním měst ocitají se konečně hřbitovy uprostřed měst samých.“

Přes silný a stále narůstající hlas propagátorů pohřbů žehem zůstaly v Čechách kremace do konce I. světové války v roce 1918 výjimkou. Mrtvoly zemřelých, kteří chtěli být po smrti spáleni, se převážely ke kremaci většinou vlakem do Německa. Pohřeb žehem byl drahý a nemohl si ho jen tak někdo dovolit. Zemřelí byli v rakvích přepravováni na tu dobu obrovské vzdálenosti. I když cena samotného zpopelnění v krematoriu byla poměrně nízká, cena za přepravu vlakem několikanásobně zvyšovala náklady na pohřeb. Vysoká cena kremace v zahraničí byla velkou překážkou. V roce 1900 byl náklad na převoz a kremaci v nejbližším krematoriu v německé Gothě kolem 300 zlatých, z toho doprava rychlíkem vyšla na 234 zlatých a poplatek za spálení mrtvého těla „jen“ 60 zlatých.⁵¹ Kremaci si tak mohly dovolit jen bohatší vrstvy obyvatel. Námitky proti pohřbům žehem měla také kriminalistika, protože kremace znemožňuje exhumaci zemřelého pro účely vyšetřování trestné činnosti.

V Čechách nebylo do první světové války postaveno ani jediné krematorium, což bylo dáno tím, že kremace nebyla na území Rakouska zákonem povolena. Avšak mnohá česká města měla o stavbu krematoria velký zájem. Není bez zajímavosti, že rigorózní habsburská monarchie opírající se o římskokatolickou církev stavby krematorií zakazovala, přitom ale nebránila svým občanům, aby nechávali mrtvá těla zpopelňovat v krematoriích mimo území Rakouska-Uherska.

Po vzniku Československé republiky dne 28. října 1918 se stal poslancem Národního shromáždění Jaroslav Kvapil⁵². Již 1. dubna 1919

⁵¹ V Rakousku byla od roku 1892 zavedena korunová měna, zlaté se však nadále, a to v poměru 1 zl. = 2 K. Například nový kostel v Úhonicích byl v roce 1898 postaven nákladem 46 356 zl. a 14 krejcarů. Plat učitele, úředníka, státního úředníka činil asi 1 000 zl., 1 kg masa 1,50 K, 1 kg cukru 85 hal., 1 kg mouky 26 hal.

⁵² Jaroslav Kvapil (1868 – 1950) režisér, dramatik a básník. V roce 1900 se stal dramaturgem Národního divadla. Po roce 1918 působil jako šéf činohry Vinohradského divadla v Praze. První předseda sdružení Krematorium – spolku pro spalování mrtvých.

předložil návrh nejkratšího zákona, nazývaného později „Lex Kvapil“ čili Kvapilův zákon, který měl pouhé dva paragrafy: § 1 *Pohřbívání ohněm jest dovoleno* a § 2 *Provedením zákona jest pověřen ministr veřejného zdravotnictví ve srozumění s ministrem vnitra a spravedlnosti*. Návrh vyvolal v nově sestavené parlamentu bouřlivou diskusi, po které byl však přijat. S pouhými 2 paragrafy je to nejkratší zákon v naší historii. Zákon o fakultativním pohřbívání ohněm vstoupil v platnost pod č. 180/1919 Sb. dne 1. dubna 1919 a byl z Nařízení vlády č. 517 ze dne 10. září 1919 podrobněji rozpracován na dvacet paragrafů.

První krematorium bylo postaveno v severočeském Liberci, tehdejším německém Reichenbergu, kde působila jedna z neaktivnějších poboček spolku Die Flamme řízeného z Vídně. Krematorium bylo stavěno ještě před vznikem samostatného Československa, základní kámen byl položen v roce 1915 a stavba dokončena ještě před koncem první světové války roku 1917. Krematorium však bylo rakouskými úřady zapečetěno. První pohřeb žehem se v Liberci konal právě 28. října 1918, tedy ještě nezákonně. Do konce roku bylo v libereckém krematoriu zpopelněno celkem 83 zemřelých.

V Praze vzniklo první provizorní krematorium přestavbou bývalé obecní kaple na Olšanských hřbitovech Po vydání zákona č.180 Sb., z roku 1919, kterým bylo povoleno zpopelňování zemřelých, muselo hlavní město Praha urychleně řešit stavbu krematoria. Bylo rozhodnuto o přestavbě obecní kapli Olšanských hřbitovů (dnešní Nová obřadní síň), které začalo fungovat 23. listopadu 1921. Nová budova krematoria byla v hlavním městě dána do provozu až v únoru 1932 ve Strašnicích, obřadní síň byla připravena pro 1200 osob. Žároviště mělo 2 pece vytápěné plynem.⁵³ V roce 1923 zahájilo činnost druhé krematorium u nás, a to v Pardubicích. Nejstarší krematoria na našem území byla postavena v Liberci (1918), Praze-Olšanech (1921), Pardubicích (1923), v

⁵³ NEKVASIL, J. *Pražská krematoria a pohřeb žehem vůbec*. Praha 1946, s. 5-28.

Mostě (1924), Nymburce (1924), Ostravě (1925) a Českých Budějovicích (1925).

V roce 1925 již bylo v Československu pohřbeno žehem 3 045 zemřelých, což činilo 2,09 % všech zemřelých, roku 1950 už 11 937 (11,6 %) a roku 1982 90 202 (68,35 %).⁵⁴ Novější přesné údaje nejsou známy. Postupně tak Československo předstihlo všechny státy Evropy, nakonec i země s dlouhou protestantskou tradicí.

Pohřeb žehem směl být za 1. republiky prováděn pouze v několika úředně schválených krematoriích a úřední formality byly složitější než dnes. Především musel být doložen doklad s přáním zemřelého o spalení jeho těla! Pro provedení žehu byl nezbytný úmrtí list, výslovné vyjádření lékaře, že neexistuje sebemenší podezření trestného činu, sebevraždy, nebo že se nejednalo o náhodné úmrtí, současně byl nutný doklad o tom, že si nebožtík takový způsob pohřbu přál a také vyjádření ohledače mrtvol. K propagaci kremace v Československu velmi přispěly pohřby některých významných osobností politického a kulturního života ve 20. letech: ministra financí Aloise Rašína v únoru 1923, spisovatelů Aloise Mrštíka v únoru 1925, Karla Václava Raise v červenci 1926 a Josefa Holečka v březnu 1929. Velkým propagátorem pohřbů žehem byl v té době ing. František Mencl, který byl od roku 1919 druhým předsedou spolku Krematorium.⁵⁵ Přívrženci pohřbů žehem byli v tomto období hlavně sympatizanti Volné myšlenky.⁵⁶ Ke spalování mrtvých se v prvorepublikovém Československu nestavěly nesouhlasně pouze

⁵⁴ DAVIES, D. J.; MATES, L. H. *Encyclopedia of Cremation*. Aldershot: Ashgate Publishing, Ltd., 2005.

Dostupné z:

<http://books.google.cz/books?id=DN6KqKI3YEC&pg=PA474&source=gbs_toc_r&cad=0_0#PPA452,M1>.

⁵⁵ Ing. František Mencl (nar. 21. ledna 1879 v Libranticích u Hradce Králové, zemřel r. 1960), stavební rada hl. m. Prahy a odborník na stavby mostů. Jako stoupenec Volné myšlenky se věnoval propagaci pohřbů žehem. Od roku 1919 se stal předsedou spolku Krematorium, předtím byl jeho místopředsedou. V r. 1919 vydal knihu *Evropská krematoria*. Řídil vydávání *Věstníku* spolku Krematorium. Úspěšný byl jeho plán, aby spolek Krematorium výhodnými půjčkami obcím podporoval stavby krematorií v ČSR. Spolu s arch. V. Hofmanem navrhl krematorium v Ostravě (1925).

⁵⁶ Volná myšlenka byla antiklerikální a ateistické hnutí. Volná myšlenka byla výrazem liberálního myšlení konce 19. a počátku 20. století. Jejím programem byla odluka státu od církve. Česká sekce Volné myšlenky byla založena v roce 1904. Od roku 1909 byl jejím předsedou básník Josef Svatopluk Machar. V roce 1915 byla česká sekce Volné myšlenky rozpuštěna. Její činnost byla obnovena po vzniku Československa. V roce 1924 od Volné myšlenky odpadlo komunistické křídlo, které se nadále označovalo Svaz proletářských bezvěrců.

některé nekatolické církve, hlavně nově vzniklá Církev československá husitská, s níž spolek Krematorium dokonce přímo spolupracoval.

V průběhu let začalo přibývat i zpopelněných katolíků, přestože katolická církev byla nesmlouvavá a do roku 1926 zákaz kremace pro katolíky třikrát obnovila a upřesnila. Před druhou světovou válkou byl již ve velkých českých městech pohřeb žehem běžnou záležitostí.

Římskokatolická církev byla nucena se k pohřbům žehem stále více vyslovovat. Postupem času začala pohřeb žehem tolerovat. Již v době, kdy probíhal II. vatikánský koncil, byl instrukcí Svatého oficia zmírněn zákaz pohřbu žehem, uvedený v c. 1203 § 1 CIC/1917. Církevní pohřeb zpopelněných byl povolen v případech, kdy se spálení těla neděje z důvodu popírání dogmat, sektářství nebo nenávisti vůči katolické církvi. Omezení kladená takovému pohřbu byla odstraněna novým „Ordo Exsequiarum“ z 15. srpna 1969. Ze slavení pohřbů má však být i nadále zřetelné, že církev dává přednost pohřbu do země před žehem. Proto i nejnovější vydání Kodexu kanonického práva v c. 1176 § 3 CIC/1983 doporučuje zachovávat „zbožný zvyk“ pohřbívání těl zemřelých do země. Nový CIC v zásadě nezakazuje pohřeb žehem, ale zapovídá ho pouze tehdy, koná-li se z důvodu odporujících křesťanské víře. Touto novou úpravou se nejen zmírnila církevní disciplína, nýbrž se přiměřeně respektuje také svobodné rozhodnutí věřícího o svém vlastním pohřbu.

Jedním z hlavních hesel prvních propagátorů pohřbů žehem bylo, aby mrtví nezabírali místo živým a hřbitovy se příliš nerozšiřovaly. Dnes zaujímají všechny hřbitovy na našem území jen asi 0,03 % z rozlohy České republiky, čímž se obavy zastánců kremací z nadměrného záběru půdy pro hřbitovy nepotvrdily.

5.3.2 Ukládání popele zpopelněných

Vývojem prošlo i ukládání popele zemřelých. Původně se urny s popelem ukládali do kolumbárií, méně často si je lidé odnášeli do svých domů. Dnes je více možností jak s popelem zemřelých naložit. I zde záleží na

přání pozůstalých a na finančních prostředcích, které jsou ochotni uhradit. První platbou je cena urny, která se pohybuje od 500 Kč více.

Urnu s popelem je možno uložit do kolumbária, které bývají u krematorií nebo na větších městských hřbitovech. Cena za místo v kolumbáriu činí za 10 let například v Praze kolem 1 700 Kč.

Popel je možné nechat rozptýlit na hřbitově na rozptylové loučce. Za rozptýlení se platí od 1 400 do 2 000 Kč. Popel je možno nechat vsypat do jamky na vsypové loučce, samotný vsyp stojí do 2 000 korun. Pronájem místa na pražských vsypových loučkách vyjde přibližně na 600 Kč na 10 let. Nejdražší je uložit urnu do hrobu s kamennou deskou, v tomto případě může cena vyjít na 15 až 27 000 Kč, záleží na druhu kamene. Nutno ještě připočíst vyrytí písma na náhrobním kameni: záleží na druhu písma, na způsobu vyrytí, zda to bude pískovaný, zlacený, stříbřený, bronzový či nerezový nápis. Ceny kamenických služeb se pohybují od 40 do 120 Kč za jeden vyrytý znak.

Mnozí chtějí mít „kousek“ svého blízkého doma a přitom nechtějí mít na skříní velkou urnu, pro ně nabízí pohřební služby malou vzpomínkovou schránku, do které se nasype jen pár dekagramů popela. Má podobu urničky, obelisku či pomníčku a cena bývá několik stokorun. Pohřební služby nabízí i tzv. smuteční slzy, ve kterých je popel zalit.

V posledních letech výrazně přibývá v českých krematoriích počet nevyzvednutých uren, které musí ze zákona 1 rok uschovávat. Lidé chtějí mít čím dál méně povinností s údržbou hrobů i třeba jen prosklených vitrín v kolumbáriích.

5.4 Současné pohřební spolky a organizace v České republice

5.4.1 Sdružení pohřebnictví ČR

Od roku 1992 u nás působí Sdružení pohřebnictví ČR, a to jako klasická profesní instituce. Zastupuje celý obor navenek, zároveň působí i jako autoregulační orgán. Především prostřednictvím etického Kodexu cti

Sdružení (viz příloha na s. 208) také uděluje certifikát kvality, který zatím získalo 23 pohřebních společností. Vydává odborné publikace, pořádá školení a zodpovídá odborné dotazy z oblasti pohřebnictví. Podle Hany Svěchotové z této instituce má Sdružení pohřebnictví ČR v průměru asi 150 členů, což je asi 1/3 veškerých objektů podnikajících v pohřebnictví.⁵⁷ Veletrh pohřebnictví Venia na Výstavišti v Brně přivítal v roce 2005 přes 1 300 návštěvníků a vystavovalo na něm 61 firem podnikajících v oboru pohřebnictví. Obor má už i svůj časopis-čtvrtletník Eternity, který vychází v Ústí nad Labem. Uvažuje se také o pohřebnickém skanzenu v Kašperských Horách, zatím zůstává jen u záměru, který ovšem zčásti naplnila celoroční výstava na toto téma v tamním městském muzeu. Sdružení také pořádá ples regionálních pohřebních služeb.

5.4.2 Společnost přátel žehu

Společnost přátel žehu je občanské sdružení, navazující na činnost Společnosti pro spalování mrtvol, která vznikla na českém území v roce 1899. Mezi první propagátory vzniku spolku patřili například Vojtěch Náprstek, spisovatelé Jan Neruda a Božena Němcová. V roce 1909 je ustaven nový spolek s názvem Krematorium, ten provozuje svou činnost dodnes pod jménem Společnost přátel žehu.⁵⁸ Počáteční úzké spojení s anarchisticky zaměřenou Volnou myšlenkou nenechává na pochybách, že v počátcích nešlo jen o prosazování idejí novodobého spalování. Společnost se zasadila o uzákonění žehu v Československu a postarala se o vznik prvních třinácti krematorií na českém území. V letech 1909-1959 platila zásada věkově odstupňovaných ročních členských příspěvků, z nichž plynul nárok na bezplatný spolkový pohřeb (bez uložení popele).

⁵⁷ SVĚCHOTOVÁ, H. Emailové sdělení z 10.2.2009 sekretariátu Sdružení pohřebnictví ČR.

⁵⁸ Společnost přátel žehu sídlí na adrese Revoluční 1546/24, Praha 1, telefon 222 315 961, nemají vlastní internetové stránky.

Společnost přátel žehu byla na přelomu 50. a 60. let 20. století zrušena, její spolkový majetek byl státem zabaven a vklady členů převedeny na účet České státní pojišťovny. Pojišťovna pak místo vypravení pohřbu vyplácela pouze pojistnou částku. Společnost obnovila činnost v roce 1991.

Z členského příspěvku sdružení se dnes například hradí vlastní pohřeb žehem, pietní akt (hudební doprovod, duchovní nebo řečník), převoz rakve do nejbližšího krematoria.

Společnost přátel žehu má své pobočky v mnoha větších městech a svým členům zajistí zpopelnění bez obřadu či s obřadem, podle přání i uložení na konkrétním hřbitově. Stát se členem je jednoduché. Tajemník Spolku přátel žehu Stanislav Motyčka uvádí: *„Vyplníte přihlášku, kde uvedete, jaký způsob pohřbu si přejete, kontakt na blízké či příbuzné, které máme po smrti vyrozumět, a zaplatíte. Po zaplacení dostanete kartičku s telefonním číslem, kam zavolá ten, kdo bude s vámi v době smrti. Může to být nemocnice, policie či někdo známý. Spolek se už pak o vše postará.“* Je dobré tuto kartičku nosit stále u sebe spolu s občanským průkazem.

Příspěvek se platí jednorázově, podle toho, zda chcete kremaci bez obřadu, či s ním, v současné době obnáší 15 až 22 000 korun. Ceny se samozřejmě mění. Může se stát, že předplatíte-li si dnes dvacetitisícový obřad a uložení, za deset let budete muset na stejný druh pohřbu něco doplatit. Cena také záleží na tom, jak daleko je vybraný hřbitov od krematoria.

Společnost přátel žehu je určena především pro osamělé lidi, kteří nikoho nemají a nechtějí se spoléhat na stát. Členem se může stát kdokoli, bez ohledu na víru, rasu či společenské postavení. V zahraničí je běžné uzavřít pojistku, kdy si vlastně předplatíte určitý druh pohřbu a pojišťovna se sama postará, aby bylo vaše přání splněno. Podle sdělení České asociace pojišťoven v České republice takovou pojistku momentálně žádná pojišťovna občanům nenabízí.

5.4.3 Krematoria v České republice

Podle statistik Sdružení pohřebnictví bylo k 1. lednu 2009 na území České republiky v provozu 27 krematorií. Co název krematorium znamená? Krematorium (z latinského *cremare* = *spálit*) je veřejné zařízení, v němž se v pecích provádí kremace neboli pohřeb žehem. Často se zde nachází také obřadní síň, sloužící k rozloučení pozůstalých se zemřelým. U mnoha krematorií jsou zřízena kolumbária.⁵⁹

Abecední přehled krematorií v České republice:

Blatná (1974), Brno (1930), Česká Třebová (1970), České Budějovice (1925), Hrušovany u Chomutova (1995), Hustopeče u Brna (1999), Jaroměř (1994), Jihlava, Jindřichův Hradec, Karlovy Vary-Rybáře (1933), Kladno (1995), Klatovy, Liberec (1918), Mělník, Most (1924), Nymburk (1924), Olomouc (1932), Ostrava (1925), Pardubice (1923), Plzeň (1926), Praha–Strašnice (1931), Praha–Motol (1954), Semily (1937), Šumperk, Tábor, Ústí nad Labem (1934) a Zlín (1978).

Například v plzeňském krematoriu měl 1. obřad dne 18. května 1926 v 16 hodin Karel Skála, dílenský státních drah. Ve druhém roce provozu krematoria bylo již 258 zpopelnění.⁶⁰

Na území Slovenska nebylo v období 1. republiky v provozu ani jediné krematorium a první krematorium na Slovensku bylo zprovozněno v Bratislavě až 29. ledna 1969!

Zajímavostí je také specializované zvířecí krematorium v Brně-Čhrlících, které má 2 obřadní síně. Pohřební obřad svého zvířecího miláčka mohou dokonce chovatelé sledovat v přímém přenosu. Od krematoria dostanou speciální kód, který jim umožní vstup na zabezpečenou část stránek zvířecího krematoria. Podnik zřídil

⁵⁹ Kolumbárium (z latinského *columbarium* - *holubník*) je stavba většinou na hřbitově určená pro ukládání pohřebních uren.

⁶⁰ *Deset let plzeňského krematoria*. Plzeň 1936, s. 3-7.

bezbariérový vstup a sociální zázemí pro tělesně postižené klienty, rozšířil se také o novou čekárnu.

Zřízení krematoria upravuje zákon o pohřebnictví v § 12, kde se v bodě 1 uvádí: „Krematorium lze zřídit jen na základě územního rozhodnutí a následného stavebního povolení; dotčenými orgány jsou vždy také krajská hygienická stanice a orgán ochrany ovzduší.“

Stejně jako provozování pohřební služby je i provozování krematoria, které zahrnuje zpopelňování lidských pozůstatků nebo exhumovaných lidských ostatků a související nakládání s nimi, ukládání lidských pozůstatků, úpravu popela, jeho ukládání do uren a jejich předávání, podle živnostenského zákona koncesovanou živností. Každý žadatel o koncesi na provozování krematoria musí prokázat svoji odbornou způsobilost, kterou se rozumí úspěšné absolvování specializované odborné přípravy zaměřené na odbornou problematiku související s provozováním krematoria a úplné střední, úplné střední odborné, vyšší odborné nebo vysokoškolské vzdělání a minimálně tříletá praxe v „provozu“ krematoria, nebo alespoň základní vzdělání a minimálně desetiletá praxe v „provozu“ krematoria.

Občas se v denním tisku objeví zpráva, že některé krematorium zaměnilo zemřelé. Podle zákona smí provozovatel krematoria převzít lidské pozůstatky ke zpopelnění a zpopelnit je jen tehdy, je-li úmrtí doloženo „úmrtním listem, průvodním listem k přepravě lidských pozůstatku (umrlčí pas), zprávou oprávněného orgánu cizího státu nebo“ listem o prohlídce mrtvého vystaveným „podle zvláštního právního předpisu; v případě podezření ze spáchání trestného činu v souvislosti s úmrtím je kromě toho nutný i písemný souhlas státního zástupce nebo jiného orgánu činného v trestním řízení, který je k tomu oprávněn podle zvláštního právního předpisu. Musí také zajistit, aby rakev s lidskými pozůstatky byla před zasunutím do kremační pece opatřena značkou

nezničitelnou ohněm obsahující číslo záznamu o zpopelnění v návaznosti na jím vedenou evidenci lidských pozůstatků a ostatků.

Pečlivě musí každý provozovatel krematoria vést evidenci lidských pozůstatků a ostatků, které mu byly předány ke zpopelnění, zejména: jméno a příjmení zemřelého, místo a datum jeho narození a úmrtí, rodné číslo, datum převzetí lidských pozůstatků nebo ostatku ke zpopelnění včetně přidělení čísla v evidenci, datum zpopelnění, datum výzvy k převzetí urny a datum vydání nebo odeslání urny včetně jména, příjmení a adresy jejího příjemce nebo, pokud nebyla urna převzata, datum a místo, kde byly zpopelněné lidské ostatky uloženy do společného hrobu.

Velice důležité je zákonné nařízení, které provozovateli krematoria nařizuje vyzvat pozůstalé, aby si převzali urnu s popelem zemřelého. Stále více se pracovníci krematorií setkávají s tím, že pozůstalí si ani nepřijdou vyzvednout urnu, ačkoli na to mají celý 1 rok! Zákon výslovně mezi povinnostmi provozovatele krematoria uvádí: *„Vyzvat k převzetí a předat urnu fyzické nebo právnické osobě, která sjednala pohřbení, nebo jí pověřené osobě, způsobem a ve lhůtě stanovené řádem krematoria; pokud tato osoba do 12 měsíců ode dne zpopelnění urnu od provozovatele krematoria nepřevzme, je provozovatel krematoria oprávněn lidské ostatky uložit smísením se zemí do společného hrobu na veřejném pohřebišti.“*

Je všeobecně známo, že mnozí pozůstalí si urny v krematoriích ani nevyzvedávají. Ředitel Pohřebního ústavu hl. m. Prahy Mlčoch to potvrzuje: *„Řekl bych, že pozůstalí nám tady nechávají až 30 % urn. Přitom urnu se zesnulým je možno obdržet již druhý den po kremaci. Ze zákona musíme urny skladovat jeden rok, přičemž první měsíc je to zadarmo, za každý další se platí 50 korun. Pokud nám urny zůstanou, popel se vyjme a uloží na společné pohřebišť.“* Zároveň upozorňuje na neobvyklý vztah k mrtvým v naší republice: *„Nikde není zacházeno s nebožtíky jako u nás. Jako s odpadem. To nikde v kulturním světě prostě neexistuje. V některých zemích mají i bezdomovci pohřeb s obřadem.“⁶¹*

Zásadně jsou žehem a bez jakéhokoliv obřadu pohřbívání bezdomovci, ke kterým se nikdo nepřihlásí a pohřeb jim platí město, na

⁶¹ HENCLOVÁ, M. Nebožtíci jsou nežádoucí. *Večerník Praha* č. 103, 1998.

jehož území zemřeli. V těchto sociálních pohřbech, aby byly co nejlacinější, jsou zemřelí spalováni v papírových rakvích.

Některá krematoria se snaží přicházet s novinkami. Například krematorium v Klatovech nabízí možnost, že si pozůstalí mohou svého příbuzného sami odvézt do pece za pomoci dálkového ovládání a za prosklenou stěnou mohou sledovat jeho spálení. Ačkoli se lidé na tuto službu dost ptají, zatím nikdo této možnosti nevyužil.⁶²

V dnešních krematoriích se těla zemřelých spalují při teplotě 900°C-1000°C. V peci rakev vzplane během několika okamžiků. Nejdříve zpuchří lak rakve, pak dřevo shoří a rozpadá se. Samotné tělo hoří v průměru hodinu a půl, záleží na jeho hmotnosti. Dnešní lidé jsou citliví k ochraně životního prostředí, proto se krematoria chlubívají, že ho neznečišťují. Popel zesnulých prý negativně neovlivňuje okolní prostředí vůbec. Podle českých zákonů není kremační popel považován za nebezpečný odpad. Je dokonale sterilní, prostý jakýchkoli organických částí. Plyny, opouštějící žároviště moderních krematorií, obsahují mnohem méně škodlivin, nežli výfukové plyny automobilů. Problémem je stále více uvolňování jedovaté rtuti z amalgámu v zubech spalovaných těl, která se dostává do ovzduší. Spodní vody ani vodní toky krematoria příliš neznečišťují.

Pohřební služby v České republice

V České republice působí dle sdělení Sdružení pohřebnictví ČR téměř 500 pohřebních služeb, které se podělí ročně o více než 100 000-110 000 zemřelých. Na dotaz, zda jsou někdy pohřební služby z tohoto sdružení pro porušení Kodexu cti vylučovány, bylo odpovězeno, že se to téměř nestává, neboť pohřební ústavy, které mají problémy (např. záměna rakví, okradení zemřelého) vystoupí z tohoto Sdružení většinou sami. Po roce 1989 se objevilo mnoho soukromých pohřebních služeb. V pohřebnictví se objevili podnikatelé bez hlubších znalostí oboru, kteří

s vidinou snadného a rychlého zisku poškodili dobré jméno pohřebních služeb.

Pohřební služby jsou v České republice koncesovanými živnostmi a kdo je může provozovat upravuje zákon o pohřebnictví, který uvádí v paragrafu 6 provozování pohřební služby následující:

„Provozování pohřební služby, zahrnující činnosti spojené s pohřbením, s výjimkou provozování pohřebiště, provádění balzamací a konzervací a zpopelňování lidských pozůstatků nebo exhumovaných lidských ostatků, úpravy popela a jeho ukládání do urn, a převozy lidských pozůstatků pro potřebu zdravotnického zařízení, policejních orgánů nebo jiných orgánů činných v trestním řízení, je koncesovanou živností. Žadatel o koncesi na provozování pohřební služby musí prokázat svoji odbornou způsobilost, kterou se rozumí úspěšné absolvování specializované odborné přípravy zaměřené na odbornou provozní, ekonomickou a právní problematiku související s provozováním pohřební služby a a) úplné střední, úplné střední odborné, vyšší odborné nebo vysokoškolské vzdělání a minimálně tříletá praxe v oboru, nebo b) základní vzdělání a minimálně desetiletá praxe v oboru.“

Každý provozovatel pohřební služby je ze zákona povinen a) mít vždy k dispozici alespoň o 1 vozidlo určené pro přepravu lidských pozůstatků a o 2 transportní rakve nebo transportní vaky více, než činí jeho průměrná denní potřeba, minimálně však 2 vozidla a 4 transportní rakve nebo transportní vaky. Rovněž musí mít zajištěno chladicí zařízení k ukládání lidských pozůstatků do doby pohřbení o kapacitě odpovídající průměrné tří denní potřebě, minimálně však se 3 místy.

Další povinností provozovatele pohřební služby je ukládat lidské pozůstatky do doby pohřbení pouze v chladicím zařízení zajišťujícím trvalé udržení teploty v rozmezí 0 až +2°C a v případě, kdy lhůta od zjištění úmrtí prohlížečím lékařem do pohřbení přesáhne 1 týden, nebo kdy to vyžaduje stav lidských pozůstatků, v chladicím zařízení zajišťujícím trvalé udržení teploty nižší než - 10°C. Důležité je, že provozovatel pohřební služby nesmí mít v nájmu chladicí nebo mrazicí zařízení a jiné místnosti ve zdravotnickém zařízení nebo v ústavu sociální péče. Chladicí boxy se dají rozdělit do dvou hlavních typů.

⁶² RYNEŠ, M. Lidé šetří i na mrtvých. *Klatovský deník*. 19. září 2006.

a) teplota je pozitivní, (+2 až +4 °C) nejpoužívanější typ, slouží k dočasnému uložení těla na několik dní případně týdnů. K rozkladu těla zde dochází pozvolna

b) teplota je negativní (-15 až -25 °C) používá se například tam, kde nebylo dosud tělo identifikováno. Zde je nutné tělo úplně zmrazit, aby se zastavil proces rozkladu.⁶³

Zákon pamatuje také na slušné chování pracovníka pohřební služby a nařizuje jím zdržet se ve styku s pozůstalými chování nešetrného k jejich citům a umožnit při smutečních obřadech účast registrovaných církví, náboženských společností a jiných osob v souladu s projevenou vůlí osoby sjednávající pohřbení.

V úplném závěru zákon o pohřebnictví upravuje i reklamu pohřebních služeb a krematorií. Jsou to velmi zajímavá nařízení např. reklama nesmí být ve zdravotnickém zařízení (často mají pohřební ústavy reklamy před nemocnicemi), reklama nesmí být doručována adresně a poslední věta zakazuje v souvislosti s oznamováním úmrtí nelze uplatňovat jakékoli formy reklamy.

(1) Reklama poskytování pohřebních služeb, provádění balzamace a konzervace, provozování krematoria a provozování veřejného pohřebiště (dále jen „činnosti v pohřebnictví“) může obsahovat pouze následující údaje:

a) název obchodní firmy nebo jméno, příjmení nebo název provozovatele činností v pohřebnictví,

b) vymezení předmětu činností v pohřebnictví, popřípadě dalších navazujících poskytovaných služeb,

c) adresu pracoviště určeného pro styk se zákazníky,

d) telefonní a faxové číslo, adresu elektronické pošty nebo internetovou adresu,

⁶³ Encyklopedie Wikipedia [online]. © 2008 [cit. 2009-03-10]. Dostupné z: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/M%C3%A1rnice>>.

- e) provozní dobu pro veřejnost,
- f) firemní logo nebo jiný grafický motiv.

(2) Reklama činností v pohřebnictví nesmí být

a) užitá v prostorách zdravotnického zařízení nebo ústavu sociální péče,

b) doručována prostřednictvím dopisu, letáku, elektronickou poštou nebo jinou adresnou formou.

(3) V souvislosti s oznamováním úmrtí nelze uplatňovat jakékoli formy reklamy.”

5.5 Virtuální hřbitovy Čech, Moravy a Slezska

Centrální databáze zemřelých v České republice neexistuje a státní centrální registr obyvatel, kde by měl být údaj o tom, kdo a kdy zemřel není občanům volně přístupný.

I z tohoto důvodu se v roce 2006 objevily užitečné internetové stránky, kde je možno najít mnohé údaje o zemřelých, ale kam také lidé mohou velice snadno zadat údaje o svých zemřelých předcích.

Dne 27. září 2006 byly spuštěny webové stránky www.cemetery.cz, na kterých je virtuální hřbitov Čech, Moravy a Slezska. Autorem tohoto projektu i stránek je Pavol Knúrovký se synem Robertem z Košic, ve spolupráci s programátorem ing. Rastislavem Škultétym, tehdy ještě studentem Ekonomické Univerzity v Bratislavě, Podnikovohospodářské fakulty v Košicích. Předtím již od roku 1999 provozovali obdobný virtuální hřbitov na Slovensku na adrese www.cemetery.sk. České stránky spravuje paní Hana Milková z Bruntálu. Na stránkách lze vyhledávat podle příjmení nebo podle hřbitova. Zadávat nové údaje je možné snadno do formuláře, přidat je možno i maximálně 3 fotografie dané osoby a náhrobku (to je služba placená). Povinné údaje jsou: jméno, příjmení, věk, datum pohřbu-kremace, místo pohřbení a zdroj. Nepovinnými údaji jsou: titul zemřelého, rodné příjmení, datum narození, místo narození, datum úmrtí.

Obrázek 1. Ukázka zadání hrobu českého básníka K. H. Máchy

Převzato z: < http://www.cemetery.cz/?gr_id=82&pid=620>

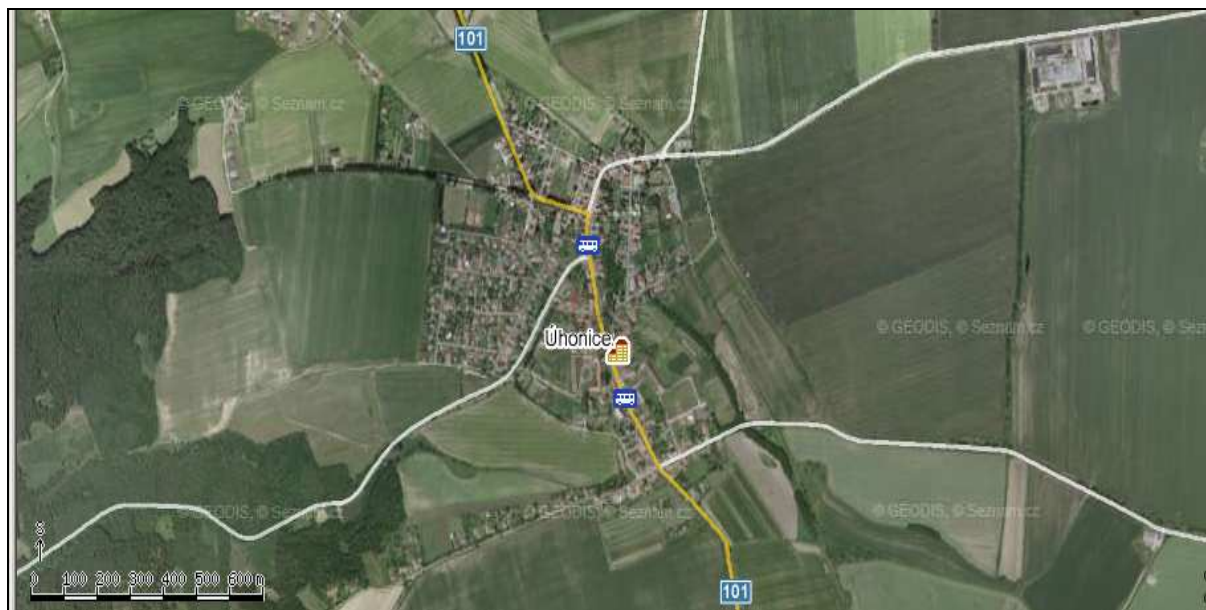
Po kliknutí na text pod okénkem „rozšířené vyhledávání“ se v novém okně objeví možnost podrobnějšího vyhledávání. Například pokud chcete vědět kolik je v databázi osob nad 100 roků do okénka napíšete od 100 do 120 a kliknete na hledat, v zápětí se objeví seznam 100 a víceletých. Podobně se dají vyhledávat vojenské hroby, chráněné hroby nebo hroby zrušené. Tato možnost byla dána do programu krátce po tom co vyšel na Slovensku zákon o pohřbívání a zákon o vojenských hrobech. Nalezený hrob je potom barevně odlišný: světlazeleně - vojenský hrob; šedě - zrušený hrob. Také se dá vyhledávat četnost jmen, např. kolik je v databázi zemřelých s příjmením Horák (101x) nebo se jménem Viktor (122x). Tato verze programu byla spuštěna 25. listopadu 2002.

Stránky virtuálního hřbitova pomohli již mnoha lidem nalézt hroby svých předků a příbuzných, zejména potomkům žijícím v zahraničí.

K 1. březnu 2009 bylo na stránkách zadáno 51 545 hrobů na 515 hřbitovech z celé České republiky.⁶⁴ Na slovenských stránkách bylo ke stejnému datu již na 1 624 hřbitovech 141 890 hrobů.⁶⁵

6. Charakteristika obce Úhonic

Obec Úhonic leží nedaleko západního okraje Prahy v rovinaté zemědělské krajině s úrodnými půdami. Západně od Úhonic se nachází rozlehlé lesy s lesnatým údolím potoka Loděnice. Severozápadně od Úhonic pramení Radotínský potok, který dále teče přes Úhonic, Drahelčice, Hořelice, Nučice, Tachlovice, Chýnici, Choteč a u Radotína se vlévá do řeky Berounky. Středem vesnice je velká obdélníková travnatá náves, kde se nacházejí nejstarší statky. Nadmořská výška obce bývá udávána 384 m.n.m.

Obrázek 2. Letecký snímek obce Úhonic.

Převzato z: <www.mapy.cz>.

Vesnice je velmi starého původu. Nejstarší písemné zmínky o vsi Úhonic jsou z roku 1143, kdy se stala majetkem Strahovského kláštera premonstrátů v Praze, jehož majetkem na dlouhá staletí již zůstala.

⁶⁴ CEMETERY - Virtuální hřbitovy [online]. Knúrovský & GOGO, © 2002 [cit. 2009-03-01]. Dostupný z: <<http://www.cemetery.cz/>>.

⁶⁵ CEMETERY - Virtuální hřbitovy [online]. Knúrovský & GOGO, © 1999 [cit. 2009-03-01]. Dostupný z: <<http://www.cemetery.sk/>>.

Vzácné je, že v této zakládací listině kláštera jsou zapsána i jména obyvatel Úhonic, které král daroval nově založenému klášteru. Před rokem 1358 byl ve vsi postaven farní kostel. Další soupis obyvatel je v urbáři z roku 1410⁶⁶. Ve vlastnictví Strahovského kláštera byly Úhonic až do husitských válek, roku 1421 zabrali vesnici pražané. Na faře pak sídlili několik let utrakvističtí kněží. Do poloviny 15. století drželi ves drobní držitelé a roku 1453 ji získal Aleš ze Šternberka. Od druhé poloviny 16. století se Úhonic staly opět vlastnictvím Strahovského kláštera a byly připojeny ke klášternímu panství Horoměřice. Strahovský klášter vlastnil většinu polí, luk i lesů, přibližně 500 ha z celkové rozlohy 994 ha katastru.

Obrázek 3. Historická mapa obce Úhonic z let 1836–1852.

Převzato z: <www.mapy.cz>.

Většina obyvatelstva Úhonic se živila v minulosti zemědělstvím, nejvíce obyvatel pracovalo na strahovském panském dvoře č. p. 1. Ostatní byli řemeslníci (tesaři, koláři, kováři, sedláři, ševci, zedníci apod.). Když se ve druhé polovině 19. století začala v nedalekých Nučicích těžit železná ruda pro kladenské hutě, mnoho mužů chodilo pracovat do nučických železnorudných dolů. Kolem Úhonic vedla téměř 100 let Kladensko-nučická železniční dráha, zrušena byla roku 1968 a její

⁶⁶ EMLER, J. *Deset urbářů českých*. Praha 1881, s. 230-232.

zbytky jsou dodnes viditelné. V obci je farní kostel Zvěstování Panny Marie postavený v letech 1896-1898 podle návrhu architekta Eduarda Sochora na místě starého kostela, který byl roku 1896 zbourán. Novorománský kostel Zvěstování Panny Marie s vysokou věží, věžními hodinami a zvonící je dominantou obce i okolní krajiny. Při kostele je římskokatolický farní úřad, budova fary č. p. 45 je v jádru barokní, klasicistně přestavěná. Kolem kostela je bývalý hřbitov, na kterém se pohřbívalo do roku 1829. U kostela byla vystavěna osmiboká kaple sv. Ducha, která sloužila v letech 1799 – 1834 jako pohřebiště pro strahovské premonstráty.⁶⁷ Farnost, která byla téměř po celou dobu existence spravována strahovskými kanovníky, tvoří dnes obce Úhonic, Chýně a Ptice.

V Úhonicích je pětiletá škola a mateřská škola, současná školní budova byla dostavěna v roce 1908. První zmínky o farní škole v Úhonicích jsou však již z druhé poloviny 17. století.⁶⁸ Dle dochovaných záznamů se v Úhonicích od té doby učilo nejméně na 4 místech. Školu navštěvovaly také děti ze sousedních obcí Chýně a Ptice. Od roku 1910 je v obci poštovní úřad, předtím zajišťoval služby poštovní úřad v Hořelicích (dnes místní část města Rudná). V obci je místní knihovna, kterou pravidelně navštěvuje přibližně 20 čtenářů. Občané mohou využívat služeb dvou prodejen potravin a smíšeného zboží, drogerie, hostinců „Na staré“ č. p. 29, „U Vančurů č. p. 88“, Klubu Šipka v č. p. 24, restaurace „Na hřišti“ a vinárny „No 13“ v č. p. 13.

Koncem 19. století vzniklo v Úhonicích mnoho zájmových spolků, které postupem času zanikaly. Nejstarším spolkem, který pracoval bez přerušení činnosti a zůstal do dnešní doby, je sbor dobrovolných hasičů, založený roku 1888.⁶⁹ Z dalších spolků pracují v současnosti již jen: fotbalový oddíl Sokol Úhonic, kynologický spolek, sdružení rybářů

⁶⁷ ŘEHÁK, T. Z. Pohřební místa premonstrátů mimo strahovskou baziliku. *Heraldika a genealogie* 31, 1998, s. 103-105.

⁶⁸ DVOŘÁKOVÁ, J., SLABOCH, M. *100 let nové školní budovy v Úhonicích*. Úhonic 2008.

⁶⁹ SLABOCH, M. *Sbor dobrovolných hasičů Úhonic 1888-2008*. Úhonic 2008.

Úhonické rybníčky. V minulosti bylo v obci zájmových spolků mnohem více – Čtenářsko-pěvecký spolek Komenský, Vlastenecká baráčnická obec Úhonice, Československý červený kříž, Federovaná dělnická tělocvičná jednota (FDTJ), Myslivecká jednota, Český svaz žen, Český svaz zahrádkářů. Z politických stran je v současnosti činná v obci pouze Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM), která pravidelně kandiduje v komunálních volbách. Obec Úhonice spravuje volené devítičlenné obecní zastupitelstvo, v čele se starostou. Poslední obecní zastupitelstvo vzešlo z komunálních voleb v říjnu 2006.

Nejvíce obyvatel dojíždí za prací do Prahy, se kterou má obec dobré dopravní spojení k metru trasy B stanice Zličín. Autobusovou dopravu zajišťují autobusy pražské integrované dopravy.

Mezi památné stavby patří v Úhonicích: panský dvůr č. p. 1, bývalý třípatrový parní mlýn č. p. 81, fara č. p. 45, pohřební kaple na starém hřbitově u kostela, výklenková kaple sv. Floriána na návsi postavená po roce 1855 po velkém požáru panského dvora č. p. 1, budova staré školy č. p. 87 a budova obecního úřadu č. p. 24. Na návsi je také pomník obětem první světové války 1914 -1918, ve které zemřelo 24 úhonických mužů.

Rozloha katastru Úhonic činí 994 ha, což je nejvíce z okolních obcí. Úhonice byly a jsou česká vesnice, ve které nikdy ve větším počtu nežily jiné národnostní menšiny. K 31. 12. 2008 měla obec Úhonice 367 čísel popisných a 36 čísel evidenčních, počet obyvatel s trvalým pobytem činil 931 osob (807 dospělých a 124 dětí do 15 let). Mužů žilo v obci 377 a žen 430, ze 124 dětí je 56 chlapců a 68 dívek. Průměrný věk obyvatel Úhonic činil v roce 2008 39,5 roku.

rok	počet obyvatel
1880	632
1890	668
1900	804
1910	854

1921	822
1930	811
1950	724
1961	797
1970	758
1998	812
2008	931

Tabulka 1. Vývoj počtu obyvatel Úhonic

6.1 Římskokatolický farní kostel Zvěstování Panny Marie v Úhonicích

Obrázek 4. Římskokatolický farní kostel Zvěstování Panny Marie z let 1896-1898.

Převzato z: < http://www.uhonic-obec.cz/vismo/galerie3.asp?id_org=17324&id_fotopary=1006&id_obrazky=1009&p1=4064>

Farní kostel Zvěstování Panny Marie postavený v letech 1896-1898 podle návrhu architekta Eduarda Sochora stojí na místě starého kostela, který byl v roce 1896 zbourán. Původní kostel stejného zasvěcení byl nejstarším v okolí a byl postaven pravděpodobně na počátku 14. století. Lod' měl dlouhou 9,50 m a 8,54 m širokou. Za vítězným obloukem se klenul užší a nižší chór, sestrojený z pěti stran osmiúhelníku. Pěkně

propracovaná žebra se sbíhala v hladkém svorníku. Okna chóru zakončoval lomený gotický oblouk. Chór byl bez opěráků. V průčelí stála blíže k jedné straně nízká věž, která se přistavila později.⁷⁰

O postavení nového kostela se nejvíce zasloužil strahovský opat P. Zikmund Starý O. Praem. Nový kostel, má na rozdíl od starého, hlavní oltář obrácený k jihu. V úhonicém kostele prožívali téměř všichni obyvatelé, donedávna katolických, Úhonic 3 nejdůležitější životní okamžiky – křest, manželský sňatek a pohřeb. Všichni obyvatelé tak byli nejméně 3x zapsáni v matrikách tzn. v křestních, v matrikách oddaných a zemřelých. Dnes se situace změnila a málokterý občan je pokřtěn, oddán církevně anebo církevně pohřben.

Mše svaté jsou v Úhonicích slouženy ve všední dny od 17.30 hodin, nedělní bohoslužba bývá od 8.00 hodin. Pravidelně navštěvuje nedělní bohoslužby kolem 40 věřících. Ve všední dny je účast malá a v posledních letech se někdy i stane, že pan farář je v kostele sám.

Věřící lidé, pravidelní návštěvníci nedělních bohoslužeb, dávají často sloužit mše svaté za své zemřelé. Snaží se, aby to bylo v den jejich úmrtí. Občas žádají kněze o odsloužení mše svaté za celou rodinu nebo dokonce za celý rod.

Římskokatoličtí kněží působící ve 20. a 21. století v úhonicé farnosti:⁷¹

Velký vliv na způsob pohřbívání měli místní faráři, kteří až do 60. let 20. století většinu zemřelých obyvatel Úhonic pohřbívali. Ve 20. století při farním kostele Zvěstování Panny Marie působili následující kněží:

- 30.6.1893 – 30.8.1909 farář P. Adolf Antonín Wagner O. Praem.
- 1.9.1909 – 20.11.1938 farář P. Václav Martin Váchal O. Praem.
- 27.11.1938 – 5.2.1939 administrátor P. Lohel Zdeněk Volman O. Praem.
- 12.2.1939 – 15.6.1940 farář P. Simund Vladimír Sudík O. Praem.

⁷⁰ Kostel Zvěstování P. Marie v Úhonicích. *Method 16*, 1890, s. 103.

⁷¹ SOJKA, V. *Z dějin obce Úhonicе (obecní kronika)*. Díl I. Úhonicе, 1964, s. 20.

- 16.6.1940 – 30.6.1940 administrátor P. Václav Martin Váchal O. Praem.
- 7.7. 1940 – 25.8.1940 administrátor Norbert Antonín Štulík O. Praem.
- 1.9.1940 – 27.7.1941 administrátor Alois Josef Peterka O. Praem.
- 1.8.1941 – 11.3.1974 farář P. Karel Josef Stuchlík O. Praem.
- Od 1.8.1974 dosud farář P. Josef Moulík

Římskokatolická fara v Úhonicích při kostele Zvěstování P. Marie byla během 20. století vždy obsazena a sloužili zde strahovští kanovníci. Pouze poslední farář P. Josef Moulík premonstrátem není, neboť v období socialismu byly mužské církevní řády zakázány.

6.2 Pohřební místa v Úhonicích

6.2.1 Hrobka premonstrátů

Poblíž farního kostela stojí nevelká osmiboká kaple, postavená v roce 1799. Nechal ji postavit Strahovský klášter premonstrátů a jemu sloužila v letech 1800-1834 jako pohřební kaple strahovských kanovníků. Pod mramorovou náhrobní deskou bylo pohřbeno 29 členů řádu, z toho 3 opati, 34 kněží, 1 bratr laik a 1 novic. Prvním pohřbeným byl roku 1800 zachránce kláštera v josefinské době a stavitel Filozofického sálu Strahovské knihovny, opat Václav Mayer. Dalšími 2 opaty, zde pohřbenými, jsou Adolf Šrámek (zemř. r. 1803) a Milo Grün (zemř. r. 1816), který se zasloužil o organizační spojení nezrušených klášterů v monarchii. Z významnějších kněží byl v kapli roku 1820 pohřben strahovský knihovník a spisovatel Gottfried Dlabač, roku 1833 děkan filozofické fakulty a spisovatel Matěj Erlich. Z bratrů laiků je v úhonické kapli pohřben stavitel hudebních nástrojů a varhanář Šimon Truska (zemř. r. 1809). Na mramorovém náhrobním kameni, který zakrývá vchod

do krypty, je znak Strahovského kláštera premonstrátů a nápis „Zde jest vyvolený odpočinek sionských synů sv. Norberta“.

Když se úhonická krypta naplnila, začali strahovští premonstráti pohřbívat po roce 1835 na Malostranském hřbitově v Košířích.⁷² Když roku 1834 zemřel strahovský opat Benedikt Pfeifer, byla úhonická krypta již zaplněná, a tak byl pohřben již na Malostranském hřbitově v Košířích. Zatím však v rodinném hrobě, neboť ještě nebylo připraveno řádové pohřebiště.⁷³

Kaple donedávna sloužila jako márnice, ve které bylo tělo zemřelého uloženo v rakvi na márách před pohřbem z kostela. Pohřební služby dnes přivázejí rakev se zemřelým jen krátce před obřadem z chladících zařízení přímo do kostela. Dnes jsou v kapli uloženy jen máry, které se přenášejí před pohřbem do kostela a ukládá se na ně rakev se zemřelým.

6.2.2 Morový krchov

Místem, kde se v Úhonicích údajně také pohřbívalo byl tzv. Morový krchov. Dnes se zde mezi lidmi říká Na kosti, prý proto, že tu sedláci při orání občas nacházeli lidské kosti. Pohřbívat se zde mělo za velkého moru v roce 1680, kdy pomřelo 72 obyvatel z Úhonic, včetně místního faráře. Pohřbívalo se prý do jedné velké jámy na poli za vsí.

6.2.3 Hřbitov v Úhonicích

V Úhonicích byl vždy pouze katolický hřbitov. V minulosti, do 19. století, žilo v obci několik židovských rodin, jejichž zemřelí členové byli zřejmě pohřbeni na nejbližším židovském hřbitově u obce Hostouň.

Starý hřbitov býval kolem farního kostela Zvěstování Panny Marie, který byl v roce 1896 zbourán. Bývalo zvykem pohřbívat zemřelé v posvěcené půdě kolem kostelů (každý církevní hřbitov je vysvěcený).

⁷² KŠÁRA, B. Malostranský hřbitov v Košířích. *Časopis rodopisné společnosti. Praha 1934, s. 85.*

⁷³ ŘEHÁK, T. Z. c. d., s. 103-105.

K tomu mohlo dojít až když byla ve středověkých Čechách hustější síť farních kostelů.

Lidé procházeli hřbitovem kolem hrobů svých mrtvých denně nebo aspoň každou neděli cestou na mši svatou. Hřbitov býval veřejným místem. Na tomto, dnes již nepoznatelném hřbitově se pohřbívalo až do roku 1829. Úhonický hřbitov sloužil pro Úhonice, a přifařené vsi Chýně, Horní a Dolní Ptíče (dnes spojené v jednu obec s názvem Ptice). Kde se v Úhonicích pohřbívalo před vznikem hřbitova kolem farního kostela není známo.

V Čechách bylo patentem císaře Josefa II. ze dne 23. srpna 1784 nařízeno budovat hřbitovy mimo obce a města. Ne všude se tak dodnes stalo a někde to trvalo několik desetiletí. V Úhonicích byl nový hřbitov za vsí při silnici na Chýni, který slouží dodnes, vysvěcen roku 1829. Svěcení nového hřbitova je velmi složitý a ne častý obřad. Nový hřbitov byl v Úhonicích slavnostně vysvěcen dne 27. září 1829 P. Janem Bezděkou, vikářem z Lidic. Tehdy byl v Úhonicích farářem P. Bedřich Josef Štětka. Protože hřbitov světil biskup, musel lidický vikář P. Bězděka dostat od biskupa svolení.

První bylo na novém úhonickém hřbitově pohřbeno dítě, již druhý den po vysvěcení dne 28. září, Magdalena Bartošová z Horních Ptíc, $\frac{3}{4}$ roku stará. Dne 8. října mělo pohřeb další dítě, roční František Ježdík z Úhonic č. p. 8. Z dospělých byl na novém hřbitově pohřben chalupník Tomáš Slaboch z Chýně, který zemřel na souchotiny 7. října a pohřben byl 9. října 1829.⁷⁴ Nový hřbitov slouží pro zemřelé Úhonic a Ptíc. Do roku 1923, kdy si obec Chýně vybudovala vlastní hřbitov, se zde ještě pohřbívali zemřelí z vedlejší vsi Chýně. Nepodařilo se prokázat, zda mimo posvěcenou půdu hřbitova a bez církevního obřadu byli v Úhonicích pohřbíváni sebevrazi, malé nekřtěné děti, heretici a odpadlíci.

⁷⁴ Matrika zemřelých Úhonice 1784-1840. (uloženo SOA Praha)

Místo pohřbení označovaly dříve jen jednoduché dřevěné kříže, později pískovcové náhrobky, dnes nejobvykleji mramorové a žulové. Bohaté rodiny měly dříve i kamenné náhrobky. Nejčastějšími nápisy na náhrobcích jsou v Úhonicích jen krátká oznámení, o tom komu hrob patří např. „Rodina Horáková“, „Rodina Marešova“ apod. Na některých náhrobcích bývají vypsáni pohřbení i s jejich letopočty, občas fotografie, na několika náhrobcích je vytesáno povolání muže (např. horník, kovář, sedlák).

Hřbitov má obdélníkový tvar a uprostřed stojí velký litinový kříž s Kristem. Hřbitov je jako obvykle ohrazen cihlovou zdí a rozděluje tak svět mrtvých a živých. Současně hřbitovní zeď ochraňovala hřbitov před potulnou zvěří. Bohatší a starousedlé rodiny mají vyzděné hrobky podél hřbitovních zdí. Kopané hroby byly původně určeny vždy jen pro jednu osobu. Až později se zvětšovaly pro pohřbení více členů rodiny. Hroby jsou obdélníkové a orientovány ve směru západ-východ. Na hřbitově je několik vzrostlých lip a před hřbitovem byly v 80. letech 20. století vysazeny tůje.

Celkem je na úhonicím hřbitově 305 hrobů a hrobek. Znamená to, že ne každý dům má své hrobové místo. Úhonic měly k 31. prosinci 2008 367 čísel popisných a sousední Ptice, které pohřbívají na úhonicím hřbitově, měly 205 čísel popisných. Z číselných údajů vyplývá, že z celkem 573 domů jich 268 nemá na místním hřbitově hrob. V naprosté většině je to u novostaveb a tedy u nově přistěhovalých obyvatel, kteří do obou obcí přišli z Prahy. V minulosti bývalo zvykem, že pokud někdo prodával v obci dům, prodával ho i s hrobem na místním hřbitově.

I pro nedostatek místa, byly hroby vybudované v posledních letech jen menších rozměrů a určené k uložení urny. Nový hrob pro uložení rakve na úhonicím hřbitově může mít maximální délku 280 cm a šířku 140 cm, pro uložení urny maximálně délky 160 cm a šířku 120 cm. Do hrobek se smí v Úhonicích ukládat rakve o maximálních rozměrech 215x85 cm. V poslední době se v Úhonicích uvažuje o rozšíření hřbitova

a rovněž o zřízení kolumbária u hřbitova, neboť roste počet obyvatel a hrobová místa již nestačí. Všechny hrobky i hroby jsou obecním úřadem pronajaté, a tudíž není možno v současné době nové hrobové místo získat.

Všechny hroby byly pro lepší evidenci roku 2006 pracovníci obecního úřadu očíslovány a přeměřeny. Černé smaltované tabulky s bílými čísly jsou umístěny do země před každým hrobem, ale nepůsobí příliš vkusně.

Dnes je provozování veřejného pohřebiště službou ve veřejném zájmu zajišťovanou obcí v samostatné působnosti nebo registrovanou církví anebo náboženskou společností. Pokud nemůže obec zajistit provozování veřejného pohřebiště v územním obvodu své působnosti, je povinna zajistit provozování veřejného pohřebiště v jiné obci v okolí na základě dohody s provozovatelem pohřebiště.

O hřbitov se stará jeho vlastník, Obecní úřad v Úhonicích. Obec Úhonic tak musí jako provozovatel veřejného pohřebiště zajišťovat: výkopové práce související s pohřbením a exhumací, pohřbívání „lidských pozůstatků a lidských ostatků do hrobu nebo hrobek“, provádění exhumací, ukládání, rozptýl a vsyp zpopelněných lidských pozůstatků, správu a údržbu veřejného pohřebiště, včetně komunikací a okolní zeleně, pronájem hrobových míst a vedení související evidence. V roce 2004 vydala Obec Úhonic řád veřejného pohřebiště, který byl schválen zastupitelstvem obce Úhonic dne 16. 2. 2004. (viz příloha na s. 199)

Návštěvníkům hřbitova v Úhonicích není na hřbitově dovoleno chovat se hlučně, používat audio a video přijímače, kouřit, požívat alkoholické nápoje a jiné omamné látky, jezdit na hřbitově na kole, koloběžce, kolečkových bruslích a skateboardu, odhazovat odpadky mimo odpadové nádoby, vodit psy, kočky a jiná zvířata a používat prostory pohřebiště i jeho vybavení k jiným účelům, než k jakým jsou určeny, zasahovat do vyrostlé zeleně.

Poměrně obsáhlý je seznam povinné evidence, která musí obsahovat následující údaje:

a) jméno a příjmení osob, jejichž lidské ostatky jsou na veřejném pohřebišti uloženy,

b) místo a datum jejich narození a úmrtí,

c) rodné číslo, „bylo-li přiděleno“,

d) datum uložení lidských pozůstatků nebo zpopelněných lidských ostatků na veřejném pohřebišti včetně určení hrobového místa a hloubky pohřbení; u zpopelněných lidských ostatků způsob uložení jejich popela a v případě vsypu i místo jejich uložení,

e) záznam o nebezpečné nemoci, pokud osoba, jejíž lidské pozůstatky byly uloženy do hrobu nebo hrobky, byla touto nemocí nakažena,

f) jméno, příjmení, adresu místa trvalého pobytu a rodné číslo nájemce hrobového místa, jde-li o fyzickou osobu, nebo obchodní jméno, nebo název firmy, sídlo a identifikační číslo nájemce hrobového místa, jde-li o právnickou osobu,

g) datum uzavření nájemní smlouvy a dobu jejího trvání včetně údajů o změně smlouvy,

h) záznamy o skutečnostech uvedených v § 29 odst. 4 a 5, pokud nastaly,

i) údaje o hrobovém zařízení daného hrobového místa,

j) údaje o skutečnosti uvedené v § 20 písm. e), pokud nastala,

k) údaje o zákazu pohřbívání a době jeho trvání, pokud byl zákaz vydán.

Způsob pohřbívání do země upravuje přesně zákon o pohřebnictví v § 22 Ukládání lidských pozůstatků a jejich exhumace. Hroby pro ukládání lidských pozůstatků musí splňovat následující požadavky:

a) jejich hloubka musí být u dospělých osob a dětí od 10 let nejméně 1,5 m, u dětí mladších 10 let nejméně 1,2 m,

b) dno hrobu musí ležet nejméně 0,5 m nad hladinou podzemní vody,

c) boční vzdálenosti mezi jednotlivými hroby musí činit nejméně 0,3 m,

d) rakev s lidskými pozůstatky musí být po uložení do hrobu zasypana zkyplenou zeminou ve výši minimálně 1,2 m.

Nezpopelněné lidské ostatky musí být uloženy v hrobě po tlecí dobu, která se zřetelem ke složení půdy musí trvat minimálně 10 let. Konkrétní délku tlecí doby pro veřejné pohřebiště stanoví jeho provozovatel v řádu veřejného pohřebiště na základě výsledku hydrogeologického průzkumu a vyžádaného stanoviska krajské hygienické stanice. Před uplynutím tlecí doby mohou být do téhož hrobu uloženy další lidské pozůstatky, pokud je možné je umístit nad úroveň naposledy pohřbených lidských pozůstatků a vrstva ulehlé zeminy nad rakví bude činit nejméně 1 m. Pro hřbitov v Úhonicích byla stanovena tlecí doba na 15 let.

Mnoho starších hrobů na úhonickém hřbitově některé tyto požadavky nespĺňuje, především boční vzdálenost bývá méně než 30 cm.

V říjnu 1998 se kvůli stále četnějším krádežím, stejně jako na mnoha jiných hřbitovech v republice, muselo přikročit k nočnímu uzamykání úhonického hřbitova. Ztrácely se, a dosud se ztrácí, kovové svícny, petrolejové lampičky, květiny a dokonce i svíčky. Otevírací doba hřbitova byla stanovena v květnu až září 7.00 – 21.00 hod., v říjnu až dubnu 7.00 – 17.00 hodin.

6.2.3.1 Užívání hrobového místa na hřbitově v Úhonicích

Nájem hrobového místa vzniká na základě smlouvy o nájmu hrobového místa uzavřené mezi provozovatelem pohřebiště jako pronajímatelem tzn. obcí Úhonic a nájemcem. Smlouva o nájmu musí mít písemnou formu a musí obsahovat výši nájemného a výši úhrady za služby spojené s nájmem, pokud je provozovatel pohřebiště poskytuje.

V Úhonicích bývá smlouva o nájmu hrobového místa sjednávána na dobu 10 let. Cena za hrobové místo je počítána podle rozměru hrobky nebo hrobu a je splatná předem. Za hrob pro uložení rakve na 10 let za 1 m² 30 Kč, za hrob pro uložení urny na 10 let za 1 m² 90 Kč a nejvíce je za zděnou hrobku, na 10 let za 1 m² 150 Kč.

6.2.3.2 Hrobníci v Úhonicích

Hrobníci mívali ještě před několika desítkami let mnohem více práce než dnes, neboť všichni zemřelí bývali pochováni do země, do ručně kopaných hrobů. Vykopání hrobu, zejména v zimních mrazech, bývalo velmi namáhavé. Hrobníci si často museli na hrobě zapálit oheň, aby půdu rozmrazili a hrob mohli vykopat.

Teprve od konce 19. století lze v kronikách nalézt, kdo důležitou práci hrobníka v Úhonicích vykonával. Prvním dohledaným hrobníkem byl Václav Ženíšek, o němž se v kronice píše: *„9. května 1937 zemřel hrobník Václav Ženíšek, který tuto svou funkci vykonával od roku 1898. Za tuto svou dobu, dle farního úřadu pohřbil na 2 000 osob na zdejším hřbitově.“*⁷⁵

Po smrti dlouholetého hrobníka Václava Ženíška byl novým hrobníkem ustanoven ještě téhož roku 1937 Václav Blažek z č. p. 74, jemuž se pro jeho malou postavu říkalo v obci „Blažíček“. Po něm vykonávali hrobnickou práci Pavel Nový, dále Vladimír Heller. Do počátku 90. let byl pak dlouho hrobníkem Josef Franěk z č. p. 23, který zemřel v kladenské nemocnici dne 18. ledna 2004 ve věku 82 let. Po něm se stal hrobníkem Jaroslav Zima z č. p. 238. V současné době je hrobníkem Zdeněk Holub, který však s rostoucím úbytkem pohřbů do země příliš práce nemá. Hrobnickou práci vykonávali v Úhonicích všichni muži vedle své pravidelné práce. Práci za vykopání hrobu, otevření a zavření hrobky, jeho vyzdobení apod. jim platívali pozůstalí.

⁷⁵ Pamětní kniha obce Úhonic 1921-1937 (Uloženo OÚ Úhonic), s. 84.

6.2.3.3 Návštěvy hřbitova v Úhonicích

Nejvíce lidé úhonický hřbitov navštěvují o nedělích, Dušičkách, Velikonocích a na Štědrý den. Ve všední dny chodí na hřbitov zalévat a rozsvítit svíčku hlavně starší lidé, důchodci. Na všech hrobech bývají svíčky nebo petrolejové lampičky.

V letním období lidé zdobí hroby květinami v květináčích, většinou maceškami a afrikány. Přes léto dávají do váz řezané květiny - jiřiny, šeříky, karafiáty, růže, vše většinou z vlastních zahrad.

Velikonoční výzdoba se od běžné výzdoby odlišuje, na hrobech se objevují větvičky vrby jívy tzv. kočičky. Stejně tak vánoční výzdoba bývá bohatší, na hroby se dávají věnce ze smrkových a jedlových větvíček, jmelí. V Úhonicích je starým zvykem navštěvovat hřbitov na Štědrý den 24. prosince. Na hřbitov přicházejí během celého dne celé rodiny z Úhonic a sousedních Ptic ke hrobům svých předků, u hrobů na ně vzpomínají, někteří se modlí, všichni zapalují svíčky. V některých rodinách je zvykem navštívit hřbitov těsně před štědrovečerní sváteční večeří, již za tmy. Je to pouze jedinkrát v roce, kdy je nad hřbitovem vidět z dálky silná světelná záře od stovek svící a lamp.

V celém západokřesťanském světě se hřbitovy setkávají s největším zájmem na počátku listopadu o tzv. Dušičkách. Na svátek všech svatých (1. listopadu) a na svátek všech věrných zemřelých (2. listopadu). Svátek všech svatých nařídil v celé církvi slavit papež Řehoř IV. v roce 834. V tento den církev oslavuje všechny světce, neboť většina z nich nemá během roku svůj zvláštní svátek. Ke svátku všech svatých se bezprostředně pojí následující den, kdy církev vzpomíná na duše v očistci. V tento den se slouží v kostelích zádušní mše svaté za duše zemřelých a věřící se modlí za duše zemřelých. Kněží mají v tento den při bohoslužbách černá roucha.

Pozůstalí v tyto dny navštěvují hroby svých blízkých i vzdálenějších příbuzných, hroby zdobí a zapalují na nich svíce a lampy.

Nejčastěji přijíždí na hřbitov a upravují hroby o víkendu před Dušičkami. Také na úhonický hřbitov přijíždějí lidé ze vzdálenějších míst, a to i ti, kteří se už z obce třeba dávno odstěhovali. Zdá se, že Dušičky si dosud zachovaly duchovnější ráz než Velikonoce i Vánoce.

6.3 Hřbitovy v okolí Úhonic

6.3.1 Řádový hřbitov v klášteře Hájek

Poblíž Úhonic se směrem na sever nachází bývalý františkánský klášter v Hájku vystavený v 17. století, který býval známým poutním místem. Z Prahy od Strahova k němu vedla poutní cesta s výklenkovými kaplemi. Známe je také jednou z prvních Loret na našem území. Klášter byl násilně zrušen komunistickou vládou v roce 1950 a poté sloužil československé lidové armádě.

V klášteře se v jihozápadním rohu rajske zahrady nachází starý hřbitov pro členy řádu. Klášter byl po roce 1989 navrácen řádu františkánů od P. Marie Sněžné v Praze, kteří obnovili poutě a klášter pomalu opravují.

6.3.2 Hřbitov Svárov

V obci Svárov je starý hřbitov kolem farního kostela sv. Lukáše, na který se již od 30. let 20. století nepohřbívá. Na okraji obce, nedaleko kostela, je nový hřbitov, na který se pohřbívají zemřelí z obcí Svárov a Červený Újezd.

6.3.3 Hřbitov Rudná-Hořelice

Farní hřbitov leží uvnitř obce při hlavní silnici a nesmí se na něm z hygienických důvodů konat pohřby do země. Vzhledem k tomuto zákazu, nebyl v Rudné-Hořelicích v posledních 30 letech ani jediný církevní pohřeb z farního barokního kostela Sv. Jana Křtitele na hřbitov. Věřící mívají církevní obřad v kostele a pak jsou těla odvážena ke spalování do krematorií.

6.3.4 Hřbitov Rudná – Dušníky

Obecní hřbitov je na kraji obce a mohou se zde konat pohřby do země. Církevní pohřby se konaly do 60. let 20. století ve filiálním kostele sv. Jiří v Dušníkách. Věřící mívají pohřby z farního kostela Sv. Jana Křtitele v Rudné-Hořelici.

6.3.5 Pohřby v okolí Úhonic

V nejbližších okolních obcích – Chýně, Ptice a Drahelčice – je vývoj pohřebních obřadů poněkud odlišný. Především tím, že ani v jedné této obci není kostel. Obce Chýně a Ptice patří dlouhá staletí farností do Úhonic. V minulosti pohřbívali obě obce na farní hřbitov v Úhonicích. Do roku 1829 na starý hřbitov kolem kostela, po roce 1829 na nový za vsí směrem k obci Chýně. Občané Ptic pohřbívají dodnes na úhonický hřbitov, obec Chýně si vybudovala vlastní hřbitov.

Pouze v Chýni je od roku 1923 hřbitov, což také ovlivnilo způsob pohřbívání. Je zde častější církevní rozlučka na hřbitově. Některé staré tradiční prvky se v těchto menších obcích udrželi déle (např. držení smutku, pohřby z domu smutku).

6.4 Evidence zemřelých v Úhonicích

První, kdo začal v Úhonicích, stejně jako v celém křesťanském světě, vést evidenci zemřelých, byla církev. Římskokatolická církev založila v Úhonicích první matriku v roce 1654, do ní se zapisovaly nejdříve křty, které jsou nejdůležitější svátostí. Od roku 1655 začaly být zaznamenávány manželské sňatky a nakonec od roku 1662 také úmrtí z celé farnosti.

Římskokatolické matriky byly na farním úřadě v Úhonicích vedeny až do roku 1949, do této doby byly také všechny matriční knihy na faře uloženy. V roce 1949 byl schválen nový matriční zákon č. 268/1949 Sb. a podle něho přešly matriky do správy Místnímu národnímu výboru v Úhonicích. Nejstarší úhonické matriky byly předány k archivaci

Státnímu oblastnímu v archivu v Praze, kde jsou uloženy dodnes. Matriky farností Středočeského kraje jsou badatelům k dispozici v novém archivním areálu v Praze 4 na Chodovci, nejstarší jsou již digitalizovány, a tak nedochází k jejich ničení.

Matriky pak vedl Místní národní výbor v Úhonicích do 28. srpna 1959, v tento den byl v Úhonicích zrušen matriční obvod a matriky převzal od 1. října 1959 matriční obvod Rudná. V důsledku územních změn prováděných ke dni 12. června 1960 byla obec Úhonic vyčleněna z matričního obvodu v Rudné a přiřčleněna k matričnímu obvodu v Červeném Újezdu s účinností od 5. srpna 1960.⁷⁶

V obci Červený Újezd jsou dodnes uloženy tzv. živé matriky od roku 1895.⁷⁷ Do roku 1950 jsou v knize zemřelých, které vedl úhonický farář, zaznamenány všechny církevní pohřby na místní farní hřbitov. Po roce 1950 je evidence zemřelých v Úhonicích méně přehledná, neboť v matričních knihách jsou zapisováni pouze občané s trvalým pobytem v Úhonicích, kteří zemřeli v obci. V těchto knihách tedy nejsou zachyceni úhoničtí občané, kteří zemřeli v nemocnicích a těch je stále více. Zemřelí v nemocnicích, v případě Úhonic nejčastěji v kladenské nebo pražských, jsou dle matričního zákona zapisováni do matrik zemřelých matričního obvodu místa nemocnice.

Obecní úřad v Úhonicích si vede záznamy o zemřelých občanech s trvalým pobytem v obci až od roku 1960. V těchto zápisech ovšem není vždy uveden datum a způsob pohřbení.⁷⁸ Zejména v posledních letech jsou tyto údaje naprosto nedohledatelné.

Na Římskokatolickém farním úřadě v Úhonicích jsou od roku 1950 vedeny nadále církevní matriky křtů, sňatků a zemřelých. V matrikách jsou zapisovány jen křty, manželské sňatky a církevní pohřby. Obtížné je dohledat evidenci církevních kremací, neboť na faře jsou záznamy o církevních kremacích vedeny ve zvláštním sešitě až od roku 1968. Sešit

⁷⁶ Kniha úmrtí OÚ Úhonic 21.4.1950-25.12.1975 (uloženo Obecní úřad Červený Újezd).

⁷⁷ Osobní sdělení matrikářky paní Marie Mrvalové.

⁷⁸ Osobní sdělení pracovnice Obecního úřadu Úhonic paní Elišky Kozlové.

jednoduše nadepsaný „Kremace“ založil farář P. Karel Josef Stuchlík a je veden P. Josefem Moulíkem dodnes. Pravděpodobně do roku 1968, před ukončením 2. vatikánského koncilu, pan farář na kremace do krematorií nechodil. Pokud byly církevní kremace před rokem 1968, ač jich u katolíků jistě mnoho nebylo, nejsou nikde zapsány.

Nárok na křesťanský pohřeb žehem mají lidé, kteří si ho nezvolili jako projev nepřátelství ke křesťanství. O pohřbu žehem platí ustanovení Instrukce posv. kongregace Sv. Officia ze dne 8. května 1963 „O pohřbu žehem“. Římskokatolická církev však nadále dává přednost pohřbům do země.

7. Výsledky práce

7.1 Přehled pohřbů v obci Úhonice

7.1.1 Roky 1900–1967

Během let 1900-1967 zemřelo v Úhonicích 795 obyvatel (průměrně 11,9 ročně). Naprostá většina z nich byla pohřbena tradičně církevně místním katolickým knězem na hřbitov (93 %), zbylých 7 % bylo zpopelněno v pražských krematoriích (Motol a Strašnice). Zpopelněno bylo minimálně 51 zemřelých. Je možné, že někteří zpopelnění nebyli do církevní matriky zapsáni.

Téměř všichni zemřeli doma a byli před smrtí knězem zaopatřeni svátostí posledního pomazání. Několik obyvatel, kteří vystoupili ve 20. letech 20. století z katolické církve, bylo po roce 1924 pohřbeno na místní hřbitov kněžími Církve československé husitské, která měla Husův sbor v nedaleké obci Hořelice (dnes Rudná). Nikde v okolí Úhonic nevznikl samostatný hřbitov pro věřící Církve československé husitské.

V časovém období 1900-1967 je možno pozorovat jen 2 možnosti způsobu pohřbení: 1. tradiční pohřeb s církevním obřadem do hrobu, 2. nově se objevující pohřeb žehem v krematoriu.

Ještě v 1. polovině 20. století nebývalo zvykem převážet mrtvá těla k pohřbení na delší vzdálenosti, bylo nutné povolení a bylo to i drahé. Několik občanů Úhonic, kteří zemřeli mimo svou obec např. na návštěvě, bylo pohřbeno v místě úmrtí. Také několik osob, kteří nežili trvale v Úhonicích, bylo zase pohřbeno na hřbitov v Úhonicích.

První a ojedinělé kremace byly v krematoriu Praha – Strašnice, které bylo otevřeno roku 1931. V roce 1943 zde byla zpopelněna manželka hostinského Anna Nejedlá z č. p. 15 a v roce 1946 byl zpopelněn Antonín Jindřich, státní lesník ve výslužbě z č. p. 26. Po otevření nového krematoria v Praze-Motole v lednu 1954, je patrný rychlý nárůst kremací úhonických obyvatel. Krematorium v Motole je od Úhonic vzdáleno pouhých 15 km, což jistě sehrálo významnou roli při zvýšení počtu kremací zemřelých z Úhonic.

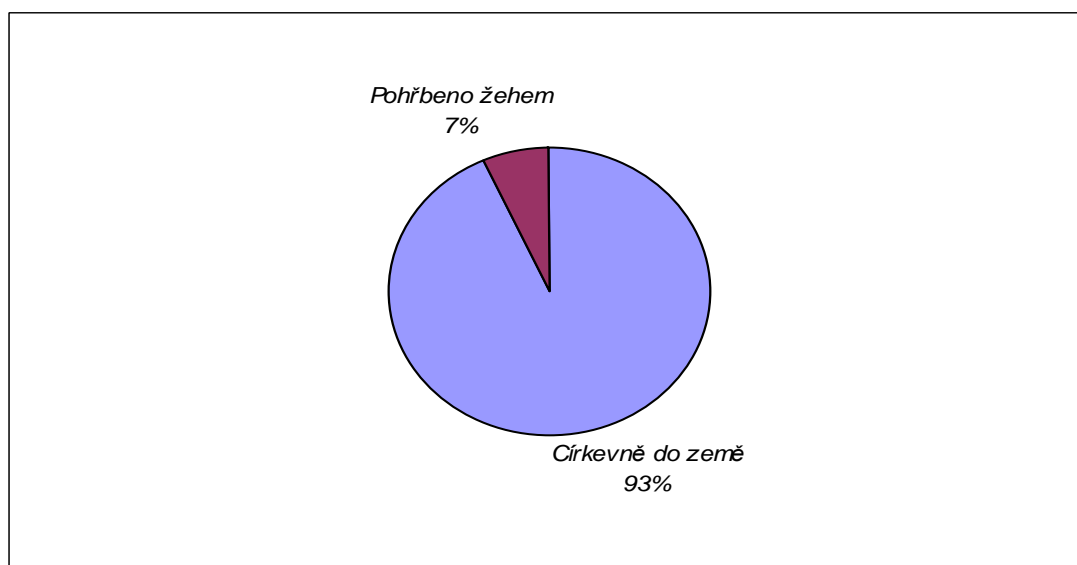
V roce 1964 byl poprvé v historii Úhonic vyšší počet kremací než pohřbů do země, z celkem 14 pohřbů bylo 9 kremací v Praze-Motole a jen 5 církevních do hrobu na místní hřbitov.

Nejvíce osob zemřelo v roce 1918, celkem 22, kdy se ke konci války rozšířila tzv. španělská chřipka. Byl nedostatek základních potravin a v obci bylo umístěno také několik desítek uprchlíků z Haliče a Chorvatska. Ve válečných letech 1914-1918 není zahrnuto 26 mužů, kteří padli na bojištích v celé Evropě a byli tam i pohřbeni. V několika případech se pozůstali v Úhonicích ani nedozvěděli, kde jejich blízký padl a byl pochován. V roce 1924 byl padlým v 1. světové válce odhalen památník na návsi.

Rok	celkový počet pohřbů v Úhonicích	církevních do hrobu	civilních kremací
1900	15	15	0
1901	12	12	0
1902	11	11	0
1903	14	14	0
1904	15	15	0
1905	17	17	0
1906	11	11	0

1907	15	15	0
1908	14	14	0
1909	16	16	0
1910	17	17	0
1911	12	12	0
1912	14	14	0
1913	8	8	0
1914	11	11	0
1915	16	16	0
1916	18	18	0
1917	10	10	0
1918	22	22	0
1919	8	8	0
1920	15	15	0
1921	7	7	0
1922	12	12	0
1923	10	10	0
1924	15	15	0
1925	10	10	0
1926	12	12	0
1927	15	15	0
1928	13	13	0
1929	20	20	0
1930	8	8	0
1931	13	13	0
1932	3	3	0
1933	13	13	0
1934	11	11	0
1935	11	11	0
1936	7	7	0
1937	8	8	0
1938	13	13	0
1939	10	10	0
1940	16	16	0
1941	11	11	0
1942	9	9	0
1943	15	14	1 (Strašnice)
1944	8	8	0
1945	14	14	0
1946	12	11	1 (Strašnice)
1947	10	10	0
1948	2	2	0
1949	7	7	0
1950	6	6	0
1951	11	10	1 (Strašnice)
1952	8	8	0
1953	9	8	1
1954	10	10	0

1955	8	7	1 (Motol)
1956	11	10	1 (Motol)
1957	6	4	2 (Motol)
1958	8	7	1 (Motol)
1959	10	7	3 (Motol)
1960	11	6	5 (Motol)
1961	8	6	2 (Motol)
1962	9	5	4 (Motol)
1963	10	7	3 (Motol)
1964	14	5	9 (Motol)
1965	12	7	4 (Motol) a 1 (Strašnice)
1966	10	4	6 (Motol)
1967	9	4	5 (Motol)
Celkem	776	725	51

Graf 1. Přehled pohřbů v obci Úhonice v letech 1900–1967

7.1.2 Roky 1968–1987

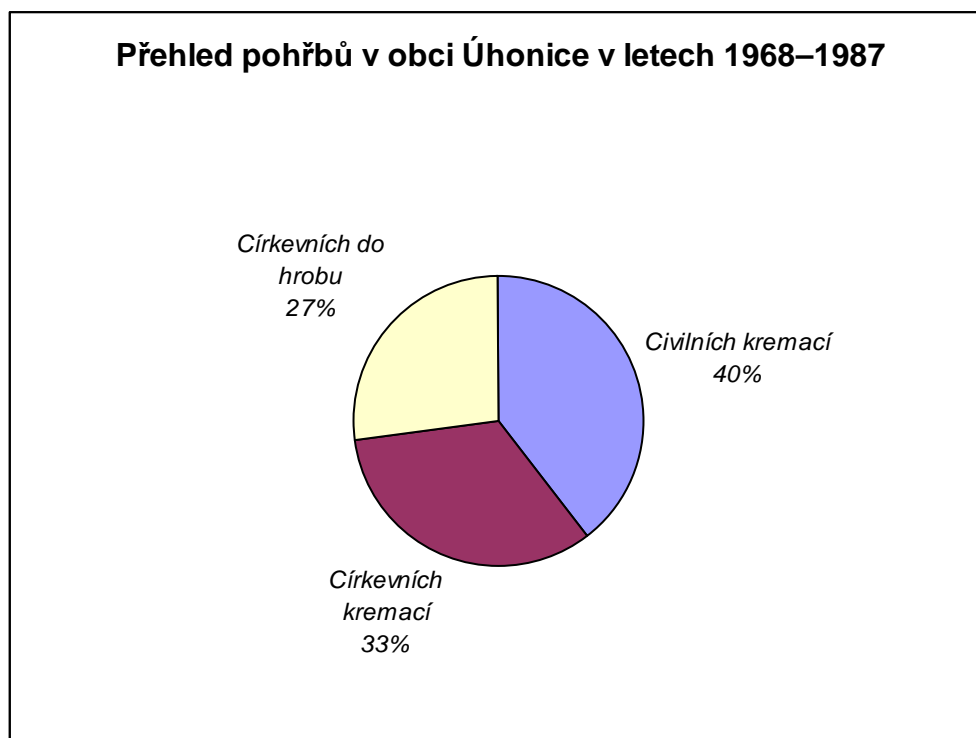
V letech 1968-1987 zemřelo v obci Úhonice 210 obyvatel, což je ročně průměrně 10,5 zemřelých. V tomto období je již patrná výrazná změna ve způsobu pohřbívání. V tomto období je možno sledovat 3 možnosti pohřbu: 1. církevní do hrobu, 2. církevní kremace a 3. civilní kremace.

Tradiční církevní pohřeb z kostela do hrobu na místní hřbitov mělo již jen 57 zemřelých (27,1 %). V roce 1985 neměl poprvé v dějinách Úhonic žádný zemřelý úhonický občan pohřeb do země! Nejvíce zemřelých bylo zpopelněno s civilním obřadem 83 (39,5 %), všichni v krematoriu Praha – Motol. Teprve od roku 1968 je možno sledovat

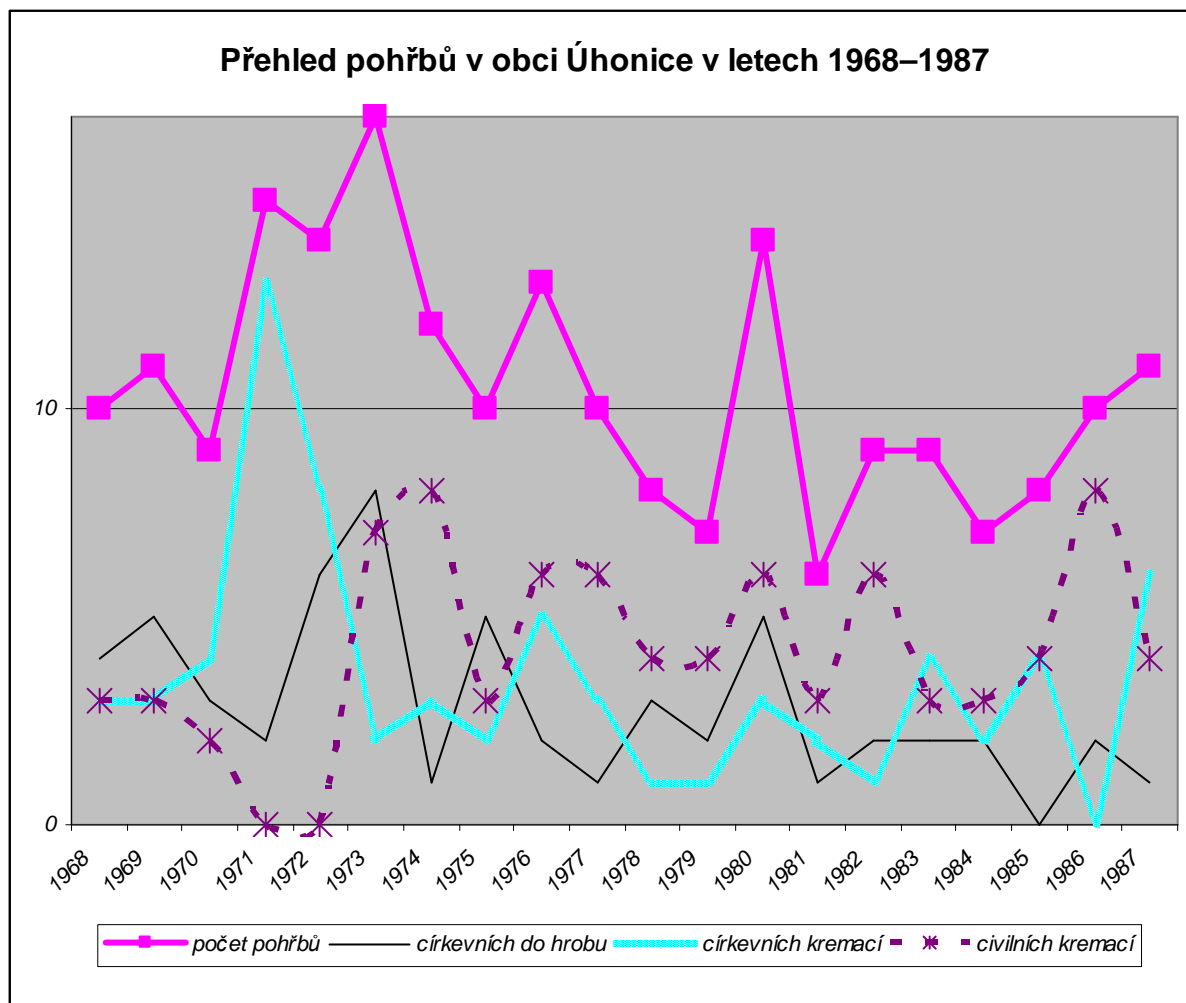
počet církevních kremací, kterých bylo během těchto 20 let celkem 70 (33,3 %).

Rok	počet pohřbů	církevních do hrobu	církevních kremací	civilních kremací
1968	10	4	3	3
1969	11	5	3	3
1970	9	3	4	2
1971	15	2	13	0
1972	14	6	8	0
1973	17	8	2	7
1974	12	1	3	8
1975	10	5	2	3
1976	13	2	5	6
1977	10	1	3	6
1978	8	3	1	4
1979	7	2	1	4
1980	14	5	3	6
1981	6	1	2	3
1982	9	2	1	6
1983	9	2	4	3
1984	7	2	2	3
1985	8	0	4	4
1986	10	2	0	8
1987	11	1	6	4
Celkem	210	57	70	83

Tabulka 2. Způsoby pohřbů v obci Úhonice v letech 1968–1987.

Graf 2. Přehled pohřbů v obci Úhonice v letech 1968–1987

Graf 2. Přehled pohřbů v obci Úhonic v letech 1968–1987

7.1.3 Roky 1988 – 2008

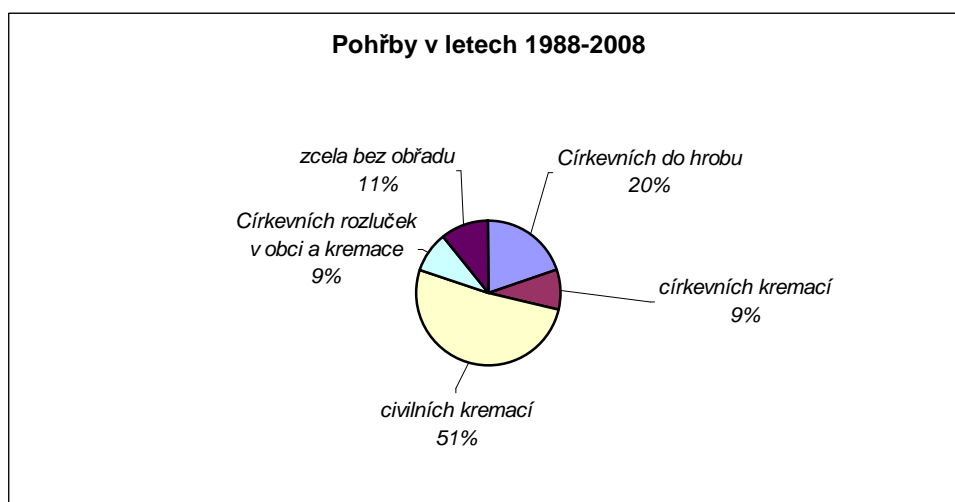
V průběhu výzkumu byl v letech 1988 – 2008 u každého pohřbu zjišťováno datum úmrtí, datum pohřbu, jméno a příjmení zemřelého, datum narození, věk zemřelého, místo úmrtí, zaopatření svátostí posledního pomazání a především způsob pohřbení. Většina těchto údajů je oznamována na smutečních oznámeních, avšak v posledních letech ne při každém úmrtí bývá smuteční oznámení vytištěno. Celkem zemřelo 205 obyvatel Úhonic.

U téměř všech pohřbení bez obřadu se nepodařilo zjistit datum zpopelnění, v těchto případech nebývá ani vytištěno smuteční oznámení. Téměř nikdo ze zemřelých nebyl před smrtí zaopatřen svátostmi nemocných. U místo úmrtí jednoznačně převažují nemocnice, v případě

Úhonic nemocnice v Kladně. Z tabulek je patrné jak se prodlužuje doba ode dne úmrtí ke dni pohřbu, bývá 4-10 dní. Naopak u pohřbů žehem bez obřadu bývá dodržována jen zákonná doba a po jejím uplynutí bývá tělo hned spalováno. Pozůstalí většinou ani neví, kdy bylo tělo zpopelněno.

Rok	počet pohřbů	církevních do hrobu	církevních kremací	civilních kremací	církevních rozluček v obci a kremace	zcela bez obřadu
1988	12	3	2	7	0	0
1989	12	3	1	8	0	0
1990	11	3	2	4	1	1
1991	16	4	6	6	0	0
1992	7	3	1	3	0	0
1993	16	4	3	6	2	1
1994	4	1	0	2	1	0
1995	9	1	1	2	1	4
1996	13	4	0	5	1	3
1997	13	1	1	6	2	3
1998	3	2	0	1	0	0
1999	11	3	0	6	2	0
2000	8	3	0	4	0	1
2001	14	2	0	11	1	0
2002	12	0	1	10	1	0
2003	6	0	0	5	1	0
2004	5	0	0	1	2	2
2005	11	1	0	5	2	3
2006	8	2	0	5	1	0
2007	10	1	0	7	0	2
2008	4	0	0	1	1	2
Celkem	205	41	18	105	19	22

Tabulka 3. Přehled pohřbů v obci Úhonic v letech 1988–2008.

Graf 2. Přehled způsobu pohřbů v obci Úhonic v letech 1988–2008.

Rok 1988

Počet pohřbů	Datum úmrtí	Datum pohřbu	Jméno zemřelého	Datum narození	Věk	Místo úmrtí	Zaopatření svátostmi	Způsob pohřbení
1.	10.1.1988	14.1.1988	Anna Machulková	29.3.1900	87	nemocnice Kladno	ne	církevní do hrobu
2.	15.2.1988	?	Antonín Kučera	13.12.1904	83	nemocnice Kladno	ne	civilní kremace Motol
3.	31.1.1988	?	Václav Hoffman	26.6.1922	66	doma Úhonic	ne	civilní kremace Motol
4.	27.3.1988	?	Karel Báco	6.11.1907	81	nemocnice Kladno	ne	civilní kremace Motol
5.	5.4.1988	?	Maxim Pičugin	20.3.1924	64	nemocnice Kladno	ne	civilní kremace Motol
6.	29.4.1988	6.5.1988	Jaromír Koucký	?	?	nemocnice Praha 6-Veleslavín	ne	civilní kremace Motol
7.	7.5.1988	13.5.1988	Barbora Rabasová	21.12.1902	86	nemocnice Kladno	ne	církevní kremace Motol
8.	6.6.1988	10.6.1988	Božena Kučerová	2.6.1930	58	nemocnice Kladno	ne	církevní kremace Motol
9.	6.6.1988	10.6.1988	Marie Pokorná	7.7.1908	87	nemocnice Slaný	ne	církevní do hrobu
10.	7.6.1988	14.6.1988	František Bušek	15.4.1914	74	doma Úhonic	ne	civilní kremace Motol
11.	20.11.1988	?	Milada Dvorská	3.5.1931	57	nemocnice Kladno	ne	civilní kremace Motol
12.	3.12.1988	10.12.1988	Božena Šafaříková	17.10.1897	91	nemocnice Kladno	ne	církevní do hrobu

Tabulka 4. Přehled pohřbů v roce 1988 v Úhonicích.

Ze 12 pohřbů byly v roce 1988 pouze 3 církevní pohřby z kostela do země, všechny u zemřelých starých žen. Církevní pohřby v motolském krematoriu byly pouze 2. Nejvíce pohřbů 7, což je celá polovina, bylo v krematoriu Motol s civilním řečníkem.

Rok 1989

Počet pohřbů	Datum úmrtí	Datum pohřbu	Jméno zemřelého	Datum narození	Věk	Místo úmrtí	Zaopatření svátostmi	Způsob pohřbení
1.	8.2.1989	13.2.1989	Josef Osvald	15.11.1897	92	nemocnice Kladno	ne	církevní do hrobu
2.	16.5.1989	?	Oldřich Sochr	25.8.1922	67	doma Úhonice	ne	civilní kremace Motol
3.	16.6.1989	24.6.1989	Jiřina Pintnerová	10.4.1902	87	doma Úhonice	ne	církevní do hrobu
4.	22.6.1989	?	Václav Liška	14.7.1935	54	doma Úhonice	ne	civilní kremace Motol
5.	10.8.1989	?	Jaroslav Markup	17.4.1912	77	doma Úhonice	ne	církevní kremace Motol
6.	30.8.1989	5.9.1989	Božena Holubová	19.9.1930	58	nemocnice Kladno	ne	civilní kremace Motol
7.	26.8.1989	31.8.1989	Zdeněk Kamaryt	24.6.1936	53	nemocnice Praha 6 vojenská	ne	civilní kremace Motol
8.	31.8.1989	5.9.1989	Marie Kotounová	6.8.1919	70	nemocnice Kladno	ne	civilní kremace Motol
9.	8.11.1989	12.11.1989	Josef Šamonil	8.3.1916	73	doma Úhonice	ne	civilní kremace Motol
10.	24.11.1989	4.12.1989	Václav Mareda	27.3.1920	69	nemocnice Kladno	ne	civilní kremace Motol
11.	27.11.1989	6.12.1989	Věra Rusová	25.12.1914	74	nemocnice Kladno	ne	civilní kremace Motol
12.	20.12.1989	23.12.1989	Václav Slaboch	22.8.1912	77	doma Úhonice	ne	církevní do hrobu

Tabulka 5. Přehled pohřbů v roce 1989 v Úhonicích.

V roce 1989 byly jen 3 církevní pohřby s pohřbením do hrobu. V krematoriu v Praze-Motole bylo zpopelněno 9 zemřelých, 8 obřadů vedl civilní řečník, pouze jediný pohřeb Jiřiny Pintnerové byl s účastí místního římskokatolického kněze.

Rok 1990

Počet pohřbů	Datum úmrtí	Datum pohřbu	Jméno zemřelého	Datum narození	Věk	Místo úmrtí	Zaopatření svátostmi	Způsob pohřbení
1.	9.4.1990	14.4.1990	Anežka Kallová	26.3.1903	87	nemocnice Praha	ne	církevní do hrobu
2.	4.5.1990	9.5.1990	Helena Kozlová	26.6.1928	62	doma Úhonice	ne, náhlá smrt	církevní do hrobu
3.	3.6.1990	6.6.1990	František Bartoš	30.12.1915	75	nemocnice Kladno	ne	církevní do hrobu
4.	30.6.1990	4.7.1990	Božena Kaprálová	23.1.1904	86	nemocnice Kladno	ne	církevní kremace Motol
5.	4.7.1990	?	Jiřina Trunečková	24.4.1913	77	doma Úhonice	ne	civilní kremace Motol
6.	2.8.1990	7.8.1990	Božena Kučerová	16.9.1990	85	nemocnice Kladno	ne	církevní kremace
7.	16.9.1990	?	Bohumil Pytlík	7.10.1917	73	nemocnice Kladno	ne	civilní kremace Motol
8.	5.10.1990	?	Božena Pomajzlová	21.11.1919	71	nemocnice Kladno	ne	civilní kremace Motol
9.	14.11.1990	21.11.1990	Jaroslav Čepela	17.10.1910	80	nemocnice Kladno	ne	civilní kremace Motol
10.	16.11.1990	22.11.1990	Jan Žípek	23.1.1917	73	nemocnice Praha	ne	rozloučení v kostele a kremace Motol
11.	30.12.1990	?	Josef Krbec	6.11.1957	33	doma Úhonice	ne	kremace bez obřadu

Tabulka 6. Přehled pohřbů v roce 1990 v Úhonicích.

Poprvé v dějinách Úhonic se objevilo pohřbení zcela bez obřadu, stalo se tak při úmrtí mladého muže Josefa Krbce (33 let), který zemřel 30. prosince 1990. Vyvolalo to v obci všeobecný údiv a opovržení rodinou zemřelého.

Většina pohřbů se odehrála v motolském krematoriu – 6 (z toho jen 2 církevní). Prvně byla rovněž veřejná církevní rozlučka v kostele a následný převoz rakve ke kremaci do Motola, již bez účasti lidí. Tři zemřelí byli pohřbeni po zádušní mši svaté do hrobu.

Rok 1991

Počet pohřbů	Datum úmrtí	Datum pohřbu	Jméno zemřelého	Datum narození	Věk	Místo úmrtí	Zaopatření svátostmi	Způsob pohřbení
1.	17.1.1991	24.1.1991	Božena Zimová	15.2.1920	71	nemocnice Kladno	ne	církevní do hrobu
2.	23.1.1991	28.1.1991	Vlasta Halterová	27.9.1928	63	nemocnice Kladno	ne	civilní kremace Motol
3.	3.2.1991	8.2.1991	RSDr. Václav Kubín	18.9.1922	69	nemocnice Kladno	ne	civilní kremace Motol
4.	25.2.1991	1.3.1991	Alžběta Jonáková	14.11.1900	91	nemocnice Kladno	ne	církevní kremace
5.	1.3.1991	7.3.1991	Božena Försterová	8.6.1904	87	nemocnice Beroun	ne	církevní kremace Motol
6.	11.3.1991	15.3.1991	Božena Čiperová	30.4.1911	80	doma Úhonice	ne	civilní kremace Motol
7.	14.3.1991	20.3.1991	Josef Mohout	29.8.1921	70	nemocnice Kladno	ne	církevní kremace
8.	2.5.1991	7.5.1991	Emilie Ščobáková	27.11.1915	76	doma Úhonice	ne	církevní do hrobu
9.	2.6.1991	7.6.1991	Anna Pelichovská	28.4.1910	81	psychiatrická léčebna	ne	církevní do hrobu
10.	20.6.1991	25.6.1991	Jaroslav Borna	27.4.1945	46	nemocnice Kladno	ne	civilní kremace Motol
11.	28.6.1991	3.7.1991	Stanislav Kořenář	9.11.1912	79	nemocnice Kladno	ne	civilní kremace Motol
12.	28.8.1991	2.9.1991	František Patera	1.4.1913	78	doma Úhonice	ne	církevní kremace
13.	30.8.1991	4.9.1991	Zdeňka Zimová	23.6.1921	70	nemocnice Kladno	ne	církevní kremace
14.	2.9.1991	5.9.1991	Marie Štěrbová	31.3.1910	81	nemocnice Kladno	ne	církevní do hrobu
15.	9.11.1991	13.11.1991	Jan Halter	29.11.1922	69	Nemocnice Praha	ne	církevní kremace
16.	21.11.1991	27.11.1991	Jarmila Čiperová	3.9.1914	77	doma Úhonice	ne	civilní kremace Motol

Tabulka 7. Přehled pohřbů v roce 1991 v Úhonicích.

Nejvíce bylo v roce 1991 ze 16 pohřbů kremací, celkem 12. Z nich 6 církevních kremací s obřadem úhonického faráře P. Josefa Moulíka a rovněž 6 s profesionálním řečníkem krematoria. Zbývá 4 pohřbení byla církevní do hrobů na úhonickém hřbitově.

Rok 1992

Počet pohřbů	Datum úmrtí	Datum pohřbu	Jméno zemřelého	Datum narození	Věk	Místo úmrtí	Zaopatření svátostmi	Způsob pohřbení
1.	22.1.1992	30.1.1992	Jaroslav Čipera	17.5.1904	88	nemocnice Kladno	ne	civilní kremace Motol
2.	15.2.1992	20.2.1992	Václav Rabas	29.4.1924	68	nemocnice Kladno	ne	církevní kremace Motol
3.	6.4.1992	10.4.1992	Anna Belková	11.12.1921	71	nemocnice Kladno	ne	civilní kremace Motol
4.	11.5.1992	14.5.1992	Anna Jirotková	1.1.1911	81	nemocnice Kladno	ne	církevní do hrobu
5.	24.8.1992	28.8.1992	Ladislav Čepela	12.6.1913	79	nemocnice Kladno	ne	civilní kremace Motol
6.	11.9.1992	16.9.1992	František Bureš	13.1.1917	75	doma Úhonice	ne, náhlá smrt	církevní do hrobu
7.	6.12.1992	11.12.1992	Marie Horešovská	1.8.1914	78	nemocnice Kladno	ne	církevní do hrobu

Tabulka 8. Přehled pohřbů v roce 1992 v Úhonicích.

Roku 1992 zemřelo v Úhonicích 7 občanů, z nich 3 byli pohřbeni církevně do hrobu (Anna Jirotková, František Bureš a Marie Horešovská). Další 4 byli zpopelněni v pražském krematoriu Motol, pouze 1 církevně (Václav Rabas) a 3 civilně (Jaroslav Čipera, Anna Belková, Ladislav Čepela).

Rok 1993

Počet pohřbů	Datum úmrtí	Datum pohřbu	Jméno zemřelého	Datum narození	Věk	Místo úmrtí	Zaopatření svátostmi	Způsob pohřbení
1.	12.1.1993	16.1.1993	Ondřej Ščobák	9.4.1912	81	nemocnice Kladno	ne	církevní do hrobu
2.	18.1.1993	23.1.1993	Jaroslav Štěrba	6.9.1908	84	nemocnice Kladno	ne	církevní do hrobu
3.	19.1.1993	23.1.1993	Marie Kvasničková	20.1.1904	89	nemocnice Kladno	ne	církevní do hrobu
4.	14.2.1993	18.2.1993	Marie Landová	7.5.1922	71	nemocnice Kladno	ne	civilní kremace Motol
5.	23.3.1993	30.3.1993	Růžena Procházková	1.9.1921	72	nemocnice Praha	ne	civilní kremace Motol
6.	25.3.1993	31.3.1993	Iljič Beran	27.10.1931	62	nemocnice Kladno	ne	církevní rozlučka v kostele, kremace
7.	15.4.1993	21.4.1993	Vilém Gaudek	31.7.1926	67	doma Úhonice	ne	církevní kremace Motol
8.	11.5.1993	18.5.1993	Václav Hadrovský	26.10.1935	58	nemocnice Kladno	ne	církevní kremace
9.	16.6.1993	22.6.1993	Václav Fišer	1.12.1937	56	nemocnice Kladno	ne	rozlučka v kostele kremace Motol
10.	26.7.1993	29.7.1993	Marie Melicharová	23.11.1909	84	nemocnice Kladno	ne	civilní kremace Kladno
11.	23.8.1993	27.8.1993	Alois Melezínek	2.4.1920	73	Kolín	ne	kremace bez obřadu
12.	9.9.1993	16.9.1993	Eduard Procházka	25.3.1915	78	nemocnice Kladno	ne	civilní kremace Motol
13.	17.10.1993	20.10.1993	Růžena Fišerová	10.3.1912	81	nemocnice Kladno	ne	církevní kremace Motol
14.	3.11.1993	10.11.1993	Bohuslav Bušek	26.12.1939	54	nemocnice Kladno	ne	civilní kremace Motol
15.	24.11.1993	2.12.1993	Anna Báčová	10.8.1918	75	doma Úhonice	ne	církevní do hrobu
16.	3.12.1993	9.12.1993	Václav Hovorka	25.1.1937	56	doma Úhonice	ne	civilní kremace Motol

Tabulka 9. Přehled pohřbů v roce 1993 v Úhonicích.

V roce 1993 zemřelo 16 obyvatel Úhonic. Nejvíce bylo civilních kremací – 6, 4 zemřelí byli pohřbeni do hrobu a 3 církevní kremace. Ve

dvou případech proběhly církevní rozlučky v kostele, po nichž byly rakve pohřební službou převezeny ke zpopelnění do krematoria.

Objevil se druhý případ kremace zcela bez obřadu, u starého mládence Aloise Melezínka, který zemřel v Kolíně a neměl v obci ani příbuzné.

Rok 1994

Počet pohřbů	Datum úmrtí	Datum pohřbu	Jméno zemřelého	Datum narození	Věk	Místo úmrtí	Zaopatření svátostmi	Způsob pohřbení
1.	3.7.1994	8.7.1994	Jaroslav Holub	16.12.1920	74	nemocnice Kladno	ne	civilní kremace Motol
2.	25.6.1994	30.6.1994	Čeněk Kotlaba	20.1.1915	89	doma Úhonice	ne	civilní kremace Motol
3.	31.8.1994	9.9.1994	Olga Kučerová	15.3.1918	76	nemocnice Kladno	ne	církevní rozlučka v kostele, kremace
4.	15.11.1994	19.11.1994	Petr Šamonil	30.5.1979	15	nemocnice Praha	ne	církevní z domu do hrobu

Tabulka 10. Přehled pohřbů v roce 1994 v Úhonicích.

V průběhu roku 1994 zemřeli jen 4 obyvatelé obce, dva z nich (Jaroslav Holub a Čeněk Kotlaba) byli zpopelněni po civilním obřadu v krematoriu Motol. Olga Kučerová byla zpopelněna po církevní rozlučce v místním římskokatolickém kostele. Dne 15. listopadu zemřel tragicky patnáctiletý učeň Petr Šamonil (otrava toluenem) a byl pohřben do rodinného hrobu dne 19. listopadu. Rodina zemřelého si přála církevní pohřeb z jejich domu na hřbitov.

Rok 1995

Počet pohřbů	Datum úmrtí	Datum pohřbu	Jméno zemřelého	Datum narození	Věk	Místo úmrtí	Zaopatření svátostmi	Způsob pohřbení
1.	17.2.1995	23.2.1995	Pavel Rus	2.1.1910	85	doma Úhonic	ne	církevní kremace Motol
2.	22.2.1995	28.2.1995	Antonín Novák	26.11.1920	75	doma Úhonic	ne	rozlučka v kostele, kremace Kladno
3.	12.7.1995	13.7.1995	ing. František Landa	15.3.1922	73	doma Úhonic	ne	kremace bez obřadu
4.	4.8.1995	10.8.1995	Václav Veselý	9.12.1925	70	doma Úhonic	ne	kremace bez obřadu
5.	17.8.1995	18.8.1995	Václav Růžička	15.5.1928	67	doma Úhonic	ne	kremace bez obřadu
6.	26.8.1995	28.8.1995	Václav Plešner	10.5.1918	77	doma Úhonic	ne	kremace bez obřadu
7.	18.10.1995	25.10.1995	Karel Klogner	3.2.1920	75	nemocnice Kladno	ne	civilní kremace Motol
8.	2.11.1995	8.11.1995	Jindřiška Pičuginová	30.7.1919	76	nemocnice Kladno	ne	civilní kremace Motol
9.	11.12.1995	16.12.1995	Zdeňka Dalibábová	19.12.1913	82	Praha	ne	církevní do hrobu

Tabulka 11. Přehled pohřbů v roce 1995 v Úhonicích.

Velkou změnu v pohřbívání obyvatel Úhonic i celého Kladenska přineslo nově otevřené moderní krematorium v Kladně. Do tohoto roku byly kremace z Úhonic výhradně v krematoriu Praha – Motol. Prvním z Úhonic byl dne 28. února 1995 v kladenském krematoriu zpopelněn Antonín Novák.

Rok 1995 přinesl nejvíce kremací bez obřadu – 4 případy. Pouze Zdeňka Dalibábová byla tento rok pohřbena církevně z kostela do hrobu.

Poměrně vysoký počet občanů Úhonic zemřel v roce 1995 doma v obci, celkem 6 případů.

Rok 1996

Počet pohřbů	Datum úmrtí	Datum pohřbu	Jméno zemřelého	Datum narození	Věk	Místo úmrtí	Zaopatření svátostmi	Způsob pohřbení
1.	8.1.1996	11.1.1996	Pavel Šťovíček	2.11.1937	59	doma Úhonice	ne	církevní do hrobu
2.	12.3.1996	19.3.1996	Antonie Stejskalová	2.1.1910	86	doma Úhonice	ne	kremace bez obřadu
3.	17.3.1996	25.3.1996	Jaroslav Nový	25.3.1923	73	nemocnice Kladno	ne	civilní kremace Motol
4.	1.4.1996	9.4.1996	Agnesa Mičíková	13.8.1905	91	doma Úhonice	ne	rozlučka v kostele, kremace Motol
5.	6.5.1996	9.5.1996	Petr Jindáček	9.2.1947	49	nemocnice Kladno	ne	kremace bez obřadu
6.	1.6.1996	5.6.1996	Anna Sedláčková	18.10.1912	84	nemocnice Kladno	ne	kremace bez obřadu Kladno
7.	1.7.1996	8.7.1996	Jan Hadrovský	25.6.1932	64	doma Úhonice	ne	civilní kremace Motol
8.	13.7.1996	19.7.1996	Anežka Slabochová	19.11.1907	89	nemocnice Kladno	zaopatřena 10.6.1996	církevní do hrobu
9.	20.8.1996	?	Vlastimil Novák	1.1.1943	53	nemocnice Třebotov	ne	civilní kremace Tábor
10.	29.7.1996	3.8.1996	Julie Pchálková	12.8.1911	85	nemocnice Beroun	zaopatřena 29.7.1996	církevní do hrobu
11.	21.9.1996	27.9.1996	Pavla Slabochová	11.3.1916	80	nemocnice Praha	zaopatřena 8.8.1996	církevní do hrobu
12.	11.12.1996	17.12.1996	Emil Kučera	21.12.1903	93	nemocnice Kladno	ne	civilní kremace Motol
13.	26.12.1996	2.1.1997	Marta Čepelová	20.5.1909	88	nemocnice Kladno	ne	civilní kremace Motol

Tabulka 12. Přehled pohřbů v roce 1996 v Úhonicích.

Roku 1996 přibyly v Úhonicích další 3 kremace bez obřadu, bez jakéhokoliv kolektivního rozloučení. Od tohoto roku byla většina kremací bez obřadu prováděna v kladenském krematoriu, které mělo nižší ceny než motolské. 4 občané měli tradiční církevní pohřeb v místním římskokatolickém kostele. Z nich 3 starší občanky, které chodily pravidelně do kostela, zemřely zaopatřeni svátostmi nemocných. Ostatní zemřelí byli spáleni v krematoriu po civilním obřadu.

Rok 1997

Počet pohřbů	Datum úmrtí	Datum pohřbu	Jméno zemřelého	Datum narození	Věk	Místo úmrtí	Zaopatření svátostmi	Způsob pohřbení
1.	17.1.1997	24.1.1997	František Jansa	20.12.1912	84	nemocnice Kladno	ne	civilní kremace Motol
2.	31.1.1997	6.2.1997	Pavla Lišková	7.3.1909	88	nemocnice Třebotov	ne	církevní do hrobu
3.	28.3.1997	3.4.1997	Blanka Zelenková	20.3.1930	67	nemocnice Kladno	ne	církevní kremace Motol
4.	27.4.1997	5.5.1997	František Truneček	1915	82	doma Úhonice	ne	civilní kremace Motol
5.	2.5.1997	7.5.1997	Emílie Nováková	10.12.1922	75	nemocnice Kladno	ne	rozlučka v kostele, kremace
6.	22.6.1997	26.6.1997	Václav Kotoun	19.7.1907	90	nemocnice Kladno	ne	civilní kremace Motol
7.	17.8.1997	19.8.1997	Marie Šenfaldová	6.12.1926	71	doma Úhonice	ne	civilní kremace Kladno
8.	25.8.1997	29.8.1997	Zdeněk Burián	27.3.1925	72	nemocnice Kladno	ne	kremace bez obřadu Kladno
9.	2.11.1997	6.11.1997	Silvie Limberková	24.9.1983	14	nemocnice Praha	ne	církevní rozlučka v čsl. sboru Rudná, kremace Kladno
10.	10.11.1997	17.11.1997	Miloslav Dvorský	13.8.1929	68	nemocnice Kladno	ne	civilní kremace Motol
11.	11.11.1997	18.11.1997	Alexander Osoba	25.6.1949	48	nemocnice Kladno	ne	kremace bez obřadu
12.	4.12.1997	9.12.1997	Terezie Buchetková	24.8.1926	71	nemocnice Praha	ne	kremace bez obřadu Kladno
13.	22.12.1997	30.12.1997	Miroslav Kozel	10.9.1920	77	psychiatrická léčebna Bohnice	ne	civilní kremace Motol

Tabulka 13. Přehled pohřbů v roce 1997 v Úhonicích.

Do hrobu byla v roce 1997 pohřbena jediná zemřelá (Pavla Lišková), dalších 12 zesnulých bylo zpopelněno v krematoriu (6 po civilním obřadu, 3 po církevním obřadu a 3 úplně bez obřadu).

Nejtragičtější byla tohoto roku smrt čtrnáctileté žákyně Silvie Limberkové po delší nemoci. Byla pohřbena netradičně v Husově sboru Církve československé husitské v nedalekém městě Rudná. Po církevním obřadu, který vedla rudenská paní farářka, bylo tělo převezeno ke zpopelnění do krematoria.

Rok 1998

Počet pohřbů	Datum úmrtí	Datum pohřbu	Jméno zemřelého	Datum narození	Věk	Místo úmrtí	Zaopatření svátostmi	Způsob pohřbení
1.	13.6.1998	18.6.1998	Vladislav Benda	12.10.1934	64	nemocnice Kladno	ne	civilní kremace Motol
2.	24.7.1998	30.7.1998	Marie Šťastná	18.12.1909	89	nemocnice Kladno	zaopatřena 15.7.1998	církevní do hrobu
3.	3.8.1998	6.8.1998	Josef Vančura	9.3.1920	78	nemocnice Kladno	ne	církevní do hrobu

Tabulka 14. Přehled pohřbů v roce 1998 v Úhonicích.

V roce 1998 zemřeli pouze 3 spoluobčané. Dva občané, dlouholetí občané Úhonic (Marie Šťastná a Josef Vančura) byli pohřbeni po církevním obřadu v kostele do hrobů na místní hřbitov. Pouze Vladislav Benda měl civilní kremaci v Praze – Motole, kam se s ním přišlo rozloučit kolem 90 osob, většinou mužů. Z Úhonic byl vypraven autobus, který přivezl na obřad 45 úhonických obyvatel.

Pohřbu paní Marie Šťastné, kterou pohřbíval úhonický farář P. Josef Moulík, se zúčastnil i unhošťský farář P. Jaroslav Ptáček O. Cr., který zemřelou dobře znal. Pohřbu paní Šťastné se zúčastnilo přes 100 osob. Dalšího církevního pohřbu do země Josefa Vančury z č. p. 88 se účastnilo kolem 50 lidí.

Rok 1999

Počet pohřbů	Datum úmrtí	Datum pohřbu	Jméno zemřelého	Datum narození	Věk	Místo úmrtí	Zaopatření svátostmi	Způsob pohřbení
1.	22.1.1999	?1.1999	Václav Vrtiška	9.4.1913	86	Klatovy	ne	civilní kremace Klatovy
2.	5.3.1999	8.3.1999	Karel Holub	22.2.1927	72	Praha 9 - Vysočany	ne	civilní kremace Kladno
3.	17.6.1999	24.6.1999	Václav Pelichovský	26.2.1946	53	nemocnice Kladno	ne	církevní do hrobu
4.	27.6.1999	2.7.1999	Vladimír Lán	18.1.1920	79	nemocnice Beroun	ne	civilní kremace Motol
5.	12.7.1999	16.7.1999	Marie Belušiková	17.6.1927	72	doma Úhonice	ne	civilní kremace Motol
6.	13.8.1999	18.8.1999	Slavomíra Ženíšková	8.5.1918	81	doma Úhonice	ne	církevní do hrobu
7.	29.8.1999	3.9.1999	Pavel Kučera	9.11.1921	78	doma Úhonice	ne	rozlučka v kostele, kremace Motol
8.	4.9.1999	9.9.1999	Jaroslav Prošek	31.10.1908	91	doma Úhonice	ne	civilní kremace Motol
9.	6.10.1999	11.10.1999	Marie Šamonilová	9.10.1921	78	nemocnice Třebotov	ne	rozlučka v kostele, kremace Motol
10.	7.11.1999	13.11.1999	Marie Jírová	2.8.1930	69	nemocnice Kladno	ne	církevní do hrobu
11.	6.12.1999	13.12.1999	Miloslav Nový	17.8.1934	65	doma Úhonice	ne	civilní kremace Motol

Tabulka 15. Přehled pohřbů v roce 1999 v Úhonicích.

Roku 1999 bylo pohřbeno 11 občanů. Jen 1 muž (Václav Pelichovský) a 2 ženy (Marie Jírová a Slavomíra Ženíšková) byly pohřbeny církevně do hrobu. Václav Vrtiška, který zemřel v Klatovech, byl zpopelněn v tamním krematoriu. Dlouholetá vedoucí místní pošty paní Marie Šamonilová z č. p. 120 měla, stejně jako sedlák Pavel Kučera z č. p. 6, církevní obřad bez zádušní mše svaté a následně byla převezena ke kremaci.

Rok 2000

Počet pohřbů	Datum úmrtí	Datum pohřbu	Jméno zemřelého	Datum narození	Věk	Místo úmrtí	Zaopatření svátostmi	Způsob pohřbení
1.	9.5.2000	12.5.2000	Karel Frýdl	12.5.1925	75	doma Úhonice	ne	kremace bez obřadu Tábor
2.	22.5.2000	25.2.2000	Marie Čiperová	16.5.1911	89	doma Úhonice	ne	civilní kremace Motol
3.	24.7.2000	29.7.2000	Ivana Hašková	25.6.1939	61	doma Úhonice	ne, náhlá smrt	církevní do hrobu
4.	13.6.2000	22.3.2000	Zdenka Jansová	22.3.1915	85	doma Úhonice	ne	civilní kremace Motol
5.	1.8.2000	7.8.2000	Marie Vančurová	18.2.1921	79	doma Úhonice	ne	církevní do hrobu
6.	23.8.2000	9.9.2000	Josef Šamonil	9.9.1953	47	doma Úhonice	ne	civilní kremace Kladno
7.	2.9.2000	8.9.2000	Blažena Paterová	28.1.1914	86	doma Úhonice	ne	církevní do hrobu
8.	25.10.2000	26.10.2000	Karel Hřůza	31.3.1938	62	doma Úhonice	ne	civilní kremace Kladno

Tabulka 16. Přehled pohřbů v roce 2000 v Úhonicích.

Rok 2000 byl posledním rokem života pro 8 obyvatel Úhonic, jistou zajímavostí je, že všichni zemřeli doma, což nebývá v posledních desetiletích obvyklé. Tři úhonické ženy, Ivana Hašková, Marie Vančurová a Blažena Paterová, měly církevní pohřeb na místní hřbitov. Karel Frýdl měl pohřeb bez obřadu až v krematoriu ve vzdáleném Táboře, zřejmě to bylo nejlevnější.

Rok 2001

Počet pohřbů	Datum úmrtí	Datum pohřbu	Jméno zemřelého	Datum narození	Věk	Místo úmrtí	Zaopatření svátostmi	Způsob pohřbení
1.	10.1.2001	16.1.2001	Zdeněk Vorel	27.7.1937	64	nemocnice Kladno	ne	civilní kremace Motol
2.	4.2.2001	8.2.2001	Marcela Kubínová	3.4.1931	70	doma Úhonice	ne	civilní kremace Motol
3.	18.2.2001	22.2.2001	Karel Kohout	23.10.1951	50	nemocnice Motol	ne	civilní kremace Motol
4.	2.3.2001	?	Milada Lišková	16.8.1938	63	nemocnice Beroun	ne	civilní kremace Motol
5.	18.4.2001	23.4.2001	Eva Koucká	19.1.1927	74	nemocnice Praha 6 vojenská	ne	civilní kremace Kladno
6.	7.5.2001	14.5.2001	Marie Gadušová	25.2.1944	57	doma Úhonice	ne	civilní kremace Motol
7.	7.6.2001	16.6.2001	Marie Kučerová	13.4.1906	95	doma Úhonice	ano	církevní do hrobu
8.	22.6.2001	28.6.2001	Vlasta Hoffmanová	1923	78	nemocnice Kladno	ne	civilní kremace Motol
9.	28.8.2001	3.9.2001	Markéta Mohoutová	22.7.1924	77	doma Úhonice	ne	civilní kremace Motol
10.	6.9.2001	?	Karel Jonák	10.6.1930	71	nemocnice Kladno	ne	civilní kremace Motol
11.	30.9.2001	4.10.2001	Jaroslav Vondra	25.6.1931	70	nemocnice Kladno	ne	civilní kremace Motol
12.	9.10.2001	?	Marie Kratochvílová	1.8.1917	84	doma Úhonice	ne	civilní kremace Kladno
13.	27.11.2001	1.12.2001	Marie Šamonilová	1916	85	doma Úhonice	ne	rozlučka v kostele, kremace
14.	23.12.2001	5.1.2002	Václav Roučí	31.10.1926	75	nemocnice Kladno	ano	církevní do hrobu

Tabulka 17. Přehled pohřbů v roce 2001 v Úhonicích.

Největší pohřeb měl v roce 2001 úhonický rodák a sedlák Václav Roučí z č. p. 28, který zemřel 23. prosince 2001 a církevní pohřeb v kostele měl až v sobotu 5. ledna 2002. Doba od smrti k pohřbení do

rodinné hrobky tedy činila 14 dní. Pan Roučí chodil pravidelně do kostela. Pohřbu se účastnilo na 150 lidí.

Další velký pohřeb měla paní Marie Kučerová (v té době nejstarší občanka obce - 95 let) zemřela náhle doma ve statku č. p. 5 ve čtvrtek 7. června 2001. Církevní pohřeb se konal v sobotu 16. června ve 14.00 hod. v domě smutku č. p. 5, na dvoře byl ozdobený katafalk s rakví. Po krátkém rozloučení a vykropení byla převezena do místní kostela. V kostele byla sloužena zádušní mše svatá a po církevních obřadech byla uložena do rodinné hrobky na místním hřbitově. Na zahájení obřadu na dvoře statku bylo přítomna jen úzká rodina, římskokatolický kněz P. Josef Moulík, ministrant, 2 pracovníci pohřební služby Kapitán a z obyvatel Úhonic jen 5 mužů, 2 ženy. Více lidí čekalo až v kostele, kam přišel průvod od domu smutku asi za 15 minut. Další lidé čekali až na hřbitově. Tato varianta pohřbu byla v posledních 30 letech ojedinělá.

Rok 2002

Počet pohřbů	Datum úmrtí	Datum pohřbu	Jméno zemřelého	Datum narození	Věk	Místo úmrtí	Zaopatření svátostmi	Způsob pohřbení
1.	19.1.2002		Václav Štýbr	7.9.1939	63	nemocnice Kladno	ne	civilní kremace Motol
2.	29.1.2002	2.2.2002	Antonín Markup	22.3.1915	87	nemocnice Praha 5 Motol	ne	rozlučka v kostele, kremace
3.	24.2.2002	?	Miroslav Radoš	9.5.1953	49	nemocnice Kladno	ne	civilní kremace Motol
4.	27.2.2002	?	Václav Veselý	5.10.1929	72	Vlašim	ne	civilní kremace Motol
5.	19.3.2002	?	Bohumil Štolfa	3.3.1936	66	doma Úhonice	ne	civilní kremace Motol
6.	3.7.2002	?	Jarmila Frýdlová	19.8.1925	77	doma Úhonice	ne	civilní kremace Motol
7.	3.7.2002	?	Jiří Drozen	20.3.1937	65	doma Úhonice	ne	civilní kremace Motol
8.	28.7.2002	?	Antonie Bušková	26.9.1918	84	doma Úhonice	ne	civilní kremace Motol
9.	9.10.2002	?	Marie Knížetová	20.12.1925	77	nemocnice Praha 5 Motol	ne	civilní kremace Motol
10.	6.11.2002	?	Bedřich Jonáček	22.7.1919	83	Beroun	ne	civilní kremace Motol
11.	7.12.2002	11.12.2002	Marie Müllerová	31.7.1917	85	nemocnice Kladno	ne	církevní kremace Motol
12.	30.12.2002	?	Růžena Čepelová	10.10.1915	87	doma Úhonice	ne	civilní kremace Motol

Tabulka 18. Přehled pohřbů v roce 2002 v Úhonících.

Církevní obřad s pohřbením do země nebyl roku 2002 ani jediný. Převažovali civilní kremace v Praze – Motole, celkem 10 případů. Jediná Marie Müllerová měla kremaci s církevním obřadem.

Rok 2003

Počet pohřbů	Datum úmrtí	Datum pohřbu	Jméno zemřelého	Datum narození	Věk	Místo úmrtí	Zaopatření svátostmi	Způsob pohřbení
1.	2.3.2003	?	František Sobotka	12.12.1928	74	doma Úhonice	ne	civilní kremace Motol
2.	20.4.2003	?	Jan Neškoda	7.2.1924	79	Podbořany	ne	civilní kremace Motol
3.	24.5.2003	?	Marie Bílková	30.3.1913	90	nemocnice Kladno	ne	civilní kremace Motol
4.	10.8.2003	15.8.2003	Milouš Kučera	24.5.1933	70	České Budějovice	ne	civilní kremace České Budějovice
5.	20.10.2003	25.10.2003	Marie Markupová	3.12.1910	82	doma Úhonice	ne	rozlučka v kostele, kremace
6.	6.11.2003	?	Václav Štěrba	14.11.1922	81	nemocnice Kladno	ne	civilní kremace Motol

Tabulka 19. Přehled pohřbů v roce 2003 v Úhonicích.

Všech 6 zemřelých osob bylo po smrti spáleno v krematoriích. Pouze Marie Markupová z hospodářské usedlosti č. p. 25 měla církevní rozloučení v kostele, ostatních 5 mělo civilní obřad (4x v Motole a 1x v Českých Budějovicích, neboť zde pan Milouš Kučera zemřel).

2004

Počet pohřbů	Datum úmrtí	Datum pohřbu	Jméno zemřelého	Datum narození	Věk	Místo úmrtí	Zaopatření svátostmi	Způsob pohřbení
1.	18.1.2004	24.1.2004	Josef Franěk	16.6.1921	82	nemocnice Kladno	ne	rozlučka v kostele, kremace Kladno
2.	28.3.2004	?	Václav Mareš	20.7.1955	49	nemocnice Praha 5 Motol	ne	kremace bez obřadu
3.	25.8.2004	?	Karel Šťovíček	3.11.1935	68	nemocnice Kladno	ne	kremace bez obřadu
4.	18.10.2004	26.10.2004	Vladimír Bureš	24.4.1957	47	nemocnice Praha 5 Motol	ne	rozlučka v kostele, kremace
5.	11.12.2004	?	Ladislav Dvorský	23.11.1930	74	doma Úhonice	ne	civilní kremace Motol

Tabulka 20. Přehled pohřbů v roce 2004 v Úhonících.

Prvním, kdo roku 2004 zemřel, byl dlouholetý úhonický hrobník Josef Franěk z č. p. 23. Měl církevní rozloučení v kostele a poté bylo tělo odvezeno do krematoria v Kladně ke zpopelnění. Stejnou variantu pohřbu měl i mladý zemřelý Vladimír Bureš (47 let) z č. p. 30. Nejvíce tohoto roku udivil pohřeb bez obřadu u Václava Marešy (49 let), který byl v obci oblíben a byl činný v mnoha spolcích. Bez obřadu byl spálen i Karel Šťovíček.

Rok 2005

Počet pohřbů	Datum úmrtí	Datum pohřbu	Jméno zemřelého	Datum narození	Věk	Místo úmrtí	Zaopatření svátostmi	Způsob pohřbení
1.	16.1.2005	?	Jaroslav Fišer	22.11.1937	68	doma Úhonice	ne	civilní kremace Motol
2.	21.1.2005	?	Šárka Kopáčková	13.1.2005	7 dní	nemocnice Praha 5 Motol	ne	kremace bez obřadu
3.	12.2.2005	16.2.2005	Marie Vrtišková	19.12.1913	91	nemocnice Kladno	ne	rozloučení u domu a na hřbitov
4.	4.3.2005	?	Otakar Šeller	8.2.1920	85	Litoměřice	ne	civilní kremace
5.	19.4.2005	?	Lucie Jonáčková	15.7.1924	80	nemocnice Kladno	ne	civilní kremace Motol
6.	22.4.2005	?	Jitka Pokorná	28.4.1959	46	doma Úhonice	ne	civilní kremace Motol
7.	12.5.2005	21.5.2005	Václav Jírů	20.1.1922	83	doma Úhonice	ne	civilní kremace Kladno
8.	24.6.2005	?	Karel Jírů	21.9.1968	37	doma Úhonice	ne	kremace bez obřadu
9.	9.9.2005	17.9.2005	Anežka Lepíčková	1.1.1930	75	nemocnice Praha 5 Motol	ne	církevní od domu na hřbitov
10.	6.10.2005	12.10.2005	Antonín Pomajzl	28.5.1922	83	doma	ne	církevní do hrobu
11.	18.10.2005	?	Oldřich Buchetka	31.12.1950	54	nemocnice Praha 2	ne	kremace bez obřadu

Tabulka 21. Přehled pohřbů v roce 2005 v Úhonících.

V roce 2005 byly 3 pohřby bez obřadu. Tragická byla smrt Karla Jíry (37 let), který spáchal doma sebevraždu. Pouze starý sedlák Antonín Pomajzl (83 let) z č. p. 31, kterým starý úhonický selský rod vymřel, měl církevní pohřeb v kostele a průvod na hřbitov.

Rok 2006

Počet pohřbů	Datum úmrtí	Datum pohřbu	Jméno zemřelého	Datum narození	Věk	Místo úmrtí	Zaopatření svátostmi	Způsob pohřbení
1.	19.3.2006	?	Marie Jelínková	18.1.1947	59	Sanatorium Nová Ves pod Pleší	ne	civilní kremace Motol
2.	28.4.2006	?	Josef Dudek	8.8.1931	75	nemocnice Kladno	ne	civilní kremace Motol
3.	9.6.2006	15.6.2006	Jaroslava Jupová	22.6.1946	59	Litoměřice	ne	civilní kremace Motol
4.	12.6.2006	15.6.2006	Zdeňka Markupová	11.2.1922	84	doma	ne	církevní rozlučka u domu, krematorium Kladno
5.	10.6.2006	16.6.2006	Drahomíra Stibůrková	1.2.1945	61	doma	ne	civilní kremace Motol
6.	21.7.2006	26.7.2006	Helena Barková	27.6.1932	74	doma	ne	církevní do hrobu
7.	20.8.2006	?	Julie Veverková	28.11.1938	68	nemocnice Praha 5 Motol	ne	civilní kremace Motol
8.	20.9.2006	25.9.2006	Václav Kalous	2.10.1919	86	nemocnice Kladno	ne	církevní do hrobu

Tabulka 22. Přehled pohřbů v roce 2006 v Úhonicích.

Během roku 2006 zemřelo v Úhonicích 8 občanů, pouze Václav Kalous, ze staré selské usedlosti č. p. 16, a Helena Barková, měli církevní pohřeb z kostela na hřbitov. Ostatních 6 zemřelých bylo zpopelněno v krematoriu, z nich 5 po civilním obřadu. Zdeňka Markupová měla rozlučku s místním římskokatolickým knězem u svého domu č. p. 25 a poté bylo tělo odvezeno ke kremaci v kladenském krematoriu.

Rok 2007

Počet pohřbů	Datum úmrtí	Datum pohřbu	Jméno zemřelého	Datum narození	Věk	Místo úmrtí	Zaopatření svátostmi	Způsob pohřbení
1.	21.1.2007	?	Marie Gaudeková	5.5.1932	74	nemocnice Praha 2	ne	kremace bez obřadu
2.	4.2.2007	?	Jiří Šťastný	24.5.1946	60	nemocnice Praha 5 Motol	ne	civilní kremace Motol
3.	9.2.2007	?	Martin Kocourek	30.10.1960	46	nemocnice Praha 2	ne	civilní kremace
4.	4.6.2007	?	Zdeněk Šmíd	8.12.1933	73	nemocnice Kladno	ne	civilní kremace Motol
5.	25.8.2007	?	Jaroslav Korecký	26.3.1951	56	Praha	ne	kremace bez obřadu
6.	9.9.2007	?	Vlasta Kučerová	2.12.1927	79	nemocnice Kladno	ne	civilní kremace Kladno
7.	16.10.2007	?	Vlasta Dvorská	15.5.1934	73	nemocnice Kladno	ne	civilní kremace Motol
8.	11.11.2007	17.11.2007	František Slaboch	16.12.1939	67	nemocnice Kladno	ne	církevní do hrobu
9.	15.12.2007	?	Rudolf Kopáček	12.10.1944	63	nemocnice Praha 5 Motol	ne	civilní kremace Motol
10.	24.12.2007	31.12.2007	Jaroslav Chudoba	27.2.1949	58	doma	ne	civilní kremace Kladno

Tabulka 23. Přehled pohřbů v roce 2007 v Úhonicích.

Roku 2007 byla většina zemřelých zpopelněna, jak je tomu v posledních letech obvyklé. Celkem bylo spáleno 9 z 10 zesnulých. Církevní pohřeb do země měl v Úhonicích pouze František Slaboch z č. p. 192, který zemřel 11. listopadu 2007.

Rok 2008

Počet pohřbů	Datum úmrtí	Datum pohřbu	Jméno zemřelého	Datum narození	Věk	Místo úmrtí	Zaopatření svátostmi	Způsob pohřbení
1.	11.1.2008	19.1.2008	Miroslav Vejvoda	26.4.1928	79	nemocnice Kladno	ne	církevní v kostele, kremace Kladno
2.	17.8.2008	?	Ladislav Lepíček	8.2.1929	78	doma Úhonic	ne	civilní kremace
3.	24.9.2008	?	Věra Zahradková	23.3.1926	82	nemocnice Praha 5 Motol	ne	kremace bez obřadu
4.	27.10.2008	?	Jan Šťastný	13.2.1935	73	nemocnice Kladno	ano	kremace bez obřadu Kladno

Tabulka 24. Přehled pohřbů v roce 2008 v Úhonicích.

V posledním roce zemřeli 4 občané Úhonic. Největší účast na pohřbu měl v obci oblíbený klempíř Miroslav Vejvoda (79 let), který měl církevní rozloučení v kostele a pak byl převezen ke zpopelnění do kladenského krematoria. Dva zemřelí měli pohřeb bez obřadu, přičemž u kostelníka Jana Šťastného (73 let) to překvapilo, neboť chodíval celý život do kostela. Protože byl svobodný mládenec a neměl ani blízké příbuzné, rozhodli o jeho pohřbu jiní. Po pohřbu za něho byla v neděli P. Josefem Moulíkem sloužena mše svatá, které se účastnilo kromě pravidelných účastníků nedělní bohoslužby i několik známých zemřelého.

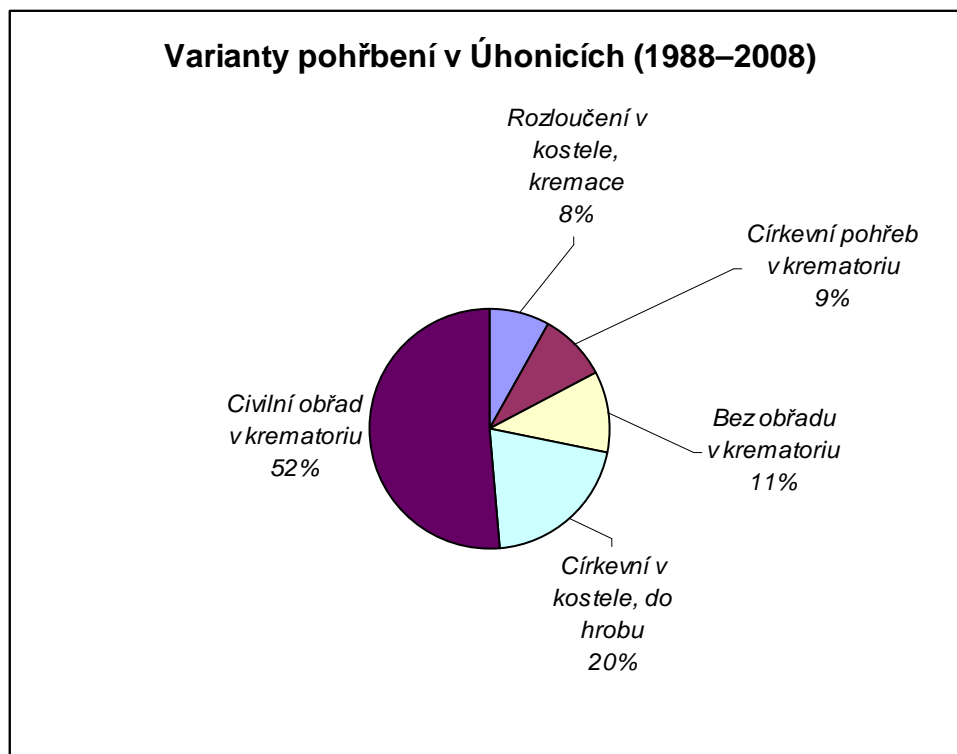
7.1.4 Způsoby pohřbení v Úhonicích v letech 1988 – 2008

V letech v letech 1988 – 2007 zemřelo v Úhonicích 205 obyvatel s trvalým bydlištěm v obci. U všech jsem zaznamenal datum úmrtí a způsob jejich pohřbení.

Z celkem 205 zemřelých obyvatel Úhonic bylo s církevním obřadem v místním římskokatolickém kostele a do hrobu na místním hřbitově pohřbeno 41 (20,2 %). Ostatních 162 zemřelých (79,8 %) bylo po různých obřadech zpopelněno v krematoriích.

Církevní rozloučení s knězem v krematoriu mělo 19 zemřelých (9,4 %), většinou v Praze – Motole. Civilní obřad v krematoriu s občanským řečníkem mělo nejvíce zemřelých, a to 104 (51,2 %). Zcela bez obřadu bylo zpopelněno 22 zemřelých (10 %), většinou v kladenském krematoriu, které má nižší cenu než krematorium v Praze - Motole. Novou variantou způsobu pohřbení se stal církevní obřad v kostele a následné převezení ostatků ke zpopelnění v krematoriu, v Úhonicích se tato varianta vyskytla 13x. Obdobnou variantou, která se vyskytla 2x, bylo církevní rozloučení u domu zemřelého a pohřbení do hrobu na místním hřbitově. Pouze 1x se v uplynulých 21 letech objevilo církevní rozloučení u domu zemřelého a převoz ke zpopelnění do krematoria.

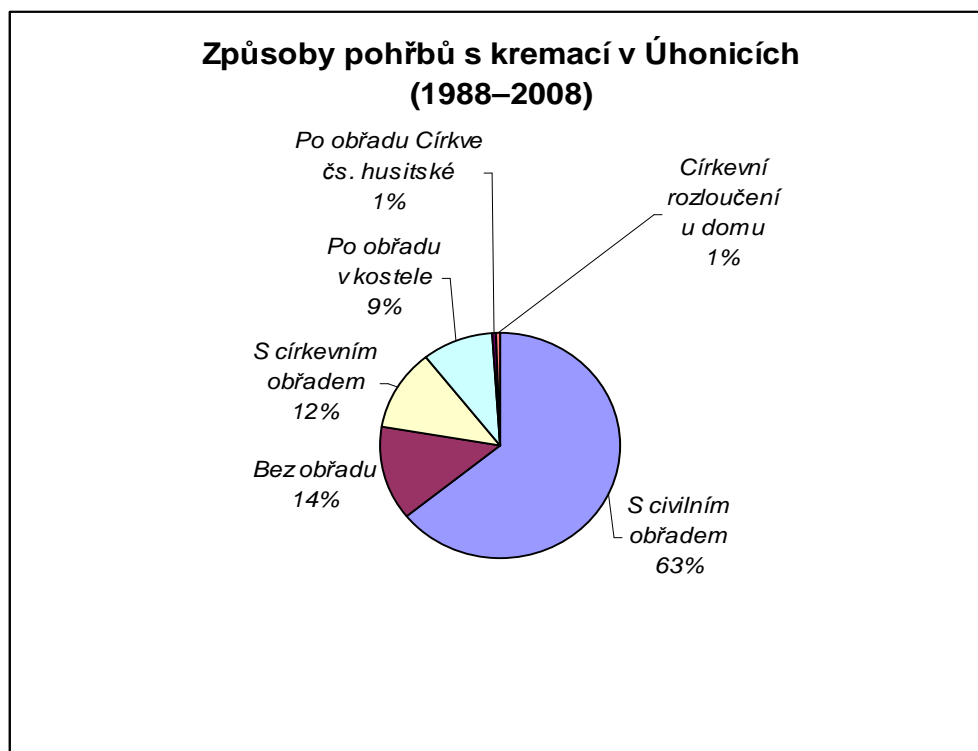
Jednou se vyskytl církevní nekatolický pohřební obřad, který vedla farářka v Husově domě československé církve husitské v Rudné při úmrtí 14leté žákyně Silvie Limberkové v roce 1997. Tělo bylo po obřadu převezeno ke zpopelnění do krematoria.

Graf 3. Způsoby pohřbení obyvatel Úhonic v letech 1988-2008

Celkem bylo v Úhonicích v letech 1988-2008 zaznamenáno 8 variant pohřbů:

1. civilní obřad s občanským řečníkem v krematoriu (Praha-Motol, Kladno, 1x Klatovy, 1x České Budějovice) – 105 x
2. církevní obřad v římskokatolickém kostele a pohřeb do hrobu na hřbitově - 41x
3. zpopelnění zcela bez obřadu – 22x
4. církevní obřad s knězem v krematoriu (výhradně krematorium Motol) – 19x
5. církevní rozloučení v místním římskokatolickém kostele a převoz ke zpopelnění do krematoria (nejčastěji kladenského) – 15x
6. církevní rozloučení u domu zemřelého a pohřbení do hrobu na hřbitově – 2x
7. církevní rozloučení u domu zemřelého a převoz ke zpopelnění do krematoria – 1x
8. církevní rozloučení v Husově domě Církve československé husitské v Rudné a převoz ke zpopelnění do krematoria – 1x

Graf 4. Způsoby pohřbů s kremací v Úhonicích (1988–2008)

V Úhonicích se díky tomu, že zde není obřadní síň, vůbec nevyskytuje varianta pohřbu do země s občanským řečníkem, který bývá v Čechách celkem běžný. Na hřbitově není ani kaple, takže všechny církevní obřady se při pohřbu s účastí kněze odehrávají ve farním kostele.

Mizí tradiční kolektivní rozloučení se zemřelým. Smrt i pohřeb se v našem prostředí stále více privatizuje a institucionalizuje.

Zemřel-li člověk v Úhonicích do první poloviny 20. století nemuseli pozůstalí rozmýšlet jakým způsobem jeho tělo pohřbí. Na počátku 21. století si obyvatelé Úhonic již mohou vybrat z 8 různých variant pohřbení.

7.2 Největší pohřby v Úhonicích ve 20. století

O velkých pohřbech se mezi obyvateli dlouho povídalo a s úctou vzpomínalo. Velká účast lidí a pohřbu byla považována za projev úcty k zemřelému. Právě tyto největší pohřby byly zaznamenány na fotografiích.

Mezi největší pohřby v Úhonicích ve 20. století patřily:

1. Pohřeb 4 zastřelených mužů, kteří jeli 5. května 1945 na pomoc Pražskému povstání

Dne 5. května jeli úhoničtí muži v hasičské stříkačce na pomoc povstalé Praze. Byli varováni, že v Hostivicích hlídají silnici ku Praze ozbrojení němečtí fašisté, ale varování neuposlechli. Tři mladí muži byli zastřeleni v Hostivicích (Václav Horák, Karel Holub st., František Vartcábo) a jeden padl v Jenči (Josef Adlof). Dne 9. května se v Úhonicích konal jejich společný pohřeb. Z pohřbu se dochovalo asi 10 fotografií, které mají mnozí lidé v obci dodnes schované. Těla byla před pohřbem uložena v kapli u kostela. Církevní obřad byl zcela ojediněle u kaple sv. Floriána na návsi. Kaple byla zahalena černými plátny, nahoře byl nápis „Věčná

sláva hrdinům“ a pod nápisem visely státní vlajky USA, Sovětského svazu, Československa a Velké Británie.

Padlí hrdinové byli pohřbeni na místní hřbitov do společného hrobu, ke kterému se ve výročí jejich zastřelení dne 5. května chodívalo průvodem. V září 1946 byl 4 padlým úhonickým mužům odhalen pomník. Do dnešní doby pokládá obecní úřad 5. května na jejich hrob kytice a věnce.

Obrázek 5. Fotografie ze společného pohřbu 4 padlých hrdinů v Květnové revoluci 1945.

2. Pohřeb Františka Slabocha z Úhonic č. p. 49 v roce 1945

Krátce po konci 2. světové války se dne 31. května 1945 vracel z pohraničí František Slaboch (nar. 1913) z č. p. 49 spolu s četníky Frankem a Danielem. Všichni tři spolu s ostatními členy protifašistické skupiny Železo zajišťovali klid v německém pohraničí. Zahynuli tragicky v automobilu na karlovarské silnici u Lán. Měli vystrojený velký pohřeb s vojenskými poctami. František Slaboch po sobě zanechal vdovu s 1 dítětem a další se narodilo po jeho smrti. Pohřeb zajišťovala pohřební služba Jana Šamonila, který těla z místa nehody u Lán do Úhonic přivezl.⁷⁹

3. Pohřeb starosty a velitele hasičů Václava Zimy z Úhonic č. p. 20 v roce 1962

Pan Václav Zima, byl úhonický rodák, rolník a hostinský v č. p. 20. Byl v rodné obci velmi činný v letech 1905-1925, 1932-1936 byl velitelem a v letech 1929-1931 starostou sboru dobrovolných hasičů. V letech 1938-1942 byl i starostou obce. Zemřel 9. srpna 1962 ve věku 83 let a pohřeb měl v neděli 12. srpna. Obecní kronikář a ředitel školy František Zpěvák, který o pohřbech do kroniky příliš nepsal, o jeho pohřbu alespoň krátce zapsal: „Zemřel Václav Zima (83 let), v pohřebním průvodu šlo 304 lidí.“⁸⁰

4. Pohřeb úhonického faráře P. Karla Josefa Stuchlíka O. Praem. v roce 1974

P. Karel Josef Stuchlík působil v Úhonicích jako farář 33 let (od 1.8.1941 až do své smrti 11.3.1974). Rodák z Vřesiny u Opavy byl v obci mezi lidmi velice znám a oblíben. Dodnes na něho pamětníci s láskou vzpomínají. Přál si být pohřben na místním hřbitově mezi svými dlouholetými farníky, což je dokonce uvedeno i na jeho smutečním oznámení, a tak byl v pátek 15. března 1974 pohřben do rodinného hrobu (viz příloha na s. 188). Je jediným knězem, který byl na úhonický hřbitov pohřben. Protože mužské

⁷⁹ Osobní sdělení Václava Volfa z Úhonic č. p. 160, který s p. Šamonilem pro mrtvá těla v roce 1945 do Lán jel.

⁸⁰ Obecní kronika obce Úhonice, s. 323.

řády byly v období socialismu zakázány, nemohly řády na svá řádová pohřebiště ani pohřbívat. Jinak by byl P. Stuchlík, jako strahovský premonstrát, pravděpodobně pohřben na hřbitově v Nebušicích. Dodnes pamětníci pohřbu vzpomínají, že byl pohřben v řádovém premonstrátském bílém rouchu, které nesměl za socialismu nosit. Za obrovské účasti občanů a více než 100 kněží z okolí do běžného rodinného hrobu jej pohřbíval generální vikář P. ThDr. František Vaněk. Do stejného hrobu byla v roce 1998 pohřbena i jeho sestra a hospodyně na faře v letech 1945 – 1998 Julie Pchálková.

Z pohřbu P. Stuchlíka se dochovalo několik fotografií.

Obrázek 6. Pohřeb úhonického faráře P. Karla Josefa Stuchlíka O. Praem. 15. března 1974.

Obrázek 7. Pohřební průvod vychází od kostela na místní hřbitov dne 15. března 1974.

7.3 Místa úmrtí obyvatel Úhonic

Velkou změnou prošlo ve 20. století i místo úmrtí obyvatel Úhonic. Do počátku 20. století se v Úhonicích umíralo doma, v kruhu vlastní rodiny, v blízkosti nejbližších. Většina obyvatel Úhonic umírá v posledních desetiletích mimo svůj domov, v nemocnicích, domovech důchodců, psychiatrických léčebnách a sanatoriích. V průběhu výzkumu mezi lety 1988-2008 zemřelo ve svém domě v Úhonicích jen 78 občanů (38 %), zbylých 127 (62 %) zemřelo mimo svou obec v různých léčebných zařízeních.

Začátek 20. století je ve venkovském prostředí počátkem umírání v nemocničním prostředí. Nejprve umírali v nemocnicích bohatší lidé, především sedláci, kteří měli peníze na zaplacení pobytu v nemocnici. Smrt se tak začala postupně přesouvat do specializovaných zařízení a opouštět rodinný kruh. V městském prostředí byla tato smrt zpočátku degradující. Ve špitálech umírali chudí a opuštění, o které se neměl kdo postarat. Během několika desetiletí se ale umírání pod lékařským dozorem stalo naprosto běžným. Mrtvé tělo putuje do pitevny, odkud těla přebírají pohřební služby. Elias výstižně uvádí: *„Dosud nikdy v dějinách lidstva nebyli umírající tak sterilně odsouváni do zákulisí společenského života, mimo zraky živých; dosud nikdy nebyly lidské mrtvoly expedovány z úmrtního lože do hrobu tak hygienicky, bez zápachu a s takovou technickou dokonalostí.“*⁸¹

V Úhonicích již v 60. letech 20. století umírala v nemocnicích většina obyvatel. Nejčastěji úhoničtí občané umírali v kladenské nemocnici, tehdy nazývané OÚNZ Kladno (Okresní ústav národního zdraví). Obec Úhonice spadala do roku 1989 zdravotnickou službou do okresu Kladno. Téměř všechny děti z Úhonic se v tomto období také v porodnici kladenské nemocnice narodily.

⁸¹ ELIAS, N. *O osamělosti umírajících*. Praha, 1998, s. 23.

Po roce 1989 si obyvatelé naší republiky mohou nemocnici i svého ošetřujícího lékaře sami vybrat. Od 90. let 20. století tak postupně umírá více lidí z Úhonic již v pražských nemocnicích, nejvíce v nejbližší Fakultní nemocnici Motol. Je to dáno vyšší kvalitou lékařské péče, ale také tím, že většina obyvatel dojíždí za prací do Prahy.

Nelze však brát nárůst umírání v nemocnicích negativně. Jistě to není způsobeno necitlivostí příbuzných a jejich neochotou postarat se o těžce nemocné. Naopak se většinou snaží utrpení a smrt svých milých co nejvíce oddálit. Problematictější je to pokud staršího člověka umístí do domova důchodců, ačkoli to někdy může být jeho přáním. Nárůst úmrtí ve specializovaných zařízeních, zejména nemocnicích, v izolovanosti domovech důchodců, léčebnách dlouhodobě nemocných a v poslední době vznikajících hospicích je evidentní.

Doma se umírá výjimečně, jak dokládá statistika z let 1988-2008. Ve svém domě v obci Úhonic zemřelo v těchto letech jen několik občanů, buď náhlou smrtí nebo lidé, kterým již nebylo možno lékařsky pomoci a přáli si doma zemřít.

Dříve jsme se nesetkali s lidmi, kteří by nikdy neviděli mrtvé tělo, jak tomu je běžně dnes. Smrt byla každodenní součástí života a i děti vídávaly umírat své blízké a jejich mrtvá těla. S tím jak lidé umírají odloučení od vlastních rodin, začínají nenávratně mizet tradiční pohřební zvyky, které pomáhaly příbuzným vyrovnat se se smrtí blízkého.

7.4 Vlivy na způsob pohřbu v Úhonicích

Do počátku 20. století existovala na našem území jen jediná varianta pohřbení, církevní pohřeb do země. Postupně narůstá počet variant, jak s mrtvým tělem naložit. Způsob pohřbu určuje mnoho vlivů, lze jen obtížně stanovit jejich pořadí podle důležitosti.

Způsob pohřbu je ovlivňován místní tradicí, religiozitou rodiny, rodinnou tradicí, vztahy v rodině, přáním zemřelého, finanční náročností pohřbu, vzdáleností kostela a hřbitova, dostupností krematoria, velikostí

obce, existencí obřadní síně, výběrem pohřební služby, ale také zákonem o pohřebnictví.

Kvalitativní výzkum mezi obyvateli obce Úhonicе jednoznačně ukázal, že na způsob pohřbení má mnoho faktorů. Mnohdy jsou v symbióze, někdy jeden faktor podmiňuje další. Výzkum ukázal nejvyšší vliv těchto faktorů:

1. místní tradice – starousedlé rodiny mívají mnohem častěji církevní pohřeb do hrobu na místní hřbitov

2. religiozita rodiny – věřící rodiny pohřbívají své příslušníky nejčastěji při církevním obřadu v kostele.

3. finanční náročnost pohřbu – většina obyvatel, kteří nechali člena rodiny zpopelnit bez obřadu, uvádí, že jiné varianty pohřbu jsou velmi drahé. Toto vysvětlení často nelze při znalosti finančních poměrů rodiny přijmout. Stačí porovnat jaké částky vynakládají rodiny např. na dovolené v zahraničí, luxusní automobily apod. Lidé nepokládají pohřeb ani místo pohřbení za důležité. Nevěří, že by způsob pohřbu měl vliv na jeho další posmrtnou existenci, proto nejsou ochotni vynakládat za pohřby vysoké částky. Smrt je chápána jako konec lidského bytí. I naši nejchudší předkové, kteří měli mnohem méně možností než dnešní lidé, se o své zemřelé dovedli postarat s úctou i přes svůj nedostatek.

Většina pohřbů bez obřadu probíhá v krematoriu Kladno, kde je tato služba levnější než v Praze-Motole.

4. přání zemřelého – vliv na způsob pohřbení mívá i přání zemřelého. Často bývá na smutečním oznámení uváděno, že byl zpopelněn na vlastní přání bez obřadu nebo obdobně, že rozloučení proběhlo v úzkém kruhu rodinném. Zajímavé je, že při ostatních variantách nebývá toto přání zemřelého uváděno. Je patrné, že pozůstalí tím jakoby tedy omlouvali své rozhodnutí nezajistit zemřelému pohřební kolektivní obřad nebo jakýkoli

obřad. V několika případech v Úhonicích je jasné, že pohřeb bez obřadu nebyl přáním zemřelého. V minulosti si lidé přáli mít hezký pohřeb, šetřili si na něj, měli připravený oděv do rakve, text na parte a chtěli mít na pohřbu své příbuzné a přátele.

5. vztahy v rodině – v neuspořádaných rodinách je nejvyšší podíl pohřbů bez obřadu. Rozpad tradičních rodin, zvýšený počet rozvodů, nemanželských dětí, žití tzv. na hromádce a žití osamoceně přispívají k odklonu od tradičních pohřebních obřadů, od kolektivního rozloučení se zemřelým.

6. existence kostela – tím, že v obci Úhonicice je farní kostel a fara je obsazena, je v obci vyšší podíl církevních pohřbů než v okolních obcích, kde kostel není (Chýně, Drahelčice, Červený Újezd).

7. dostupnost krematoria – velký vliv na nárůst pohřbů žehem měla blízkost krematoria v Praze-Motole, které začalo svůj provoz v roce 1954. Krematorium v Kladně zahájilo svou činnost koncem roku 1992, naprostá většina pohřbů bez obřadu probíhá pro nižší cenu právě v Kladně.

8. vlastnictví hrobu nebo hrobky na hřbitově – někteří vysvětlují pohřeb žehem svého blízkého, tím že nemají na hřbitově hrob, nebo že mají jen malý hrob k uložení urn.

9. velikost obce – rostoucí anonymita zvyšuje počet kremací a počet kremací bez obřadu. Nejvyšší podíl pohřbů žehem a podíl pohřbů bez obřadu je v České republice v Praze a dalších větších městech na severu Čech. Také počet obyvatel obce Úhonicice se v posledních 10 letech zvýšil, navíc mnoho nově přistěhovalých (většinou z Prahy) není v obci trvale hlášena a nejsou tudíž ve statistice počtu obyvatel zaznamenáni. Nově přistěhovalí nemají ani na hřbitově hrob. Anonymita se v obci Úhonicice zvýšila a tím napomohla i k zvýšení nových variant pohřbu žehem.

10. pohřební služba – výběr pohřební služby ovlivňuje také samotný výběr varianty pohřbu a ještě více jeho průběh. Pohřební

služba Jiřího Kapitána, která pohřbívá většinu zemřelých v obci Úhonicce, nabízí všechny běžné způsoby pohřbu. Nejvíce pohřbů mívá s civilním obřadem v Praze-Motole, ale přiznává velký nárůst pohřbů bez obřadu.

7.5 Oznamování úmrtí v Úhonicích

Dříve se smrt oznamovala jen zvoněním umíráčku na věži kostela. Zpráva o smrti občana se předávala rychle ústně. Koncem 19. století se u nejbohatších sedláckých rodin začaly objevovat tištěná parte, která se roznášela po domech. Stará parte z konce 19. století a první poloviny 20. století měla silné černé orámování, formátu A4, text byl natištěn černě na bílý podklad a tištěn na šířku papíru. V horní části byl vždy kříž.

Od 30. let už bylo tištěné parte s oznámením úmrtí a datem pohřbu běžné ve všech úhonických rodinách. Do 90. let bylo běžné, že pozůstalí donesli parte na poštu a poštovní doručovatel je roznesl do všech domů. Místní doručovatel věděl sám, do kterých schránek parte zanést. U déle usedlých rodin však bývalo zvykem dávat parte do všech domů. Koncem 80. let měly Úhonicce 200 rodinných domů. Od 90. let se však stále více stává, pochopitelně nejvíce u pohřbů bez obřadu, že pozůstalí nedají parte ani vytisknout. V obci působila od roku 1924 až do počátku 90. let 20. století Vlastenecká obec baráčníků, která měla své sídlo v hostinci „Na staré“ č. p. 29. Pokud zemřel její člen, vyvěšovali baráčníci na hostinci černý prapor. Rovněž pozůstalým přispívali z vybíraných členských příspěvků pozůstalé rodině na pohřeb a pohřbu se zúčastňovali. Činnost spolku baráčníků postupně, s tím jak členové vymírali, upadala až v 90. letech 20. století úplně zanikla.

Do počátku 90. let 20. století, kdy většina rodin v Úhonicích neměla pevné telefonní linky, bylo úmrtí blízkého oznamováno příbuzným, kteří bydleli daleko, výhradně telegramy. Také nejbližší rodina se o smrti svého člena např. v nemocnici dozvíдалa až prostřednictvím telegramu odeslaného nemocnicí. Znamenalo to tedy, že pokud člověk zemřel

v kladenské nemocnici třeba v pátek odpoledne, mohla se rodina o jeho smrti dozvědět až v pondělí ráno. Dnes, v době mobilních telefonů, nemocnice tuto smutnou událost telefonují okamžitě. U každého přijímaného pacienta požadují nemocnice adresu jeho nejbližších a jejich telefonní číslo.

Tisk parte zajišťují sami pohřební služby, které dávají pozůstalým při objednávání pohřbu vybrat z několika variant. Parte tisknou z počítače ve svých kancelářích a dovezou je domů pozůstalým ještě tentýž den. Parte si v posledních letech roznášejí pozůstalí po vesnici většinou sami a jen do domů příbuzných, přátel a nejbližších sousedů. Vzdálenějším příbuzným je posílají poštou v obálce a jsou většinou druhého dne doručena.

Smuteční oznámení nazývané lidmi parte obsahuje následující údaje: jméno a příjmení zemřelého, datum úmrtí, jeho věk, bydliště (např. Úhonicе č. p. 192), datum a místo pohřbu (pokud bude). Pokud pohřeb není bývá napsáno: „*Se zesnulým se rozloučíme v úzkém kruhu rodinném*“ nebo „*Zesnulý byl na vlastní přání v tichosti zpopelněn*“, což nebývá vždy pravda. Toto sdělení někdy občany dosud udivuje. Pod tím jsou uvedena jména pozůstalých (manžel, děti, vnoučata), někdy však také jen např. pozůstalá rodina. V horní části bývá nějaký verš, opět vybraný z nabídky pohřební služby a symbol. U věřících bývá tímto symbolem kříž, u ostatních většinou větvička. Nesetkal jsem se zatím v Úhonicích, jak tomu v některých oblastech České republiky bývá, s portrétní fotografií zemřelého na parte. Když je pohřeb v krematoriu, bývá zde ještě uvedeno, odkud a kdy pojedou autobus pro účastníky pohřbu. V dolní části parte je kontakt na pohřební službu, která pohřeb vypravuje (název firmy, její adresa a telefon).

V Úhonicích není vývěska určená jen na vyvěšování parte, ale tradičním zvykem je vystavit ho za oknem na poště. Parte předají pozůstalí vedoucí pošty a ta ho v obrazovém rámu s černým podkladem umístí za okno pošty, kde je dobře viditelné. Někteří dávají vyvěsit parte

také do obou obchodů, kde ho majitelé vylepí na skleněnou výlohu. Pokud muž chodíval pravidelně do hostince bývá parte vyvěšeno i na dveřích hostince. V několika případech se objevilo vyvěšení parte i na dřevěných obecních vývěškách u obou autobusových zastávek nevkusně mezi běžnými oznámeními, inzeráty a plakáty. Většinou se tak stalo, když pohřeb zajišťovali lidé ze vzdálenější obce, kteří neznali místní zvyklosti. Někdy zde byla takto umístěna parte zemřelých z okolních obcí.

Parte bývá sejmuto krátce po pohřbu, ale tentýž den. Je zvykem, že zemřelému zahrají z obecního úřadu prostřednictvím veřejného rozhlasu smuteční píseň a oznámí občanům kdo a kdy zemřel. Většinou slovy např.: *„Oznamujeme občanům smutnou zprávu, že v pondělí 5 března zemřel v kladenské nemocnici ve věku 70 let náš spoluobčan Josef Novák. Čest jeho památce.“* Zřídka, pokud byl zemřelý věřící a chodil do kostela, požádají pozůstalí pana faráře, aby zazvonil v kostelní věži umíráčkem.

Mnohokrát nastává potíž s evidencí zemřelých, neboť mnozí starší spoluobčané, kteří prožili celý život v obci, dožívají v domovech důchodců. V nich mívají trvalá bydliště a jejich úmrtí je zapisováno do matriky města, kde daný domov důchodců sídlí. V takových, stále častějších případech, se obecní úřad ani o smrti svého dlouholetého občana nedozví, zvláště neměl-li již v Úhonicích ani příbuzné.

Zprávy o úmrtí občanů Úhonic jsou zveřejňovány také v měsíčníku Úhonický zpravodaj, který vydává zastupitelstvo obce. Každý měsíc je na stránkách zpravodaje ve společenské rubrice krátce oznámeno případné úmrtí spoluobčana. Oznámení obsahuje jméno a příjmení zemřelého, číslo popisné jeho bydliště, datum úmrtí a věk. Jednou ročně, vždy v lednu, uveřejňuje Úhonický zpravodaj, souhrnné občanské údaje. Bývá zde počet obyvatel k 31. prosinci, soupis narozených dětí, občanů, kteří uzavřeli manželský sňatek a výpis všech zemřelých.

Do konce 20. století se lidé v obci dobře znali, pracovali spolu na polích, udržovali přátelství, každodenně se vídali, proto se dobře vědělo, kdo je nemocný, kdo v nemocnici, u koho se dala blízká smrt předpokládat. Dnes působí oznámení smrti spoluobčana pro obyvatele Úhonic většinou překvapením.

7.5.1 Smuteční kondolence

Jak ubývá osobní účasti na pohřbech, stoupá význam písemných smutečních kondolencí. Stále více lidí považuje poslání smuteční kondolence pozůstalé rodině za rovnocennou náhradu své osobní účasti na pohřbu. Málokdo zatím vyjadřuje svou soustrast telefonicky nebo dokonce krátkou textovou zprávou tzv. sms.

I v Úhonicích bývá zvykem, právě u lidí, kteří zemřelého a jeho rodinu znají a nemohou se pohřbu z nejrůznějších příčin zúčastnit, doručit kondolenci. Pokud je doručeno parte, považuje se za slušnost poslat rodině alespoň smuteční kondolenci. Většinou bývá doručována poštou v ofrankované a nezalepené obálce. Nejbližší sousedé často vhodí kondolenci sami do schránky domu zemřelého. Kondolence jsou často předtištěné a zakoupené v obchodě. Na předtištěné kondolenci bývá někdy jen podpis rodiny, ale často napsáno pár osobních slov.

Jak by měla však kondolence vypadat? V dostupné současné literatuře o etice se můžeme dočíst například: „Každý, kdo dostane parte, projevuje stručným, ručně psaným dopisem soustrast. Je také možno vykonat soustrastnou návštěvu nebo kondolovat osobně před obřadem nebo po obřadu zpravidla do dvou týdnů po pohřbu. Postačí jen prostá, jednoduchá slova. Písemnou kondolenci pošleme tak, aby přišla v den pohřbu. Používá se výhradně bílého dopisního papíru a nepřipisují se žádná jiná sdělení. Také se může použít krátká kondolence prostřednictvím telegramu. Naprosto nevhodné je kondolovat telefonicky. Při účasti na pohřbu se osobně kondoluje pozůstalým. Jako projev soustrasti mnohdy stačí prosté podání ruky beze slov. Je ovšem

naprosto nepřipustné hovořit o věcech, které se netýkají této smutné události.“⁸²

Smrt, umírání a zaopatření svátostí pomazání nemocných

Umírání i smrt byly v minulosti veřejnou záležitostí. Od 20. století se umírání odsouvalo do ústraní nemocnic a ústavů. Smrt se stále více se intimizuje. Mnoho dnešních lidí tak nevidí umírat své blízké a stále více jich dokonce ani žádné mrtvé tělo nikdy nevidělo.

Smrt bývala v lidové kultuře chápána jako odloučení nesmrtelné duše od smrtelného těla. Duše podle představ lidí sídlila nejčastěji v srdci někdy také v prsou, odkud po úmrtí odcházela do věčné blaženosti. Lišila se doba, kdy měla duše z těla odejít, od okamžitého po posledním vydechnutí až po několik dní. Duše měla odcházet ústy. Smrt byla a je považována za jedinou spravedlnost, která nedělá rozdíly mezi lidmi, mezi chudými a bohatými. Ve smrti jsme si všichni rovni, nikdo se jí nevyhne a ruší všechny pozemské sociální rozdíly. Byla branou do věčného života, který je oprostěn všech trápení tohoto dočasného světa.

Obrázek 8. Čestná stráž požárníků a pionýrů v roce 1988 u společného hrobu 4 padlých v Květnové revoluci 1945

⁸² SEDLÁČEK I., SEDLÁČEK, T. *Jak se chovat ve společnosti: situace, příklady, pravidla*. Praha: Computer Press, 2001.

Umírající umíral smířený s Bohem i s lidmi, se kterými každodenně žil. Častokrát na smrtelném lůžku pořádal a rozděloval svůj majetek. Zvykem bylo udělovat dětem požehnání a dávat jim napomenutí jak mají po jejich smrti žít. Přání vyřčené na smrtelné posteli měla velkou vážnost a jejich nesplnění bylo považováno za velký prohřešek.

Lidé umírali ve svém domě v kruhu svých nejbližších. Staří sedláci a selky zemřeli většinou na výměnku, které všechny větší statky na úhonické návsi mají. Zde dožívali, když předtím předali grunt a hospodářství většinou nejstaršímu synovi při jeho sňatku. Statky se nedělily, movité věci dostával nebo dědil nejstarší syn, ostatní děti bývaly vypláceny penězi. Nedostatek hotových peněz v dřívějších dobách znamenal pro dědice velmi dlouhé čekání na vyplacení. Někdy trvalo i několik desítek let. Dcery dostávaly při svatbě movité věno. Pro sedláky bylo důležité, aby rod seděl dál na gruntě, v Úhonicích je opravdu několik selských usedlostí, kde je rod usazen přes 350 let. Sousedy vždy velmi zajímalo, komu zemřelý svůj majetek odkázal a zda zanechal závět'. V malých obcích nešlo toto ani zatajit, každý věděl komu statek, pole, louky a lesy patří. Drobné věci po zemřelém se rozdělovali až po pohřbu.

Pokud je víra v posmrtný život, je i lepší vztah k mrtvému tělu. Věřící lidé věří po úmrtí ve shledání s příbuznými a známými v nebi. Často lidé před smrtí žádali své nejbližší, aby se za ně po jejich úmrtí modlili. Křesťané věří, že lze pomáhat duším v očištění modlitbami a sloužením mší svatých za zemřelé. V souladu s křesťanskou naukou se věřilo v existenci nebe, očištěnce a pekla. V lidovém myšlení byl obraz pekla a jeho hrůz zpodobňován mnohem častěji a obrazněji než obraz ráje.

Až do šedesátých let 20. století byli dle církevních matrik téměř všichni obyvatelé Úhonic před smrtí zaopatření svátostí pomazání nemocných. Pokud někdo výjimečně touto svátostí zaopatřen nebyl, šlo o dítě nebo náhlou smrt mladšího dospělého například úrazem. Svátost

pomazání nemocných uděloval místní farář, který byl zván do domu nemocného. Většinou si ho sami nemocní nebo staří lidé vyžádali sami. V posledním dvacetiletí je svátost udělována velmi málo, většinou jen praktikujícím věřícím a pravidelným účastníkům bohoslužeb. Udělení této svátosti je vždy knězem zapisováno do církevních matrik. S tím jak narůstá počet zemřelých v nemocnicích, je možné, že jsou někteří zaopatřeni před smrtí i v nich. Nemocnice mívají po roce 1990 nemocniční kaplany, kteří do nich pravidelně dochází a poskytují nemocným duchovní služby. Do nemocnic chodí také duchovní jiných vyznání.

„Poslední pomazání je svátost, ve které nemocný skrze mazání svatým olejem nemocných a skrze modlitbu kněžskou nabývá milosti boží ke spasení duše a často i ku prospěchu těla. Jméno „poslední pomazání“ pochází odtud, že toto pomazání obvykle bývá poslední ze všech svatých pomazání, jež církev člověku uděluje.“⁸³ Jiná svatá pomazání se udělují při křtu svatém, při biřmování a kněžském a biskupském svěcení. Svátost posledního pomazání nebo dnes nazývanou i svátost pomazání nemocných se uděluje těžce nemocným lidem, kteří musí být pokřtěni.

Církev o svátosti pomazání nemocných praví v Kodexu kanonického práva v kánonu 998: Pomazání nemocných, jimž církev doporučuje nebezpečně nemocné Pánu trpícímu a oslavenému, aby jim ulehčil a je uzdravil, se uděluje mazáním oleje a pronášením slov předepsaných ve schválených liturgických knihách. O tom, kdo může svátost udělit, se v kánonu 1003 uvádí: Pomazání nemocných platně uděluje každý kněz a jedině kněz. Pomazání provádí kněz jen olejem (lat. oleum infirmorum) posvěceným od biskupa. Tento olivový olej světil biskupové na Zelený čtvrtek. Kánon 1004 upřesňuje komu může být svátost udělena: Pomazání nemocných může být uděleno věřícímu, který se po dosažení užívání rozumu dostal do nebezpečí života z důvodu

⁸³ PODLAHA, A. *Katolická liturgika. Učebná kniha pro střední školy*. Praha 1928, s. 105-106.

nemoci nebo stáří. Tato svátost se může opakovat, jestliže se stav nemocného dočasně zlepšil a pak opět upadl do těžké nemoci, anebo jestliže za trvání téže nemoci se nebezpečí zvýšilo. Při pochybnosti, zdali nemocný dosáhl užívání rozumu nebo zdali je nebezpečně nemocen nebo zdali je mrtev, se tato svátost udělí. Tato svátost se udělí také nemocným, kteří, když byli při vědomí, žádali tuto svátost alespoň nepřímou. Pomazání nemocných se neuděluje těm, kdo zatvrzele setrvávají ve zjevném těžkém hříchu.⁸⁴

Nemocný by měl před pomazáním zpytovat svědomí a přistoupit k svaté zpovědi. Zpravidla přijímá po zpovědi a před pomazáním nejsvětější svátost oltářní. Při svátosti pomazání pomazává kněz nemocného palcem pravé ruky na jednotlivých smyslech (očích, uších, nose, ústech, nohou, rukou) a modlí se: „Skrze toto svaté pomazání a své předobrotivé milosrdenství odpusť tobě Bůh, cokoli jsi zavinil zrakem, sluchem...“ Při posledním pomazání bývala přítomna rodina umírajícího. Pokud nemocný již umíral rozsvítla se u jeho lůžka bílá svíce (obyčejně svíce o hromnicích posvěcená). Po úmrtí mu nejbližší příbuzný zatlačil oči a pokropil je svěcenou vodou. U mrtvého zůstávala svěcená voda, kříž a hořící svíce nebo lampička, většinou až do dne pohřbu.

V první polovině 20. století bývalo zaopatření uváděno i na úmrtním oznámení, například při úmrtí selky Veroniky Kučerové z Úhonic č. p. 6 bylo na parte uvedeno: „*Zemřela tiše, zaopatřena sv. svátostmi v pondělí dne 20. února 1928 o půl 12. hodině noční v 73. roce věku svého života, věnovaného práci a blahu rodiny.*“ (viz příloha na s.185)

7.6 Změna doby od úmrtí ke dni pohřbu

Dochované úhonické matriky zemřelých, založené roku 1662, jasně dokládají, že pohřeb býval po dlouhá staletí vždy 3. den po smrti.

⁸⁴ *Kodex kanonického práva*. Praha, 1994, s. 447-449.

Po dlouhá staletí měli lidé strach z pohřbení za živa. Občas se totiž stávalo, že zdánlivý mrtvý obživil. Příběhy o oživení zdánlivě zemřelých se dlouho tradovaly a některé byly i zapsány. V některých oblastech Čech nebývali mrtvoly až do 19. století ohledávány doktory. I to mohlo mít vliv na den pohřbu. Josef Unger tím dokládá proč byl pohřeb odsunut až na třetí den po úmrtí: *„Pokud to bylo možné, pohřební rituál sestával z přenesení mrtvoly z domu do kostela, mše a uložení mrtvoly do hrobu. K pohřbu docházelo v den smrti nebo další den, ale postupně se kvůli vyloučení zdánlivé smrti odsouval až na den třetí.“*⁸⁵ Zajisté byla co nejdříve pohřbívána mrtvá těla při všech epidemiích.

Philippe Aries, který se dlouhodobě vztahu člověka ke smrti ve francouzském prostředí zabýval, vymezuje tři fáze strachu z pohřbení za živa.⁸⁶ První se objevuje v období 16.– 17. století, druhá v 18. a poslední v 19. století. První dvě spojuje společný názor na smrt jako stav stále vykazující známky života. Skutečná a absolutní smrt nastává až s rozkladem těla. Závěti proto často obsahovaly příkazy, aby se s mrtvým po určitou dobu nehýbalo, a jak ověřit skutečný skon. Jen chudí byli pohřbíváni takřka netknutí. Až lékaři v 19. století s rozvojem lékařských znalostí tyto smyšlenky tvrdě kritizovali jako neopodstatněné.⁸⁷

V rakouských zemích byla povinná lékařská prohlídka zavedena za Marie Terezie dekretem dvorní kanceláře z 30. března 1770. Účelem této prohlídky bylo: aby nikdo nebyl pohřben za živa, aby se přišlo na stopu násilným způsobům smrti, aby se objevily nakažlivé nemoci a zavedla případná opatření, a aby se vypátralo zanedbání léčby rodiči nebo příbuznými. V Čechách byla prohlídka mrtvých upravena později ještě prohlášením místodržitelství 1. července 1894 z. z. číslo 61. Každá smrt člověka musela být ohlášena starostovi obce nebo policejnímu úřadu, kteří museli zajistit její ohledání. Mrtvoly ohledávali jen obvodní a obecní

⁸⁵ UNGER, J. Pohřební ritus 1. až 20. století v Evropě z antropologicko-archeologické perspektivy. Brno 2006, s. 64.

⁸⁶ ARIES, P. Dějiny smrti II., c. d., s. 136.

⁸⁷ NAVRÁTILOVÁ, A. *Narození a smrt v české lidové kultuře*. Praha: Vyšehrad, 2004, s. 204-206.

lékaři. Po vykonání ohledání musel lékař vydat úmrtní list, bez kterého nesměl být žádný zemřelý pohřben. Pohřeb neměl být dříve než za 48 hodin. K zabránění pochybnosti o smrti byly koncem 19. století nařízeny nejkratší doby k pohřbení, v zemích, kde nebyly ještě povinné prohlídky mrtvých, byla tato doba delší. V Rakousku 48 hodin po smrti, ve Francii 24 hodin (code art. 77), v Holandsku 36 hodin (zákon z 10. dubna 1869), v Prusku a Sasku 72 hodin.⁸⁸

Další změna v předpisech týkajících se prohlídky mrtvol nastala výnosem ministerstva zdravotnictví ze 17. dubna 1926, kterým byly pro tuto prohlídku zavedeny nové ohledávací lístky. Podle těchto lístků bylo dbáno, aby nikdo nemohl být pohřben za živa, aby byly objeveny infekční choroby, aby se přišlo na stopu zločinům a aby bylo vyhověno potřebám moderní statistiky úmrtnosti.⁸⁹

Až do 60. let 20. století se dle zápisů v matrikách pohřbívalo v Úhonicích výhradně třetí den po úmrtí. Konec 20. století přinesl i v době, za kterou se pohřeb koná. Dnes se datum díky možnosti chladírenských zařízení prodloužilo, a u pohřbů bez obřadu naopak zkrátilo jen na zákonnou dobu 48 hodin. U pohřbu bez obřadu se však datum, kdy došlo ke spálení těla těžko získává, často je nevědí ani nejbližší pozůstalí.

V Úhonicích byla zaznamenána nejdelší doba mezi úmrtím a dnem pohřbu u zemřelého sedláka Václav Roučího z č. p. 28, který zemřel 23. prosince 2001 a církevní pohřeb v kostele měl až v sobotu 5. ledna 2002 od 13.00 hodin. Doba od smrti k pohřbení do rodinné hrobky tedy činila 14 dní. Běžně se doba od úmrtí po pohřeb prodloužila na 4-10 dní.

Církevní pohřeb není možný na Velký pátek, nebývá také zvykem pohřbívat v neděli. Nejčastějším dnem pro církevní pohřeb do hrobu je v obci Úhonice v poledních 30 letech sobota. Právě v sobotu mohou přijet příbuzní ze vzdálenějších míst a přijít pracující lidé.

⁸⁸ *Ottův slovník naučný*. Dvacátý díl. Praha 1903, s. 3.

⁸⁹ *Ottův slovník naučný*. Dodatky. Díl čtvrtý, svazek druhý Oedem-Práh. Praha 1937, s. 1189.

Civilní pohřby bývají v pracovním týdnu od pondělí do pátku. Důležité pro pozůstalé jistě je, že mají ze zákona nárok na pracovní volno při úmrtí.⁹⁰

Pracovní volno při úmrtí

Nařízení vlády č. 590/2006 Sb. zajišťuje pozůstalým k vyřízení pohřbu pracovní volno s náhradou mzdy v těchto případech:

na dva dny při úmrtí manžela, druha nebo dítěte a na další den k účasti na pohřbu těchto osob,

na jeden den k účasti na pohřbu rodiče a sourozence, rodiče (tchyně, tchán) a sourozence (švagr, švagrová) manžela i manžela svého sourozence a na další den, jestliže je pracovník vypravovatelem pohřbu těchto osob,

na nezbytně nutnou dobu, nejvýše na jeden den, k účasti na pohřbu prarodiče nebo vnuka, jakož i prarodiče manžela, popř. jiné osoby, která sice nepatří k uvedeným nejbližším příbuzným, ale žila s pracovníkem v době úmrtí v domácnosti a na další den, jestliže pracovník obstarává pohřeb těchto osob.

Pokud jako důvod neuspořádání pohřbu uvádějí nejbližší příbuzní důvod časový a že by je zaměstnavatel jen těžko uvolnil, nemůže být takové vysvětlení bráno vážně. Nejbližší rodinní příslušníci mají účast na pohřbu zajištěnu nařízením vlády a toto uvolnění mají s náhradou mzdy.

7.7 Úkony od smrti do pohřbu

Důležitým obdobím býval čas od úmrtí do dne pohřbu, který býval v posledních stoletích 3. den. Byla to doba přípravy pohřbu. Od poloviny 20. století přebraly téměř všechnu přípravu profesionální pohřební služby. Dnes v době mezi úmrtím a pohřbem chodí pozůstalí lidé dále do práce a děti do škol. Jedinou činností pozůstalé rodiny bývá určení termínu a způsobu pohřbu, předání oděvu, v němž bude zemřelý

⁹⁰ Nařízení vlády č. 590/2006 Sb.

pohřben, rozesílání a rozvážení smutečních oznámení příbuzným, případně zajištění pohřební hostiny.

Po úmrtí byly zemřelému zatlačeny oči, tělo bylo omyto a upraveno. Voda po omytí se nevylévala do běžného odpadu, ale vylévala se na zem daleko od domu, kam se moc nechodilo. Předměty, kterými bylo mrtvé tělo upraveno se spalovalo (ručník, mýdlo, hřeben, břitva apod.). Tělo se pak obléklo do svátečního oděvu, někdy do šatů, které měl zemřelý při své svatbě. Často to byly nejsvátečnější šaty, které vlastnil. Po oblečení se tělo uložilo do rakve, kterou přivezl místní truhlář. S tělem se po celou dobu zacházelo s úctou a bázni. Tělo se do rakve položilo naznak, ruce byly složeny na prsou a vkládal se do nich růženec nebo svatý obrázek (někdy křestního patrona).

Do poloviny 20. století bývalo i v Úhonicích samozřejmostí noční strážení zesnulého, při kterém se střídali příbuzní a sousedé. V domě smutku se scházeli lidé k modlitbám za duši zemřelého, modlili se nejčastěji růženec a litanie za zemřelé. Lidé, později většinou zbožné ženy, si přinášeli vlastní modlitební knížky, zpěvníky a růžence. V domě smutku bývalo zvykem zakrýt zrcadla, aby duše právě zemřelého nespatriła svého dvojníka a neodvedla ho na onen svět.

Hygienici a zdravotníci se od 2. poloviny 20. století snažili zabraňovat přechovávání zemřelých těl do pohřbu v domě. V publikaci o stavbách smutečních síní vydané Společností přátel žehu v Praze koncem 60. let se uvádí:

„Dalším vážným důvodem pro výstavbu smutečních síní je zabezpečení hygienického skladování rakví v přidružených prostorách těchto objektů. Předpisy bezpodmínečně nařizují – což je z důvodů hygienicko-epidemiologických zcela pochopitelné – aby tělo zesnulého bylo převezeno z domu smutku nejdéle do 24 hodin do vyhovujících prostorů marnice u smuteční síně. Tyto předpisy se převážně nedodržují. V menších obcích a někdy i městech se zesnuly nepřeváží prostě proto, že marnice vůbec neexistuje nebo je v dezolátním stavu.“⁹¹

⁹¹ KADEŘABEK, M.;HILGERT, L., a kol. *Výstavba smutečních síní adaptací nebo přístavbou*. Společnost přátel žehu, Praha 1968, s. 6.

7.8 Pohřební služby působící v Úhonicích

Prvním provozovatelem pohřební služby v Úhonicích byl od 20. století truhlář Jan Šamonil z č. p. 95 (1883 – 30.7.1971). Do té doby si obyvatelé Úhonic zařizovali pohřby svépomocí, sousedskou výpomocí. Na parte úhonického rodáka z č. p. 7 a malíře Václava Slabocha (1874-1904) ze srpna 1904 je jako pohřební ústav uveden „*Vys. c. k. místodržitelstvím koncess. pohřební ústav Václava Kellera v Hostouni*“. Byl to však výjimečně velký pohřeb, proto ho zřejmě vystrojil tento pohřební ústav z nedaleké Hostouně. V rodině se dodnes traduje, že se léčením malíře na tuberkulózu, jeho pohřbem a velkým pískovcovým náhrobkem anděla s paletou a štětcem malířova rodina finančně vyčerpala a ještě na mnoho let zadlužila.⁹²

V roce 1926, kdy zemřel v kladenské nemocnici statkář Václav Roučí, zajišťoval jeho pohřeb pohřební ústav Josefa Týfy z Kladna. Protože třiatřicetiletý sedlák Václav Roučí z č. p. 28 zemřel na nakažlivý tyfus nesměla být rakev s jeho tělem převezena z nemocnice do obce, ale pohřeb začínal až za vsí. Bohatší úhonické sedláky pohřbíval koncem 20. let 20. století Pohřební ústav Antonína Zavázala v Dušníkách (dnes součást města Rudná).

Z dochovaných smutečních oznámení lze zjistit mnoho údajů o zemřelém i způsobu jeho pohřbení. Na nejstarších tištěných úmrtních oznámeních v Úhonicích bývá v horní části kříž a úvodní věta, nejčastěji tohoto znění: „*Nejhlubším bolem sklíčení podáváme všem příbuzným, přátelům a známým truchlivou zprávu, že nevyzpytatelné vůli Boží se zalíbilo našeho vroucně milovaného bratra, švakra, strýce pana... z tohoto života na věčnost k Sobě povolati.*“ Pak bývá uvedeno kdy a v jakém věku zemřel. Pod tím kdy bude pohřeb například touto věrou: „*Tělesná schránka drahého zesnulého bude v pondělí dne 8. srpna t.r. o 2. hod. odpolední v domě smutku v Úhonicích č. p. 7 vykropena a pak na*

⁹² Osobní sdělení Marty Popkové (1922-2005) z Úhonic č. p. 7.

hřbitově do rodinné hrobky k věčnému spánku uložena.“ Dále bývalo oznámeno kdy bude sloužena zádušní mše svatá: „Zádušní služby Boží konati se budou v úterý dne 9. srpna t. r. o 7. hod. ranní v chrámu Páně Úhonicém.“ Na závěr jsou v dolní části uveden jména pozůstalých členů rodiny. Úplně dole bývalo a dodnes je menším písmem oznámeno jméno pohřebního ústavu a tiskárny, která parte vytiskla.

Pan Jan Šamonil si roku 1923 založil v Úhonicích vlastní truhlářskou dílnu, sám si proto vyráběl rakve. Pohřební služby si zakládali často právě truhláři, kteří si dovedli sami vyrábět rakve. Zanedlouho si Jan Šamonil založil pohřební živnost a pohřební kočár si půjčoval od pana Antonína Zavázala z Dušníků. Později si pan Šamonil koupil vlastní pohřební kočár. Černé koně (většinou jeden pár) na pohřby si půjčoval u místních statkářů. Kočím pohřebního vozu býval Josef Husáček z Drahelčic. Jak je z dochovaných fotografií patrné, koně mívali při pohřebních průvodech na hlavách chocholy z černého peří a na hřbetě přehozené černé deky. Parte si pan Šamonil nechával tisknout v knihtiskárně R. Junka v Hořelici. V polovině 40. let uváděl Jan Šamonil na svých hlavičkových papírech výčet svých pohřebních služeb: „Sklad rakví, věnců, kytic, různých druhů stuh a všech pohřebních potřeb. Exhumace-zpopelnění. Obstarává pietní výpravy pohřbů. Veškeré převozy ze všech míst čsl. republiky i za hranice.“

Při úmrtí přivážel Jan Šamonil rakev a zapůjčoval rodinám katafalk, na kterém byla v domě smutku až do pohřbu rakev vystavena. U rakev při hlavě zemřelého umísťoval na katafalk 2 sošky pozlacených andělů, které byly vysoké asi 50 cm. V místnosti, kde byla rakev zajistil zatemnění místnosti a vyvěšení černých pláten na zdi. Na dveře této z místnosti také upevnil černé sukno s bílým lemem, aby všichni kdo do domu přijdou hned poznali, ve které místnosti je rakev se zemřelým. Rakev se nechávala podle přání pozůstalých, buď otevřená nebo zavřená.⁹³

⁹³ Osobní sdělení paní Boženy Volfové (nar. 1923).

Po zrušení živností komunistickou vládou v 50. letech 20. století, pracoval Jan Šamonil se svou manželkou Antonií až do 60. let 20. století v pohřební službě Místního národního výboru Úhonic. Po ukončení jejich činnosti v pohřebnictví a zániku pohřební služby MNV Úhonic zajišťoval pohřby v obci Úhonic a v širokém okolí Komunální podnik Rudná. Zde až do 80. let 20. století pracoval, původně také truhlář, Václav Vinš z Tachlovic a zajišťoval pohřby mimo jiné obce v okolí i v Úhonicích. Pan Vinš pracoval také s panem Karlem Kapitánem z Hostouně, který v privatizaci pohřební služby při komunálním podniku Rudná začátkem 90. let 20. století vydražil a jehož pohřební ústav pracuje v kraji dodnes.

Obrázek 9. Pohřební průvod v Úhonicích s kočárem pohřební služby Jana Šamonila ve 30. letech 20. století. Vedle vozu jdou úhoničtí hasiči a baráčníci.

Obrázek 10. Pohřební kočár pana Václava Vinše z Tachlovic.

Pohřební služba Jiří Kapitán

V posledních 20 letech zajišťuje Pohřební ústav Kapitán 90 % pohřbů v Úhonicích i okolí. O zbytek se dělí četné pražské pohřební služby a pohřební služba pana Zdeňka Vyšaty z Hostovic. V Úhonicích je nejznámější Pohřební služba Jiřího Kapitána z Hostouně, který převzal tuto živnost před několika lety po své dědovi Karlu Kapitánovi. Tato pohřební služba má v celém kraji dobré jméno. Pohřební služba Kapitán má svou druhou kancelář také v nedaleké Rudné, kde lze každý pracovní den pohřeb sjednat.

Pohřební služba Kapitán byla coby součást Komunálních služeb v Rudné u Prahy počátkem 90. let 20. století nabídnuta k dražbě. Tehdy byla vydražena jejím dlouholetým zaměstnancem Karlem Kapitánem a jeho manželkou Boženou Hrabákovou-Kapitánovou, která mu ve vedení soukromé firmy a financování pomáhala, starala se o klienty se vší zdvořilostí a v neposlední řadě také o administrativní činnost. Postupem času byl do činnosti zapojen i vnuk pana Kapitána, pan Jiří Kapitán,

kteřý v současné době po smrti svého dědy firmu převzal a kvalitu nabízených služeb udržuje na stejně vysoké úrovni. Ale ve skutečnosti prapůvod rodinné tradice v oboru pohřebnictví zasahuje až do roku 1930. Za řadu let došlo ve firmě k řadě změn, využití nových možností a zvýšení kvality služeb poskytovaných zákazníkům. Firma sídlí v soukromých prostorách v Malém Přítočně s pobočkou v Rudné u Prahy, vlastní svoje sklady rakví a 2 pohřební vozy Fordy Transit udržované v nejvyšší čistotě. Dříve mívala pohřební služba k pohřbům vůz Škoda 1203 černé barvy. Barva pohřebních automobilů bývala do počátku 90. let 20. století v celé republice černá, ale v posledních letech je již více šedivých a bílých. Pohřební služba hl. m. Prahy používá pro převoz zemřelých speciální pohřební vozidla Mercedes E 270 CDI a Škoda Laureta.

Pohřební služba Jiří Kapitán zajišťuje v současné době následující pohřby (pietní akty) dle přání pozůstalých:

- *zpopelnění bez obřadu*: Zpopelnění v krematoriu bez smutečního obřadu. Urna je bezplatně uschována a připravena k vyzvednutí v naší kanceláři po dobu potřeby pozůstalých již 14 dní po zpopelnění. Rodina se poté může rozhodnout, zda si nechá urnu uložit na hřbitově či zajistit rozptyl nebo vsyp na loučkách k tomu určených.

- *kremace se smutečním obřadem*: Smuteční akt v jakékoli obřadní síni či kostele dle přání pozůstalých s následným zpopelněním zemřelého v krematoriu. Urna je opět připravena 14 dní po zpopelnění u nás v kanceláři k vyzvednutí. Po dobu úschovy urny v naší kanceláři neúčtujeme žádné poplatky.

- *pohřeb do země*: Pohřeb do země nepatří dnes již k častým způsobům pohřbívání, nýbrž zaručeně patří k pohřbům s nejdelší tradicí. Výkop hrobu či otevření a uzavření hrobky bereme jako samozřejmost úkonů naší pohřební služby.

Dále zajistí pohřební služba Kapitán faráře či řečníka, živou dechovou hudbu, květinové dary a stuhy a pokud je potřeba i

autobusovou dopravu. Zajišťují rovněž vyřízení úmrtního listu na příslušné matrice a samozřejmě tvorbu smutečního oznámení na počkání. Převozy zemřelých zajišťují nepřetržitě 24 hodin denně, v sobotu, neděli i o všech svátcích. Na telefonickou výzvu přijedou do domu smutku. V kanceláři je možno objednat pomníky, rámy, krycí desky, to vše ze žulového materiálu za příznivé ceny. Též zařizují i sekání písma zlatého, stříbrného a černého. Nově nabízí v kanceláři objednání i ozdobných obalů na úřední plastovou urnu.

Pohřební firma Kapitán nabízí i poměrně neobvyklou službu, otištění oznámení o úmrtí v novinách. Na přání pozůstalé rodiny zajistí otištění smutečního oznámení v regionálních denících, v případě Úhonic zejména v Kladenském deníku a Berounském deníku. Na svých webových stránkách inzeruje: *„Na základě smlouvy uzavřené mezi naší pohřební službou a Kladenským deníkem nám byla nabídnuta možnost zveřejnit smuteční oznámení v regionálním deníku. Samozřejmě jen na základě přání a souhlasu rodiny. Pokud bych mohla mluvit sama za sebe, tak si myslím, že někteří pozůstalí tento systém informovat o úmrtí svého člena rodiny uvítají vzhledem k tomu, že spousta známých a přátel se ne vždy včas dozvědí o úmrtí svého přítele a kamaráda, jelikož ne vždy rodina v takové situaci vyvzpomene všechny známé zemřelého, aby parte mohli zaslat přímo na jeho adresu. Pokud ovšem i tu adresu znají. Myslím si, že tímto způsobem se informace o úmrtí dostane k lidem, kteří by přišli také dát své poslední sbohem.“*⁹⁴

Platbu za služby požaduje pohřební služba Kapitán až po pohřbu, nežádají ani platbu zálohy, na rozdíl od velkých pražských pohřebních služeb, které vyžadují, aby bylo zapláceno před pohřbem.

Na internetových stránkách zprovozněných roku 2008 uvádí Pohřební služba Kapitán i své základní motto: *„Důvěra zákazníků – spolehlivost služeb – vstřícnost zaměstnanců – finanční dostupnost.“*

7.8.1 Objednávání pohřbu v Úhonicích

Oznámení o úmrtí a přání sjednat pohřeb se děje většinou telefonicky, pak záleží na domluvě, zda pracovníci pohřební služby dojedou domů nebo pozůstalí zajedou sami do kanceláře. Pohřební služby vytisknou

⁹⁴ Pohřební ústav Jiří Kapitán [online]. © 2008 [cit. 2009-03-01]. Dostupný z: <www.pohrebni-sluzba-kapitan.cz>.

rychle pohřební oznámení, mají nabídkové katalogy rakví, věnců a kytic. Pracovníkům pohřební služby se předává již při sjednávání pohřbu i oblečení, v kterém bude zemřelý pohřben. Sami ho k pohřbu oblékají. Zajistí převoz zemřelého z místa úmrtí (domov, nemocnice, léčebny dlouhodobě nemocných, domov důchodců) do chladírenského zařízení a potom na místo pohřebního obřadu. Veškeré práce s mrtvým tělem i přípravou pohřbu zajišťují dnes pohřební služby. K objednání pohřbu potřebuje každý: potvrzení o úmrtí, občanský průkaz zesnulého, rodný a oddací list zesnulého, oblečení pro zesnulého a občanský průkaz objednavatele pohřbu. Oblečení pro zesnulého do rakve je možno předat přímo v kanceláři, boty se v našem kraji zemřelým nedávají.

Větší pohřební služby např. Pohřební služba hl. m. Prahy mají zdarma nonstop telefonní linky, na kterých lze objednat pohřeb nepřetržitě 24 hodin denně. V posledních letech se díky rozšíření internetu objevilo elektronické objednávání pohřbů tzv. e-pohřeb. Některé pohřební ústavy dokonce při internetové objednávce poskytují z ceny pohřbu slevy, např. pohřební ústav Elpis v Praze nabízí při elektronické objednávce pohřbu slevu 5 %.

7.9 Průběh pohřbu v Úhonicích

7.9.1 Pohřební obřad v kostele

Církevní pohřby v kostele bývají v různých dnech týdne, kromě neděle. Nejčastějším dnem církevního pohřbu v kostele se v posledních dnech stala sobota v čase od 10 do 15 hodin. Kostel připravuje na pohřeb pan farář, někdy zajistí květinovou výzdobu pozůstalí.

Rakev se zemřelým přiváží pohřební služba, téměř výlučně pohřební služba pana Kapitána z Hostouně, asi půl hodiny před začátkem obřadu. Rakev umístí před oltář na máry, přes které je položeno černé plátno. Nohy zemřelého jsou v rakvi blíže k oltáři, tvář hledí k oltáři. Při pohřbech kněží a jáhnů je tomu naopak, hlava hledí k lidu. Po obou stranách rakve jsou stojany, ve kterých hoří 3 dlouhé bílé

svíce. Před rakev mezi kostelní lavice se pokládají na podlahu věnce a květiny, které objednali pozůstalí nebo přinesli další účastníci pohřbu. Na věncích bývají černé nebo bílé stuhy s nápisem kdo věnec daroval např. „Poslední sbohem Václavovi manželka Dana“, „Tatínkovi syn Jan s rodinou“, „Dědovi vnoučata Hanička a Honzík“, „Kamarádovi členové Sokola“ apod. Nápisy na stuhách bývají napsány nejčastěji zlatou barvou. Pokud byl zemřelý muž a chodíval pravidelně do hostince, bývá v Úhonicích zvykem, že jeho přátelé z hostince mezi sebou vyberou peníze na věnec a položí ho k rakvi.

Obrázek 11. Pohřeb paní Marty Böhmové v úhonicém kostele dne 10. dubna 1943.

První přichází do kostela nejbližší rodina a příbuzní. Pracovníci pohřební služby se jich vždy ptají, zda chtějí ještě zemřelého naposledy vidět a rozloučit se s ním. V případě, že ano, odkryjí na pár minut horní víko rakve a umožní rodině se na zemřelého podívat. Možnost vidět zemřelého před pohřbením upravuje platný zákon o pohřbnictví v § 4: *„Vystavovat lidské pozůstatky před pohřbením, s výjimkou nekonzervovaného mrtvého lidského těla, které může být vystaveno v otevřené rakvi do 1 týdne od úmrtí, a s výjimkou konzervovaného*

*mrtvého lidského těla, které může být vystaveno v otevřené rakvi i po uplynutí 1 týdne od úmrtí.*⁹⁵ Některé rodiny této možnosti nevyužívají a říkají, že si chtějí v paměti uchovat obraz zemřelého takový, jakého ho znali. Některé rodiny chtějí mrtvého ještě naposledy vidět, podívají se, někdy i hlavu políbí a pohladí a pronesou krátká slova rozloučení. Málokdy se tyto chvíle obejdou bez slz.

Ostatní účastníci pohřbu čekávají před kostelem až vejdou nejbližší pozůstalí, pak vchází i oni a usedají si do lavic za nejbližší rodinu. Někteří pokládají po příchodu do kostela k rakvi nebo i přímo na ni kytice. K pohřebnímu obřadu bývá zajištěn varhaník (Jiří Žůrek z Rudné, Bedřich Hamouz z Hájku nebo Božena Egermeierová z Úhonic), který církevní obřad, většinou se zádušní mší svatou, hudebně doprovází. Pozůstalí nechávají výběr skladeb na varhaníkovi, málokdy mají vlastní přání.

Kněz má k zádušní mši svaté při pohřbu bohoslužebná roucha v černé barvě, která je barvou smutku a smrti. Černé barvy se užívá jen na pohřbech a mších za zemřelé, na Veliký pátek a na Dušičky. Při pohřbu dětí je liturgická barva bílá.

Ačkoli každá mše svatá může být obětována za duše zemřelých, zádušní mše svatá je k tomu přizpůsobena. Vynechává se v ní vše, co je při obyčejné mši svaté výrazem radosti, tedy hlavně „Gloria“ a „Credo“. Vstup začíná „Odpočinutí věčné dejž jim, ó Pane, a světlo věčné ať jim svítí.“ (lat. Requiem aeternam dona eis, Domine, et lux perpetua luceat eis.) Podle tohoto latinského úvodu se zádušní mši svaté říká také rekviem. Po přečtení evangelia se kniha nelíbá, neboť to je také projevem radosti. Při obětování nežehná kněz vodu, protože voda, která se přilévá k vínu, značí věřící žijící na zemi a při zádušní mši svaté je zřetel obrácen k duším v očistci.

Úvod pohřebního obřadu začíná, tak jako každá jiná mše svatá. V zákristii se zazvoní (kněz nebo ministrant) na zvonek a kněz za zvuku

⁹⁵Zákon o pohřbnictví a o změně některých zákonů ze dne 29. června 2001 novelizovaný v březnu 2006.

varhan přichází ze zákristie k oltáři. Po dohrání písně, začíná znamením kříže a některým z úvodních pozdravů jako při běžné mši např. „*Milost a pokoj od Boha, našeho Otce, i od Pána Ježíše Krista s vámi se všemi*“, na toto pozdraven odpovídá lid: „*I s tebou*“. Po vstupních obřadech koná kněz bohoslužbu slova, při které je možno číst až tři čtení. První je mimo dobu velikonoční ze Starého zákona a v době velikonoční ze Skutků apoštolů. Další dvě čtení jsou z evangelií. Po čtení následuje homilie a po ní přímluvy. Při prosbách za zemřelého se zpívá vybraný žalm. Následuje krátká promluva o zemřelém a jeho životě, ve které pan farář uvádí krátce jeho životopisné údaje (místo narození, čím byl, kdy a s kým se oženil, kolik měl dětí, jaké měl v životě zájmy apod.). Tyto údaje bývají s pozůstalými domlouvány několik dní předem při zajišťování pohřbu. Doporučuje se, aby věřící pozůstalí šli po eucharistické oběti za zemřelého k svatému přijímání. V Úhonic se tak stává málokdy. Pokud bývá církevní obřad v úhonickém kostele, bývá vždy s eucharistickou obětí, i když je možná i bohoslužba slova beze mše svaté.

V závěru neuděluje kněz lidu požehnání, neboť všechny užitky zádušní mše svaté jsou určeny jen pro duše v očistci. Nebývá také zvykem při zádušní mši svaté vybírat ve sbírce mezi lidmi peníze. Často se v posledních letech stává, že pohřeb je pro mnohé lidi jedinou návštěvou kostela (někdy kromě vánoční půlnoční mše) a neví jak se mají při mši svaté chovat, kdy vstát, kdy pokleknout, kdy si stoupnout nebo kdy zpívat. V těchto případech musí někdy kněz napovědět, co by měli v danou chvíli udělat.

Celý církevní obřad v kostele vede pan farář a trvá asi 30 – 40 minut. Někdy je přítomen ministrant. Po ukončení obřadu odchází pan farář do zákristie, kde si obléká černý pluvíál a černý biret. Pak již oblečen se vrací a rakev kropenkou pokropí svěcenou vodou. Poté vychází přes loď kostela, jako první ven před kostel. Následně přicházejí 2 pracovníci pohřební služby, kteří zhasnou 6 velkých svící kolem rakve a vynáší věnce i květiny, které připevňují na pohřební automobil před

kostelem. Následuje vynášení rakve z kostela, kterou vždy na márách vynáší 4 muži.⁹⁶ Většinou ji vynášejí muži pozůstalé rodiny, kteří jsou předem určeni. Někdy ji vynášejí 2 pracovníci pohřební služby a 2 muži z rodiny. Jakmile rakev zvednou, lidé v kostele povstanou. Před východem z kostela pod kruchtou se s rakví otáčí a rakev vynáší vždy hlavou napřed. Při vynášení rakve z kostela se zvoní na zvon ve věži a zvonit se přestává až když je průvod na návsi. Zvoní se tedy přibližně 7-8 minut.⁹⁷ Za rakví jdou nejbližší příbuzní – manžel, manželka, děti, vnoučata, pak vzdálenější příbuzní a nakonec ostatní. V Úhonicích je zvykem, že většina mužů je po dobu pohřebního obřadu v kostele na kručtě u varhan, při vynášení rakve sestupují a před kostelem se rovnou řadí do průvodu.

7.9.2 Pohřební průvod v Úhonicích

Důležitou součástí církevního pohřbu v kostele byl a je pohřební průvod. V jednotlivých obcích bývá specifický, lišívá se zejména řazením účastníků pohřbu v průvodu. V Úhonicích se začíná řadit až po vynesení rakve se zemřelým z kostela. První chodívá v průvodu ministrant nesoucí křížek s Kristem, pak jdou dospělí muži, hudebníci, za nimi pan farář, pak jede pohřební automobil s rakví, za vozem jdou nejbližší příbuzní zemřelého, pak ženy a nakonec matky s dětmi. V posledních letech se občas stává, že muži jdou za pozůstalými společně s ženami. Stává se to pokud muži nejsou z obce a neznají tento tradiční způsob řazení.

Jakmile je průvod před kostelem seřazen, začnou v průvodu hrát hudebníci a tím dají znamení, že průvod může vyjít od kostela ke hřbitovu za vsí. K úhonickému hřbitovu je možno dojít dvěma cestami, častější je ta po hlavní silnici. Pokud je velký silniční provoz nebo zemřelý žil v ulici Na hrázi, jde průvod ke hřbitovu touto vedlejší silnicí. Obě cesty jsou přibližně stejně dlouhé, asi jeden kilometr. Při úmrtí

⁹⁶ Kněžími je zapovězeno vynášet mrtvolu laika, naopak rakev s biskupem mohou nést pouze kněží.

⁹⁷ Osobní sdělení úhonického zvoníka Jana Šťastného (1935-2008).

kováře bývalo zvykem, že když šel průvod kolem jeho kovárny, bušili pracovníci kovárny na kovadlinu. Posledním úhonickým kovářem byl František Bartoš, který zemřel v červnu 1990.

Po celou cestu průvodu hrají muzikanti na dechové nástroje, muzikantů bývá 4-8 a během cesty stihnou zahrát 8-10 skladeb. Jejich nástroji jsou trubky, pozoun, lesní roh, klarinet a buben. Pokud je dům zemřelého při cestě nebo je průvodu alespoň na dohled, průvod zastaví a muzikanti zahrají oblíbenou skladbu zemřelého. V zimním období při této skladbě muži smekají čepice nebo klobouky. Po zahrání skladby se dává průvod na další cestu až dojde ke hřbitovu. Pohřební vůz nikdy nezajíždí branou na hřbitov, ale zastavuje před vchodem na hřbitov. Někteří lidé nechodí o pohřbech do kostela, ale čekávají až na hřbitově. Často jsou to starší lidé, kteří by nebyli schopni dojít pěšky s průvodem a nechávají se na hřbitov zavést automobily. Na hřbitově se lidé rozestoupí a ke hrobu nesou nejprve rakev, buď zaměstnanci pohřební služby nebo nejbližší příbuzní muži. Většinou rakev ke hrobu přináší ti samí, kteří ji vynášeli z kostela. Za rakví jde ke hrobu pan farář s ministrantem a nejbližší příbuzní. Farář hrob před uložením rakve vykropí a vysvětlí. Po obřadu u hrobu se začíná pomalu spouštět rakev do hrobu. Při spouštění zahrají muzikanti poslední skladbu a odchází ze hřbitova.

Rakev se zemřelým spouští do hrobu nebo hrobky pomocí dvou pásů většinou stejní 4 muži, kteří ji vynášeli z kostela. Pokud je to obtížné, rakev je těžká nebo hrob je malý, asistují jim pracovníci pohřební služby. Obřad končí slovy „Odpočinutí věčné dej mu (jí), Pane a světlo věčné ať mu (jí) svítí.“ V Úhonicích se nestává, že by měl u hrobu proslov nějaký další civilní řečník. Při spouštění rakve bývá nejvíce emotivních projevů a pláče.

Pan farář po obřadu u hrobu nakonec děkuje všem účastníkům pohřbu většinou slovy: „Jménem rodiny děkuji Vám všem, kteří jste se pohřbu zúčastnili.“, jde jako první vyjádřit podáním ruky soustrast

pozůstalé rodině a odchází ze hřbitova. Dříve se kopaný hrob symbolicky zahazoval speciální malou lopatkou na delší násadě hlínou. První tak činívala nejbližší rodina pohřbeného, pak další účastníci pohřbu. S tím jak na hřbitově ubývalo kopaných hrobů se do hrobu na právě spuštěnou rakev začali házeli květní lístky, pracovník pohřební služby měl na misce natrhané květní lístky, stoupl si u hrobu a lidé si postupně hrst lístků brali a vhažovali do hrobu. I tento zvyk téměř vymizel.

Pozůstalá nejbližší rodiny se pak v blízkosti hrobu postaví do řady a přijímá od ostatních, kteří postupně přistupují, kondolence. Ti pak odcházejí ze hřbitova, ale často ještě zajdou ke svým hrobům zapálit svíčku. Poslední ze hřbitova odchází nejbližší rodina, která odchází do domu smutku na jídlo nebo odjíždí do nějaké restaurace. Po vyjádření soustrasti se lidé již jednotlivě nebo v menších skupinách rozcházejí do svých domovů, nebývá zvykem že by na cestě ze hřbitova hrála hudba.

Hrob nebo hrobku zakryje zanedlouho místní hrobník. Na zakrytý hrob pokládá hrobník i všechny věnce a kytice, které zemřelému věnovali pozůstalí a přátelé.

7.9.3 Dětské pohřby v Úhonicích

Dětská úmrtí, a tím i pohřby dětí, v dnešní době díky dobré výživě a výborné lékařské péči, téměř vymizely. Kojenecká a novorozenecká smrt poklesla v České republice pod 3 promile! Přirozeně tak zanikly i zvyky spojené s dětskými pohřby, které, jak dokládají staré úhonické matriky, byly velmi časté. Stejně tak zanikly pohřby žen zemřelých při porodu nebo krátce po něm. I tyto pohřby rodiček měly svá specifika. Zemřelým šestinedělkám se do rakví dávaly potřeby k ošetřování novorozence.

Ještě do počátku 20. století bývala na našem území vysoká kojenecká úmrtnost. Byla snaha děti co nejdříve pokřtít, aby nezemřely jako tzv. nekřtěňátka a nemusely být pohřbeni do neposvěcené půdy mimo hřbitov. Na mnoha straších hřbitovech jsou dodnes patrná místa

s dětskými hroby. Na současném úhonickém hřbitově založeném roku 1829 nejsou samostatné dětské hroby.

Dětské pohřby bývaly od pohřbů dospělých odlišné. Smrt dětí byla častá, a tak nebyla brána tak tragicky jako dnes. Maličké děti častokrát pohřbíval kaplan nebo jen hrobník.

Latinská liturgie předepisovala dvojí pohřební řád, při pohřbu dospělých a při pohřbu dětí (do 7. roku života). Ritem při pohřbu dospělých byla vyjadřována truchlivost a pokání, na znamení smutku bylo při pohřbu vše v černé barvě. U dětí naopak radost, že k Bohu byla povolána nevinná duše, proto byla bohoslužebná roucha, rakev i všechny ozdoby rakve bílé.

Zemřelé malé děti bývaly do rakvičky oblékány do bílých šatiček s věnečkem na hlavě. Ve 20. století je v Úhonicích doloženo, že děti mívaly bílé rakvičky. Zápisy ve školní kronice dokládají ještě v 1. polovině 20. století občasné pohřby školních dětí, tyto větší děti byly pohřbívány do normálních hrobů. Spolužáci a učitelé se těchto pohřbů vždy účastnili.

V Úhonicích se nedochovalo mnoho dokladů na dětské pohřby, ojedinělým a cenným však je fotografie ze 7. září 1941. Toho dne se konal pohřeb, 3 dny po úmrtí, prvorozeného syna Václava manželů Františka a Pavly Slabochových z č. p. 40. Na fotografii je zachycen pohřební průvod kráčející z domu smutku na hřbitov. Bílou rakvičku nesou na nosítkách 4 mladí muži, bratři rodičů a soused. Všichni čtyři muži mají černá saka s kravatou a na rukávech bílé pásky. Za nimi jsou pozůstalí rodiče, které následují další početní příbuzní.

V obci Úhonice zemřely během let 1988-2008 jen 2 děti. Žákyně základní školy Silvie Limberková zemřela po delší vážné nemoci dne 2. listopadu 1997 a měla jako jediná církevní pohřeb v Husově domu Církve československé husitské v Rudné. Po obřadu byla odvezena pohřební službou ke zpopelnění. Druhým zemřelým dítětem byla Šárka

Kopáčková, která zemřela roku 2005 v motolské nemocnici 7 dní po narození.

Obrázek 12. Pohřeb ročního dítěte Václava Slabocha (14. září 1940 – 4. září 1941) z domu smutku č. p. 40 na místní hřbitov dne 7. září 1941.

7.9.4 Pohřby svobodných lidí v Úhonicích

Pohřby svobodných mladých lidí bývaly od běžných pohřbů odlišné. Svobodným mladým lidem se vystrojovala tzv. posmrtná svatba. Do rakve se oblékali jako na svatbu. Charakteristickým rysem těchto pohřbů bylo použití pohřebních a zároveň svatebních symbolů a znaků. Bíle oblečená družička symbolizovala obvykle věkovou vrstevnici zemřelého, černá, která nesla zlomenou svíci na znamení přerušeno života, mládencovu nevěstu.⁹⁸

Poslední pohřeb svobodného člověka, který se odlišoval od běžného pohřbu, se v Úhonicích odehrál v roce 1956. Od té doby zemřelo v obci několik svobodných osob, ale ani jedna již neměla tradiční pohřeb pro svobodné.

⁹⁸ NAVRÁTILOVÁ, A. *Narození a smrt v české lidové kultuře*. Praha: Vyšehrad, 2004, s. 242.

Dne 11. listopadu 1956 zemřel tragicky (zadušení v noci oxidem uhelnatým z kamen) svobodný mládenec Jaroslav Příhoda z č. p. 22 (nar. 15. listopadu 1923). Pohřeb tohoto třiatvacetiletého mladého muže se konal 15. listopadu (v den jeho narozenin) za veliké účasti občanů Úhonic. Pohřbu se účastnili v uniformách a helmách i členové sboru dobrovolných hasičů a ve sportovních dresech i fotbalisté Sokola Úhonic, kteří měli na levých rukou černé pásy. Církevní obřad vedl dlouholetý úhonický farář P. Karel Josef Stuchlík.

Obrázek 13. Pohřeb svobodného muže Jaroslava Příhody z Úhonic č. p. 22 v roce 1956.

Naposledy v Úhonicích šla v pohřebním průvodu bílá a černá družička.

Důležité bylo seřazení pohřebního průvodu po zádušní mši svaté ve farním kostele. Průvod z kostela na místní hřbitov vedli, jako v Úhonicích obvykle, dospělí muži, za nimi šli ve stejnokrojích muzikanti (dle dochované fotografie zřejmě 6). Za muzikanty šlo nejméně 14 párů mladých přátel zemřelého tzv. mládenci a družičky. Všichni mladí muži měli černá saka s kravatami a na levých rukávech široké bílé pásy. Do mládenců byly zavěšeny družičky, všechny v dlouhých bílých šatech, na kterých měli polodlouhé kabáty (bylo zimní období). Každá družička nesla v pravé ruce kytici. Za nimi šli ministranti a pan farář. Před pohřebním vozem, taženým párem černých koní, šla v průvodu bílá družička, která nesla na podušce zlomenou svíci, jako symbol zmařeného mladého života. Za vozem, podél kterého šlo 8 fotbalistů Sokola a hasiči, kráčela tzv. černá družička, což byla snoubenka zemřelého mladíka. Za černou družičkou šli rodiče a sestra zemřelého, pak další příbuzní, nakonec všechny ostatní ženy.

7.9.5 Hudba při pohřbech v Úhonicích

Důležitou součástí každého pohřbu bývala a ještě dodnes bývá hudba. Častokrát si lidé během života přáli, kdo a jakou píseň jim má na vlastním pohřbu zahrát.

Při církevních pohřbech v Úhonicích hrává v kostele při zádušní mši svaté na varhany místní varhaníci. Výběr písní je tradiční a je ponecháván na výběru varhaníkovi. Pokud je průvod od kostela na hřbitov je vždy součástí průvodu dechová kapela. Hudbu zajišťuje místní muzikant, profesionální trumpetista Miroslav Skočdopole, který se s muzikanty v okolí zná. Občas zahrají oblíbenou píseň zemřelého nebo splní přání pozůstalé rodině, která jim předem řekne jaké písně chce během průvodu zahrát. Důležité bývá hraní při spouštění rakve do hrobu, což bývá poslední píseň každého pohřbu do země.

Úplně v Úhonicích skončila, ještě v 1. polovině 90. let běžná, účast zpěvaček. Lidé si objednávali 2-3 zpěvačky na pohřby, ty zpívaly zejména při konci pohřebního obřadu na hřbitově nad hrobem.

Zcela odlišný je hudební doprovod v krematoriu, ať při církevním nebo občanském pohřbu. Pražská krematoria nabízí reprodukovanou hudbu, ačkoli je možno objednat i živou, což je podstatně dražší. Také krematorium v Praze – Motole, kde probíhá většina pohřbů úhonických občanů, nabízelo dříve k obřadům živou hudbu mnohem více než v posledních letech.

Mezi nejčastější skladby hrané při obřadech v pražských krematoriích patří: Antonín Dvořák - Largo, Bedřich Smetana - Má vlast (Vltava), Luciano Pavarotti - Ave Maria, The Beatles - Yesterday, Giuseppe Verdi-Nabucco, Lionel Richie - Say you say me, Věra Špinarová - Jednoho dne se vrátíš, Michal Tučný - Tam u nebeských bran, Petr Spálený - Až mě andělé, Panova Flétna, Michal Tučný - Pane můj, Valčík na rozloučenou, Jiří Malásek - Balada pro Adélku a další.

Během krátkého, půlhodinového, obřadu se stihnou v krematoriu zahrát nejvýše 3-4 skladby. V posledních letech se v krematoriích nově objevilo, že při pohřebním obřadu nebývá promluva jakéhokoli řečníka, na rozloučení hraje pouze reprodukováná hudba.

7.9.6 Pohřební hostina a pohoštění v Úhonicích

Nedílnou součástí každého pohřbu bývala pohřební hostina. Pohoštění účastníků pohřbu bylo považováno za povinnost a mělo také uctít památku právě pohřbeného. Podle starých zvyklostí měla pohřební hostina zamezit jeho návratu do světa živých a dosáhnout jeho duši spokojenosti na onom světě.⁹⁹

Pohřební hostina byla pořádána hned po pohřbení mrtvého tzn. po návratu účastníků pohřbu ze hřbitova do domu pozůstalých, do domě

⁹⁹ LUDVÍKOVÁ, M. Pohřební pohoštění a hostiny. *Národopisné aktuality* 8, 1971, s. 211-222.

smutku. Na hostinu bývali zváni nejbližší příbuzní, sousedé, přátelé a v posledních desetiletích i spolupracovníci ze zaměstnání. Pohřebních hostin se stejně jako pohřbů zúčastňovaly běžně také děti. K účasti na hostině bylo potřeba ústního pozvání, které prováděl někdo z rodiny zemřelého většinou na hřbitově při rozchodu účastníků pohřbu. Pokud se někdo z pozvaných z pohřební hostiny omluvil, bylo to považováno za neslušné jednání. Počet účastníků pohřební hostiny býval v Úhonicích 20-60 osob, podle velikosti rodiny. Zván býval obvykle místní farář. V Úhonicích se již ve 20. století nepřipravoval k pohřební hostině žádný speciální pokrm. Tradičním jídlem na pohřební hostině býval ve 20. století guláš s chlebem, někdy také jen párky s chlebem. K pití se podávalo pivo, limonády, čaj a káva. Muži si připíjeli na památku zemřelého kořalkou. Pokud bylo zváno více osob a nevešli by se do domu smutku, zajišťovala rodina pohřební hostinu v místním hostinci „Na staré“ č. p. 29, méně často i v hostinci „U Vančurů“ č. p. 88. I zde bylo většinou všem účastníkům objednáno stejné jídlo, nejobvykleji guláš s chlebem. Všechno jídlo a pití platila pozůstalé rodina.

Od konce 20. století tento starý zvyk v Úhonicích také rychle mizí. Způsobeno je to úbytkem církevních pohřbů do země. Při pohřbu v krematoriu nebývá zvykem pohřební hostinu pořádat. Nejbližší rodina (4-15 lidí) jde nanejvýš do nějaké restaurace v Praze nebo v Kladně, podle toho kde obřad proběhl. Často již ani to. Pohoštění se odbývá stále více mimo obec.

Pokud byl v Úhonicích pohřben muž, bývá zvykem, že muži – jeho přátelé, jdou do hospody, kde ho „zapijí“. Obvykle do hostince „Na staré“ č. p. 29 po církevním pohřbu z kostela na hřbitov přicházejí i muzikanti, kteří v průvodu hráli. Po pohřbu svobodných bývalo v Úhonicích ještě v první polovině 20. století zvykem, že v místním hostinci bývala zábava, kde se mrtvý „zadupal“.

Při pohřebních hostinách se obvykle vzpomínalo na veselé historky se zemřelým, mluvilo se o něm jen v dobrém. Pokud někdo zmínil něco

špatného, býval ostatními důrazně upozorněn slovy „O mrtvých jen dobře“. Pohřeb byl a je příležitostí k setkání známých a příbuzných. Často se příbuzní po pohřbu loučí slovy: „*Snad se zase někdy sejdem, ale při veselejší chvíli*“, nebo „*Nebýt pohřbů, tak se ani nesejdeme*“.

V posledních letech mají pohřební hostiny již jen většinou podobu posezení v restauraci na obědě v úzkém kruhu rodinném, jak bývá rádo oznamováno na smutečních oznámeních.

7.9.7 Pohřební obřad v krematoriu při úmrtí úhonických občanů

Při pohřebním obřadu v krematoriu jsou možné jen 2 varianty. Buď církevní obřad s knězem nebo s civilním řečníkem. Při církevním obřadu zemřelých obyvatel Úhonic vede obřad úhonický farář P. Josef Moulík. U civilní kremace řeční civilní řečník, zaměstnanec krematoria. Pozůstalí si průběh pohřbu domlouvají s panem farářem na úhonické faře většinou předem. Ovšem při civilním pohřbu se s řečníkem setkávají jen několik minut před obřadem v budově krematoria a sdělí mu jen nejdůležitější údaje o zemřelém. Oba obřady, církevní i civilní, trvají přibližně stejně dlouho, tři čtvrtě hodiny. Církevní kremaci preferují v Úhonicích spíše nepraktikující věřící, kdežto praktikující dávají přednost tradičnímu církevnímu pohřbu do země.

Lidé často čekají až vyjdou z obřadní síně krematoria účastníci předešlého pohřbu a když vycházejí, potkávají účastníky čekající na další obřad. V motolském krematoriu je pouze jedna obřadní síň, do které se vejde 95 osob, z toho je pouze 40 míst k sezení. Pohřby se konají jen ve všedních dnech pondělí – pátek v dopoledních hodinách (8.00 – 14.00). Někdy si účastníci vezou květiny z Úhonic a někdy je zakupují až v areálu krematoria, kde je prodejna květin. Květiny pak po příchodu do obřadní síně pokládají ke katafalku.

Nejbližší rodina přichází do krematoria zvláštním vchodem pro pozůstalé. Zde se setkává s místním obřadníkem nebo knězem a případně domlouvá obsah jeho promluvy. Při zahájení obřadu vchází do

obřadní síně postranním vchodem a usedají v první řadě. Zde již sedí nebo stojí vzdálenější příbuzní, přátelé a další účastníci pohřbu. Při větší účasti mnozí účastníci stojí v zadní části nevelké obřadní síně. Při pohřbech úhonických občanů se již několikrát stalo, že se všichni přítomní do obřadní síně nevešli a stáli během obřadu před síní. V motolském krematoriu je k obřadu pouštěna reprodukováná hudba, nejčastěji zde hrají Ave Maria od F. Schuberta, úryvky oper, národní písně. Pozůstalí většinou nemají zvláštní přání na výběr skladeb a výběr nechávají na zaměstnancích krematoria.

Obřad končí zajížděním rakve, při čemž přítomní povstávají. Po ukončení obřadu předstupují přítomní před první řadu a vyjadřují pozůstalým upřímnou soustrast, pak odchází ven a pomalu odchází z areálu krematoria.

Bývá zvykem, že pozůstalí při pohřbu v krematoriu Praha – Motol zajistí pro zájemce o účast na pohřbu autobus. Autobus čeká 30 – 45 minut před začátkem pohřebního obřadu tradičně na úhonické návsi, před pomníkem padlých v 1. světové válce. Někdy pokud byl zemřelý známější osobností, zajíždí ještě do okolních obcí (nejčastěji do sousedních Ptic). Několikrát se stalo, že byly objednáni 2 autobusy, aby účastníky pobraly. Po skončení obřadu, tedy asi za 30 minut, autobus opět z Motola lidi odváží do Úhonic. Cesta autobusem je vždy zdarma a platí ji pozůstalí. Někdy, při církevním obřadu, jezdívá tímto autobusem i pan farář, který v krematoriu pohřební obřad vedl.

Nejbližší rodina přijíždí i odjíždí do krematoria sama vlastními automobily. Bývá zde dříve než autobus a odjíždí později. Často odjíždí do nějaké restaurace na společný oběd. Nebývá zvykem, že by se na pohřební hostinu zvali ostatní přítomní.

7.9.8 Oděv na pohřbu

Lidé se na účast při pohřbech oblékali ve 20. století svátečně. Muži nosívali černá saka, bílé košile a s černou kravatou, na hlavách černé

klobouky, na nohou černé boty. Ženy mívaly na pohřby černé šaty nebo alespoň dlouhou černou sukni, černé punčochy, černé střevíce a starší vdané ženy na hlavách černé šátky. Postupně se, zejména při účasti na pohřbu v krematoriu, sváteční oděv odkládal. Od 90. let 20. století již nebylo pravidlem, že by účastníci, zejména mladší, měli černé oblečení.

Svátečnější oblečení mívají lidé při církevních pohřbech v obci než v krematoriu. Do motolského krematoria mnozí na pohřeb zajedou jen z práce a po obřadu se zase do zaměstnání vracejí. Dnes se dokonce stává, že někdo přijde na pohřeb ve sportovní bundě, džínách a sportovních botách, což bylo donedávna nemyslitelné.

7.9.9 Dary mrtvým do rakve

Mrtvá těla dnes přebírají krátce po úmrtí pohřební služby, nejčastěji přímo v nemocnicích z chladících místností patologií. Pozůstalí tak své blízké zemřelé většinou již nikdy nevidí. Pohřební služby přebírají veškerou přípravu mrtvého těla k pohřbu, oblékají ho i do oblečení, ve kterém je pohřben. Mizí tak možnost dávat zemřelým do rakve dary. Těla zemřelých se pokládají do rakve na záda, ruce mají sepnuté na hrudi. Tělo nebývá zvykem přikrývat.

Mezi nejstarší generací v Úhonicích bylo zjištěno, že nejčastěji se zemřelým dával do rakve jen růženec a tištěné obrázky svatých. Někdy i mince a jeho oblíbené věci např. dýmka. Zemřelým se nechávali a nechávají často jejich šperky, náhrdelníky a prsteny. Vymizelo i archaické vkládání mincí do rakví. Jednoznačně darů zemřelým do rakve v posledních letech ubývá.

7.9.10 Držení smutku

Ještě v 80. letech 20. století bylo naprosto běžné, že rodina držela po úmrtí svého člena rodiny smutek. Chodila v černém nebo alespoň nosila černé pásky na levých rukávech svrchních oděvů. V posledních 15 letech nebylo již veřejné držení smutku zaznamenáno. Lidé jakoby se za smrt

svých blízkých styděli. Pohřeb býval přechodovým rituálem, který pozůstalé veřejně uváděl do jejich nového stavu (vdovec, vdova, sirotek).

Smuteční černý oděv býval v minulosti více záležitostí žen než mužů. Některé starší ženy v 1. polovině 20. století v Úhonicích po ovdovění již černé šaty do smrti neodložily.

Samozřejmostí donedávna bývalo, že se rodina nezúčastňovala několik týdnů po úmrtí člena rodiny tanečních a sportovních zábav, nechodila do kina, doma nesledovali televizní programy apod. Svatba se směla v rodině, ve které někdo zemřel, podle místního nepsaného zvyku konat nejdříve po roce.

7.9.11 Projevy uctívání smrti v obci Úhonic

Ve školních kronikách Úhonic jsou v 1. polovině 20. století zápisy o veřejném uctívání smrti „našich velikánů“. V období 1. republiky tak žáci se svými učiteli např. slavili: 500 let od úmrtí vojevůdce Jana Žižky, 50 let od úmrtí skladatele Bedřicha Smetany, každoročně upálení Mistra Jana Husa. V roce 1937 v úhonické škole silně prožívali úmrtí 87 letého prvního československého prezidenta T.G. Masaryka. Od padesátých let 20. století narození i úmrtí V. I. Lenina. Při úmrtí prvního komunistického prezidenta Klementa Gottwalda v roce 1953 se konala tryzna.

Od roku 1946 do roku 1990 se každoročně večer 5. května konal lampiónový průvod od pomníku padlých na návsi na hřbitov. Činěno tak bylo k uctění památky 4 úhonických mužů, kteří padli právě 5. května 1945, v první den Pražského povstání, kdy jeli na pomoc Praze. Vyslyšeli volání pražského rozhlasu o pomoc povstalé Praze a vyjeli v hasičském automobilu ku Praze, v Hostivicích je němečtí fašisté zastřelili. Čestná stráž stávala v tento den na hřbitově také u hrobu neznámého rudoarmějce, který zahynul v květnu 1945 nedaleko Úhonic.

Na návsi u pomníku padlých v 1. světové válce, který byl postaven v roce 1924, se odbývaly mnohé slavnosti. Před pohřbem v krematoriu se před pomníkem také lidé scházeli ke společnému odjezdu autobusem

do Prahy-Motola. Postupem času význam pomníku klesá, neboť již vymřeli lidé, kteří o padlých více věděli. Do Úhonic se z 1. světové války nevrátilo 26 mladých mužů. Do základního kamene byla vložena láhev a do ní dána historie pomníku, životopisy padlých a drobné peníze. O údržbu pomníku se stará místní obecní úřad a jednou ročně, při výročí Květnové revoluce, se k pomníku pokládá věnec.

V mnoha rodinách bývá zvykem mít doma na viditelném místě vystavené fotografie svých blízkých zemřelých. Nejčastěji jsou fotografie vytaveny v obývacím pokoji nebo v kuchyni. Někdy mívají přes fotku v pravém dolním rohu úzkou černou pásku, která každému ihned napoví, že se jedná o fotku již zemřelého člověka.

Věřící i nevěřící nechávají v místním kostele za své zemřelé odsloužit mše svaté, nejčastěji v den výročí jejich úmrtí. Pro mnohé věřící to bývá jediný důvod, proč jít jednou do roka do kostela. Za odsloužení mše svaté za zemřelé je zvykem knězi zaplatit, každý dává částku podle svého uvážení 50 – 1000 Kč.

7.9.12 Pověry a rčení spjaté se smrtí a umíráním v Úhonicích

Dnešní lidé smrt ze svých životů a ze svých myslí stále více vytěšňují, a tím ubývá v lidové slovesnosti pověr spjatých se smrtí a umíráním. V obci Úhonic bylo zaznamenáno v posledních 20 letech pouze několik pověr a rčení:

„Dvojčata jdou brzy po sobě.“ Při úmrtí dvojčat Václava a Josefa Vančurových z č. p. 88, kteří oba zemřeli v roce 1998.

Při úmrtí dlouholetého hrobníka Josefa Fraňka lednu 2004 se mezi lidmi říkalo *„Také hrobař do hrobu musí.“*

Poměrně známá je pověra *„Pokud se o někom vypráví, že zemřel a on žije, prý bude dlouho živ.“*

V některých rodinách se o Vánocích dosud udržuje pověra, která je předzvěstí smrti. *„V kterém domě se o Štědrém dnu první rozsvítí, z toho domu ten rok někdo odejde, zemře.“* O Štědrém dnu lidé sledují až se

v některém domě rozsvítí a až poté rozsvěcují ve svém domě. Právě ke Štědrém dnu se předvěsti smrti často pojí.¹⁰⁰

V minulosti byly časté předzvěsti smrti, které se objevovaly v přírodním prostředí, ve kterém lidi žili.¹⁰¹ Nejvíce k úkazům na obloze, přírodním živlům, viditelným tělesným příznakům, rostlinám, zvířatům, hlavně ptákům (houkání sýčka, kukání kukačky, spatření krkavce). Mnoho pověr a předzvěstí smrti ve spojení se zvířaty a zejména ptáky (sova, výr, havran, kukačka) uvádí Karel Pejml v knize *Český lid ve svých názorech, obyčejích a pověrách*.¹⁰²

Mnohé pověry se mezi lidmi udrželi ještě z pohanských dob. Mezi nejstarší generací v Úhonicích se ještě objevují další předzvěsti smrti např. „*Kolikrát kukačka zakuká, tolik roků ještě budu na světě žít.*“ Nejčastěji se v Úhonicích používá rozšířené rčení „*Poslední pohřbený hlídá hřbitov až do dalšího pohřbu, kdy mu předá službu.*“ Blízkou smrt naznačuje i uschnutí stromu, většinou ovocného, poblíž domu.

Dodnes zachovalou pověrou v obci, je nepořádat svatby v měsíci květnu. Tato pověra je v českém prostředí velmi obvyklá a je vysvětlována rýmem „svatba v máji, volá na máry.“

Lidé si často přáli určitou lehkou smrt bez dlouhého utrpení a nemohoucnosti, například ve spánku, nebo následkem infarktu „*Ať to se mnou sekne a je konec*“. Jak se smrt i umírání v posledních desetiletích vytrácí lidem z očí, vytrácí se i pověry spojené s umíráním, se smrtí i pohřbíváním.

7.9.13 Výpisy o pohřbech z úhonických kronik

Mnohé zápisy v několika úhonických kronikách dokládají, že smrt a pohřeb byla důležitá a kronikáři je často zapisovali. Zapisovány byly pochopitelně neobvyklé a velké pohřby, případně neštěstí s následkem

¹⁰⁰ ZÍBRT, Č. Štědrovečerní předzvěsti smrti. *Národní listy* č. 354/1909.

¹⁰¹ ZÍBRT, Č. Předzvěsti smrti. *Český lid* 23/1914, s. 141-145.

¹⁰² PEJML K. *Český lid ve svých názorech, obyčejích a pověrách*. Praha: Jos. R. Vilímek 1941, s. 230-244.

smrti apod. Vždy velmi záleželo na osobě kronikáře, který podle svého uvážení rozhodoval jaké události pro budoucí generace zapsat.

Většina těchto kronik vedených během 20. století je uložena na různých místech v Úhonicích, na obecním úřadě, na římskokatolickém farním úřadě, u současných kronikářů spolků.

Farní kronika (vedená od roku 1909)

Farní kroniku založil v roce 1909 tehdejší úhonický farář P. farář P. Václav Martin Váchal O.Praem., který v Úhonicích působil dlouhých 29 let, od 1.9.1909 do 20.11.1938.

Do kroniky zapsal několik záznamů o netradičních pohřbech v obci. Ve dvacátých letech 20. století zapisoval hlavně pohřby sebevrahů a také pohřby tzv. nevěrců a odpadlíků, kteří konvertovali k nově vzniklé Československé církvi husitské. Církev vznikla v Československu v roce 1920 a propagovali ji v okolí Úhonic hlavně učitelé. Již roku 1923 si její přívrženci postavili svépomocí Husův dům v nedaleké Hořelici (dnes součást města Rudná), který byl slavnostně otevřen 11. listopadu 1923 a slouží této církvi dosud. Na nedělních bohoslužbách se v Husově domu schází jen kolem 10 věřících. Propagátory nově vzniklé církve byli v Úhonicích a okolí učitelé, kteří také žáky nové náboženství v nepovinném předmětu vyučovali.

P. Váchal poznamenal krátce do kroniky v roce 1923 zápis o otevření nového obecního hřbitova v Chýni, který patřil do jeho farnosti. „5.11.1923 Chýně. Nechtěli aby celý hřbitov byl posvěcen, pozvali kněze českosl. z Prahy. Průvod ze dvora s hudbou, „Mše zpívaná“.¹⁰³

O prvním nekatolickém pohřbu úhonický farář zapsal: „14.6.1923 Pochován na hřbitov zdejší první Čechoslovák, Fr. Hubička, zedník zdejší, převezen z Dušníků.“¹⁰⁴

Velký zápis je věnován nekatolickému pohřbu Anny Vyšínové v Chýni. „5.2.1925 V Chýni +Anna Vyšínová roz. Musilová, civ. oddaná

¹⁰³ Farní kronika od roku 1909, s. 63

¹⁰⁴ Farní kronika od roku 1909, s. 65

s Fr. Vyšínem rolníkem č. p. 26, rozvedeným. Umřela následkem otravy olov. k potratu ve všeob. nemocnici v Praze. V bezvědomí podmiěněně rozhřešena, bývalá dělnice při dvoře Vyšínově, příčina proč vlastní manželku roz. Fingerhutovou s dcerou zapudil. Poněvadž i přál slavný pohřeb a duchovní správce mohl jen výkrop na hřbitově vykonat, přistoupil sice na to, ale od čechosl. zdejších (Zimy, hostinského) naveden, aby si zjednal čechoslováka. Poslal přípis, že si služeb duch. správce úh. nepřije. Doprovodil jí po přivezení z Prahy, kde byla pitvána, čechoslovák Jílek ze Smíchova. Odpol 3 hod. 7.2. na hřbitov.“¹⁰⁵

Obecní kronika

K působení československé církve husitské je v obecní kronice, kterou vedl ředitel místní školy, roku 1923 zaznamenáno: „V říjnu konány 1. bohoslužby československé církve Dlouhým – Pokorným (bývalý bojovný kněz římskokatol.). Z církve římskokatolické do československé přestupují první: Zima Václav, rolník a hostinský se 4 hochy a Vlčková Růžena, poštmistrová, s 2 dětmi.“¹⁰⁶

První nekatolický pohřeb se v Úhonicích konal 14. června 1923. V obecní kronice je dochován zápis: „14. června se konal první československý pohřeb zručného zedníka (svobodného) Františka Hubičky. Účast velká, ač bylo nepříznivé počasí. Pochován na zdejší hřbitov.“¹⁰⁷

Obecní kronikář zaznamenal i úmrtí dlouholetého hrobníka Václav Ženíška. „9. května 1937 zemřel hrobník Václav Ženíšek, který tuto svou funkci vykonával od roku 1898. Za tuto svou dobu, dle farního úřadu pohřbil na 2 000 osob na zdejším hřbitově.“¹⁰⁸

Hasičská kronika

Časté zápisy v hasičských kronikách zaznamenávají úmrtí zakládajících a dlouholetých členů sboru. Samozřejmostí bývala účast spolubratrů

¹⁰⁵ Farní kronika od roku 1909, s. 67

¹⁰⁶ Pamětní kniha obce Úhonice 1921-1937, s. 28.

¹⁰⁷ Pamětní kniha obce Úhonice 1921-1937, s. 29.

hasičů na pohřbech. Zapisováno bylo kolik členů sboru se pohřbu účastnilo a kolik z toho jich bylo ve stejnokrojích. Stávalo se totiž v prvních letech činnosti, že pro všechny členy sboru ani vycházkové stejnokroje nebyly.

Prvním zápisem v kronice hasičů o pohřbu je: „Dne 16. prosince 1890 zemřel zakládající člen sboru rolník František Náprstek z č. p. 24, štědrý podporovatel sboru. Dokonce ve své závěti odkázal sboru 50 zlatých! Členy sboru byl na jeho hrob koupen věnec, koupí věnce v ceně 5–10 zlatých byl pověřen Václav Příhoda, předseda sboru.“

O dva roky později je v kronice druhý záznam: „*Dne 11. listopadu 1892 byl pohřeb zakládajícího členu Karla Stočzeka.*“ V zápise z roku 1896 je první zmínka o odboru pohřební pokladny. Kronikář a jednatel sboru Josef Strejček zapsal, že na valné hromadě dne 20. ledna 1896 byl zvolen revizorem účtů Josef Markup (pokladník místního odboru pohřební pokladny). V březnu 1896 se 17 členů se přihlásilo k pojištění u pohřební pokladny. Téhož roku zemřel další člen sboru: „*Roku 1896 zemřel člen sboru Antonín Raboch z č. p. 49. Správa pohřební pokladny věnovala pozůstalé vdově po zemřelém hasiči Antonínu Rabochovi 20 zlatých r.č. jakožto dar z milosti.*“

1897 Na valné hromadě 17. ledna 1897 se o pohřební pokladně zmínil ve své zprávě učitel a jednatel úhonických hasičů Josef Strejček:

„Mezi nejprvnějšími a zároveň nejdůležitější činností výboru sluší počítati zřízení odboru pohřební has. pokladny. Odbor této pokladny při sboru našem vešel v činnost v měsíci březnu v počtu 17 členů. Při této příležitosti nemohu opomenouti, učiniti zmínku o lidském jednání ředitelstva této pokladny. Jeden z přistouplých bratrů po učiněné prozatímní přihlášce se roznemohl a dříve než přijetí jeho stalo se skutkem, zemřel. Výbor sboru však obrátil se k ředitelství s prosbou, aby na přihlášku zemřelého vzat byl zřetel, jelikož tento byl hasičem příčinlivým. Tato žádost sboru pak přišla v brzkou k vyřízení v tom smyslu, že pohřební pokladna poskytuje pozůstalé vdově se sirotky 40 K v cestě milosti. Skutek to zajisté velice šlechetný. Během tohoto roku přihlásili se k pokladně tři bratři; dva z nich na konci tohoto roku vystoupili.“

¹⁰⁸ Pamětní kniha obce Úhonic 1921-1937 (Uloženo OÚ Úhonic) c.d., s. 84.

1900 Úhoničtí hasiči se na své valné hromadě konané dne 21. ledna 1900 v hostinci u pana Václava Sojky zabývaly kromě volby výboru také odměnami za účast na pohřbech.

Valná hromada za účasti 30 členů stanovila výši odměny za účast hasičského sboru při pohřbu na 8 zlatých za 8 členů. Při větším počtu členů se zvyšuje odměna na 1 zl. za každého člena.

1903 Dne 26. července 1903 bylo 17 členů přítomno na pohřbu Františka Kalouse z č. p. 16.

1904 Dne 12. června 1904 se účastnilo pohřbu Jana Stočzka 19 členů sboru.

1905 Dne 22. ledna 1905 provedli členové pohřební pokladny volbu pokladníka odboru. Zvolili opět Josefa Markupa, jeho náměstkem Antonína Šamonila.

1908 Roku 1908 zemřel Bohumil Macháček z č. p. 21, který byl zakládajícím členem sboru. Byl členem prvního výboru v roce 1888, roku 1892 byl jednatelem a v letech 1893-1895 velitelem sboru. Tento rok bylo také na návrh Václava Zimy odsouhlaseno, aby se sbor neúčastnil církevních slavností. Až do roku 1908 účastnil se sbor pravidelně slavností Vzkříšení a Božího Těla. Pro odpor činného členstva bylo od účasti na církevních průvodech upuštěno. Nadále sbor doprovázel při pohřbech své zemřelé členy.

1909 V roce 1909 se pohřbu Marie Slabochové 20. května účastnilo 14 členů a pohřbu Marie Stočzekové 13. listopadu 9 členů.

1911 Velice zajímavá je událost z roku 1911, neboť hasiči se dohadovali, zda se mají nadále účastnit pohřbů. Mysleli tím určitě účast členů sboru ve stejnokrojích. Po delší rozpravě bylo usneseno, že se sbor bude zúčastňovat pohřbů zasloužilých osob v obci a zemřelých osob z rodin členů.

1910 Dne 26. dubna 1910 zemřel ve věku 54 let starosta obce Josef Sojka z č. p. 4, který měl velké zásluhy na postavení nové školní budovy. Učitelé i žáci se zúčastnili jeho pohřbu.¹⁰⁹

1912 Dne 8. července 1912 zemřel zakládající a do poslední chvíle činný člen sboru hostinský Václav Sojka z č. p.15 (přijat 31.5.1888, narozený v Úhonicích 24. května 1859). Rodina Sojkova sboru písemně poděkovala za účast na pohřbu i za věnec.

1923 V roce 1923 zapsal jednatel hasičského sboru a místní učitel Václav Taránek ve zprávě o valné hromadě: „Župa Podkožovská „Žďár“ zakládá pohřební fond, ku kterému bez rozdílu stáří hlásí náš sbor 26 mužů a 11 žen s příspěvkem 1 Kč a zápisným též 1 Kč.“ Hasičská župa Podkožovská „Žďár“ sídlila v nedalekém městě Unhošti a sdružovala hasičské sbory v bývalém unhošťském okrese.

Ve stejné zprávě Taránek dále uvádí: „Mezi rokem zemřel čestný člen našeho sboru řídící učitel v Chrášťanech Josef Strejček, zakladatel našeho sboru a dlouholetý jednatel jeho, pokud působil jako učitel v Úhonicích. Zemřel v Berouně, kde požíval výslužby. Sbor položil na jeho hrob krásný věnec.“

1926 K župní pohřební pokladně přihlášeno 34 členů.

1929 V březnu 1929 poděkovala písemně vdova Karolina Slabochová z č. p. 29 za účast hasičů na pohřbu jejího manžela Bohumila Slabocha.

1930 V září 1930 zemřel věrný člen obuvník Josef Markup z č. p. 93 ve věku 67 let, jeho pohřbu se zúčastnilo 13 činných členů v kroji a ostatní v civilu. Pan Josef Markup byl po 34 let pokladníkem pohřební pokladny sboru.

1931 Členové sboru se v roce 1931 zúčastnili 3 pohřbů: Paní Jirotkové (7 členů), Václava Slabocha (7 členů) a Marie Pomajzlové (12

¹⁰⁹ Školní kronika, s. 54.

členů). Zemřela členka Marie Pomajzlová a župní hasičský pohřební fond vyplatil vdovci B. Pomajzlovi 1000 K.

1932 Na výroční valné hromada konané 3. ledna 1932 byl pokladníkem pohřební pokladny zvolen Jan Hadrovský a jeho náměstkem Václav Zima

1933 Pohřební fond měl v roce 1933 již 40 členů.

1935 V Řeporyjích zemřel zakládající člen a první velitel sboru Ferdinand Stočzek, bývalý nájemce panského dvora č. p. 1 v Úhonicích. Pohřbu se účastnili Václav Zima a Václav Bureš, byla mu zakoupena kytice se stuhou za 35 Kč.

1937 Zástupci sboru se v září účastnili v Praze pohřbu prvního prezidenta T. G. Masaryka. V den pohřbu byly zapáleny u pomníku padlých na návsi pochodně, které hořely po celý den.

V květnu 1940 zemřel starý a dlouholetý člen hasičského sboru domkář a horník Jan Hadrovský z č. p. 58 ve věku 68 let, který býval ve sboru pokladníkem pohřební pokladny.

1944 V roce 1944 bylo sboru oznámeno, že byl zrušen Župní pohřební fond a sloučen v pohřební pokladnu Zemské hasičské jednoty v Praze. Pohřební kvóta zůstala 1000 K a dostane ji při úmrtí každý činný člen.

1945 Tragédie úhonických hasičů v květnu 1945. Poslední dny druhé světové války byly pro úhonické hasiče tragické. Dne 5. května vypuklo v Praze povstání. Největší boje se rozpoutaly o budovu České rozhlasu na Vinohradech. Téhož dne byl v Úhonicích ustaven „revoluční výbor“ v počtu 12 lidí, předsedou se stal komunista Antonín Paleček z č. p. 148.

Na výzvu rozhlasu vyjeli na pomoc Praze také ozbrojení úhoničtí hasiči ve své nové stříkačce. Nedbali na varování, že v Hostivicích jsou ozbrojení Němci, kteří hlídají silnici na Prahu. Kolem 14. hodiny projížděli po státní silnici Hostivicemi a tam byli 3 členové posádky zastřeleni střelbou z kulometu. Zahynuli: Václav Horák, Karel Holub st., František Vartcábo (kovář u Bureše v č. p. 30) a Jaroslav Korecký z Drahelčic. Život si zachránili Ladislav Čepela a František Čipera, kterým se podařilo z vozu vyskočit a utéct přes zahrady. Autostříkačka se pak od té doby ztratila. V Hostivicích je

poblíž tragédie dodnes umístěna pamětní deska. V odpoledních hodinách 5. května padl při přestřelce ve dvoře státního statku v Jenči ještě druhý Burešův kovář Josef Adlof. Dne 9. května se konal v Úhonicích velký pohřeb všech 4 zastřelených mužů do společného hrobu na místní hřbitov. Pohřbíval je za obrovské účasti spoluobčanů místní farář P. Karel Stuchlík.¹¹⁰

V roce 1945 je pokladníkem pohřebního fondu Josef Pokorný.

1946 Hasiči byli také u dvou pohřbů – bratra Palečka a slečny Bosákové.

1947 Zemřel dlouholetý jednatel sboru pan Rudolf Kuchař z č. p. 13, na pohřbu bylo 16 členů.

1948 Člen hasičského sboru Vladimír Heller byl zvolen pokladníkem pohřebního fondu.

1951 Dne 5. května položilo žactvo věnec ku hrobu neznámého rudoarmějce, který byl pohřben po 2. světové válce na místním hřbitově.

1954 Zemřel člen Josef Machulka, pozůstalé rodině bylo věnováno 100 Kčs. Důvěrníkem pohřebního fondu byl zvolen Vladimír Heller, pomocníkem se mu stal dobrovolně František Patera. Pohřebné bylo stanoveno na 1 Kčs za jednoho člena, zápisné bylo dle oběžníku určeno na 5 Kčs za jednoho člena.

1962 Dne 9. srpna 1962 zemřel ve věku 83 let nejstarší člen Václav Zima z č. p. 20, jeho pohřbu na hřbitov v neděli 12. srpna se zúčastnila většina úhonických hasičů.

1968 Při oslavě 80. výročí založení hasičského sboru byla dopoledne slavnostní schůze, které se účastnilo 31 členů a 25 hostů. Odpoledne byl uskutečněn průvod obcí na hřbitov, kde byly dřívějším velitelům poleženy na hrob kytice.

1969 V dubnu zemřel člen Bohuslav Raboch a 8. června 1969 ve věku 70 let další člen sboru Vladimír Heller z č. p. 18. Pan Heller se stal členem sboru v roce 1932 a v letech 1949 – 1959 byl velitelem sboru. Obou pohřbů se hasiči účastnili, koupili věnce a u rakví stáli čestnou stráž.

¹¹⁰ LANDA, F. Svaz požární ochrany Úhonic 1888-1988. Úhonic 1988, s. 3-12.

Obrázek 14. Úhoničtí hasiči v pohřebním průvodu.

1970 V květnu se sbor účastnil prvomájového průvodu a tradičně konal pietní vzpomínku

u hrobu padlých (5. května 1945) na hřbitově. Dne 4. května byla zavezena kytice na místo tragédie do Hostivic.

1976 Roku 1976 zemřel dlouholetý člen Josef Zima, pohřbu se hasiči zúčastnili v hojném počtu.

1993 Zemřelo několik členů hasičského sboru: pan Ilič Beran (nar. 1931), objednána kytice a pohřbu se zúčastnilo několik členů sboru. Zemřel také Václav Hadrovský a Marie Kvasničková ve věku 89 let z č. p. 181. Náhle zemřel ve věku 54 let obětavý člen Bohuslav Bušek z č. p. 145, při jeho pohřbu v krematoriu v Motole stálo u rakve čestnou stráž 6 členů v uniformách, celkem se účastnilo 11 členů.

1993 Zemřel dlouholetý člen Miloslav Dvorský, byl zakoupen věnec na pohřeb. Okresní sdružení hasičů schválilo změnu v placení členských příspěvků, a to tak, že od příštího roku bude sbor platit za každého člena příspěvek ve výši 50 Kč a z tohoto příspěvku zůstane okresu 30 Kč, 10 Kč půjde do rozpočtu SH ČMS a zbylých 10 Kč bude na pojištění při zásahu – na smrt nebo trvalé následky. Pojistná částka při smrti úrazem

byla 250 000 Kč a při trvalých následcích 350 000 Kč s % plněním od 40 % dle oceňovacích tabulek.

Hasiči se do 90. let 20. století zúčastňovali pravidelně pohřbů spolubratrů v uniformách. Na schůzích bývalo předem domluveno, kdo se za sbor zúčastní a kdo koupí věnec. Smuteční věnec se kupuje ze společné pokladny sboru, někdy se na něj vybírá mezi členy, kteří zemřelého nejvíce znali. U rakve v krematoriu v Praze-Motole stávali u rakví spolubratrů při obřadech čestnou stráž. S vymřením starší generace hasičů tento zvyk již zanikl. Ačkoli má hasičský sbor nejvíce členů ve své 120-leté historii (k 31. prosinci 2008 měl sbor 81 členů), mladší generace již nemá takovou úctu k zemřelým a nedodrжуje pohřební zvyky. Několik členů hasičského sboru také bylo dokonce již také pohřbeno zcela bez obřadu. V posledních letech se pouze kupuje za sbor věnec, na jehož stuze bývá nápis „Svému spolubratru Sbor dobrovolných hasičů v Úhonicích“.

7.10 Finanční aspekty způsobu pohřbívání

Nejčastěji bývá v naší republice nárůst pohřbů žehem a zejména zpopelnění zcela bez obřadu vysvětlován finančními důvody. Církevní obřad v kostele a následné pohřbení zesnulého do hrobu je obecně považováno za nejdražší variantu pohřbu. Pohřební ústavy neradi své ceny zveřejňují, pokud ano, tak uvádí nejnižší možnou cenu pohřbu, což znamená zpopelnění zesnulého bez jakéhokoliv obřadu.

Koncem 90. let 20. století nabízela v novinových inzerátech jedna pražská pohřební služba pohřeb za 4 999 Kč, což při tehdejší vyplácení pohřebního 5 000 Kč, znamenalo, že byste ještě 1 Kč na pohřbu vydělali...

Od roku 1998 do roku 2008 bylo státem prostřednictvím České správy sociálního zabezpečení vypláceno vypravovateli pohřbu tzv. pohřebné v jednorázové výši 5000 Kč. Tento příspěvek na náklady pohřbu byl vyplácen všem, kdo o něj požádali bez rozdílu příjmů.

Od 1. ledna 2008 došlo přijetím zákona č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů ke změnám dávek poskytovaných podle zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů. Od roku 2008 bylo tedy zrušeno vyplácení pohřebného, které činilo 5000 Kč a bylo vypláceno vypravovateli pohřbu. Nyní je nárok na pohřebné omezen pouze na případy, kdy je vypraven pohřeb nezaopatřenému dítěti nebo osobě, která byla rodičem nezaopatřeného dítěte, a to za podmínky, že zemřelá osoba měla ke dni úmrtí trvalý pobyt na území České republiky. Doplatí na to nejvíce obce, neboť obce musí platit ze zákona pohřby svým trvale přihlášeným občanům, kterým pohřeb nikdo nechce vypravit.

V paragrafu 5 bodě 1 je uvedeno: Nesjedná-li ve lhůtě 96 hodin od oznámení úmrtí podle zvláštního právního předpisu žádná fyzická nebo právnická osoba pohřbení nebo nebyla-li zjištěna totožnost mrtvého do 1 týdne od zjištění úmrtí a žádné zdravotnické zařízení v souladu s podmínkami stanovenými zvláštním právním předpisem²⁾ neprojeví zájem o využití lidských pozůstatků pro potřeby lékařské vědy a výzkumu nebo k výukovým účelům, je povinna zajistit pohřbení obec, na jejímž území k úmrtí došlo nebo byly lidské pozůstatky nalezeny, případně vyloženy z dopravního prostředku. Lidské pozůstatky osob, u nichž nebyla zjištěna totožnost, mohou být pohřbeny pouze uložením do hrobu nebo hrobky.¹¹¹

Bod 6 stejného paragrafu uvádí „Obec má právo na úhradu účelně vynaložených nákladů na pohřbení vůči dědicům zemřelého, a není-li dědiců, vůči státu.“

V Úhonicích k tomuto případu, kdy by obecní úřad musel zajistit pohřeb a platit výdaje, ještě nikdy nedošlo. Některé pohřební ústavy požadují předem vyplacení zálohy, jiné chtějí zaplatit až po pohřbu. Mnohé větší pohřební úřady umožňují platbu za vypravení pohřbu na splátky, některé přijímají platby platebními kartami. Velké pohřební ústavy mají vlastní internetové stránky a při objednání pohřbu přes internet poskytují např. 5 % slevu. Většina ústavů má na stránkách fotografie z pohřbu, některé dokonce i videoukázky. Na internetu mívají také ukázky svých pohřebních vozidel. Zajímavé je, že nejsou již jen tradičně černá, ale postupně převažují bílé a šedivé.

¹¹¹ Zákon o pohřebnictví a o změně některých zákonů ze dne 29. června 2001 novelizovaný v březnu 2006.

Větší pohřební ústavy inzerují na svých internetových stránkách speciální nabídky na levné pohřby: Například 1. soukromý pohřební ústav Praha 4 - Braník vytvořil speciální nabídku: pohřeb Standard za cenu 12 330 Kč. Tato nabídka je ovšem možná pouze při úmrtí v Praze a zahrnuje: projednání pohřbu, vyřízení úmrtního listu, dopravu zesnulého, uložení a úpravu, pronájem obřadní síně, hudební produkci z CD, rakev ER 25 – černá, smuteční oznámení 10 ks zdarma, kytice na rakev 1 ks, zapůjčení věnců 2 ks, zpopelnění a urnu. Poslední rozloučení probíhá výhradně v obřadní síni Vinohradské kaple na Vinohradském hřbitově v Praze.¹¹²

Pohřební ústav hl. m. Prahy má v nabídce pohřeb „Rekviem“, který je určen pro zákazníky, kteří volí jednoduchou formu obřadu pro rozloučení se zesnulým v úzkém rodinném kruhu. Celková cena obřadu „Rekviem“ je 13 691 Kč.¹¹³

U Pohřebního ústavu hl. m. Prahy obyčejná rakev stojí okolo 4 000 Kč, luxusní až 30 000 Kč. Věnce se pohybují přibližně od 1 200 do 5 000 Kč. Když objednáte tři, můžete zaplatit 3 600, ale i 15 000 Kč. Kdo chce ušetřit má možnost takzvaných zápůjčních věnců. Jsou látkové, ale kvalitní a na pohled pěkné a hlavně za pětinu ceny. Ve všech pražských obřadních síních krematorií je široký repertoár skladeb, většinou reprodukováných, ale lze domluvit i živou hudbu. V případě, kdy má někdo zájem zahrát zemřelému jeho nebo vlastní oblíbenou skladbu (na CD nebo MC hudebních nosičích), lze tak po domluvě s obřadníkem jeden den před zahájením smutečního obřadu nebo v kanceláři pohřebního ústavu.

Další velký pražský pohřební ústav Tranquillitas Praha spol. s r.o. nabízí tzv. ekonomický pohřeb. Tento smuteční obřad slouží pro klidné rozloučení se zesnulým v úzkém rodinném kruhu. Nabídka zahrnuje:

¹¹² Pohřební ústav Praha 4-Braník. [online]. © 2005-2008 [cit. 2009-03-03]. Dostupný z: <<http://www.pohrebnictvi.estranky.cz/stranka/pohreb-standard> >.

¹¹³ Pohřební ústav hl. m. Prahy. [online]. © 2006 [cit. 2009-03-01]. Dostupný z: <<http://www.pohrustav.cz/rekviem.html> >. Cena je udána včetně DPH, která činí pro pohřební služby 9%.

projednání pohřbu, zapůjčení výzdoby, rakev, smuteční oznámení, kremace, urna, uložení a úprava, doprava, pronájem obřadní síně. Cena za kompletní ekonomický pohřeb je 14 699 Kč. Tento typ obřadu je možné zajistit ve Vinohradské obřadní síni v Praze.¹¹⁴

Je pravdou, že na smrt lidé dnes tolik nemyslí a často se stává, že zemřou bez peněz nebo dokonce zadlužení. Vypravení pohřbu a jeho zaplacení je tak na jejich pozůstalé rodině. Dříve lidé se smrtí více počítali a na pohřeb si často i našetřili. I u nás poskytují pojišťovny pojištění, které po smrti zaplatí náklady za pohřeb.

Finanční náročnost může mít vliv na výběr způsobu pohřbení, ale mnohem více ho ovlivňují jiné faktory např. rodinná tradice, náboženské vyznání a místní zvyky. Zdůvodňování vysokých nákladů na pohřeb morálně neobstojí ani ve srovnání s jinými západoevropskými zeměmi, kde jsou náklady mnohonásobně vyšší a přesto tam nedochází k pohřbům bez obřadu. Smrt a pohřeb byli a jsou důležitou součástí lidského života, proto je odmítání pohřebního obřadu s cílem ušetřit velmi směšné.

V České republice provozuje pohřební služby podle Sdružení pohřebnictví ČR kolem 400-500 firem a roční obrat v pohřebnictví činí přibližně 1,65 mld. Kč. Ročně zemře v České republice přes 100 000 lidí. Jestliže v roce 2007 zemřelo podle Českého statistického úřadu na území České republiky přesně 104 636 osob, vychází orientační náklady na jeden pohřeb ve výši 15 775 Kč. V této částce však nejsou zcela jistě zahrnuty všechny výdaje pozůstalých, ale jen platby přímo pohřebním službám. Mnoho plateb jde mimo ně, často např. kytice, věnce, rozesílání smutečních oznámení, hudba zejména při církevních pohřbech do země apod.

Běžný důstojný pohřeb je v České republice možno pořídit v ceně od 15 do 25 000 Kč. V západní Evropě jsou ceny pohřbů, i když uvážíme

¹¹⁴ Tranquillitas Praha spol. s.r.o. [online]. © 2008 [cit. 2009-03-04]. Dostupný z: <<http://www.tranquillitas.cz/pohreb-ekonomicky>>.

vyšší platy, několikanásobně vyšší. Výdaje za pohřeb jsou snadno ospravedlnitelné a způsob pohřbu určuje sociální status člověka i pozůstalé rodiny. Pohřeb je zásadní životní událostí, proto nebylo donedávna myslitelné, na pohřbech šetřit. Stejně jako svatby byly i pohřby přísně posuzovány okolím.

Ekonomická interpretace jako jediný důvod nekonání pohřebních obřadů v naší republice morálně neobstojí.

7.11 Vývoj pohřebních zvyků v Úhonicích

Stejně jako v celé republice, tak i v Úhonicích, a zde díky blízkosti velkoměsta Prahy ještě rychleji, pohřební zvyky nenávratně mizí. Tak jak postupem času přebrali specializované pohřební služby veškeré činnosti od smrti člověka po jeho pohřbení, zvyky téměř vymizely. Nárůst pohřbů bez obřadu, bez jakéhokoliv rozloučení, znamenají konec pohřebních zvyků, tak jak to vidíme ve velkých městech. První pohřeb bez obřadu byl v obci koncem roku 1990 a tehdy vzbudil mezi lidmi opovržení a znechucení, dnes po 18 letech je tato možnost pohřbení mrtvého brána jako jedna z běžných variant pohřbu. Tak velké porušení normy a tradic při pohřbu znamenalo odsouzení rodiny v celé vsi. Pokud v minulosti někdo nevystrojil řádný pohřeb, byla rodina obyvateli obce opovrhována a tuto událost si pamatovalo několik generací. Společenský tlak byl velký, čím menší obec, tím větší. Mnoho lidí tak nikdy nevidělo mrtvé tělo, zemřelého z vlastní rodiny. Smrt se stále více odsouvá do ústraní, z očí lidí, intimizuje se.

V Úhonicích zcela zmizelo modlení u mrtvého, nošení smutku, účast zájmových spolků na pohřbech svých členů, odlišení pohřbu svobodných lidí a dětí. Účast na pohřbu zemřelého spoluobčana se již nepovažuje za nutnou, neúčast není brána jako provinění. Ještě koncem 90. let bylo zvykem, aby šel na pohřeb spoluobčana alespoň jeden člověk z domu. Často je dnes na pohřbu více kolegů ze zaměstnání než z rodné vesnice. Mnozí lidé dnes tráví více času v zaměstnání než ve

svém bydlišti, ve své rodině. Z Úhonic dojíždí nejvíce obyvatel za prací do Prahy. Proces společenské a sociální diferenciaci, urbanizační změny, migrace obyvatel a další vlivy vedly k postupnému rozvolnění významu účasti na pohřbu.¹¹⁵

Téměř posledním zvykem, který však také postupně mizí, zůstalo poslední rozloučení se zemřelým u otevřené rakve. Toto krátké rozloučení s pohledem na mrtvého, ať již v kostele těsně před zádušní mší svatou nebo v krematoriu před obřadem a spálením, je dodnes součástí církevních i civilních pohřbů.

Naše společnost vyvíjí stále vyšší tlak na pozůstalé, aby potlačili své projevy smutku a bolesti. Smrt je považována za rušivý prvek, který zpochybňuje úspěchy vědeckého pokroku, medicíny a dokonalé organizace naší technické společnosti. O skutečné a přirozené smrti je neslušné psát i mluvit. Naopak denně vidíme ve zprávách na televizních obrazovkách anonymní smrt desítek osob při různých nehodách a neštěstích. Tato smrt je mediálně zajímavá a umocňuje v nás ještě více pocit, že smrt se týká těch druhých, kteří měli zkrátka smůlu. Smrt v současných filmech je jen málokdy zobrazována v její skutečné podobě a bývá ukazována jen pro zábavu a větší napětí filmu, tím se snižuje její vážnost a i práh citlivosti ke skutečnosti, že smrt je nevyhnutelnou a neoddelitelnou součástí našeho života.

7.12 Změny v pohřbívání v obci Úhonic ve 20. století

Pokud někdo zemřel ještě na počátku 20. století, v případě Úhonic, až do první poloviny 20. let 20. století, neměli příbuzní starost jak pohřeb vypravit. Tradiční pohřeb měl pouze jednu variantu. Člověk většinou zemřel doma na smrtelné posteli v kruhu své nejbližší rodiny. Pokud zemřel výjimečně mimo svůj domov bylo tělo dopraveno do jeho domu. V domě bylo mrtvé tělo uloženo na katafalku a v otevřené rakvi

¹¹⁵ NAVRÁTILOVÁ, A. Rituální význam účasti na poslední cestě zemřelých. *Národopisná revue* 1-2, Praha 2000, s. 16.

vystaveno. Místnost byla vyzdobena černými plátny a u mrtvého hořeli bílé svíce. Do dne pohřbu, který býval třetí den po úmrtí, se u těla konaly modlitby za spásu jeho duše. Nejčastěji se lidé u mrtvého modlili růženec a litanie za zemřelého. V den pohřbu bylo tělo katolickým knězem vykropeno a po církevním obřadu, se vydal pohřební průvod na hřbitov, kde bylo rakev s tělem uložena do kopaného hrobu nebo u bohatších selských rodin od konce 19. století do zděné hrobky. Zádušní mše svatá bývala v místním farním kostele sloužena nejčastěji následující den, a to o 7. hodině ranní.

Výjimečnou situací bylo období 1. světové války, kdy v letech 1914-1918 zemřelo v Úhonicích nadprůměrně obyvatel. Především v roce 1918, kdy zemřelo 22 osob, zejména na tzv. španělskou chřipku. Ke konci války již nastal i na vesnicích hlad a nedostatečná výživa podlamovala zdraví obyvatel. Navíc bylo v Úhonicích ubytováno několik desítek válečných uprchlíků z Haliče, v sousedních Ptčicích bylo mnoho italských utečenců. Navíc na frontách zemřelo 26 úhonických mužů, ne všichni padli v boji, ale někteří zemřeli po zranění či na nákazu. Úhoničtí bojovali na všech hlavních frontách tzn. na ruské, francouzské i srbské. U několika se ani rodiny nedozvěděli, kde zemřeli a kde byli pohřbeni.

Chronologický soupis důležitých událostí ve vývoji pohřbívání v Úhonicích ve 20. století:

1924 první nekatolický pohřeb na místní hřbitov

1943 první doložený pohřeb žehem úhonické občanky v krematoriu Praha-Strašnice

1955 první kremace v krematoriu Praha-Motol (otevřené v roce 1954)

1956 poslední pohřeb svobodného mladého muže s tradičním průvodem

1964 poprvé v dějinách Úhonic byl vyšší počet kremací než pohřbů do země (ze 14 pohřbů bylo 9 kremací v Motole a jen 5 církevních do hrobu)

- 1965 poslední tradiční pohřeb z domu smutku v Úhonicích
- 1968 první církevní kremace v Praze-Motole za účasti katolického kněze
- 1974 poslední tradiční pohřeb z domu (+ Jaroslav Kubr ze Ptic)
- 1985 poprvé v dějinách Úhonic nebyl žádný zemřelý úhonický občan pohřben do země
- 1990 první pohřeb zcela bez obřadu
- 1993 církevní rozlučka v kostele a odvoz těla ke kremaci
- 2006 církevní rozlučka u domu a odvoz těla ke spálení do krematoria

7.13 Kremace v Úhonicích

První kremaci úhonického občana se mi podařilo, díky nálezu parte (viz příloha na s. 190), doložit v roce 1943. Stalo se tak po při pohřbu paní Anny Nejedlé roz. Šnoblové, choti hostinského v Úhonicích č. p. 15, která zemřela 21. září 1943 ve věku 46 let. Pohřeb žehem proběhl 27. září 1943 o 3. hodině odpolední v krematoriu hl. m. Prahy ve Strašnicích. Smuteční oznámení s pravoslavným křížem vydal spolek Krematorium v Praze. Její manžel Josef Nejedlý, krejčí a hostinský, který zemřel 1. listopadu 1960 ve věku 73 let, byl pohřben do hrobu. Na jeho smutečním oznámení je uvedeno: *„Tělesná schránka našeho drahého zesnulého bude v sobotu dne 5. listopadu 1960 o 14. hodině v domě smutku v Úhonicích č. p. 15 vyzdvížena a po zádušní mši svaté na místní hřbitov do rodinného hrobu k věčnému spánku uložena.“*¹¹⁶

7.13.1 Krematorium Praha - Motol

Krematorium v Motole je nejčastěji využívaným krematoriem při pohřbu zemřelých z Úhonic. Do otevření krematoria v Kladně v roce 1992 bylo jediným místem, kde docházelo ke zpopelnění úhonických občanů. Krematorium připravuje obřady každý všední den tzn. pondělí – pátek

¹¹⁶ Úmrtní oznámení zemřelého Josefa Nejedlého ze dne 2.11.1960. Vydala pohřební služba MNV Tachlovice.

většinou v dopoledních hodinách. První obřad bývá od 8.15 hodin. Do úbytku pohřebních obřadů ve druhé polovině 90. let bývalo na 1 obřad vyhrazeno pouhých 30 minut. Dnes trvá obřad 60 minut. Do devadesátých let bývaly pohřební obřady i v sobotu dopoledne, ale s úbytkem obřadů stačí pouze pracovní týden.

Obrázek 15. Krematorium Praha - Motol

Převzato z: < <http://www.pohrustav.cz/krematorium-motol.html> >

Krematorium Praha – Motol, je jedním ze 3 pražských krematorií, které provozuje pohřební služba hl. m. Prahy. Krematorium sídlí na adrese Plzeňská 233, Praha 5 –Motol. Do provozu bylo uvedeno 18. ledna 1954. V současné době provádí zpopelňování zesnulých na kremačním zařízení francouzské firmy TABO. K urnovému háji krematoria Motol byly k původní loučce pro vsyp popela vybudovány i tři loučky rozptylu popela zesnulých a kolumbária. Areál disponuje 5 574 místy v urnových hrobech pro uložení urny s popelem zesnulého. Jsou umístěny v okolí rybníčka před obřadní síní krematoria, kde s okolním urnovým hájem, který je koncipován jako lesní hřbitov tvoří pietní místo pro odpočinek zesnulých i těch, kteří se s nimi přicházejí rozloučit.

V roce 2009 nabízí motolské krematorium obřadní síň pro 95 osob, z toho 40 míst k sezení, reprodukovanou hudbu, katafalk, minimálně 6 elektrických svící u rakve, k dispozici jsou kondolenční listy, místo pro řečníka. Krematorium zajišťuje k obřadům také civilního řečníka.

Obrázek 16. Obřadní síň krematoria v Praze-Motole

Převzato z <http://www.pohrustav.cz/pic/obradni_sine/big/obrsin_motol.jpg>

Krematorium Motol nabízí také pronájem kolumbárií v areálu krematoria.¹¹⁷ Krematorium má vlastní pohřební řád z roku 2002 (viz příloha na s. 205).

Pro uložení popela zesnulých je možné zvolit kolumbárium, urnový hrob, nebo rozptyl či vsyp popela na pietní loučce v přilehlém urnovém háji. Urny s popelem jsou pozůstalým vydávány tři dny v týdnu.¹¹⁸

V kanceláři krematoria Motol je v pracovních dnech možno objednat pohřeb, vyřídit pronájem, či prodloužení pronájmu hrobového místa, také termín a způsob uložení popela zesnulého. Nabídka je doplněna též o prodej ozdobných uren.

¹¹⁷ Pohřební ústav hl. m. Prahy. [online]. © 2006 [cit. 2009-03-03]. Dostupný z: <<http://www.pohrustav.cz/rekviem.html>>.

¹¹⁸ Urny jsou v krematoriu Praha-Motol pozůstalým vydávány v pondělí 8-17 hodin, ve středu 8-15 hodin a v pátek 8-14 hodin.

Pohřebního ústavu hl. m. Prahy, příspěvkové organizace hlavního města, do kterého patří i krematorium Motol, nabízí speciální nabídku - pohřeb „Rekviem“. Pohřeb „Rekviem“ je určen pro zákazníky, kteří volí jednoduchou formu obřadu pro rozloučení se zesnulým v úzkém rodinném kruhu. Celková cena za smuteční obřad „Rekviem“ je 13 691 Kč.¹¹⁹ Obřad probíhá výhradně v Nové obřadní síni na Olšanských hřbitovech. Tato služba zahrnuje: projednání pohřbu, uložení a úpravu, zpopelnění zesnulého, úřední popelnici (urnu), dopravu zesnulého, pronájem obřadní síně, rakev R 25, smuteční oznámení 25 ks, kytici na položení na rakev 1 ks, věnec látkový 1 ks. Obřad je kompletní a nelze jej doplňovat ani jinak obměňovat.¹²⁰

7.13.2 Krematorium Kladno

Krematorium Kladno pohřebního ústavu Tranquillitas Bohemia s.r.o. je první nejmodernější ekologické zařízení tohoto druhu ve východní Evropě. Krematorium Kladno sídlí na adrese Dubí č. p. 34 a bylo dáno do provozu na podzim roku 1992.

Celý provoz krematoria je řízen počítačovou technikou. Disponuje 280 místy ve špičkovém chladícím zařízení. Provádí ročně přes 6000 spalů pro potřeby pohřebního ústavu i dalších 16 pohřebních služeb.¹²¹ Více než 50 % spalů zemřelých je již ovšem zcela bez obřadu.

Obrázek 17. Krematorium Kladno

Převzato z: <<http://www.tqbohemia.cz/index.php?page=krematorium>>

¹¹⁹ Cena je udána včetně DPH (daně z přidané hodnoty), která byla pro pohřební služby zvýšena od 1. ledna 2008 z 5% na 9%.

¹²⁰ Informační leták Pohřebního ústavu hl. m. Prahy. Pohřeb „Rekviem“.

¹²¹ <http://www.tqbohemia.cz/index.php?page=krematorium>

8. Diskuse a závěr

Podoba smrti i zvyky kolem ní se v průběhu lidských dějin proměňovaly. Mění se, a to velmi rychle, i za našich časů. Určitě si jednou budou lidé rádi a s údivem číst jak se na počátku třetího tisíciletí umíralo a pohřbívalo. Někdy byla smrt toužebně očekávána a jindy zase probouzela strach. Některé obyčeje vznikly z úcty nebo bázně z mrtvých, jiné z útěchy pro pozůstalé.

Češi se v posledních desetiletích zcela dobrovolně vzdali blahodárných účinků pohřebních obřadů, a stali se tak evropskou, ale i světovou raritou. Psychologové před vypouštěním pohřebních obřadů důrazně varují, lidé si tím podle jejich názoru zakládají na budoucí psychické problémy.

Česká republika je dnes se svými pohřebními zvyklosti v Evropě naprosto výjimečná. Nejenže Češi své mrtvé zpopelňují nejčastěji ze všech mimoasijských národů, ale zcela bezkonkurenčně vedou i v počtu pohřbů bez jakéhokoliv důstojného obřadu.

V období socialismu byla snaha vytlačit tradiční, v českých zemích hlavně katolický církevní pohřební rituál, který jinde v Evropě představuje kontinuální standardní způsob rozloučení se zemřelým. Během let 1948-1989 vznikla u nás forma světského pohřebního rituálu, postrádající duchovní rozměr. Socialistický stát podporoval pohřby žehem a viděl v nich konkurenci církevním pohřbům, které byly považovány za mizející přežitek. Profesionální občanští řečníci, kteří obvykle v krematoriích při obřadech hovořili, byli bráni jako protiváha katolických kněží, kteří začali chodit do krematorií pohřbívat až koncem šedesátých let. Občanské pohřby se proti církevním zjednodušily a zkrátily. Přenesly rozloučení se zemřelými mimo jejich bydliště do krematorií ve městech.

Z kaplí na hřbitovech a občas i z kostelů byly vybudovány smuteční síně, kde vedl pohřební obřad občanský řečník. Nahrazování církevního

obřadu obřadem civilním přitom postupovalo jen relativně pomalu. Účast na civilních pohřbech byla brána jako samozřejmost, nebyl žádný tlak na vznik pohřbů bez obřadu.

Po sametové revoluci v roce 1989 nenastala v Úhonicích výrazná změna ve způsobu pohřbívání. Civilních kremací nadále přibývalo a počet církevních pohřbů se po obnovení náboženské svobody příliš nezvýšil, spíše jich s vymíráním nejstarší věřící generace začalo ubývat. Nově se objevily pohřby bez obřadu. Staré pohřební zvyky mladá generace neudrhuje a nepřikládá jim většího významu. Během dvou až tří generací mizí všeobecné povědomí o způsobu pohřbívání ve vlastní rodině.

Postupující sekularizace české společnosti je hlavní příčinou nárůstu pohřbů bez obřadu, bez jakéhokoliv kolektivního rozloučení. Jestliže je česká společnost považována za nejateističtější na světě, není divu, že je zde nejvyšší podíl kremací i pohřbů bez obřadu.

Způsob pohřbívání a především práci pohřebních ústavů ovlivňuje také významně zákon o pohřebnictví, který nabyl účinnosti dnem 1. ledna 2002. Lidé dříve rozhodně na svou smrt více mysleli a připouštěli ji jako přirozený konec života, to ostatně dokládají i testamenty a závěti, častá majetková vypořádání před smrtí. Obvykle také naši předci věděli, kde budou pohřbeni, na kterém hřbitově i ve kterém hrobě. Během života svěřovali svým blízkým jakou píseň chtějí na pohřbu zahrát, mívali připravené oblečení do rakve, na pohřeb si šetřivali peníze apod. Většina starších obyvatel Úhonic umírala zaopatřena svátostmi. Nejdůležitější bylo zajistit spásu duše zemřelého.

Všechny zvyky spojené se smrtí a pohřbem rychle mizí, některé již v Úhonicích zanikly nenávratně. Mrtvé tělo přebírají hned po smrti pohřební služby, které zajistí veškeré práce s pohřbem a pozůstalí jim pouze za tyto služby zaplatí. Krátký obřad v krematoriu příliš možností pro zvyky neskýtá.

Na počátku 21. století mají v obci Úhonice pozůstalí na výběr z 8 variant pohřbu, kterými lze zemřelého pohřbít.

8.1 Zodpovězení výzkumných otázek

Na způsob pohřbu má vliv mnoho faktorů, ačkoli se dnes nejčastěji argumentuje velkou finanční náročností. Dlouholetý výzkum ve středočeské obci Úhonice ukazuje, že mnohem zásadnější význam pro výběr způsobu pohřbu má místní tradice, religiozita, vztahy v rodině, přání zemřelého, zákon o pohřebnictví, vzdálenost obce od kostela, zda je v místě hřbitov, dostupnost krematoria, velikost obce, rodinná tradice, existence obřadní síně. Velmi výrazným faktorem je výběr pohřební služby, která často nějakou variantu pohřbu preferuje.

V malé obci překvapil rychlý postup kremací po roce 1990 a také pohřbů bez obřadů. Velkou změnou je i den konání pohřbu, který ještě před 30 - 40 lety býval, jak jednoznačně dokládají matriky zemřelých, vždy 3. dne po úmrtí.

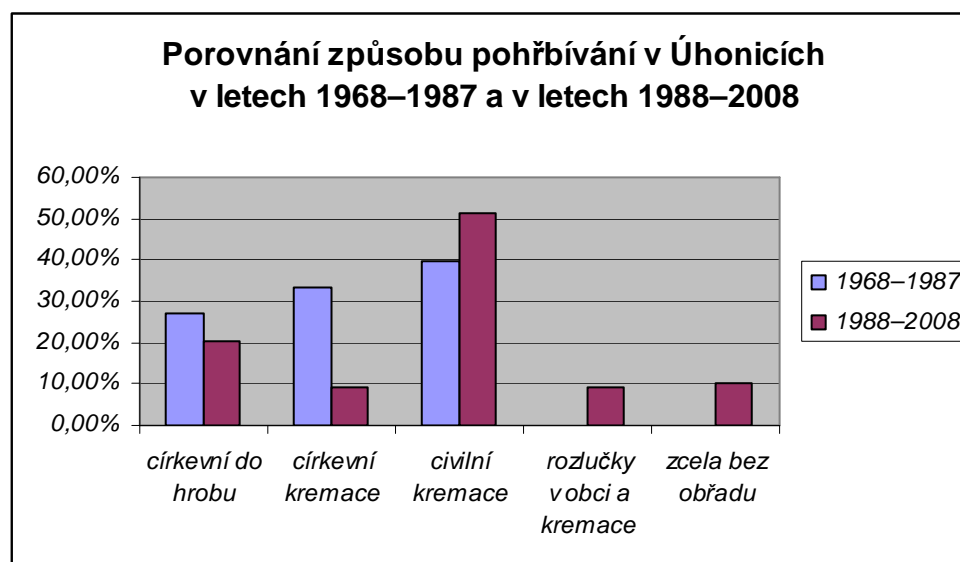
V letech 1968-1987 zemřelo v obci Úhonice 210 obyvatel. Průměrný věk zemřelých byl 72,7 let. Tradiční církevní pohřeb z kostela do hrobu na místní hřbitov mělo 57 zemřelých (27,1 %). V roce 1985 neměl poprvé v dějinách Úhonic žádný úhonický občan pohřeb do země! Nejvíce zemřelých bylo zpopelněno s civilním obřadem 83 (39,5 %), všichni v krematoriu Praha – Motol. Církevních kremací, kterých bylo během těchto 20 let celkem 70 (33,3 %).

Mezi lety 1988-2008 zemřelo v Úhonicích 205 obyvatel s trvalým pobytem v obci. Z celkem 205 zemřelých obyvatel Úhonic bylo s církevním obřadem v místním římskokatolickém kostele a do hrobu na místním hřbitově pohřbeno 41 (20 %) zemřelých. Ostatních 164 zemřelých (80 %) bylo po různých obřadech zpopelněno v krematoriích Praha-Motol a Kladno. Církevní rozloučení s římskokatolickým knězem v krematoriu mělo 18 zemřelých (8,8 %), většinou v Praze-Motole. Civilní obřad v krematoriu s občanským řečníkem mělo nejvíce zemřelých, a to

105 (51,2 %). Zcela bez obřadu bylo zpopelněno 22 zemřelých (10,7 %). Zpopelnění těl bez obřadu bývá většinou v kladenském krematoriu, které má lacinější spálení než krematorium v Praze - Motole. Novou variantou způsobu pohřbení se stal církevní obřad v kostele a následné převezení ostatků ke zpopelnění v krematoriu, v Úhonicích se tato varianta vyskytla 19x (9,3 %). Obdobnou variantou, která se vyskytla 2x, bylo církevní rozloučení u domu zemřelého a pohřbení do hrobu na místním hřbitově. Pouze 1x se v uplynulých 21 letech objevilo církevní rozloučení u domu zemřelého a převoz ke zpopelnění do krematoria. Pouze jedenkrát se vyskytl církevní pohřební obřad s účastí farářky Církve československé husitské v Rudné.

	církevní do hrobu	církevní kremace	civilní kremace	rozlučky v obci a kremace	zcela bez obřadu
1968–1987	27,1 %	33,3 %	39,6%	0%	0%
1988–2008	20,2 %	9,4 %	51,2 %	9,2 %	10 %

Tabulka 25. Porovnání způsobu pohřbívání v letech 1968–1987 a v letech 1988–2008.

Graf 5. Porovnání způsobu pohřbívání v letech 1968–1987 a v letech 1988–2008

Nejvíce patrný je pokles počtu církevních kremací a církevních pohřbů z kostela na hřbitov. Nárůst je u civilních kremací a po roce 1990 nově se objevujících způsobů pohřbení-rozlučka v kostele nebo u domu a spálení zemřelého zcela bez obřadu.

Pohřební ritus byl na našem území přibližně od 13. do počátku 20. století ustálen, ale 20. století přineslo velmi výrazné změny, které budou ještě dále pokračovat.

Během 20. století se pohřební obřad v Čechách, ač býval po dlouhá staletí konzervativním rituálem, velmi proměnil. Proměna se udála hlavně znovuobjevením pohřbu žehem. Po 90 letech od jeho zákonného umožnění na našem území, je v České republice v 27 krematoriích spalováno kolem 80 % zemřelých!

Nezdá se, že bychom uměli se smrtí a způsobem pohřbívání zacházet lépe než naši předkové. Rychlé životní tempo, důraz na výkon a zisk, nám nedává čas se zamyslet nad vlastní smrtí, proto neumíme zacházet ani se smrtí svých nejbližších. Lze jen těžko odhadnout jak se bude pohřbívání v naší vlasti dále vyvíjet, vždyť koho by ještě před 50 lety napadlo, že nějakému zemřelému nepříjde na pohřeb ani jediný člověk...

9. Seznamy

9.1 Seznam informátorů

Karel Kapitán – majitel pohřební služby, která v Úhonicích a okolí zajišťuje pohřby

P. Josef Moulík (nar. 1937) – úhonický farář od roku 1974, během let pohřbil stovky obyvatel Úhonic a celého okolí.

Marta Popková (26.8.1922-13.8.2005) – rodačka z Úhonic, která se celý život zajímala o historii a dění v obci.

P. Bernard Petr Slaboch O. Praem. (nar. 1971) – v současné době kaplan na Svatém Kopečku u Olomouce

Jan Šťastný (1935-2008) – úhonický rodák a kostelník.

Václav Volf (nar. 1921 v Úhonicích) – úhonický rodák, který v obci prožil celý život. V mládí pomáhal svému strýci Janu Šamonilovi v pohřebním ústavu a na mnoha církevních pohřbech ministroval.

Božena Volfová (nar. 1921 v Úhonicích) – úhonická rodačka ze selské rodiny, která prožila celý život v Úhonicích.

9.2 Fotografie a obrázky

Obrázek 1. Ukázka zadání hrobu českého básníka K. H. Máchy	52
Obrázek 2. Letecký snímek obce Úhonice.....	53
Obrázek 3. Historická mapa obce Úhonice z let 1836–1852.	54
Obrázek 4. Římskokatolický farní kostel Zvěstování Panny Marie z let 1896-1898.	57
Obrázek 5. Fotografie ze společného pohřbu 4 padlých hrdinů v Květnové revoluci 1945. .	105
Obrázek 6. Pohřeb úhonického faráře P. Karla Josefa Stuchlíka O. Praem. 15. března 1974.	107
Obrázek 7. Pohřební průvod vychází od kostela na místní hřbitov dne 15. března 1974.	107
Obrázek 8. Čestná stráž požárníků a pionýrů v roce 1988 u společného hrobu 4 padlých v Květnové revoluci 1945	116
Obrázek 9. Pohřební průvod v Úhonicích s kočárem pohřební služby Jana Šamonila ve 30. letech 20. století. Vedle vozu jdou úhoničtí hasiči a baráčníci.	126
Obrázek 10. Pohřební kočár pana Václava Vinše z Tachlovic.	127
Obrázek 11. Pohřeb paní Marty Böhmové v úhonickém kostele dne 10. dubna 1943.	131
Obrázek 12. Pohřeb ročního dítěte Václava Slabocho (14. září 1940 – 4. září 1941) z domu smutku č. p. 40 na místní hřbitov dne 7. září 1941.	138
Obrázek 13. Pohřeb svobodného muže Jaroslava Příhody z Úhonic č. p. 22 v roce 1956. ...	139
Obrázek 14. Úhoničtí hasiči v pohřebním průvodu.	156
Obrázek 15. Krematorium Praha - Motol.....	165
Obrázek 16. Obřadní síň krematoria v Praze-Motole.....	166
Obrázek 17. Krematorium Kladno	167

9.3 Grafy

Graf 1. Přehled pohřbů v obci Úhonice v letech 1900–1967	74
Graf 2. Přehled způsobu pohřbů v obci Úhonice v letech 1988–2008.....	77
Graf 3. Způsoby pohřbení obyvatel Úhonic v letech 1988-2008.....	101
Graf 4. Způsoby pohřbů s kremací v Úhonicích (1988–2008)	102
Graf 5. Porovnání způsobu pohřbívání v letech 1968–1987 a v letech 1988–2008.....	171

9.4 Tabulky

Tabulka 1. Vývoj počtu obyvatel Úhonic	57
Tabulka 2. Způsoby pohřbů v obci Úhonice v letech 1968–1987.....	75
Tabulka 3. Přehled pohřbů v obci Úhonice v letech 1988–2008.	77
Tabulka 4. Přehled pohřbů v roce 1988 v Úhonicích.....	78
Tabulka 5. Přehled pohřbů v roce 1989 v Úhonicích.....	79
Tabulka 6. Přehled pohřbů v roce 1990 v Úhonicích.....	80
Tabulka 7. Přehled pohřbů v roce 1991 v Úhonicích.....	81
Tabulka 8. Přehled pohřbů v roce 1992 v Úhonicích.....	82
Tabulka 9. Přehled pohřbů v roce 1993 v Úhonicích.....	83
Tabulka 10. Přehled pohřbů v roce 1994 v Úhonicích.....	84
Tabulka 11. Přehled pohřbů v roce 1995 v Úhonicích.....	85
Tabulka 12. Přehled pohřbů v roce 1996 v Úhonicích.....	86
Tabulka 13. Přehled pohřbů v roce 1997 v Úhonicích.....	87

Tabulka 14. Přehled pohřbů v roce 1998 v Úhonicích.....	89
Tabulka 15. Přehled pohřbů v roce 1999 v Úhonicích.....	90
Tabulka 16. Přehled pohřbů v roce 2000 v Úhonicích.....	91
Tabulka 17. Přehled pohřbů v roce 2001 v Úhonicích.....	92
Tabulka 18. Přehled pohřbů v roce 2002 v Úhonicích.....	94
Tabulka 19. Přehled pohřbů v roce 2003 v Úhonicích.....	95
Tabulka 20. Přehled pohřbů v roce 2004 v Úhonicích.....	96
Tabulka 21. Přehled pohřbů v roce 2005 v Úhonicích.....	97
Tabulka 22. Přehled pohřbů v roce 2006 v Úhonicích.....	98
Tabulka 23. Přehled pohřbů v roce 2007 v Úhonicích.....	99
Tabulka 24. Přehled pohřbů v roce 2008 v Úhonicích.....	100
Tabulka 25. Porovnání způsobu pohřbívání v letech 1968–1987 a v letech 1988–2008.....	171

10. Seznam použité literatury a pramenů

Prameny:

- Farní kronika od roku 1909. (uloženo Římskokatolický farní úřad Úhonice)
- Knihy úmrtí OÚ Úhonice 21.4.1950-25.12.1975. (uloženo Obecní úřad Červený Újezd)
- Knihy zemřelých fary úhonické 1895-1924. (uloženo Obecní úřad Červený Újezd)
- Knihy zemřelých fary úhonické 1925-1949. (uloženo Obecní úřad Červený Újezd)
- Matrika zemřelých Úhonice 1784-1840. (uloženo SOA Praha)
- Matrika zemřelých Úhonice 1950-1953. (uloženo Římskokatolický farní úřad Úhonice)
- Matrika zemřelých Úhonice 1953-1972. (uloženo Římskokatolický farní úřad Úhonice)
- Matrika zemřelých Úhonice 1972- dosud. (uloženo Římskokatolický farní úřad Úhonice)
- Kremace. Sešit vedený od roku 1968 do současnosti. (uloženo Římskokatolický farní úřad Úhonice)
- Památník obecné školy v Ouhonicích 1788 – 1924. (uloženo ZŠ a MŠ Úhonice)
- Pamětní kniha obecné školy v Úhonicích z let 1925 – 1939. (uloženo ZŠ a MŠ Úhonice)
- Pamětní kniha obce Úhonice 1921- 1937. (uloženo Obecní úřad Úhonice)
- Pamětní kniha sboru dobrovolných hasičů v Ouhonicích z let 1888–1940. (uloženo Obecní úřad Úhonice)
- Sbírka fotografií s pohřební tematikou Václava Slabocha (1912-1989). (uloženo u autora práce)
- Sbírka parte Václava Slabocha (1912-1989). (uloženo u autora práce)
- Školní kronika z let 1942 – 1973 (uloženo ZŠ a MŠ Úhonice)
- Zápisník jednací sboru dobrovolných hasičů v Úhonicích z let 1905–1933. (uloženo Obecní úřad Úhonice)
- Zápisy výborových schůzí sboru dobrovolných hasičů z let 1888–1914. (uloženo Obecní úřad Úhonice)
- Zápisy jednatele sboru dobrovolných hasičů Rudolfa Kuchaře z let 1932–1941. (uloženo Obecní úřad Úhonice)

Literatura:

- ARIES, P. *Dějiny smrti I. Doba ležících*. Praha: Argo 2000.
- ARIES, P. *Dějiny smrti I. Zdivočelá smrt*. Praha: Argo 2000.
- Bible. Písmo svaté starého a nového zákona*. Podle ekumenického vydání z r. 1985. Praha, 1989.
- BUMBOVÁ, Š. *Vyprávění o rodu Fričů*. Ondřejov, 1999.
- ČÍŽEK, L. *Oheň ve službách hygieny. Se zvláštním zřetelem k technickým zařízením nové doby ku spalování mrtvol, zdechlin, smetí a odpadků z měst*. Praha, 1897.
- DAVIES, D. J.; MATES, L. H. *Encyclopedia of Cremation*. Aldershot: Ashgate Publishing, Ltd., 2005.
- Deset let plzeňského krematoria*. Plzeň, 1936.
- DVOŘÁKOVÁ, J., SLABOCH, M. *100 let nové školní budovy v Úhonicích*. Úhonice 2008.
- ELIAS, N. *O osamělosti umírajících*. Praha 1998.
- ELIÁŠ, V., KOTRLÝ, T. *Přehled veřejných a neveřejných pohřebišť v České republice*. [online] Ministerstvo pro místní rozvoj. Univerzita Karlova, 2006. Dostupné z: <http://old.mmr.cz/upload/files/Regionalni%20politika/Zpracovani_prehledu_verejnych_a_neverejnych_pohrebist_v_CR.pdf>.
- EMLER, J. *Deset urbárů českých*. Praha 1881. s. 230-232.
- HENCLOVÁ, M. Nebožtíci jsou nežádoucí. *Večerník Praha* č. 103, 1998.

- HRADECKÁ, V. Státní oblastní archiv v Praze. *Genealogické a heraldické listy* č. 4/2008, s. 84.
- JIRSÍK, J.V. O spálení mrtvých. *Časopis katolického duchovenstva*, 1837.
- KADERÁBEK, M.;HILGERT, L., a kol. Výstavba smutečních síní adaptací nebo přístavbou. Společnost přátel žehu, Praha 1968.
- Kostel Zvěstování P. Marie v Úhonicích. *Method* 16, 1890.
- KRÝSA, V. J. *Pomněnky českých hřbitovů*. Brno,1993.
- KŠÁRA, B.: Malostranský hřbitov v Košířích. *Časopis rodopisné společnosti*. Praha 1934.
- Kodex kanonického práva*. Praha, 1994.
- LANDA, F. *Svaz požární ochrany Úhonic 1888–1988*. Úhonic, 1988.
- LENDEROVÁ, M. S pietou popel shrnouce...aneb kremace v Čechách. *Dějiny a současnost* 1/2001.
- LUDVÍKOVÁ, M. Pohřební pohoštění a hostiny. *Národopisné aktuality* 8, 1971.
- LUTOVSKÝ, M. *Hroby předků*. Praha: Academia, 1996.
- MÁCHAL, J. H. *Nákres slovanského bájesloví*. Praha 1891.
- MIKULÁŠEK, J. Dějiny pohřbívání a kremační hnutí, Rkp. diplomové práce. Cyrilo- Metodějská fakulta Univerzita Palackého, Olomouc 2003.
- NAVRÁTILOVÁ, A. Rituální význam účasti na poslední cestě zemřelých. *Národopisná revue* 1-2/2000.
- NAVRÁTILOVÁ, A. *Narození a smrt v české lidové kultuře*. Praha: Vyšehrad, 2004.
- NEKVASIL, J. *Pražská krematoria a pohřeb žehem vůbec*. Praha,1946.
- NEŠPOROVÁ, O. Na věčnost bez patosu. Pohřební rituály za komunismu a dnes. *Dějiny a současnost* 11/2008, s. 40-43.
- NOVÁKOVÁ, T. Lidové zvyky na venkovských městech v létech sedmdesátých. *Národopisný věstník československý* 3. 1908.
- Ottův slovník naučný*. Dvacátý díl, Praha 1903.
- Ottův slovník naučný*. Dodatky. Díl čtvrtý, svazek druhý, Praha 1937.
- PAVLÍK, Z. *Základy demografie*. Praha, 1986.
- PEJML, K. *Český lid ve svých názorech, obyčejích a pověrách*. Praha: Jos. R. Vilímek 1941.
- Pohřební obřady*. Praha: Sekretariát české liturgické komise pro vnitřní potřebu, 1972.
- Pohřební ústav Jiří Kapitán [online]. © 2008 [cit. 2009-03-01]. Dostupný z: <www.pohrebni-sluzba-kapitan.cz>.
- PODLAHA, A. *Katolická liturgika. Učebná kniha pro střední školy*, Praha 1928.
- ŘEHÁK, T. Z. Pohřební místa premonstrátů mimo strahovskou baziliku. *Heraldika a genealogie* 31, 1998.
- SEDLÁČEK, I., SEDLÁČEK, T. *Jak se chovat ve společnosti: situace, příklady, pravidla*. Praha: Computer Press, 2001.
- SLABOCH, M. *Sbor dobrovolných hasičů Úhonic 1888-2008*. Úhonic 2008.
- SMOLÍK, R. Pohřbívání a spalování mrtvol. *Časopis katolického duchovenstva*, 1881.
- SOJKA, V. *Z dějin obce Úhonic (obecní kronika)*. Díl I. Úhonic 1964.
- TYRŠOVÁ, R. *Vojta Náprstek*. Praha, 1921.
- UNGER, J. *Pohřební ritus 1. až 20. století v Evropě z antropologicko-archeologické perspektivy*. Masarykova univerzita, Brno 2006.
- WINTER, Z. Svědectví mrtvého. *Český lid* 1, 1892.
- WINTER, Z. Některé zvyky v XVI. věku. *Český lid* 7, 1898.
- ZÁHOŘ, J., ČÍŽEK, L. *Pohřbívání ohněm čili spalování mrtvol. Poučení pro český lid*. Praha: Společnost pro spalování mrtvol, 1916.
- Zákon o pohřebnictví č. 256 o pohřebnictví a o změně některých zákonů ze dne 29. června 2001 novelizovaný v březnu 2006.
- ZÍBRT, Č. Staročeské obyčeje pohřební. *Národní listy* 15.10.1890.
- ZÍBRT, Č. Štědrovečerní předzvěsti smrti. *Národní listy* č. 354/1909.
- ZÍBRT, Č. Předzvěsti smrti. *Český lid* 23, 1914.

11. Přílohy

Pohřební vůz Václava Vinše v Tachlovicích ve 30. letech 20. století.

Pohřební ústav a truhlářství Václava Vinše v Tachlovicích na snímku ze 30. let 20. století.

Farní kostel Zvěstování Panny Marie v Úhonicích na snímku z 20. let 20. století.

Interiér farního kostela Zvěstování Panny Marie v Úhonicích postaveného v letech 1896-1898.

Místo bývalého hřbitova kolem kostela, kde se přestalo v roce 1829 pohřbívat.

Arcibiskup Beran na úhonickém hřbitově dne 3. května 1949.

Hasiči na čestné stráží u pomníku padlých v 1. světové válce. Dole členové hasičského sboru při pietním aktu na hřbitově v roce 1988.

Hasiči na hřbitově v roce 1988, při oslavě 100. výročí založení Sboru dobrovolných hasičů v Úhonicích.

Slavnostní průvod hasičů s hudbou na hřbitov při oslavě 100 let sboru v roce 1988.

Pohřební automobil Škoda 1203, které používal Karel Kapitán k pohřbům od 70. do 90. let 20. století.

Rakev se zemřelým ve farním kostele v Úhonicích krátce před pohřebním obřadem v roce 1998.

Úhonický farář P. Josef Moulík vychází z kostela po pohřebním obřadu.

Tradiční výzdoba hrobu na hřbitově v Úhobících na Dušičky.

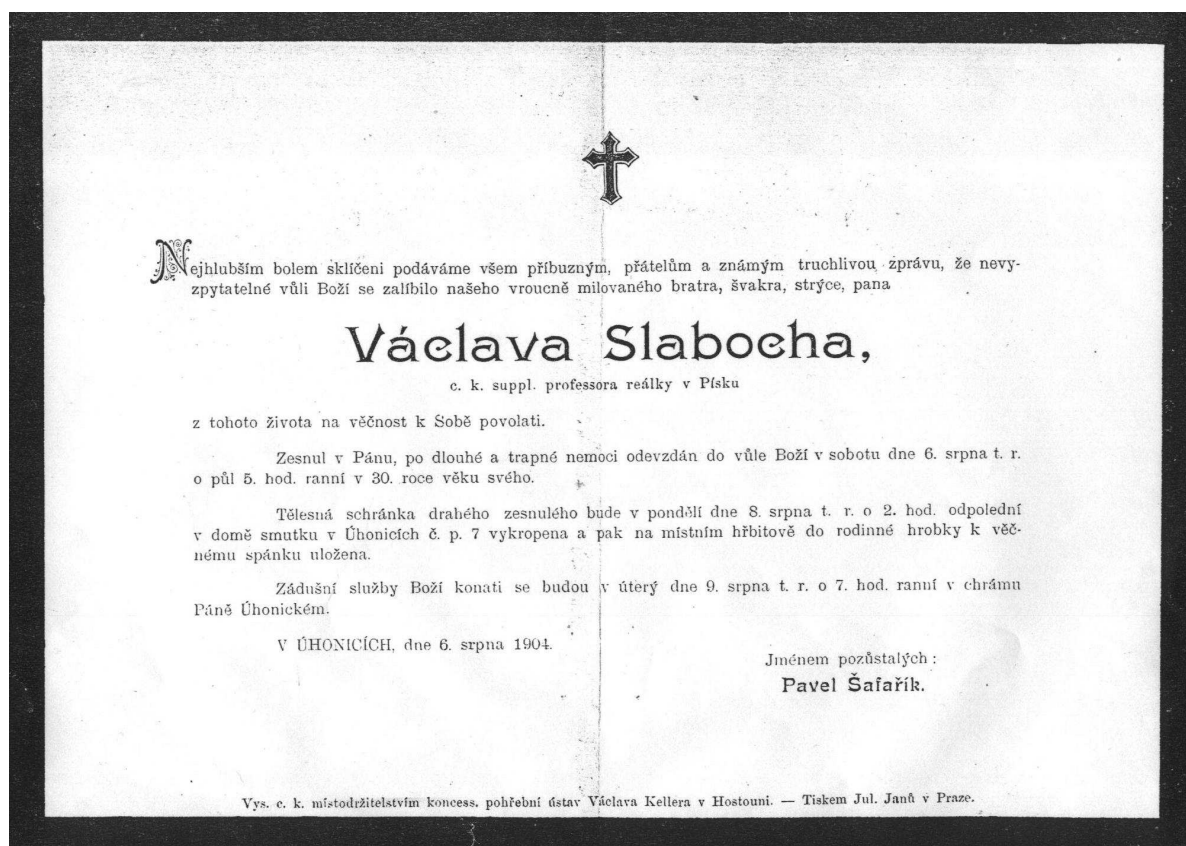
Členové hasičského sboru Nučice a majitel pohřební služby pan Karel Kapitán nakládají rakev se zesnulým do pohřební vozu (Tachlovice 9. května 2005); úhonický farář P. Josef Moulík kondoluje nejbližším pozůstalým po církevním obřadu v kostele (Tachlovice 9. května 2005).

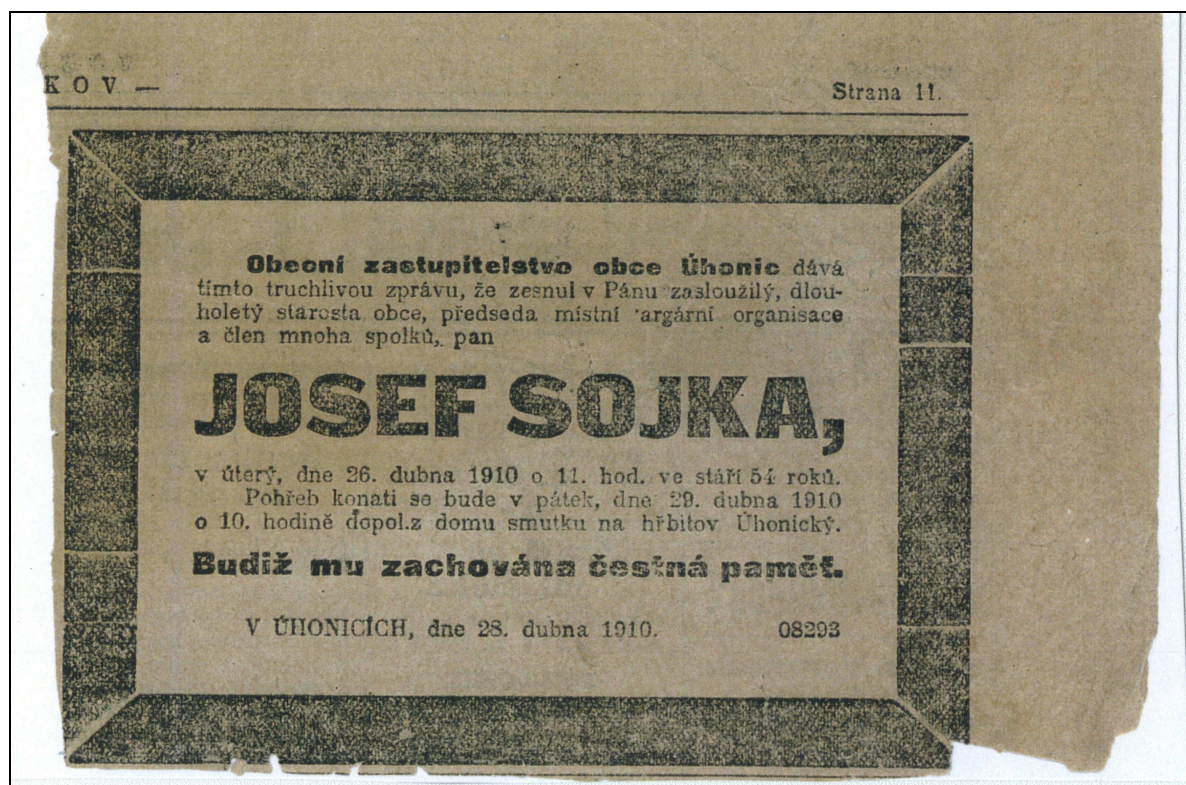
Tradiční úprava hrobu na úhonicém hřbitově krátce po pohřbu.

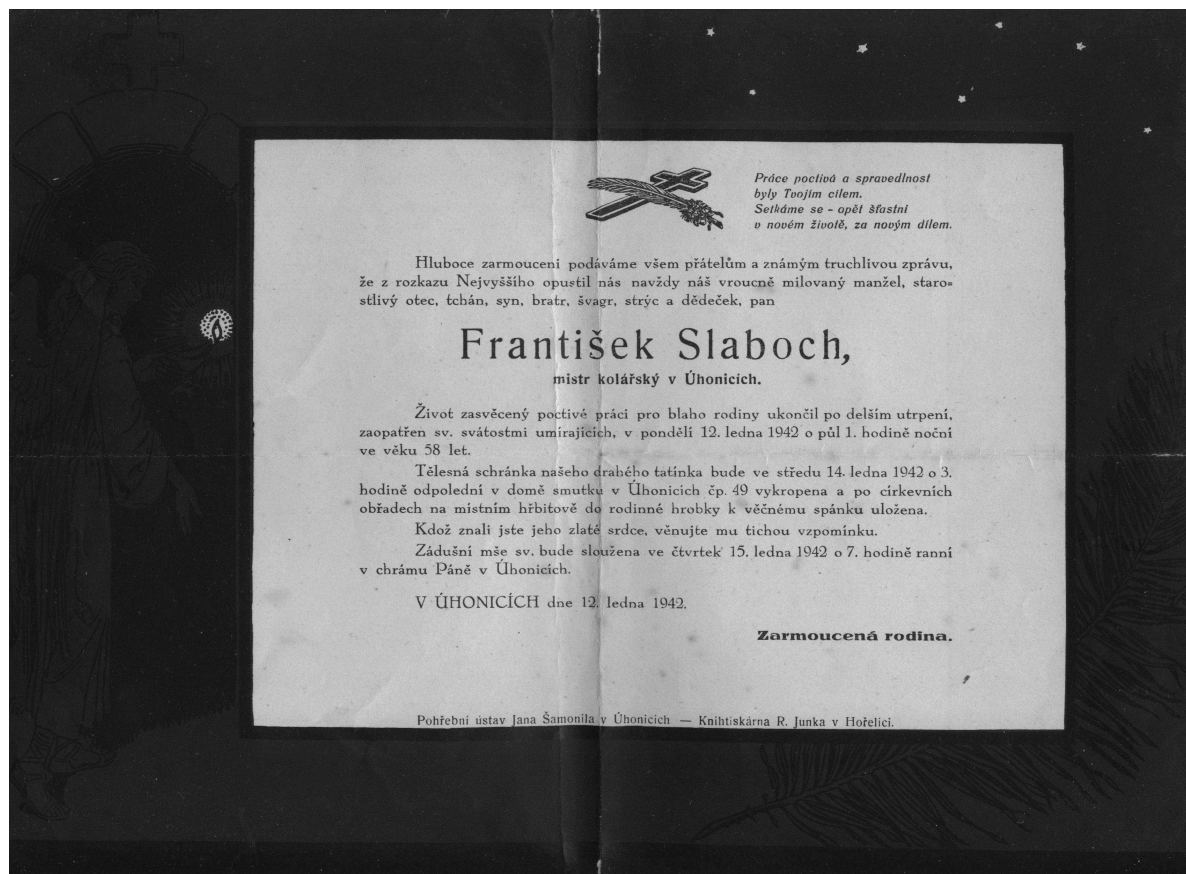
Fotografie společného hrobu 4 zastřelených úhonicých mužů, kteří padli 5. května 1945 v Hostivicích při cestě na pomoc povstalé Praze.

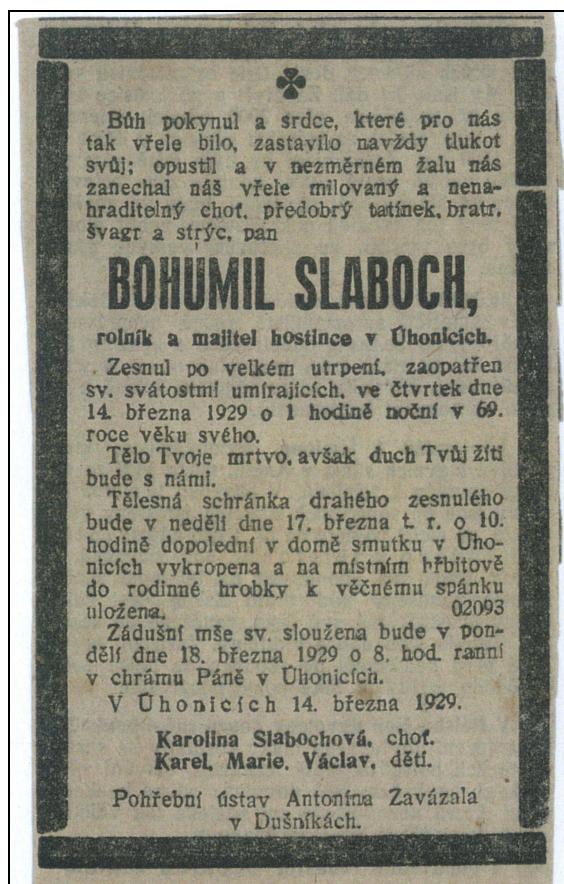
Parte malíře Václava Slabochoha (1874-1904), který zemřel 6. srpna 1904 v Úhonicích.

Smuteční oznámení o úmrtí úhonickeho starosty Josefa Sojky z č. p. 4 v novinách Venkov z roku 1910.

Parte koláře Františka Slabocha z Úhonic č. p. 49, který zemřel 12. ledna 1942.

Oznámení v novinách z r. 1929 o úmrtí rolníka a majitele hostince Bohumila Slabocha z Úhonic č. p. 29.

Až umru, nic na tom světě
se nestane a nezmění,
jenom srdcí několik se zachvěje v rose
jak k ránu květiny.
Tisíc jich zemřeli, tisíce umrou,
tisíce na smrt jsou znaveni,
neb v smrti a zrození
nikdo nezůstal jediný.

Nezměrným zármutkem skličeni podáváme tímto všem příbuzným,
přátelům a známým velice truchlivou zprávu, že Bohem všemohoucím povola-
lána byla na věčnost naše vroucně milovaná a nezapomenutelná manželka,
sestra, teta, švakrová a neteř, paní

Anna Nejedlá, roz. Šnoblová,

choť hostinského v Úhonicích.

Zesnula tiše po krátké a těžké chorobě v úterý dne 21. září t. r.
o 11. hod. večerní ve věku 46 let.

Pohřeb žehem koná se v pondělí dne 27. září 1943 o 3. hodině
odpolední v krematoriu hl. města Prahy ve Strašnicích.

V Úhonicích dne 22. září 1943.

Jménem veškerého příbuzenstva

JOSEF NEJEDLÝ,
manžel.

+

KRALOVSKÁ KANONIE PRAEMONSTRÁTŮ NA STRAHOVĚ V PRAZE oznamuje
truchlivou zprávu, že vůlí Boží povolán byl na věčnost veledůstojný pán

Václav Martin Váchal,
řeholní kanovník Praem., konsistorní rada,
kníž. arcibisk. notář, farář v. v., jubilar.

V Pánu zesnulý náš spolubratr se narodil 14. ledna 1859 v Milavči, do řádu vstoupil dne 30. září 1880, slavné sliby řeholní složil dne 19. října 1884, byv předtím vysvěcen na kněze dne 13. července 1884.

Zemřel, zaopatřen sv. svátostmi a zcela odevzdán do vůle Boží, po delší nemoci dne 21. srpna 1944 o 10. hodině dopolední v nemocnici Milosrdných sester v Praze III.

Tělesné pozůstatky v Pánu zesnulého budou ve čtvrtek dne 24. srpna 1944 po slavných zádušních službách Božích o 8. hodině ranní v opatském chrámu Páně na Strahově převezeny do Nebušic a zde na řádovém hřbitově k dočasnému odpočinku uloženy.

Veledůstojné duchovenstvo i ostatní věřící snažně prosíme, aby v Pánu zesnulého byli laskavě pamětlivi ve svých modlitbách.

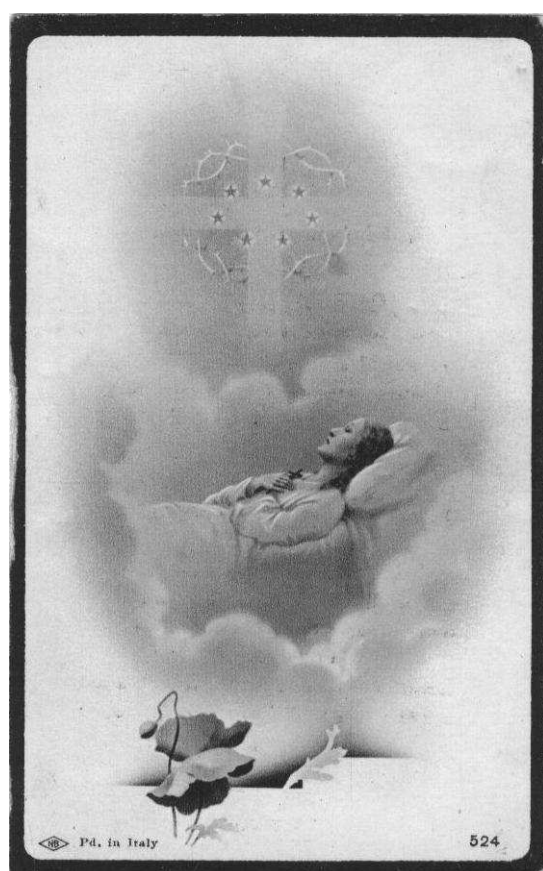
R. i. p.

Na Strahově, dne 21. srpna 1944.

Dr. BOHUSLAV JAROLÍMEK,
opat.

190

Parte dlouholetého úhonického faráře P. Václava Martina Váchala O. Praem., který zemřel v klášteře na Strahově 21. srpna 1944 a byl pohřben na řádové pohřebišťe na hřbitově v Nebušicích.

+

ZBOŽNÁ UPOMÍNKA
na zemřelého pana
JOSEFA ROTTA,
býv. majitele mlékárny v Úhončích.

Zesnul v Pánu 16. ledna 1943 o půl
1. hodině odpolední v 55. roce věku
svého.

Modlitba.

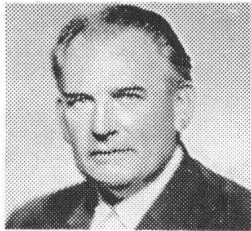
Blahoslavení, kteří v Pánu umírají.
Odešel, a nevrátí se k nám, ale my
půjdeme za ním.
Víru zachoval, pro čest Boží horlil,
pročež dle velikého svého milosr-
denství vzpomeň na něho ve slávě
své, ó Pane.

Lehké odpočinutí dejž mu, ó Pane
a světlo věčné ať mu svítí, ať od-
počívá v pokoji!

189

Zbožná upomínka s modlitbou za zemřelého majitele mlékárny Josefa Rotta z Úhonč č. p. 2, který zemřel 16. ledna 1943 ve věku 55 let.

P. Karel Josef STUHLÍK
 člen řádu sv. Norberta
 narozen 2. 7. 1913 ve Vřesině u Hlučína
 zemřel 11. 3. 1974 v Praze

PŮSOBIL POŽEHNANĚ 33 ROKŮ
 JAKO DUCHOVNÍ SPRÁVCE V ÚHONICÍCH
 OKR. Kladno

*Bože, svému služebníkově Karlovi
 jsi svěřil na zemi službu milou
 Tobě i lidem. Prosíme snažně, dej mu
 v nebeském domově štědrou odměnu.*

Oznámení o úmrtí úhonického faráře P. Karla Josefa Stuchlíka O. Praem. z roku 1974.

MÍSTNÍ NÁRODNÍ VÝBOR ÚHONICE
 místní hospodářství - závod pohřební služba

v _____ dne _____

FAKTURA

č.

Ceny podle vyhlášky NÚC č. 1331/47
 Přírážka účtována paušálem

Toto číslo uvádějte při veškeré korespondenci
 a při poukazování peněz.

	Kčs
Jméno zesnulého	
Za vypravení..... dne	
podle objednáčích listů	
Všeobecná daň z výkonů pol. 5 801	3%
Celkem	

Sčt 37 2028 58

Faktura MNV Úhonice, místní hospodářství- závod pohřební služba, používaná v 50. letech 20. století.

v Úhonicích 1.II. 1956.

Krajská odbytová základna, místního hospodářství,
rakve a pohřební potřeby.

Turnov - Hrubý Rohozec.

Žádám o uspišení dodávky rakví na první čtvrtletí 1956 ato:

3 rakve č. 4 černá

3 " " 5 "

1 " " 6 "

Příslušenství mohli by jste poslat na celý rok není toho tak
tak velké množství.

100 m papíru do rakví.

100 " krajky okolo rakví,

26 " kusů polštářů vatelinových i organtinových,

24 " křížků do ruky,

24 " šerp na křížek organt. černých

26 " páru střevic č. 26 a 27

Šamonilová Antonie
místní hospodářství pohř. služba
Úhonicе u Prahy
Účet MNV Úhonicе.

Žádost pracovnice pohřební služby Úhonicе Antonie Šamonilové o rakve a pohřební potřeby do Turnova-Hrubého Rohozce ze dne 1. listopadu 1956.

Věc: Žádost o povolení zpopelnění mrtvol.

Obvodní národní výbor v _____

Okresní národní výbor v _____

Místní národní výbor Úhonice, místní hospodářství, závod pohřební služba - žádá jménem pozůstalých o povolení k zpopelnění:

zesnulý:

naroz.:

úmrtí dne místo:

poslední bydliště

Ohledací list ze dne: 19..... vydal MUDr.

Zpopelnění koná se 19..... o hodině.

Urna s popelem bude uložena prozatímně v krematoriu.

V dne 19.....

Místní národní výbor Úhonice,
místní hospodářství, závod pohřební služba.

Prohlášení svědků:

Prohlašujeme tímto jako svědci, že zesnulý projevil přání být zpopelněn - nebyl odpůrcem pohřbívání žehem.

Jméno:

Adresa:

Jméno:

Adresa:

V dne 19.....

Žádost Místního národního výboru Úhonice o povolení zpopelnění mrtvol z 50. let 20. století.

Podací razítko:

Vyjádření obvodního fysika.

Podle předloženého ohledacího listu zemřel vpředu uvedený na
(diagnosa)

Jde — nejde o chorobu infekční.

Udělují povolení k převozu mrtvoly, budou-li dodrženy všeobecné podmínky a podmínky,
uvedené v bodu »Povolení k převozu mrtvoly«.

Obvodní fysik:

Kanceláři!

Vyhotov povolení k převozu a umrlčí pas.

V dne 19.....

Panu okresnímu lékaři

MUDr.

k podání zprávy o splnění podmínek k převozu. Jsou-li splněny, budiž straně potvrzen umrlčí
pas o vykonané kontrole podmínek.

Při zjištění závady budiž sem **ihned** učiněno oznámení a umrlčí pas se spisy vrácen.

V dne 19.....

Obvodní - Okresní - národní výbor v

Obvodní - Okresní - národní výbor v

Podmínkám bylo vyhověno.

V dne 19.....

.....
okresní lékař.

Žádost Místního národního výboru Úhonic o povolení převozu mrtvoly z 50. let 20. století.

Čís.

Úmrtí.....

v.....

V záležitosti vedení matrik
kolku prosto.

Zápis o úmrtí

sepsaný dne..... u obecního úřadu v.....

P..... bytem v.....

Sleč.

oznamuje úmrtí svého

(udati poměr příbuzenský neb jiný poměr, v němž byl zemřelý k osobě oznamující úmrtí ra př. otce, matky, dcery, tchyně atd. aneb bytného, podnájemníka atd.)

1. Jméno (křestní, rodné) a příjmení zemřelého.....
2. Datum úmrtí (den, měsíc, rok).....
3. Který den v týdnu (pondělí, úterý atd.).....
4. V kterou dobu denní (ráno, odpoledne atd.).....
5. Místo úmrtí (politická obec, ulice, čís. domu).....
6. Pohlaví zemřelého (zda mužské či ženské).....
7. Rodinný stav zemřelého (svobod., ženatý [vdaná], ovdov., rozved. nebo rozlouč.).....
8. Den, měsíc a rok narození zemřelého.....
9. Rodiště zemřelého (obec, okres a země).....
10. Poslední bydliště zemřelého (obec, okres a země).....
11. Domovská neb aspoň státní příslušnost zemřelého.....
12. Národnost zemřelého (dle udání strany).....
13. Byl zemřelý bez vyznání neb ke kterému vyznání náležel?.....
14. Kde, kterého dne a na kterém hřbitově
byl pohřben aneb kde a kdy zpopelněn?.....
15. Povolání zemřelého a postavení v povolání*).....
16. Jméno a povolání (hodnost) otce zemřelého*), a zemřela-li vdaná žena, tedy povolání (hodnost)
jejího manžela.....

*) Povolání i postavení v povolání budiž přesně udáno: všeobecné výrazy jako dělník, řemeslník, úředník atd. nestačí, nýbrž jest udati, z kterého druhu povolání má dotčený svou hlavní výživu; je-li v povolání tom výdělečně činným či je-li vydržován a jaké postavení v povolání tom zaujímá výdělečně činný (zda-li jako samostatný podnikatel, úředník neb jiný zřízenec, dělník nebo pomáhačící člen rodiny). Nestačí tedy truhlářství, krejčovství atd., nýbrž vedle toho třeba udati, zda mistr, pomocník neb učedník.

Čís. 457.

Státní tiskárna v Praze. — 3812-32.

Zápis o úmrtí ze 30. let 20. století.

Věc: Žádost o povolení p ř e v o z u mrtvoly.

Kolek

Obvodní národní výbor v _____

Okresní národní výbor v _____

Místní národní výbor Úhonic, místní hospodářství, závod pohřební služba - žádá jménem
pozůstalých o povolení převozu:

zesnulý: _____

naroz.: _____

úmrtí dne _____ místo: _____

poslední bydliště _____

Ohledací list ze dne: _____ 19 _____ vydal MUDr _____

Převoz koná se _____ 19 _____ o _____ hodině autem — drahou

do _____ ONV _____

s průvodčím _____

V _____ dne _____ 19 _____

Místní národní výbor Úhonic,
místní hospodářství, závod pohřební služba.

KT 03 3161 8432 55

Žádost Místního národního výboru Úhonic o povolení převozu mrtvoly z 50. let 20. století.

17. U dětí mladších 10 let: původ (zda manželský či nemanželský).....

18. U dětí a osob bez vlastního povolání: povolání a postavení v povolání jejich živatele
.....

19. U žen a) počet všech dětí (živě i mrtvě narozených).....
b) z nich na živu.....

20. Nastalo-li úmrtí doma či v nemocnici, sanatoři, ústavě pro choromyslné atd. a v kterém?
.....

21. Bydlela osoba oznamující úmrtí se zemřelým ve společné domácnosti?.....

.....

Správnost údajů potvrzuje obecní úřad v.....
který dosvědčuje, že osoba oznamující úmrtí bydlí v obvodu obce (ulice, čís. domu).....
..... a že zemřelého dobře znala, poněvadž (bydlela
se zemřelým ve společné domácnosti, byl zemřelý jejím podnájemníkem atd.).....
.....

.....

Podpis starosty a obecní razítko: Podpis strany oznamující úmrtí:

.....

Zápis o úmrtí ze 30. let 20. století.

Řád veřejného pohřebiště obce Úhonic

Obecní zastupitelstvo obce svým usnesením ze dne 16. 2. 2004 vydává ve smyslu zákona č. 256/2001 Sb., řád veřejného pohřebiště.

Článek 1

Úvodní ustanovení

1. Řád veřejného pohřebiště se vydává na základě zákona č. 256/2001 Sb., po předchozím souhlasu Krajského úřadu Středočeského kraje č.j.10442/2003/OVV/So ze dne 17.12.2003.
2. Řád veřejného pohřebiště upravuje správu pohřebiště obce Úhonic, práva a povinnosti osob, kterým svědčí právo nájmu místa na pohřebištích, dále osob, které zde vykonávají objednané činnosti a návštěvníků pohřebiště, to vše v souladu se zákonem č. 256/2001 Sb.
3. Ustanovení tohoto řádu se vztahují na veřejné pohřebiště, zřízené obcí Úhonic.
4. Vysvětlení pojmů:
 - Veřejné pohřebiště – dále jen pohřebiště
 - Řád veřejného pohřebiště – dále jen řád
 - Zák. č. 256/2001 Sb. o pohřebnictví v platném znění – dále jen zákon
5. Provozovatelem pohřebiště je obec Úhonic zastoupena starostou Jaroslavem Slabochem, IČO 235059, se sídlem Na Návsi 24, 252 18 Úhonic.

Článek 2

Působnost řádu pohřebiště

1. Ustanovení tohoto řádu se vztahují na areál pohřebiště v Úhonicích č.k. 539 v k. ú. Úhonic, jehož součástí jsou:
 - místa pro ukládání lidských pozůstatků do hrobu
 - místa pro ukládání lidských pozůstatků do hrobek
 - místa pro ukládání zpopelněných lidských ostatků v urnách
 - obecní hrob
 - čestné hroby
 - vojenské hroby
2. Řád je závazný pro provozovatele pohřebiště a dále pro subjekty, zajišťující pohřební služby, pro obstaravatele pohřebních a jiných úkonů, nájemce hrobových a urnových míst, objednatele a zhotovitele služeb, návštěvníky pohřebiště včetně osob, které zde prokazatelným souhlasem správce pohřebiště nebo nájemcem provádějí práce pro ostatní veřejnost.

Článek 3

Rozsah poskytovaných služeb

1. Na pohřebišti v Úhonicích jsou poskytovány tyto služby:
 - nájem místa
 - pro hroby, hrobky
 - pro uložení lidských ostatků v urnách
 - pohřbívání
 - správa a údržba pohřebiště, včetně komunikací a zeleně
 - vedení předepsané evidence související s provozováním pohřebiště
 - zajišťování likvidace odpadů
 - zveřejňování informací na místě obvyklém pro potřeby veřejnosti.
2. V souladu se stanoviskem KHS je na základě zákona tímto řádem pro uložení lidských ostatků do hrobu stanovena tlecí doba v délce 15 let.

Článek 4

Povinnosti návštěvníků pohřebiště, způsob a pravidla užívání zařízení a doba zpřístupnění pohřebiště

1. Pohřebiště je veřejně přístupné denně od 1. října do 30. dubna od 8:00 do 17:00 hodin a od 1. května do 30. září od 8:00 do 20:00 hodin. V den Památky zesnulých, včetně předcházející soboty a neděle a vánočních svátků v době od 8:00 do 19:00 hodin. Provozovatel je oprávněn povolit odůvodněnou výjimku individuálním povolením. Návštěvníci jsou povinni opustit pohřebiště do konce uzavírací doby bez upozornění.
2. Provozovatel pohřebiště může z oprávněných důvodů přístup veřejnosti na pohřebiště nebo jeho část dočasně omezit nebo zakázat, např. v době provádění terénních úprav, exhumací, za sněhu, náledí apod., pokud nelze zajistit bezpečnost návštěvníků. Provozovatel zabezpečí v zimním období nezbytnou údržbu hlavních komunikací pohřebiště v zájmu zajištění bezpečnosti.
3. Dětem do 10 let věku je dovolen vstup na pohřebiště pouze v doprovodu dospělých osob.
4. Osobám pod vlivem návykových a psychotropních látek je vstup na pohřebiště zakázán, rovněž je zakázáno požívání alkoholických nápojů na pohřebišti.
5. Na pohřebiště je zakázán vjezd motorovými vozidly.
6. Rovněž je na pohřebišti zakázáno pohybovat se na kolech, kolečkových bruslích, koloběžkách, skateboardech.
7. Návštěvníci jsou povinni chovat se na pohřebišti důstojně a pietně s ohledem na toto místo, řídit se řádem pohřebiště. Zejména návštěvníkům pohřebiště není dovoleno se na pohřebišti chovat hlučně, používat audio a video přijímače, kouřit, požívat alkoholické nápoje a jiné omamné látky, odhazovat odpadky mimo odpadové nádoby, vodit psy, kočky a jiná zvířata a používat prostory pohřebiště i jeho vybavení k jiným účelům, než k jakým jsou určeny.
8. Z hygienických důvodů není dovoleno na pohřebišti pít vodu ze studně. Rovněž není dovoleno tuto vodu odnést v náhradních obalech mimo pohřebiště.
9. Svítidla mohou návštěvníci a nájemci na pohřebišti rozsvěcovat jen pokud jsou vhodným způsobem zabezpečena proti vzniku požáru. Provozovatel může v odůvodněných případech používání svítidel na pohřebišti omezit nebo i zakázat.
10. Ukládání nádob, náradí, jiných předmětů, včetně dílů hrobového zařízení na zelené pásy a místa kolem hrobových míst není dovoleno. Nádoby na odpadky na pohřebišti slouží jen pro ukládání odpadu z pohřebiště – mimo stavebního.
11. Návštěvníkům je zakázáno provádět jakékoli zásahy do vyrostlé zeleně na pohřebišti.
12. Na pohřebišti je povoleno provádět práce pouze v takovém rozsahu a způsobem, který stanoví tento řád a provozovatel.
13. Všechny osoby, vykonávající činnosti, související se zajištěním řádného provozu pohřebiště, jsou povinny tak činit v souladu se zák. č. 256/2001 Sb., a ostatními právními normami, upravujícími takovou činnost, dodržovat tento řád, a to vždy s vědomím provozovatele pohřebiště, nebo jeho předchozím souhlasem, je-li ho dle tohoto řádu potřeba.

Článek 5

Provozovatel pohřebiště a jeho povinnosti.

Provozovatel pohřebiště je povinen zejména:

1. Provozovat pohřebiště v souladu se zákonem, tímto zveřejněným řádem a zvláštními právními předpisy (např. zákon o odpadech, zákon o ochraně osobních údajů, zákon o shromažďování apod.).
2. Stanovit stejné podmínky pro sjednání nájmu hrobového místa pro každého nájemce.
3. Vést evidenci související s provozováním pohřebiště v rozsahu dle ustan. § 21, odst. 1 zákona (o zemřelých, o nájemci, o hrobovém zařízení a jiné předepsané zákonem). Současně je povinen udržovat aktuální plán pohřebiště s vedením evidence volných hrobových míst. Zájemcům o uzavření nájmní smlouvy je povinen na jejich žádost nechat nahlédnout do plánu pohřebiště a evidence volných míst.
4. V případě zákazu pohřbívání bezodkladně písemně informovat nájemce hrobových míst, pokud je jim známa jejich adresa, a současně informovat veřejnost o tomto zákazu v místě na daném pohřebišti určeném.
5. V případě rušení pohřebiště provozovatel postupuje dle ustan. § 24 zákona a je bezodkladně povinen ve směru k zúčastněným osobám a veřejnosti splnit veškerou informační povinnost.
6. Připravit k pronájmu místa pro hroby, hrobky, urnová místa apod., (tzn. vytýčit, číselně označit, vyčistit). Pronajímat tato místa a provádět obnovu nájmu zájemcům za podmínek, stanovených zákonem a řádem tak, aby vznikly ucelené řady, oddíly, či skupiny hrobových míst stejného charakteru a rozměrů. Žádný zájemce o pronájem místa na pohřebišti nemá nárok na individuální umístění hrobového místa mimo vymezený prostor stejného charakteru a rozměru.
7. Zajišťovat likvidaci odpadů z pohřebiště, údržbu veřejné zeleně na pohřebišti, včetně travnatých ploch, opuštěných hrobových míst, společných hrobů a vyhrazených ploch.
8. Umožnit oprávněným osobám provedení exhumace za podmínek stanovených zákonem o pohřebnictví a tímto řádem.
9. Provozovatel pohřebiště je povinen písemně upozornit nájemce na skončení sjednané doby nájmu. Není-li mu trvalý pobyt, nebo sídlo nájemce znám, uveřejní tuto informaci na místě na pohřebišti obvyklém.

10. Provozovatel pohřebiště je povinen během doby trvání nájmu zajistit k hrobovému místu přístup a zdržet se jakýchkoliv zásahů do hrobového místa, s výjimkou, kdy je nezbytné bezodkladně zajistit bezpečný provoz pohřebiště.

Článek 6

Užívání hrobového místa

1. Nájem hrobového místa (dále jen nájem) vzniká na základě smlouvy o nájmu hrobového místa uzavřené mezi provozovatelem pohřebiště a nájemcem (dále jen smlouva o nájmu). Smlouva o nájmu musí mít písemnou formu a musí obsahovat výši nájemného. Výše nájemného je stanovena rozhodnutím obce.

2. K uzavření smlouvy o nájmu hrobového místa je nájemce povinen poskytnout pronajímateli-provozovateli pohřebiště veškeré údaje, jejichž vedení je předepsáno ustanovením § 21, odst. zákona, kterými jsou:

- jméno a příjmení osoby, jejíž lidské pozůstatky jsou na pohřebišti ukládány, místo a datum jejího úmrtí,
- záznam o nebezpečné nemoci, pokud osoba, jejíž lidské pozůstatky mají být uloženy do hrobu nebo hrobky , byla touto nemocí nakažena,
- jméno, příjmení, adresu místa trvalého pobytu a rodné číslo nájemce hrobového místa, jde-li o fyzickou osobu, nebo obchodní jméno, název firmy, sídlo nájemce hrobového místa, jde-li o právnickou osobu,
- údaje o hrobovém zařízení daného hrobového místa,
- změny výše uvedených údajů a skutečností je nájemce povinen bez zbytečného odkladu oznámit provozovateli pohřebiště.

3. V případě, že se jedná o nájem hrobového místa v podobě hrobu, musí být doba, na niž se smlouva o nájmu uzavírá, stanovena tak, aby od pohřbení mohla být dodržena tlecí doba stanovená pohřebištem, ne němž se hrob nachází.

4. Podnájem hrobového místa je zakázán.

5. Platným uzavřením nájemní smlouvy k hrobovému místu na pohřebišti vzniká nájemci právo zřídit na pronajatém místě hrob, hrobku, urnové místo, včetně vybudování hrobového místa (rám, krycí desky, apod.), to vše v souladu s obsahem nájemní smlouvy, tímto řádem a pokyny provozovatele pohřebiště, s následnou možností uložit v tomto místě lidské pozůstatky a lidské ostatky.

6. Nájemné místo nelze smluvně převést na třetí osobu.

7. Nájemce je povinen vlastním nákladem zajišťovat údržbu pronajatého hrobového místa v rozsahu stanoveném smlouvou o nájmu.

8. Je-li nájemcem fyzická osoba, přechází právo nájmu na dědice. Je-li nájemcem právnická osoba, přechází právo nájmu na jejího právního nástupce. Dědic, nebo právní nástupce nájemce je povinen doložit provozovateli titul k přechodu nájmu a sdělit údaje, potřebné pro vedení evidence, předepsané zákonem.

9. Provozovatel pohřebiště může odstoupit od smlouvy o nájmu, s výjimkou smlouvy o nájmu hrobu, kde dosud neuplynula stanovená tlecí doba, jestliže nájemce neuhradí dlužné nájemné do 3 měsíců ode dne, kdy ho k tomu provozovatel písemně vyzval.

10. Jestliže nájemce podá před uplynutím sjednané doby nájmu návrh na prodloužení smlouvy o nájmu, může provozovatel pohřebiště jeho návrh odmítnout jen v případě, že:

- nájemce neplní své povinnosti podle odstavce 5 této části řádu,
- nájemce neuhradil dlužné nájemné nebo úhradu za služby spojené s nájmem do 3 měsíců ode dne, kdy ho k tomu provozovatel písemně vyzval,
- má-li být pohřebiště zrušeno podle § 24 odst. 1 zákona.

11. Pokud si nájemce po skončení nájmu neodebere hrobové zařízení včetně urny, postupuje provozovatel pohřebiště podle § 20, písm. g), bod 4 a 5 zákona.

12. Uložení konstrukce pro ukládání vykopané zeminy při výkopu vedlejšího hrobu, nutných kamenických prací na přilehlém hrobovém místě, to vše v odůvodněných případech a na nezbytně nutnou dobu, není omezením práva nájemce ve smyslu ustan. § 25 odst. 4 zákona. Dojde-li k zásahu do hrobového místa, nebo zařízení a vznikne-li tímto škoda, je povinen hrobové místo uvést do původního stavu, nebo škodu nahradit ten, kdo škodu způsobil, to platí i v případě, že škůdce ke své činnosti přibral třetí osobu.

13. Nájem lze sjednat na dobu kratší než-li je stanovena tlecí doba za podmínek stanovených provozovatelem.

14. Nájemce je povinen provádět údržbu pronajatého hrobového místa a hrobového zařízení v následujícím rozsahu a způsobem:

- Nejpozději do 3 měsíců od pohřbení do hrobu zajistit úpravu pohřbívací plochy hrobového místa.

- Zajistit, aby plocha hrobového místa nezarůstala nevhodným porostem, který by narušoval svým vzhledem okolí, průběžně zajišťovat údržbu hrobového místa tak, aby travní porost nedosáhl květenství (vymetání trav), jakož i průběžně zajišťovat údržbu hrobového zařízení na vlastní náklady tak, aby jejich stav nebránil užívání hrobových míst ostatních nájemců a dalších osob.
- Odstranit včas znehodnocené květinové a jiné dary, odpad z vyhořelých svíček a další předměty, které narušují estetický vzhled pohřebiště.

15. Neprodleně zajistit opravu hrobového zařízení pokud je narušena jeho stabilita a ohrožuje tak zdraví, životy, nebo majetek dalších osob. Pokud tak nájemce neučiní, je provozovatelem pohřebiště oprávněn zajistit bezpečnost na náklady a riziko nájemce hrobového místa. Je zakázáno odkládat díly hrobového zařízení na sousední hrobová místa, nebo je opírat o sousední hrobová zařízení.

16. Při užívání hrobového místa je nájemci zakázáno manipulovat s lidskými ostatky. Se zpopelněnými lidskými ostatky může nájemce manipulovat a ukládat je na pohřebišti pouze s vědomím provozovatele a nájemce povinen poskytnout provozovateli veškeré údaje, jejichž vedení je předepsáno ustanovením § 21, odst. 1 zákona.

17. Nájemce je povinen strpět číselné označení hrobových míst, provedené provozovatelem, tato čísla nepřemísťovat, nepoškozovat a nepoužívat k jiným účelům.

18. Po zániku nájmu se lidské ostatky, o jejichž nové uložení se bývalý nájemce nepostaral, uloží do obecního hrobu.

Článek 7

Podmínky zřízení hrobky, náhrobku, hrobového zařízení.

1. Ke zhotovení hrobky, náhrobku, hrobového zařízení na pohřebišti, nebo úpravě již existující je oprávněn pouze vlastník, nebo jím zmocněná osoba po prokazatelném předchozím souhlasu provozovatele pohřebiště za jím stanovených podmínek.

2. Při provádění prací směřující ke zhotovení, údržbě, opravám, nebo odstranění věcí (viz odst. 1) na pronajatém hrobovém místě je vždy třeba předchozího souhlasu nájemce, neprovádí-li tyto práce sám, přičemž je ten, kdo tyto práce provádí povinen činit tak dle pokynů provozovatele pohřebiště, nájemní smlouvy, tohoto řádu a zákona.

3. Podmínky ke zřízení hrobového zařízení mimo hrobky určuje provozovatel v rozsahu:

- určí přesně místo, případně tvar hrobového zařízení a druh použitého materiálu, minimální hloubku základů, způsob uložení zeminy a odpadu při zřizování hrobového zařízení, jeho opravách a likvidaci. Jednotlivé díly hrobového zařízení musí být mezi sebou pevně kotveny,
 - rozměry pro nová hrobová místa (hrobky), pro uložení rakve se zemřelými jsou maximálně – vnější rozměr: **délka 280 cm a šířka 140 cm,**
 - nová hrobová místa pro uložení urny do urnového hrobu jsou maximálně – vnější rozměr: **délka 160 cm a šířka 120 cm,**
 - přední, zadní a boční rámy nových hrobů musí být v jedné přímce s rámy sousedních hrobů,
 - šířka uliček mezi novými hrobovými zařízeními musí být 30 cm. V případě umístění hrobového místa mezi již existující, musí být zachováno rozmístění, tak jako je u okolních,
- nápisy na náhrobcích nesmí být v rozporu s obecně závaznými právními normami.

4. V případě, že bude místo na pohřebišti pronajato ke zřízení hrobky, je nájemce oprávněn zřídit hrobku po předložení projektové dokumentace, uvedení prováděcí firmy a písemného souhlasu provozovatele, který stanoví podmínky ke zřízení hrobky (jednou z nich bude izolace proti spodní vodě). Toto bude nedílnou součástí nájemní smlouvy k hrobovému místu.

5. V průběhu zhotovování, údržby, oprav, nebo odstraňování hrobky, hrobového zařízení na pohřebišti odpovídá nájemce hrobového místa za udržování pořádku, za skladování potřebného materiálu na místech a způsobem určeným provozovatelem pohřebiště. Odstraňovaný stavební materiál, náhrobky, či jejich části, stejně tak i vykopanou zeminu je nájemce povinen nejpozději před přerušením práce téhož dne odvézt na určené místo skládky a případně uložit do příslušného kontejneru. Při těchto pracích nesmí být cestičky na pohřebišti užívány k jinému účelu než ke komunikačním a nesmí být jejich průchodnost omezována.

6. Po skončení uvedených prací je nájemce povinen na svůj náklad uvést okolí příslušného hrobového místa a místa, která při práci znečistil, do původního stavu nejpozději do 48 hodin. Ukončení prací je nájemce povinen ohlásit provozovateli pohřebiště a je povinen uhradit náklady spojené s odvozem a likvidací odpadu, vzniklého při pracích na hrobovém místě, pokud tak neučinil na vlastní náklad.

7. Na pronajatém hrobovém místě lze vysadit keř pouze s předchozím písemným povolením provozovatele pohřebiště. Provozovatel může přikázat odstranění vysazené dřeviny bez jeho souhlasu, případně odstranit takovou výsadbu na náklad nájemce hrobového místa.

8. Vlastník – nájemce hrobového zařízení je oprávněn s tímto nakládat bez omezení vlastnických práv, včetně odstranění hrobového zařízení z pohřebiště po předchozím projednání s provozovatelem.

Článek 8

Ukládání lidských pozůstatků a exhumace lidských ostatků.

1. Hrobová místa pro ukládání lidských pozůstatků musí splňovat následující požadavky:

- boční vzdálenost mezi jednotlivými hroby musí činit nejméně 0,3 m.
2. Před uplynutím tlecí doby mohou být do téhož hrobu uloženy další lidské pozůstatky, pokud je možné je umístit nad úroveň naposledy pohřbených lidských ostatků a vrstva ulehle zemin nad rakví bude činit nejméně 1 m.
 3. Před uplynutím tlecí doby mohou být lidské ostatky exhumovány na žádost nájemce hrobového místa jen se souhlasem KHS, nebo nařídí-li exhumaci v trestním řízení soud, nebo státní zástupce. Náklady na exhumaci hradí ten, kdo o ni požádal. Provozovatel pohřebiště zajistí při exhumaci provoz na pohřebišti tak, aby nebyl narušen veřejný pořádek a aby byl vyloučen přenos možné nákazy.
 4. Pokud jsou lidské ostatky uloženy v hrobce, není třeba k jejich přemístění, nemá-li být rakev otevřena, souhlas okresního hygienika.
 5. Zpopelněné lidské ostatky je možné uložit na pohřebišti vždy jen se souhlasem provozovatele a způsobem, který odpovídá podmínkám ukládání na daném pohřebišti (u hrobů zpravidla k nohám).
 6. V době po úmrtí nájemce, má-li být uloženo do hrobu, jehož byl nájemcem, zajistí provozovatel úhradu nájemného a služeb spojených s nájmem na dobu tlecí od osoby, která obstarává pohřbení zemřelého nájemce. Nepožádá-li nikdo o uzavření nájemní smlouvy k předmětnému místu, zůstává toto hrobové místo po tlecí dobu bez nájemce s povinností provozovatele o toto místo pečovat.
 7. Rakve, použité pro pohřbívání do země, musí být vyrobeny z takových materiálů, aby ve stanovené tlecí době zetlely spolu s lidskými ostatky. Před spuštěním do hrobu musí být víko rakve pevně a trvale spojeno se spodní částí rakve.

Pro pohřbívání do hrobek je nutno použít rakve:

- vyrobené z dřevního materiálu s dlouhou trvanlivostí, do které bude umístěna poloviční zinková vložka
- kovové
- maximální rozměry rakví v hrobkách 2,15 m x 0,85 m.

Všechny rakve, v nichž jsou uloženy lidské pozůstatky před pohřbením, musí být označeny štítkem nejméně se jménem zemřelého, datem narození, datem úmrtí, dnem pohřbu a názvem provádějící pohřební služby.

8. Lidské pozůstatky může do hrobu a hrobek ukládat pouze provozovatel pohřebiště. Jiná osoba jen s jeho souhlasem. Lidské pozůstatky může do hrobu a hrobek ukládat pouze po předání opisu listu o prohlídce mrtvého - provozovateli.
9. Pokud jsou lidské ostatky uloženy v hrobce a je třeba jejich přemístění, vyžádá si provozovatel souhlas hygienika v případě, že je zjevné, že lidské ostatky nejsou zetlelé.

Článek 9

Dřeviny, lavičky a ostatní.

1. Dřeviny lze na pohřebišti vysazovat pouze se souhlasem provozovatele. Jedná se o dřeviny, které by v budoucnu vykazovaly znaky vzrostlých stromů a mohly by způsobovat škody na majetku a ohrožovat bezpečnost návštěvníků.
2. Provozovatel může dle svého uvážení a bez souhlasu nájemce odstranit vysazené dřeviny, k jejich výsadbě nedal souhlas.
3. Likvidovat vzrostlou zeleň lze jen při dodržení zvláštního předpisu (viz zákon o ochraně krajiny).
4. Všechna trvalá zeleň, vysazená na pohřebišti, se stává majetkem provozovatele pohřebiště.
5. Pokud je růstem vzrostlých stromů způsobována nájemci škoda na majetku, rozhoduje o způsobu náhrady příslušný správní orgán.
6. Nájemce ani návštěvník pohřebiště není oprávněn provádět jakékoliv zásahy do vyrostlé zeleně bez předchozího souhlasu provozovatele.
7. Pevné i přenosné lavičky instaluje na pohřebišti provozovatel nebo osoba, které k tomu udělí provozovatel souhlas s určením rozměrů, tvaru a umístění lavičky a povinnosti udržovat lavičky v řádném stavu. Lavičky mohou používat všichni návštěvníci pohřebiště.

Přestupky

1. Přestupku se dopustí ten, kdo:
 - je nájemcem místa na pohřebišti a nezajišťuje údržbu pronajatého hrobového místa i přes písemné upozornění správce,
 - zachází s lidskými pozůstatky nebo lidskými ostatky způsobem dotýkajícím se důstojnosti zemřelého nebo mravního cítění pozůstalých a veřejnosti.
2. Za přestupky uvedené výše lze uložit pokutu až do výše 50 000,- Kč.
3. Za přestupek se nepovažuje jednání uvedené výše, které je správním deliktem, postizitelným podle zvláštního právního předpisu.

Článek 10

Ostatní ustanovení

1. Právní vztahy neupravené tímto řádem, vztahující se k provozování pohřebiště, se řídí zákonem č. 256/2001 Sb. – o pohřebnictví v platném znění.
2. Pokud se písemný styk provádí doručenkou na adresu nájemce místa na pohřebišti, platí fikce doručení uplynutím posledního dne úložní lhůty u pošty.
3. Kontrolu dodržování tohoto řádu provádí a je jí pověřen příslušný orgán obce Úhonice-provozovatel pohřebiště.
4. Výjimky z řádu pohřebiště dle individuální žádosti může povolit provozovatel.

Článek 11

Závěrečná ustanovení

Tento řád byl schválen zastupitelstvem obce Úhonice dne 16. 2. 2004

a nabývá platnosti a účinnosti patnáctým dnem po zveřejnění a bude po celou dobu platnosti vyvěšen na pohřebišti obce Úhonice.

.....
Jaroslav Slaboch
starosta obce

V souladu se zákonem č. 526/1990Sb., o cenách a prováděcími předpisy v platném znění vydává obec Úhonice tento ceník pro činnost na veřejném pohřebišti obce.

C E N Í K

Provozovatele veřejného pohřebiště v Úhonicích platný od 13. 12. 2004.

Nájem hrobových míst a služeb s nájmem souvisejících.

1. Cena za nájem pozemků – místa na pohřebišti:

V souladu s výměrem MF ČR č. 01/2004, (seznam zboží s regulovanými cenami), část I., oddíl A, článek 5, písmeno c) činí maximální roční nájemné za nájem pozemků nesloužících k podnikání (ostatní – včetně pronájmu hřbitovních míst) v obci s počtem do 1 000 obyvatel 3,- Kč za m² a rok.

Obec Úhonice pro své veřejné pohřebiště uplatňuje cenu ve výši 3,- Kč za m² a rok.
Na 10 let nájmu za 1 m² 30,- Kč.

2. Ceny za služby s nájmem místa na pohřebišti souvisejících:

a) za hrobové místo pro uložení rakve se zemřelými za m² a rok 3,- Kč.

Na 10 let za 1 m² 30,- Kč.

b) za urnové místo pro uložení zpopelněných ostatků zemřelých za m² a rok 9,- Kč.

Na 10 let za 1 m² 90,- Kč.

c) za místo pro hrobku za m² a rok 15,- Kč.

Na 10 let za 1 m² 150,- Kč.

3. Poplatek za uložení urny a rakve:

a) za uložení urny činí poplatek 20,- Kč

b) za uložení rakve činí poplatek 60,- Kč.

Uvedené ceny jsou stanoveny dle podmínek provozování pohřebiště v Úhonicích, řádu pohřebiště a platného zákona.

Tento ceník byl schválen provozovatelem pohřebiště dne 13. 12. 2004 a je účinný na všechna ujednání učiněné počínaje dnem schválení.

V Úhonicích dne 13. 12. 2004

Jaroslav Slaboch - starosta

Pohřební ústav hl. m. Prahy
příspěvková organizace města
Staroměstské nám. 10 110 00 Praha 1, tel: 02 22861111
jako provozovatel krematoria vydává v souladu s ustanovením § 14 odst. 2 písm. b) zákona č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o pohřebnictví)

Řád krematoria v Praze 5 - Motole

Plzeňská 233/30, Praha 5

Článek 1

Základní ustanovení

Řád krematoria stanoví podmínky, za nichž provozovatel krematoria zabezpečuje provozování krematoria podle § 13 zákona o pohřebnictví. Je závazný pro provozovatele krematoria, jeho zaměstnance a ve vztahu k rozsahu a způsobu poskytování služeb pro všechny subjekty, které služeb krematoria využívají.

Článek 2

Rozsah služeb

Krematorium zabezpečuje:

- zpopelňování lidských pozůstatků a exhumovaných lidských ostatků a související nakládání s nimi, úpravu a ukládání popela do uren, jejich předávání nebo rozesílání
- zpopelňování tkání nebo orgánů odňatých žijícím osobám při poskytování zdravotní péče ve zdravotnických zařízeních včetně potracených nebo předčasně odňatých lidských plodů (dále jen lidské tkáně a orgány)
- provádění smutečních obřadů
- provozování obřadní síně

Článek 3

Provozní doba

Provozní doby pro poskytování služeb krematoria:

- přijímání lidských pozůstatků a lidských tkání a orgánů ke zpopelnění od pohřebních služeb je prováděno 24 hodin denně.
- provoz obřadních síní je zajišťován dle dispečinkem sjednaného pořadu obřadů
- výdej uren se zpopelněnými ostatky

pondělí od 8,00 do 17,00

středa od 8,00 do 15,00

pátek od 8,00 do 14,00

Článek 4

Podmínky pro přijímání lidských pozůstatků, lidských ostatků a tkání a orgánů ke zpopelnění

1) Provozovatel krematoria je oprávněn převzít lidské pozůstatky ke zpopelnění a zpopelnit je, pokud jsou splněny podmínky upravené v § 14 odst. 1 zákona o pohřebnictví (tzn. zpopelnit je jen tehdy, je-li úmrtí doloženo listem o prohlídce mrtvého vystaveným prohlízejícím lékařem. V případě podezření ze spáchání trestného činu v souvislosti s úmrtím je kromě toho nutný i písemný souhlas státního zástupce nebo jiného orgánu činného v trestním řízení, který je k tomu oprávněn podle Trestního řádu). Splnění těchto podmínek doloží předávající pohřební služba příslušným zaměstnancům krematoria při přijetí lidských pozůstatků.

2) Provozovatel krematoria je povinen vyžadovat, aby předávané lidské pozůstatky byly uloženy v rakvích způsobem, uvedeným v příslušných ustanoveních zákona o pohřebnictví, zejména v

- § 4 odst. 1 písm. a (uložení lidských pozůstatků osoby, která v době úmrtí byla nakažena nebezpečnou nemocí nebo lidských pozůstatků ve stavu pokročilého rozkladu pouze do konečné rakve),
 - § 5 odst. 3 (okresní hygienik může stanovit způsob nakládání s lidskými pozůstatky osob nakažených v době úmrtí nebezpečnou nemocí, např. užít neprodyšně uzavřenou rakev a označit ji zákazem otevření)
 - § 8 odst. 1 (provozovatel pohřební služby je povinen zajistit, aby lidské pozůstatky při převozech na místo pohřbení nebo vystavení byly oblečené a uloženy do konečné rakve)
 - § 8 odst. 2 (uložení nekonzervovaných nebo nebalzamovaných lidských pozůstatků přepravovaných po dobu přesahující 8 hodin nebo na vzdálenost větší než 500 km v neprodyšně uzavřené rakvi nebo v chladicím zařízení).
- 3) Lidské pozůstatky v rozkladu, k nimž má být konán smuteční obřad, musí být v zájmu ochrany zdraví zaměstnanců a estetického průběhu smutečního obřadu uloženy do mrazicího boxu na -10°C , a to až do doby konání smutečního obřadu. Zpopelnění takových lidských pozůstatků může krematorium provést přednostně, za zvláštní příplatek. Po dohodě s osobou sjednávající pohřbení lze provést zpopelnění i před smutečním obřadem.
- 4) Lidské pozůstatky dopravené ke zpopelnění z jiného státu lze přijmout ke zpopelnění a zpopelnit je jen tehdy, pokud byla splněna ustanovení o přepravě lidských pozůstatků ze zahraničí obsažená v § 9 odst. 4 zákona o pohřbnictví.
- 5) Každé lidské pozůstatky a lidské ostatky mohou být zpopelňovány pouze v samostatné rakvi. Zetlelé lidské ostatky exhumované z jednoho hrobu (hrobky) mohou být zpopelněny ve společné rakvi.
- 6) Zdravotnické zařízení může sjednat s krematoriem zpopelnění lidských tkání a orgánů, přitom musí předložit prohlášení, že v rakvi jsou pouze lidské tkáně a orgány, u nichž není podezření z trestného činu. Lidské tkáně a orgány lze zpopelňovat pouze v samostatných rakvích, popř. schránkách odsouhlasených provozovatelem krematoria.
- 7) Do rakve s lidskými pozůstatky a ostatky nebo s lidskými tkáněmi a orgány nesmí být vloženy předměty z nespalitelných hmot, pokud se nejedná o šperky či kovové zubní náhrady, příp. nespalitelné části oděvů zemřelých a hořlaviny I. a II. třídy.
- 8) Jsou-li ke zpopelnění převzaty lidské pozůstatky kontaminované biologickými látkami, toxiny nebo radionuklidy, je nutno dodržet postup stanovený okresním hygienikem nebo SÚJB. V těchto případech platí přísný zákaz otevření rakve s lidskými pozůstatky.

Článek 5

Druhy rakví, které je možné zpopelňovat

Rakev určená pro zpopelnění lidských pozůstatků nebo lidských ostatků musí vyhovovat těmto podmínkám:

- nesmí přesahovat délku 220 cm, šířku 75 cm a výšku včetně podstavce 76 cm,
- nesmí propouštět kapaliny,
- pro užitý typ rakve musí být vydán atest ekologické nezávadnosti.

Článek 6

Evidence lidských pozůstatků, lidských ostatků, lidských tkání a orgánů přijatých ke zpopelnění

1) Rakev s lidskými pozůstatky a s lidskými ostatky určená ke zpopelnění musí být při předání krematoriu označena štítkem se jménem a příjmením zemřelého a typovým označením rakve. Přijetí musí krematorium neprodleně zaevidovat v knize příjmu. Přijímající pracovník ověří, zda údaje na štítku a v knize příjmu souhlasí s údaji v listu o prohlídce mrtvého. Při zjištění nesrovnalostí je přijímající pracovník krematoria oprávněn přijetí lidských pozůstatků nebo lidských ostatků do vyřešení nesrovnalostí odmítnout.

2) Jestliže je v listu o prohlídce mrtvého uvedeno, že zemřelý měl snímatelné nebo nesnímatelné předměty, o nichž lze předpokládat, že jsou z drahých kovů, vyznačí přijímající pracovník tuto skutečnost výrazně do knihy příjmu zemřelých v krematoriu a dále postupuje podle tzv. "zvláštního režimu zpopelnění" (viz článek 11).

3) Zápis převzatých lidských pozůstatků a lidských ostatků do knihy příjmu zahrnuje:

- identifikaci předávající pohřební služby nebo předávajícího jiného subjektu datum přijetí lidských pozůstatků nebo lidských ostatků
- jméno a příjmení zemřelého
- den, měsíc, rok a místo narození
- datum obřadu (má-li být proveden obřad)
- popis předaných předmětů, o nichž lze předpokládat, že jsou z drahých kovů (ozdoby, protetika apod.)

- označení typu dodané rakve
 - podpis předávajícího subjektu
 - podpis přijímajícího zástupce krematoria
- 4) Zpopelnění lidských pozůstatků, lidských ostatků, lidských tkání a orgánů se zaznamenává do tzv. knihy zpopelnění, která obsahuje:
- evidenční číslo zpopelnění
 - jméno a příjmení zemřelého
 - den, měsíc, rok a místo narození
 - poslední trvalé bydliště
 - den, měsíc, rok a místo úmrtí
 - den, měsíc, rok a datum zpopelnění
 - komu byla urna vydána, popř. jak s ní bylo jinak naloženo (v případě, že urna nebyla osobou sjednávající pohřbení nebo jí pověřenou osobou vyzvednuta).
- 5) Evidenční čísla zpopelnění jsou přidělována v knize zpopelnění pracovníkem krematoria v postupném pořadí (od počátku zahájení provozu krematoria) při zápisu údajů z listu o prohlídce mrtvého.
- 6) Listy o prohlídce mrtvého, které slouží jako zdroje informací pro vedení evidence, jsou zakládány v krematoriu podle evidenčních čísel zpopelnění.

Článek 7

Uložení lidských pozůstatků, lidských ostatků a lidských tkání a orgánů do zpopelnění

1) Krematorium ukládá lidské pozůstatky a nezetlelé lidské ostatky do zpopelnění pouze v chladicím zařízení splňujícím podmínky uvedené v § 7 odst. 1 písm. e) zákona o pohřbnictví, tzn.:

Chladicí zařízení musí zajišťovat trvalé udržení teploty v rozmezí 0 až + 2°C a v případě, kdy lhůta od zjištění úmrtí přesáhne 1 týden, nebo kdy to vyžaduje stav lidských pozůstatků, v chladicím zařízení zajišťujícím trvalé udržení teploty nižší než – 10°C.

2) Zetlelé lidské ostatky a lidské tkáně a orgány ukládá krematorium do zpopelnění v chladicím zařízení při teplotě 0 až + 2°C.

3) Lidské pozůstatky a lidské ostatky přijaté ke zpopelnění jsou do chladicího zařízení krematoria ukládány vždy v rakvi, lidské tkáně a orgány v rakvi nebo ve schránce odsouhlasené provozovatelem krematoria.

4) Jestliže je v listu o prohlídce mrtvého uvedeno, že zemřelý měl snímatelné nebo nesnímatelné předměty, o nichž lze předpokládat, že jsou z drahých kovů, postupuje se při uložení rakve s lidskými pozůstatky do zpopelnění podle tzv. “zvláštního režimu zpopelnění” (viz článek 11).

Článek 8

Podmínky zpopelňování lidských pozůstatků, lidských ostatků, lidských tkání a orgánů

1) Rakev s lidskými pozůstatky, lidskými ostatky, lidskými tkáněmi a orgány musí být před zasunutím do kremační pece označena podle § 14 odst. 2 písm. e) zákona o pohřbnictví (tzn. opatřena značkou nezníčitelnou ohněm, obsahující číslo záznamu o zpopelnění – tzv. evidenční číslo zpopelnění - v návaznosti na vedenou evidenci).

2) Krematorium je povinno dbát, aby se zpopelňování provádělo při dodržování všech hygienických a pietních zásad, popel jednoho mrtvého se nemísil s popelem jiného mrtvého nebo nedošlo k jeho záměně.

3) Jestliže je v listu o prohlídce mrtvého uvedeno, že zemřelý měl snímatelné nebo nesnímatelné předměty, o nichž lze předpokládat, že jsou z drahých kovů postupuje se podle tzv. “zvláštního režimu zpopelnění” (viz článek 11).

4) O pořadí zpopelňování rozhoduje provozovatel krematoria, přihlíží přitom k provozním, hygienickým a estetickým důvodům.

Článek 9

Způsob ukládání zpopelněných lidských ostatků do uren

1) Po každém zpopelnění musí být popel pečlivě a úplně vybrán z kremační pece a uložen do urny v souladu s ustanovením § 14 odst. 2 písm. f) zákona o pohřbnictví, to znamená:

popel zbavený kovových a jiných nespalitelných příměsí spolu s nespalitelnou značkou obsahující číslo záznamu o zpopelnění – tzv. evidenční číslo zpopelnění - je třeba uložit do pevně uzavíratelné urny, důkladně ji uzavřít a označit štítkem obsahujícím

- číslo záznamu o zpopelnění (evidenční číslo zpopelnění)
- jméno a příjmením zemřelého;
- datum narození, úmrtí a zpopelnění
- název krematoria

Článek 10

Uskladnění a předávání urn

1) Při výdeji urny osobě, která sjednala pohřbení nebo jí pověřené osobě, postupuje krematorium podle § 14 odst. 2 písm. h) zákona o pohřebnictví, to znamená:

bez zbytečného odkladu je třeba vyzvat k převzetí a předat urnu fyzické nebo právnické osobě, která sjednala pohřbení, nebo jí pověřené osobě (případně na vyžádání urnu oprávněné osobě zaslat). Pokud tato osoba do 12 měsíců ode dne zpopelnění urnu od provozovatele krematoria nepřeveze, je provozovatel krematoria oprávněn lidské ostatky uložit smísením se zemí do společného hrobu na veřejném pohřebišti (datum a místo, kde byly zpopelněné lidské ostatky uloženy do společného hrobu musí být evidovány).

2) Převzetí urny s popelem potvrdí přejímající svým podpisem na výdejním dokladu. Krematorium tyto výdejní doklady archivuje.

3) Dovoluje-li to dostatek místa, může krematorium zajišťovat za zvláštní poplatek dočasnou úschovu urny.

Článek 11

Zvláštní režim zpopelnění

1) Provozovatel krematoria je povinen podle § 14 odst. 2 písm. g) zákona o pohřebnictví předat proti písemnému potvrzení soudu, příslušnému k projednání dědictví, k dědickému řízení předměty nalezené mezi zpopelněnými lidskými pozůstatky, o nichž lze zejména s přihlédnutím k listu o prohlídce mrtvého důvodně předpokládat, že jde o slitky z drahých kovů.

2) K zabezpečení tohoto požadavku je stanoven tzv. "zvláštní režim zpopelnění" zahrnující následující postup:

- a) Je-li v listu o prohlídce mrtvého uvedeno, že má při sobě snímatelné nebo nesnímatelné předměty, o nichž lze důvodně předpokládat, že jsou z drahých kovů, je povinen přejímající pracovník provést jejich fyzické porovnání s údaji uvedenými na listu o prohlídce mrtvého (výjimku tvoří případy, pokud okresní hygienik zakázal otevření rakve v rámci stanovení způsobu nakládání s lidskými pozůstatky podle § 5 odst. 6 zákona o pohřebnictví). Pracovník při kontrole je povinen použít osobní ochranné prostředky (latexové rukavice). Pokud jsou zjištěny nesrovnalosti, je povinen mrtvého nepřevzít, nepotvrdí-li písemně zjištěný rozdíl osoba předávající lidské pozůstatky.
- b) Po provedení kontroly dle odst. 1 uloží rakev s lidskými pozůstatky v uzamčeném chladicím zařízení až do doby převzetí ke zpopelnění.
- c) Při převzetí rakve z chladicího zařízení, jejím transportu ke křemáčnické peci, vložení do pece a dále při hledání nemagnetických kovových slitků, o nichž lze předpokládat, že jsou z drahých kovů, jejich zaevidování a uložení musí být kromě pracovníka provádějícího zmíněné úkony po celou dobu přítomen druhý, dozorující pracovník, určený provozovatelem krematoria..
- d) Před zpopelněním provedou pracovníci uvedení v předchozím odstavci kontrolu snímatelných nebo nesnímatelných předmětů z drahých kovů, dle zápisu z knihy příjmu, případně listu o prohlídce zemřelého (výjimku tvoří případy, pokud okresní hygienik zakázal otevření rakve v rámci stanovení způsobu nakládání s lidskými pozůstatky podle § 5 odst. 3 zákona o pohřebnictví). Při zjištění nesrovnalostí nesmí být zahájeno zpopelnění až do vyřešení celého případu.
- e) Zpopelnění může být zahájeno, pokud kontrola proběhne bez závad, případně po vyřešení zjištěných nesrovnalostí.

Článek 12

Provádění smutečních obřadů

- 1) Krematorium provádí podle objednávky fyzických a právnických osob smuteční obřady před zpopelněním, popřípadě smuteční obřady s vystavením urny se zpopelněnými ostatky.
- 2) Krematorium umožňuje v souladu s ustanovením § 14 odst. 2 písm. c) zákona o pohřebnictví při smutečních obřadech účast registrovaných církví, náboženských společností a jiných subjektů

- a právnických osob v souladu s projevenou vůlí osoby sjednávající pohřbení.
- 3) Při příjmu objednávky smutečního obřadu stanoví pracovníci provozovatele krematoria datum a dobu provedení obřadu.
 - 4) Smuteční obřady se provádějí ve stanovené provozní době zpravidla v pracovních dnech, v případě potřeby i ve dnech pracovního klidu, konají se v odstupu minimálně 30 minut.
 - 5) Objednavatel si může rovněž objednat další služby, které může krematorium provést, pokud neodporují platným právním předpisům, veřejnému pořádku a důstojnosti obřadu.
 - 6) Denní pořad smutečních obřadů s vyznačením jmen zemřelých a doby konání obřadů vyvěsí provozovatel na obvyklém místě přístupném veřejnosti.
 - 7) Provozovatel je oprávněn odložit provedení kremačního obřadu, nebylo-li tělo zemřelého dopraveno do krematoria včas v potřebné lhůtě to je 1 den před začátkem smutečního obřadu.
 - 8) Krematorium umožní vystavení zemřelého (ve lhůtě do 1 týdne od úmrtí, je-li tělo konzervováno, i ve lhůtě delší – viz ustanovení § 4 odst. 1 písm. c) zákona o pohřbivnictví), pokud o to objednatel pohřbení (smutečního obřadu) požádá při projednávání průběhu obřadu nejpozději však 20 minut před stanoveným zahájením obřadu.
 - 9) Rakve se zemřelými, pro něž má být proveden smuteční obřad, musí být přejímajícím pracovníkem krematoria viditelně označeny druhem smutečního obřadu, dnem a hodinou konání.
 - 10) Pro smuteční obřad rozloučení se zpopelněnými lidskými pozůstatky lze zapůjčit výhradně novou rakev zakoupenou od výrobce.
 - 11) Žádá-li objednatel pohřbení otevření rakve k ověření totožnosti zemřelého, krematorium mu je povinno vyhovět (s výjimkou případů, kdy to neumožní okresní hygienik podle ustanovení čl. 5 odst. 3 zákona o pohřbivnictví). Vzniknou-li přitom jakékoliv pochybnosti, nesmí být zpopelnění provedeno, dokud nebude totožnost zemřelého bezpečně ověřena.
 - 12) Pracovníci krematoria nejsou oprávněni se zemřelým manipulovat, s výjimkou nejjednodušších úprav oděvu před pietním aktem. Při těchto úpravách použije pracovník osobní ochranné prostředky (latexové rukavice). Za vzhled a úpravu zemřelého, typ dodané rakve, dodané věnce, kytice a jiné květinové dary včetně stuh odpovídá osoba (pohřební služba), která smuteční obřad v krematoriu objednala a předala krematoriu rakev se zemřelým a květinové dary.
 - 13) Pokud nebudou věnce, kytice a jiné květinové dary včetně stuh věnované k uctění památky zemřelého na požádání objednatele vydány pozůstalým, budou provozovatelem krematoria po skončení smutečního obřadu zničeny.
 - 14) Připomínky týkající se dodané rakve, úpravy zemřelého nebo květinových darů může uplatnit objednatel pohřbení bezprostředně po zjištění nesrovnalostí u pohřební služby, s níž pohřbení zahrnující smuteční obřad sjednal. V zájmu zabezpečení předmětů potřebných pro reklamační řízení je třeba, aby o této skutečnosti informoval bezprostředně po pietním obřadu provozovatele krematoria. Ten poté posečká s likvidační předmětu reklamace, aby umožnil posouzení oprávněnosti uplatněné reklamace.
 - 15) Pozůstalí mohou uplatnit případné připomínky k průběhu smutečního obřadu v průběhu nebo bezprostředně po obřadu přímo v krematoriu u osoby zastupující provozovatele krematoria.

Článek 13

Chování pracovníků krematoria a jeho návštěvníků

1) Pracovníci krematoria jsou povinni:

- zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, o nichž se dozvěděli v souvislosti s výkonem svého zaměstnání,
- musí být vždy slušně a pietně oděni a musí zachovávat zásady osobní hygieny,
- chovat se k pozůstalým i ostatním návštěvníkům zdvořile a ohleduplně,
- zachovávat pietu k zemřelým, kteří jsou zpopelňováni,
- dbát, aby obřadní síň byla udržována v čistém, upraveném stavu a rakev se zemřelým byla k obřadu vystavena důstojně,
- zamezit vstupu nepovolaných osob do provozních prostor krematoria (žároviště, chladících komor apod.).

2) Návštěvníci krematoria jsou povinni:

- chovat se vždy způsobem odpovídajícím důstojnosti místa; není dovoleno zejména dělat hluk, užívat komunikační přístroje (mobilní telefony), kouřit, odhazovat odpadky, vodit (nosit) zvířata nebo si jinak nevhodně počínat,
- vstupovat do obřadní síně po uvedení pověřenými zaměstnanci krematoria, děti do 10 let mohou vstupovat do prostor krematoria jen v doprovodu dospělých,
- respektovat pokyny zaměstnanců krematoria spojené s pohybem v prostorách krematoria a zachováváním důstojnosti daného místa.

3) Závažné porušení řádu krematoria jeho návštěvníky může být řešeno jako přestupek nebo trestný čin.

Článek 14

Ostatní ustanovení

Řád krematoria je k dispozici k nahlédnutí v kanceláři krematoria a vystaven na obvyklém místě vyhrazeném pro informace určené návštěvníkům krematoria, na požádání může být poskytnut smluvním partnerům krematoria.

Článek 15

Účinnost

Tento řád krematoria nabývá účinnosti dne: 1. 12. 2002

.....
podpis provozovatele krematoria

Vyjádření městského hygienika: Schváleno rozhodnutím Městského hygienika dne 18. 11. 2002 pod číslem jednacím

9315/02/P05-HK/Tu

Kodex cti

I.

Závazné zásady korektního jednání podnikatelských subjektů, které jsou členy Sdružení pohřebnictví v ČR.

Sdružení pohřebnictví v ČR (dále jen SP) zahájilo svou činnost v roce 1990. Bylo založeno jako dobrovolné sdružení fyzických a právnických osob působících v oboru pohřebnictví a příbuzných oborech s působností na území České republiky. Jako hlavní cíl si SP stanovilo poskytovat služby k ochraně a prosazování oprávněných zájmů a kvalitativní rozvoj celého oboru, dostat pohřebnictví v naší společnosti na patřičnou etickou a odbornou úroveň.

Od založení SP uplynulo již více než 11 let. Lidstvo vstoupilo do dalšího tisíciletí své existence. Když však porovnáme situaci v podnikání za posledních deset let století minulého a na počátku století nového, musíme, bohužel, konstatovat, že se stále vyskytuje řada negativních jevů. Svědčí o tom stále se opakující podněty a stížnosti na nevhodné a nedůstojné jednání některých podnikatelů v oblasti pohřebnictví vůči zákazníkům. Dochází zde k porušování základních práv spotřebitelů ze strany podnikatelských subjektů. Není dodržována jedna z klíčových zásad podnikání - uspokojení přání zákazníka. Především spokojený zákazník by měl být cílem každé podnikatelské činnosti, zejména v tak citlivé oblasti, jakou je pohřebnictví.

Služby v pohřebnictví, snad jako žádné jiné, vyžadují od všech podnikatelských subjektů, aby přistupovaly ke svým zákazníkům s vědomím, že nabízejí služby vyžadující nejen profesionální přístup, ale navíc lidský cit, úctu a pochopení pro těžké chvíle spojené s vypravením "poslední cesty" jejich blízkého příbuzného.

Počínaje 1. lednem 2002 vstoupil v platnost nový zákon č. 256/2001 Sb. o pohřebnictví a o změně některých zákonů. Ustanovení tohoto zákona a výše uvedené skutečnosti vedly orgány SP k upřesnění kodexu cti, který byl po vzoru vyspělých zemí Evropy prvně vydán a schválen orgány Sdružení pohřebnictví v ČR v červnu 1992. SP chce tímto způsobem nejen jednoznačně vyjádřit svůj odmítavý postoj ke všem negativním jevům v oboru, ale veřejným vyhlášením tohoto kodexu napomoci široké veřejnosti lépe se orientovat mezi podnikatelskými subjekty a umět rozlišit ty, které si zaslouží jejich důvěru od těch ostatních. Chceme tím také přispět k vymezení hranice mezi etickým a neetickým jednáním v pohřebnictví a souvisejících oborech.

Podkladem pro aktualizaci zásad korektního jednání bylo nejen přijetí zákona č. 256/2001 Sb. o pohřebnictví a o změně některých zákonů, ale i praktické poznatky z tuzemska i ze zahraničí za celou dobu existence SP.

II.

Základní atributy chování každého podnikatele v pohřebnictví a souvisejících oborech, které je povinen dodržovat, jsou:

A při jednání s pozůstalými

- I. Plně respektovat psychický stav pozůstalých, kteří se nacházejí v mimořádné situaci.
- II. Při jednání s pozůstalými postupovat citlivě a s pochopením k jejich rozpoložení.
- III. Respektovat sníženou schopnost pozůstalých vnímat detaily v nabízených službách.
- IV. V žádném případě nezneužít této mimořádné situace pozůstalých ke svému neoprávněnému či nepřiměřenému finančnímu ani jinému prospěchu.

B. ve vztahu k ostatním podnikatelům

- I. Dbát na korektnost a dodržování dobrých mravů.

III.

Jednání podnikatelských subjektů vůči zákazníkům, veřejnosti a institucím se odehrává ve čtyřech okruzích činnosti:

- a) Forma nabídky služeb a reklama;
forma součinnosti provozovatelů služeb s institucemi, zastupujícími stát nebo obec nebo zdravotnickými
- b) zařízeními při poskytování služeb pohřebních;
- c) jednání se zákazníky a sjednávání cen služeb;
- d) vzájemné chování mezi podnikatelskými subjekty v pohřebnictví.

1. Forma nabídky služeb a reklama.

Zákony o užívání reklamy zcela jasně vymezují způsob užití reklamy takto:

Reklama poskytování pohřebních služeb, provádění balzamace a konzervace, provozování krematoria a provozování veřejného pohřebiště (dále jen "činnosti v pohřebnictví") může obsahovat pouze následující údaje:

- a) název obchodní firmy nebo jméno, příjmení nebo název provozovatele činností v pohřebnictví,
- b) vymezení předmětu činností v pohřebnictví, popřípadě dalších navazujících poskytovaných služeb
- c) adresu pracoviště určeného pro styk se zákazníky,
- d) telefonní a faxové číslo, adresu elektronické pošty nebo internetovou adresu,
- e) provozní dobu pro veřejnost,
- f) firemní logo nebo jiný grafický motiv.

Nabídka služeb v pohřebnictví nesmí být:

- a) užitá v prostorách zdravotnického zařízení nebo ústavu sociální péče,
- b) doručována prostřednictvím dopisů, letáků, elektronickou poštou nebo jinou adresnou formou.

V souvislosti s oznamováním úmrtí je zákonem zakázáno uplatňovat jakékoli formy reklamy. Zákon rovněž nedovoluje sjednávat pohřbení v prostorách zdravotnického zařízení nebo ústavu sociální péče, tím se nerozumí výčet kontaktů na pohřební ústav v místě dostupném.

Volba výběru podnikatelského subjektu zákazníkem musí být závislá výhradně na vůli zákazníka.

Všichni účastníci na trhu služeb pohřebních, křemáčnických a hřbitovních jsou povinni řídit se příslušnými ustanoveními obchodního zákoníku (§ 44 až § 52 Zákona 513/91Sb.), pojednávajícími o nekalé soutěži /klamavá reklama, klamavé označování služeb, podplácení a zlehčování/.

Za nerespektování tohoto kodexu je považováno zejména:

Umísťování letáků, vizitek, nabídek atd., jednotlivých subjektů podnikajících v oblasti pohřebnictví, propagujících pohřební, kremační a hřbitovní služby, ve zdravotnických a léčebných zařízeních, domovech sociální péče, v léčebnách dlouhodobě nemocných a podobných zařízeních, kde k úmrtí může

a) častěji docházet.

Předávání reklamních letáků, vizitek, nabídek atd. třetími osobami, zejména pracovníky zařízení uvedených v odstavci a), za účelem šíření reklamy mezi pozůstalými nebo dokonce za účelem

b) zprostředkování služeb konkrétní pohřební služby.

Návštěvy pracovníků pohřebních služeb v rodinách, jejichž blízcí příbuzní zemřeli, a nabízení provedení

c) pohřbu, aniž k tomu byli vyzváni.

Návštěvy a nabídky zaměstnanců pohřebních služeb v rodinách, jejichž blízcí příbuzní jsou ve vážném zdravotním stavu.

d)

e) Vyhledávání zákazníků pro zajištění pohřebních služeb jiným způsobem.

Jestliže poskytovatel služeb zveřejňuje nebo poskytuje informace, které mohou poškodit druhého

f) podnikatele ve smyslu ustanovení obchodního zákoníku.

2.

Formy součinnosti provozovatelů služeb s institucemi, zastupujícími stát nebo obec, nebo zdravotnickými zařízeními při poskytování služeb pohřebních.

Při poskytování služeb pohřebních, kremačních a hřbitovních je zákonem o pohřebnictví i jinými právními normami vymezen způsob (formy) součinnosti podnikatele se shora uvedenými institucemi. Je nepřípustné, aby provozovatel pohřební služby požadoval po osobě, jednající jménem státu, obce nebo zdravotnického zařízení, aby zvýhodňovala na trhu předmětných služeb jen určitého podnikatele.

Za nerespektování tohoto kodexu je považováno zejména:

Uzavírání smluv a dohod mezi podnikatelem poskytujícím služby pohřební, kremační a hřbitovní a institucemi státu, obcí, zdravotnickými a obdobnými zařízeními, vedoucí k znevýhodňování ostatních podnikatelů se stejným předmětem činnosti.

a)

Znemožňovat nebo jakýmkoliv způsobem omezovat realizaci služeb řádně objednaných objednavatelem

b) pohřbu.

c) Porušování etiky a mlčenlivosti, zejména poskytováním informací o úmrtí třetím osobám.

Využívat třetích osob k předávání letáků, vizitek, nabídek atd. pozůstalým, zejména v zařízeních

d) uvedených v bodě a).

3. **Jednání se zákazníky a oceňování služeb.**

Jednání s pozůstalými musí být vedeno s velkým citem a taktem, musí být zachována nejpřísnější důvěrnost. Osoba jednající se zákazníkem je povinna zdržet se ve styku s pozůstalými chování nešetrného k jejich citům a umožnit při smutečních obřadech účast registrovaných církví, náboženských společností a jiných osob v souladu s projevenou vůlí osoby sjednávající pohřbení.

Zákazník musí být zcela jednoznačně a úplně informován o úkonech, které mu budou poskytnuty. Spolu s tím je třeba předložit zákazníkovi, nejpozději při sjednávání zakázky, ceník poskytovaných služeb a všech nabízených úkonů. Specifikace pohřebních úkonů a cen musí být stanoveny jasně a jednoznačně.

Za nerespektování tohoto kodexu je považováno zejména:

Jestliže sjednávající zaměstnanec bezprostředně po sjednání pohřbu nevydá objednavateli potvrzenou objednávku /smlouvu/ sjednaných služeb včetně výše sjednané ceny nebo způsobu jejího určení, jakož

a) i povinné písemné potvrzení o uzavření smlouvy dle zákona.

Jestliže sjednávající zaměstnanec nabízí objednavateli takové služby a jejich ocenění, které nedávají možnost svobodné volby způsobu provedení služby pohřební, kremační a hřbitovní dle vůle

b) objednavatele;

Účtování částek a ceny za služby, které nebyly předem sjednány, nebo dodatečně objednavatelem prokazatelně požadovány. Vyjma prokazatelně vynucených objektivními a nepředvídatelnými okolnostmi /např. ostatky v hrobě, nutnost osekání značně přečnívajících základů do profilu hrobu,

c) nutnost odvezení zemřelého z místa úmrtí veřejného prostranství apod./

4.

Vzájemné chování mezi podnikatelskými subjekty v pohřebnictví a souvisejících oborech

Vzhledem k citlivosti občanské veřejnosti na vše, co souvisí s pohřebnictvím, je bezpodmínečně nutné zachovávat principy etiky zejména v oblasti hodnocení činnosti jiných podnikatelských subjektů při rozhovoru s třetími osobami. Jakákoliv nepravda nebo zkrácená informace se dotýká nejen hodnoceného subjektu, ale má zcela jednoznačně negativní dopad na celou oblast pohřebnictví.

Pokud některý podnikatelský subjekt má podezření, že jiný subjekt porušuje zákon nebo tento kodex, oznámí tuto skutečnost kterémukoliv orgánu sdružení /sekretariát, představenstvo, DR, regionálnímu zmocněnci/. Má-li zato, že se jedná o porušení zákona, měl by tuto skutečnost rovněž oznámit příslušným státním orgánům.

Podnikatelské subjekty jsou povinny ve vzájemných vztazích dodržovat ustanovení obchodního zákoníku /termíny splatnosti faktur, plnění úkonů dle smluv atp./

IV.

Jestliže podnikatelský subjekt porušuje nebo nedodržuje zásady v tomto kodexu cti stanovené, nebo zákon, zakládá tím důvod pro své vyloučení z SP v ČR.

V.

Každá právnická nebo fyzická osoba, která je stávajícím členem SP nebo která o členství v SP požádá, se tím dobrovolně zavazuje dodržovat tento kodex a v rámci svých služeb jej zpřístupnit veřejnosti.

VI.

Kodex cti byl schválen
valnou hromadou Sdružení pohřebnictví v ČR
dne 14.3.2002

revize březen 2008
(změny prošly schválením VH)

Etický kodex Mezinárodní Kremační Federace (ICF)

- a. Pietní a důstojná kremace
Kremační proces musí být vždy proveden důstojným a pietním způsobem
- b. Zakrytí těla
Tělo zemřelého musí být vždy vhodně oblečeno a zakryto v souladu s místní zvyklostí a uznávanou praxí
- c. Samostatná kremace -nesmíšení popela
Každá kremace musí být prováděna samostatně tak, aby bylo zajištěno, že nedojde ke smíšení popela
- d. Kremace lidských pozůstatků
V krematoriích (členů Federace) smějí být zpopelňovány pouze lidské pozůstatky
- e. Právo každé osoby rozhodnout o svém popelu
Rozhodnout o s konečném nakládání se svým popelem by mělo zásadně být právem každé osoby
- f. Kremace je jediný oficiální termín
Slovo "kremace" je jediný oficiální termín k popsání použitého procesu (používaný členy Federace)
- g. Identifikace zemřelého až do ukončení kremačního procesu
Musí být přijaty vhodné kroky k zajištění náležité identifikace těla od jeho přijetí do krematoria, po dobu kremačního procesu, až ke konečné dispozici s popelem
- h. Zákaz komercializace produktů a zůstatků z kremace
Produkty a zůstatky z kremace nesmí být použity pro žádný komerční účel
- i. Všechny materiály používané při kremaci musí být v souladu s požadavky na životní prostředí
- j. Zaměstnanci krematoria musí být kvalifikovaní nebo alespoň způsobilí
Všichni zaměstnanci, kteří provádějí kremace musí být způsobilí pro úkony, které provádějí a tam kde je to možné musí být držiteli příslušné kvalifikace
- k. Zaměstnanci účastníci se pohřbů podléhají tomuto kodexu
Zaměstnanci, kteří se jakýmkoliv způsobem účastní provádění kremační služby vždy podléhají tomuto Etickému kodexu
- l. Každá osoba má právo zvolit si kremaci
Každá osoba má právo zvolit si kremaci a pokud je toto přání registrováno, musí k němu být povinně přihlédnuto.

Vysvětlení některých pojmů

Rozptyl

Popel z urny je rozptýlen na rozptylové loučce na hřbitově s účastí, nebo bez účasti pozůstalých.

Vsyp

Popel je uložen do připravené jamky na vsypové loučce s obřadem, nebo bez obřadu. Při vsypu je možno na přání pozůstalých uložit do jedné jamky popel více zemřelých najednou.

Úmrtní list

Úmrtní list vystaví příslušná matrika dle místa úmrtí a je vydán pouze příbuznému v přímé linii (manžel/(ka), děti, rodiče, sourozenci). Úmrtní list musí být vyzvednut osobně, nebo jej zašle matrika doporučeně na adresu objednatele, je-li toto ujednáno při sjednání pohřbu nebo kremace u naší pohřební služby.

List o prohlídce zemřelého ("Ohledací list")

Vystavuje lékař po provedení ohledání zemřelého. Lékař může nařídít provedení zdravotně bezpečnostní pitvy. Soudní pitvu zpravidla nařizuje policie.

Chladicí (mrazicí) zařízení

Místo, kde je dočasně uloženo tělo zemřelého do doby pohřbu či kremace.

Úprava lidských pozůstatků

Úprava před pietním uložením do rakve, zejména umývání, holení, stříhání, kosmetické úpravy, oblečení do šatů nebo rubáše.

Balzamace

Úprava lidských pozůstatků zamezující rozvoji posmrtných změn.

Konzervace

Úprava lidských pozůstatků zpomalující rozvoj posmrtných změn.

Urna

Plastová schránka, určená k uchování popela zemřelého. Ta může být ještě vložena do ozdobného obalu, kterých je celá řada typů a provedení (např. měď, ocel, sklo atd.). Urna s popelem může být uložena do samostatného nebo společného urnového hrobu či kolumbária.

Parte

Smuteční oznámení, v provedení černobílém či barevném, s volitelnými dekorativními motivy nebo podtiskem, popřípadě s fotografií zesnulého.

Veřejné pohřebiště

Prostor určený k pohřbení lidských pozůstatků nebo uložení zpopelněných lidských ostatků v podobě míst pro hroby a hrobky nebo úložiště jednotlivých uren nebo rozptylové či vsypové louky nebo jejich kombinace.

Hrobové místo

Místo na pohřebišti určené pro zřízení hrobu nebo hrobky nebo vyhrazené místo v úložišti jednotlivých uren.

Kolumbárium

Soustava schránek určených k uložení uren s popelem zemřelých.

Tlecí doba

Doba, kdy dochází k rozkladu tělesných pozůstatků a zpravidla se uvádí v délce 10-30 let.

Exhumace

Manipulace s nezetlelymi i zetlelymi lidskými ostatky.

Smuteční kapka (slza)

Ozdobný skleněný předmět ve tvaru kapky, slzy apod. do kterého je technologicky zapracováno malé množství popela zemřelého.

Slovník převzat z internetových stránek Pohřební služby a krematoria v Pardubicích.

Dostupné z:

<http://www.smp-pce.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=33&Itemid=69>

Abstrakt

V průběhu 20. století se v naší vlasti výrazně měnil způsob pohřbívání. Nově se objevil pohřeb žehem a v posledních letech velmi narůstá pohřbů bez obřadu. Vysoký podíl pohřbů zcela bez obřadů nemá ve světě obdoby. Tradiční církevní pohřby s kolektivním rozloučením a pohřbením do hrobu na hřbitově ubývají.

I nadále se objevují stále nové varianty způsobu pohřbívání. Práce sleduje vývoj pohřbívání ve středočeské vesnici Úhonice v letech 1988-2008, kdy byl u všech 205 zemřelých občanů zaznamenán přesný způsob pohřbení.

Případová studie ukazuje nové způsoby pohřbívání, které se v Úhonicích objevují později než ve větších městech. Mrtvé tělo přebírají pohřební služby, které zajišťují i pohřební obřad. Činností profesionálních pohřebních služeb tradiční pohřební zvyky rychle a nenávratně mizí.

Klíčová slova:

Úhonice, pohřby-změny, pohřební zvyky, pohřební obřady

Abstract

The way of burial have during the 20th century in our country dramatically changed. Newly appeared cremation and in recent years there increase the burials without any ceremony. So high portion of burials without ceremony has not got a parallelism in the whole world. Traditional spiritual burials with a multiple leave and inhumanity to the grave on the graveyard are decreasing.

There are still coming new and new options and ways of undertaking from now on. The thesis focuses on progress in burial in middle Bohemia's village called Úhonice during the years 1988-2008, where the ways of burying of all 205 dead people were perfectly registered.

The case study shows the new forms of undertaking, which appears in Úhonice later than in bigger cities. Today the dead body is immediately taken by burial purposes, which even look after obsequies. By activity of professional burial purposes the burial customs disappear.

Key words:

Úhonice, burials-changes, burial customs, obsequies